

A NİPSZERÜ SZULEYMÂN-TÉVÉSOROZAT
FOLYTATÁSÁBAN KÖSZEM SZULTÁNA!

KÖSZEM SZULTÁNA II

REŞAD EKREM KOÇU

TRT 1

A népszerű Szulejmán-tévésorozat folytatásában Köszem szultána!

Hürrem mellett Köszem is a legnagyobb hatalmú asszonyok közé tartozott az Oszmán Birodalomban, a nők szultanátusának nevezett, nagyjából százharminc évet felölelő időszakban, amikor a kiskorú vagy uralkodásra alkalmatlan szultán helyett anyjuk, a válide vagy feleségük, a hászeki gyakorolta a teljhatalmat. A Köszem szultána I. és II. kötetében e rendkívüli asszony életét ismerhetjük meg, valamint bepillantunk a Fényes Porta mindennapi működésébe és a Fenséges Hárem zárt falak övezte aranykalitkájába, ahol a világ legszebb lányai versengtek az uralkodó kegyeiért, a legvérmesebb intrikák születtek, és a legkönyörtelenebb gyilkosságokat tervelték ki.

A tizenöt éves, szépséges Afrónak megjósolják, hogy sorsa a tenger kezében van, és egyszer gazdag királynő lesz belőle. Amikor a tudomására jut, hogy nevelőapja negyven kecskéért és pár tehénért a szigeten élő gazdag birtokos Csigának csúfolt fiának ígérte feleségül, eldönti, hogy megszökik Alival, a janicsárral. Tengerre szállnak, de egy szörnyű viharban elsüllyed a hajójuk. Afro egy török hajón tér magához, amelynek jóságos kapitánya és felesége befogadják. Egy napon a szultáni palotában, III. Murád szultán halálos ágyánál véletlenül találkozik a tizennégy éves Ahmeddel, akiből Murád még aznap éjjel bekövetkezett halála miatt szultán lesz. A fiatalok azonnal egymásba szeretnek, és I. Ahmed ragaszkodik hozzá, hogy három nappal a trónra lépése után feleségül vegye Afrót, aki a háremben éles eszével kitűnik a többi nő közül, és a szultán ekkor kezdi Köszemnek, vagyis a nyáj vezérének nevezni.

Így kezdődik a szerteágazó, lebilincselő történet, amely egyúttal az oszmán történelem egyik legkegyetlenebb, legválságosabb időszakának krónikája.

KÖSZEM SZULTÁNA

I.

REŞAD EKREM KOÇU

EURÓPA
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2016

FORDÍTOTTA
CSÁKI-SIPOS KATA

KÖSZEM
SZULTÁNA
I.
REŞAD EKREM KOÇU

Reşad Ekrem Koçu: Kösem Sultan
Doğan Kitap, Isztambul, 2002

Originally published in the Turkish language under the title
Kösem Sultan in 1972 by Kervan Yayinlari.

Kösem Sultan Volume I published by Dogan Kitap in 2001

Kösem Sultan Volume II published by Dogan Kitap in 2002

Copyright © Dogan Egmont Yayincilik ve Yapimcilik Tic. A.S.

Published by arrangement with Európa Könyvkiadó Kft.

via AnatoliaLit Agency.

Hungarian translation © Csáki-Sipos Kata, 2016

I. RÉSZ

AFRO

Afro

A parányi Milosz az Égei-tenger számtalan kis szigetének egyike. A törökök Dejirmenliknek^{1} nevezték el, és egyszerű halászok lakták, akiknek csaknem fele egyúttal kalóz is volt. Főként halászatból éltek, de emellett sokan műveltek olajfaligeteket és szőlőket. Az összes többi halászatra épülő vidékhez hasonlóan Dejirmenlikben is felettebb derűsen zajlott az élet.

A kisváros sziklára épített, fehérre meszelt, lépcsőzetesen elhelyezkedő halászkunyhói mind a tengerre néztek. Minden lakóház előtt volt egy tornác, és ezeket a tornácokat, valamint a házak ablakpárkányait cserepes virágok díszítették. Néhány házat felfuttatott szőlőlugasok öveztek.

A kisvárost átabotában kikövezett utcácskák szeltek át.

A teljes mértékben görög lakosság egésze – legyen szó férfiról vagy nőről, fiatalról vagy idősről – mezítláb járt-kelt az utcákon. Bőr lábbelit csupán a sziget leggazdagabb kalózkapitányai vagy elvéve egy-egy olívakereskedő engedhetett meg magának, és ők is csak az enyhe teleken viselték. Sok csapadék hullott, és ilyenkor a meredek utcácskákon csak úgy hömpölyögtek a patakká duzzadt kis erek.

A tengerpart mentén végig mindenütt deszkából összetákolts viskókra emlékeztető borozók húzódtak Szabadtéri részeiket sűrű fonású kerítés övezte. A négy sarokban sós hallal teli hordók sorakoztak, és a mennyezetükről vasláncokon petróleumlámpák csüngtek alá. Berendezésük durván faragott étkezőasztalokból és székekből állt. Fatuskóból kivájt boroskupákban és agyagból készített rakis^{2} poharakban szolgálták fel az italokat, a falakról köteleken szárított és füstölt hal füzérek lógtak.

A borozók előtti, szintén a tengerbe vert cölöpökre épített faverandákat körös-körül fakorlát szegélyezte, a négy sarkukon található magas rudakra pedig elfektetett oszlopokat helyeztek. A halászok ezeken a póznákon szárították meg hálójukat, és az esetleges hálófoltozásokat is ezeken a verandákon ejtették meg.

A borozókból késő estig kihallatszottak az obszcén matrózviccek, a muzsikaszó és az énekszó. A vendégek hitelre ittak, és annyit, amennyit csak bírtak. Adósságát mindenki az év két jeles napján törlesztette: amikor eladták az olajbogyót és az olívaolajat, illetve a sós halat, és soha senki sem maradt adós. A matrózok és a hajósinasok hasonlóképpen akkor kapták meg a fizetségüket, amikor az alkalmazójuk pénzhez jutott, és aztán tudták rendezni a tartozásukat a kocsmá felé.

A fehérre meszelt házak utcára néző fala is tele volt aggatva szárított halfüzérekkel. A bejáratok előtt mezítlábas kislányok és félpucér kisfiúk játszadoztak. A nagyobbacska lányok kecskeszörből fonalat sodortak, majd a fonatból vásznat szőttek a szövőszéken. A tizenegy-tizenhét év közötti fiúk rendre találtak munkát a halászhajókon, csónakházakban, borozókban, olívafeldolgozóknak vagy épp az olajfaligetekben és szőlészetekben. És ezek a kis kalózpalaánták is bort ittak, akárcsak a pelyhedző bajszú fiatalemberek.

A kisváros aprócska temploma Szent Miklósról kapta a nevét, akit a hajósok és a halászok védőszentjeként tiszteltek a világnak ezen a részén. Ebbe a templomba csak néhány idős nő járt el, és látogatásukkor egy-egy szál vékony viaszgyertyát gyújtottak a vastag porrétegtől felismerhetetlen Szent Miklóst ábrázoló festmény, valamint a hasonlóan elhanyagolt állapotú Krisztust és Szűz Máriát ábrázoló szentképek előtt.

A pap és a harangozó kétszobás házai a templom mellett helyezkedtek el. Az idősödő pap már bőven nyolcvan felett járt. Ami a harangozót illeti, rémes egy alak volt. Ki sem jött a kocsmából, és ahelyett hogy a templomot takarította volna mindennap, szívesebben vegyült el a halászok között a verandán, hogy hálójavítással töltse az idejét. Ő is elmúlt már hatvan, és természetesen ő volt a falu legszegényebb embere. Akárcsak a többi szigetlakó, ő is mezítláb járt. Csak a vállig érő hosszú haja különböztette meg a

borotválkozást elhanyagoló halászoktól. Nem tudott írni-olvasni. Gyermekkorában állítólag az egyik ajnarozi kolostorban szolgált egy szerzetest. Azt beszélik, hogy akkoriban még épkez láb, ápoltság ember volt. Az őt „Pedimu”^{3} néven szólító szerzetestől megtanult néhány imádságot. Végtelen alázattal, egész lényével szolgált gazdáját, majd egy napon ura segítségével felesküdt a papi hivatásra, és Ajnarozból eljött Dejirmenlikbe. Immár közel ötven esztendeje élt a szigeten. A helyiek nagyon kedvelték, mivel sikerült megfékeznie a nyolcvanéves pap dühét, aki mindenáron be akarta terelni a jó népet Isten házába. Az emberek szemet hunytak afelett, hogy a kisváros szélén található mandulafenyők alatt bűnbe esett egyes éjszakákon. Csak legyintettek, mondván: „Andon Szudaru is ugyanolyan ember, mint mi. Ő is megízlelheti azokat az élvezeteket, amiket mi jól ismerünk...

Az 1603-as esztendőben egy janicsáregység – egy csorbadzsi^{4} és csaknem húsz janicsárkatona –, valamint egy rézágyú képviselte az Oszmán Birodalmat ezen a szigeten. Ezzel az ágyúval egyébként évente csupán egy vagy két alkalommal lőttek tisztelgés képpen, amikor a sziget kis kikötőjébe befutott egy oszmán előkelőség hajója vagy egy flotta.

A janicsáregység a kisvároson kívül székel egy olyan földnyúlványon, amelyről jól belátták a kikötőt. Egyszintes, négyszobás házukhoz tartozott egy veranda is. Az egyik szobában kávézót alakítottak ki, a másik a janicsárparancsnoké volt, a maradék kettőben pedig a janicsárkatonák laktak. A janicsárok kivétel nélkül nőtlenek voltak, és szükség esetén rendkívül találékonyan tudtak alkalmazkodni az adott körülményekhez. És itt, a szigeten mindig akadtak nők, akik a mandulafenyők alatt bosszút akartak állni iszákos férjükön.

A ma a párizsi Louvre múzeumban található Aphrodité-szobor, melyet világszerte a görög szépségről alkotott remekműként tartanak számon, akkoriban feltárandó leletként itt szunnyadt mélyen a föld

alatt. Ezen a kis szigeten élt egy tizenhárom-tizennégy év körüli kislány, aki olyan gyönyörű volt, mint a régi görögök szépségideálja. Mintha az Olümposzról ereszkedett volna le. Szépségesen ragyogott, mint a tenger hullámai által partra vetett kagylókból előbukkanó igazgyöngy. Ez a gyönyörű lány, a kisváros szegény ha-rangozója, Andon Szudaru gyermeke, az Afro nevet kapta. Az emberek biztosak voltak benne, hogy egy napon a kisváros ifjai vérre mennek majd miatta. Az ilyen megigéző szépségekért rendszerint az életüket áldozták a szerelmesek.

Az olívakereskedő fia, a janicsárkatona és a kecskepásztor

Afro bőre alig tizenhárom-tizennégy évesen bársonyos és makulátlan volt. Arca, nyaka és melle, karja és lába szép barnára sült a tengeri naptól. A lány olyan gyönyörűen nyiladozott, mint egy rózsaszirm. Derékig lelógó, két, vastag hajfonata selymesen puha volt, és fekete, mint a szén. Homloka, orra, kissé húsos szája, a két kis gödröcske az arcán, valamint alsó ajkának markáns íve egyértelműen utalt származására. Keze és lába méretre akár egy fiatalemberé, nagy volt, és ujjai vaskosak...

Szigeti akcentussal beszélte az anyanyelvét. A görögnek egy kissé elferdített változatát használta, ám a hangja olyan gyönyörűen csengett, akár a fülemüle éneke. Ujjatlan ruhácskát viselt, amelynek a szoknyarésze, valamint a nyaki része gazdagon ki volt hímezve. Ruhájának szövetét a szigeten szőtték kézi szövőszéken. Vékony derekára pántot tekert, és arra egy hímezéssel díszített övét csatolt. A még éppen csak gömbölyödő melle, kerekded és kecses csípője,

könnyed léptű járása és a szélben fodrozódó szoknyája magára vonta a férfiak figyelmét.

A legények az utcán mezítláb ráléptek azokra a kövekre, ahol Afro elhaladt, és ilyenkor valami tüzes forróságot éreztek, amely szétáradt egész testükben.

A vele egyívású lányok és fiúk gyakran viccelődtek vele. A serdülőkorba lépett ifjaknak feledhetetlen élmény volt, ha hozzáérhettek Afro karjához, vállához vagy derekához.

Bár Afro végtelenül naiv és ártatlan lányka volt, ha egy fiú keze hozzáért a testéhez, érzett valami bizsergést. Tudta jól, hogy mit csinálnak a nők és lányok titokban éjjel a fiatal férfiakkal a mandulafenyők alatt. Azt is pontosan tudta, hogy a janicsárok miért köhécselnek, vagy pödörlik a bajszukat, vagy szólnak utána, hogy „Hé, te lány!”, ha útja nagy ritkán a janicsárok szállása felé vezetett.

Akárcsak Dejirmenlik szigetlakói, Afro sem tudott törökül. Olyan szavak jelentését viszont, mint a *cukor, tejszín, méz, rózsas, angyal, szerelem, lángolni*, a többi nőhöz hasonlóan ő is megtanulta. Ez a lány nemcsak szép, de legalább olyan eszes és érzékeny is volt. Rögtön megérezte, hogy beleszeretett egy Ali nevű, pelyhedző állú janicsár, aki nemrég érkezett a szigetre, csupán abból, ahogyan a fiatalember ránézett.

A sziget legtehetősebb lakójának, az olajfaliget-birtokos Kir Iszpirónak a tizenkilenc éves kecskepásztora, Pidakisz is mindig nagy rajongással nézett a lányra. Afro tudta jól, hogy miért vörösödött el minden találkozásukkor a fiú a szakadt, gallér nélküli inge és foltozott gatyája miatt.

Azzal is tisztában volt, hogy apjának, a harangozó Andon Szudarunak ő az egyetlen eladható portékája, és benne van minden reménysége.

Egy szép napon a sziget leggazdagabb embere, az olajfaligetes Kir Iszpiro a harangozó vállára tette a kezét, majd így szólt:

– A fiam, Panajoti számára kigondoltam egy csudaszép dolgot... Andoni, ez számodra is nagyon jó lesz. Egyelőre azonban senkinek ne szólj egy szót se!

Azon az estén Andon Szudaru örömmámorban úszott a kocsmában. A sárga földig leitta magát.

Kir Iszpiro fián, Panajotin kívül senki más nem viselt bőr lábbelit az egész szigeten. Hiába hordott azonban bőrcipőt a lábán, mégis a „Csiga” csúfnév ragadt rá. Ez a koránál jóval hamarabb megöregedett szerencsétlen fiú nem volt hajlandó ágyba bújni, ha megbetegedett. Hatalmas orrából minduntalan undorító váladék csörgött, amely a bajuszpihéi között a szájába folyt. Arca csúnya, sőt visszataszító látványt nyújtott, és ezen a látványon nem javított kancsal szeme, lapátfüle és csúnya, fekete fogsora sem.

Néha apja kecskenyájával együtt kiment a legelőre. A pásztorkodó Pidakisz számára sokkal egyszerűbb volt Kir Iszpiro nyolcvan kecskéjét meglegeltetni, mint az uraság fiát, Panajotit terelgetni. Ha este lerogyott egy pamlagra az egyik borozóban, és fejét az egyik vele egykorú halász vállára hajtotta, mindenki egyből tudta az okát.

– Kir Iszpiro Csigája ma Pidakisz kecskéivel tartott – mondogatták az emberek.

És a fiatal pásztor elmesélte: – Három alkalommal kis híján lezuhant a sziklákról... Kétszer leesett a lábáról a cipő, és elhagyta. Majd beleőszültem, mire megtaláltam. Az uzsonnás tarisznyám száját nem kötözte be, így aztán a kecskék felfalták a kenyereket... Ha egy szép napon eljövök Kir Iszpirótól, annak Panajoti lesz az oka.

– Pidakisz, nem mondanál ilyeneket, ha Panajoti lány lenne! Akkor tiéd lehetne Kir Iszpiro vagyona...

Erre a pásztor: – A csiga mindörökre csiga marad... maradjon csak a gazdájáé... Inkább járjak mezítláb egész életemben, semmint hogy ilyen feleségem legyen!

Pidakisznak csodaszép hangja volt. Szépen énekelt, és ha kicsit felöntött a garatra, bámulatosan táncolt. Sokszor rendeltek neki italt, hogy éneklésre bírják. Ilyenkor kiáltottak a borozóban felszolgáló inasnak:

– Hé, te gyerek! Nézd meg Pidakiszt!

Azokon az estéken pedig, amikor az ifjú és jóképű pásztor rosszkedvű volt, így biztatták:

– Pidakisz... Az ő szerelméért... igyál, kérlek!

Pidakisznak felcsillant a szeme, és egy húzásra felhajtotta az agyagból égetett rakis pohár tartalmát. A csupasz testére felöltött durva posztóingét sohasem gombolta be teljesen. Mellkasa mindig fedetlen maradt, így a széles vállú, hosszú nyakú és jóképű fiatalember könnyen megdöngethette.

Ha Pidakisz a régi görögök idejében élt volna, a szobrászok azon marakodtak volna, hogy melyikük használhatja modelljének. Levetkőztetik anyaszült meztelenre, majd kővésőjüket megragadva nekiesnek a márványtömb megfaragásának. Az így elkészített szobrok nem a „Pidakisz, a kecskepásztor” címet viselték volna, hanem az Apolló, Hermész, Adonisz vagy Arész nevet. Minden bizonnyal bálványozták volna. Most azonban Andon Szudaru, a harangozó egyre csak fintorgott, valahányszor belebotlott a fiúba. Akkor morgott rá a lehangosabban, ha az ifjú a templom körül lézengett.

Szép vagy, akár a neved...

Az olajfaliget-birtokos Kir Iszpirónál szolgáló kecskepásztor, Pidakisz elmondta a szigeten élő egyetlen bizalmas kebelbarátjának, a halász Lefterinek, hogy szerelmes Afroba. Ezt azonban mindenki nagyon is jól tudta.

– Pidakisz... Igyál a szerelmedre, és dalolj nekünk róla! –
kérlelték gyakorta.

És ő természetesen ivott a szerelmére, majd ezt énekelte:

*Fekete hajú kedvesem
Bimbója kifelé kandikál
A keblei kicsik...
Rakoncátlan pár,
Mint a kecskegidák.
Kicsiny keblű!*

Ki tudja, hányszor hallgatta végig ezt a dalt Afro harangozó apja is a borozóban. Afro neve nem hangzott el ugyan, de Andon Szudaru mégis ráncolta a homlokát, és rosszallóan nézett. Ő három legényt tudott elképzelni lánya jövőbelijeként: Kir Iszpiro fiát, Panajotit; a kocsmáros Szaranda kapitány fiát, Nikolit; valamint a malomtulajdonos Kir Vaszilaki fiát, Kirjakoszt. A szigeten minden fiú versengett Afro kegyeiért, és vetélytársként tekintettek egymásra már hosszú ideje. A legtöbben sóhajtoztak: „Ó, bárcsak mi is tudnánk úgy énekelni, mint Pidakisz!” A harangozó Andon, valahányszor meghallotta a kecskepásztor énekét, megjegyezte, hogy: – Nem hagyom, hogy elvigye lányomat egy ilyen ágrólszakadt...

Pidakisz nemrégiben lobbant szerelemre Afro iránt. Legfeljebb öt-hat hónapos lehetett ez a történet. Egy szép napon az Ördögszikla nevezetű félelmetes szakadék mellé hajtotta a kecskéket. Élt ott egy bolond öregasszony a viharsújtott diófánál található kunyhójában. A nőt különböző gúnynevekkel illették, mint például: „Bolond Mária”, „Részeges Mária”, „Mária anya”, „Boszorkányos asszony”, „A diófa varázsló”, „A diófa boszorkány”. A szigetlakok gyűlölték és rettegetek tőle. Pidakisz aznap látta, amint Afro kilép Mária viskójából. A lány zavarában így szólt:

– Hoztam bort Mária anyának... – Aztán rögtön másra terelte a szót: — Mondd, kinek a pásztorja vagy te, legény?

– Kir Iszpirónál vagyok szolgálatban. Pidakisz a nevem.

A kecskepásztor majd esztét vesztette abban a pillanatban. Afro a fiúra szegezte tekintetét, és édesen mosolygott. Bájos hangon ezt mondta: – Te magad is szép vagy, akár a neved! – Aztán megfogta a pásztor kezét, és ekképpen könyörgött: – Pidakisz, kérlek, ne mondd el apámnak, hogy itt láttál engem!

Később, egyik éjjel Pidakisz a borozó verandáján kiterített halászhálókra hevert ittasan, amikor barátja Lefteri azt kérdezte:

– Mondd, Pidakisz, te is tetszel a lánynak?

– Azt hiszem, igen.

– Beszéltél vele?

– Egyszer.

És azon az éjjelen elmesélte barátjának a történeteket. Amikor Pidakisz kiejtette Mária nevét, Lefteri gyorsan keresztet vetett, majd így szólt: — Az a nő egy istentelen boszorkány!

Pidakisz elleste a mozdulatot Lefteritől, és leutánozta. Aztán a barátja azt kérdezte: – Megcsókoltad a lányt?

– Nem. Sietve elszaladt.

– Fuss utána, és kapd el!

– Nem tudtam utána futni. Úgy néztem utána, mint egy kisgyermek, akinek elszabadult a papírsárkánya.

Lefteri kíváncsian, és némi gyanakvással megkérdezte: – Vajon Mária kunyhójában volt egy férfi is?

– Nem! Aznap késő estig ott maradtam azon a helyen.

– Felmehettél volna a kunyhóba, hogy körülnézz.

Mindkettőnek csupasz volt a mellkasa. Pidakisz megölelte a barátját, és jobb kezével előbb Lefteri mellkasára, majd a sajátjára egy keresztet rajzolt. Aztán rémült hangon azt suttogta barátja fülébe:

– Felmentem. Gyertyafény mellett üldögélt, és borozgatott. – Lefteri némán hallgatta barátját. – Senki sem volt abban a kunyhóban, ahol Afro járt nem sokkal azelőtt.

Lefteri megint nem szólt semmit.

– Mezítláb voltam. A lépcső egyáltalán nem nyikorgott. Mária mégis a bejáratra szegezte tekintetét. Nagyon féltem...

– És eddig miért nem mesélted el nekem?

– Most sem lett volna szabad elmondanom. Megígértem Afronak.

Lefteri még ekkor sem szólalt meg.

Pidakisz dalra fakadt, hogy elűzze a Bolond Mária kísértetét. Olyan halkán énekelt, hogy csak Lefteri hallhassa.

*Meztelen lányok, fiúk
A kavicsos tengerparton
Vidáman szaladgálnak
De fekete hajú kedvesemhez hasonló nincs
A lányok és fiúk között
Csobán Pidakiszhoz fogható szerelmes*

Bolond Mária

Bolond Mária egy kilencvenes éveiben járó, részeges, emberkerülő asszony volt. Egy villámsújtott diófára épített fakunyhóban éldegélt, talán már több mint ötven éve. A kisvárostól félórányi távolságra lakott, az Ördög-sziklánál. A kunyhóba, amelynek nem volt ablaka, a fa vastag törzse köré erősített csigalépcsőn lehetett feljutni. Egy korláttal körülvett szűk balkon tartozott hozzá, és a talajhoz képest vagy kétembernyi magasságban lehetett. A kicsi kunyhóban alig

ketten fértek el kényelmesen. Az idősebb szigetlakók elbeszélése alapján annak idején a kalózok használták afféle őrtoronyként. Aztán később, amikor egy janicsár csapat megjelent a szigeten, a kalózok távoztak innét.

Ötven évvel azelőtt Dejirmenlik szigetének lakói látták, hogy egy nap egy házaspár költözött be ebbe a kunyhóba. Az Ördögszikla lábánál pedig egy csónak törött deszkáit fedezték fel. A házaspár nem beszélt sem görögül, sem törökül, de kézzel-lábbal elmutogatták, hogy elsüllyedt a hajójuk. A lakók által adományozott szedett-vedett bútorokkal berendezték a kunyhót, és letelepedtek a szigeten. A nő végtelenül kecses és kifinomult volt, a férfi pedig nagyon nyers és durva. A férfi lába tele volt bőrkeményedéssel és vágásokkal. Az is lehet, hogy nem férj-feleség voltak. A férfi matróz lehetett, a nő pedig úri hölgy. Talán a hajótörés összekötötte sorsukat, és többé nem akartak elválni. Senkinek sem mesélték el a múltjukat. A férfi Kir Iszpiro olívakereskedő apjánál dolgozott napszámosként. A kissé bolond nő nem tudván elhelyezkedni takarítónőként, kizárólag saját dolgaival foglalatoskodott a kunyhóban. A nő hibbantsága az évek múlásával egyre csak fokozódott. Mindketten rövid idő alatt megtanultak görögül.

A nő olykor bement a városba. Káromkodva elkergette az őt csúfoló kisgyerekeket. A hozzá kedvesen közeledő gyermekekhez odahajolt, majd így biztatta őket:

– Add ide a kezéd!

Aztán szemügyre vette a gyerekek tenyerét, majd zsebéből színes kavicsokat szórt a földre, és közben beszélt. A jóslás felkeltette a felnőttek érdeklődését, és valahányszor a városba jött, sokan léptek oda hozzá, és tartották oda a tenyerüket.

– Nézd meg a tenyeremet, Mária!

Senkinek sem mondott nemet. Megnézte a tenyerükben látható vonalakat, majd a kavicsokat leszórva beszélt.

– A te feleséged várandós. Fiad fog születni!

– Holnap ne menj ki a tengerre halászni!
– A feleségedet egy másik nővel család. Vess véget ennek a viszonyoknak!

– Nagy kincset fogsz találni!

A vak Jani Szkolarosznak fogalma sem volt arról, hogy szép felesége várandós. Néhány hónappal Mária jóslata után a hatvanhét éves férfinak gyermeke született.

Jani Vavako elengedte a jóslatot a füle mellett, és másnap kiment halászni. Egy váratlan vihar elragadta őt és két barátját, mind megfulladtak. Később megtalálták csónakjának roncsait a tengerben.

Kir Alexandrosz, a sziget egyik leggazdagabb embere felcsattant, amikor Bolond Mária szembesítette vele, hogy a feleségét egy másik nővel csalja.

– Takarodj, te bolond szószátyár! – ordította a férfi, hogy elkergesse, de közben magában arra gondolt, hogy „Ó, te istentelen boszorkányos nőszemély!”. Alig három nappal később lebukott, amint a mandulafenyők alatt a borozós Barba Vaszili feleségével enyelgett.

A Zafiri nevű halsózó inasnak azt jósolta, hogy kincset fog találni. Egy nap a fiú átugrott az egyik kereskedőhajóra, amelyik ivóvízért állt meg a szigeten, majd nyomtalanul eltűnt. „Zafiri akkor találta meg a kincset, amellyel megszökött” – mesélték róla.

Az egyik janicsárparancsnok le akarta rombolni Mária kunyhóját, ám ugyanazon az éjjelen verekedés tört ki a szállásukon, és a dulakodás során az egyik beosztottja leszúrta. A janicsárparancsnok belehalt a sérülésébe.

A feleségét elkergető Kir Iszpiro apja megfulladt, amikor torkán akadt egy szem olajbogyó.

Ezek az esetek mintegy védőpajzsként övezték Bolond Máriát, és a megélhetését szolgálták. Legendává vált. Talán nem sokan szerették, de minden szigetlakó félté és tisztelte ezt a nőszemélyt. És éppen ezért senki sem merészkedett a kunyhója közelébe. Ezért

könyörgött Afro is Pidakisznak, hogy el ne mondja az apjának, hogy járt a kunyhóban. És ezért kellett Máriának a mértéktelen italozás miatt elhalálozott férjét egymagának eltemetnie nem messze a kunyhójától. Még a pap sem jött el a temetésére.

Afrón kívül más nők is betették már a lábukat Bolond Mária kunyhójába. Rengeteg nő megfordult itt az apja, férje, fiútestvére és nagyfia tudta nélkül. Egyikük sem jött üres kézzel. Hoztak az asszonynak egy üveg bort és ennivalót kosárban. Mária pedig jószolt nekik.

– Egy magas termetű, kreol fiút szeretsz, aki a fiad barátja... Légy óvatos! A fiatalember egy kislányba szerelmes, aki téged megszégyeníthet...

– Bízz meg a férjedben! Ő az a fajta kakas, aki nem törődik a háta mögött tipegő tyúkok kotkodácsolásával.

– Ne habozz! Kérd meg a fiad számára azt a lányt, akire vágyik...

– A férjed pénzét lopod, és elherdálod egy csapodár legényre.

A fiú pedig egy ribancra költi a tőled kapott pénzt...

A kisvárosban, ahol csak megállt, mindenhol adtak neki valamit. Többnyire bort vagy sós halat, tojást, olajat, néha lepénykenyeret, egy-két régi bugyogót, gyapjúból kötött vállkendőt.

Azt beszéltek, hogy ez a nő elmúlt már kilencven, de mégsem hajlott meg a háta. Botját nem támaszkodásra használta, hanem sokkal inkább rákötötte a motyóját vagy kosarát, és így cipelte a vállán.

Halandó ember volt, aki egy nap majd távozik az élők sorából, és akkor Dejirmenlik népének bizonyára nagyon fog majd hiányozni.

Pidakisz jóslata

Pidakisz édesapja a tengerbe veszett, anyja tuberkulózisban hunyt el. A négyévesen árván maradt Pidakiszt Lefteri nevű barátjának az anyja nevelte fel. Lefteri vagy öt-hat évvel idősebb lehetett Pidakisznál, és halászatból tengődött. Pidakisz tízévesen elszegődött Kir Iszpiróhoz pásztornak. Ám ekkor sem szakadt el Lefteritől és az anyjától: éjjelente az ő icike-picike házukban hajtotta álmra a fejét. Hálából az egész éves keresetét, amelyet novembertől a következő év novemberéig pásztorkodással keresett, mind Lefteri anyjának, Evangelikinek adta. A pásztorfiút egyáltalán nem érdekelte a pénz. Evangéliki a becsületes nők köze tartozott, és ha csak lehetősége adódott, a ládájában kuporgatott pénzt megmutatta Pidakisznak.

– Ez a te félretett pénzed... akkor fogom majd neked odaadni, amikor megnősülsz... Nagyon keveset költök belőle élelemre... Ezen a télen veszek majd egy csizmát a lábadra!

Csizma! Még az olívakereskedő Kir Iszpiro és annak a fia sem viselt csizmát. A kisvárosban csak három ember hordott csizmát télen: a kocsmáros feleségével enyelgés közben fölön csípett, dúsgazdag Kir Alexandrosz, továbbá Lefteri alkalmazója, a kicsapongó életvitelű Aneszi kapitány, áld egy gazdag halászhajótulajdonos volt, valamint Lefteri, az anyja szívének oly kedves, ám szegény halász. Ha Afro meglátja majd a csizmát az ő lábán, talán még incselkedőbben fog hozzá szólni. Még az is lehet, hogy így szól majd: „Szép vagy, akár a neved, de a csizmad is szép ám..

Pidakisz számára biztonságot nyújtott a hétköznapiakban, hogy ott lakhat ennél a becsületes asszonynál és a kedves cimborájánál.

Lefterivel együtt minden este eljártak a kocsmába. Nyári éjjeleken pedig többnyire a borozó verandáján kiterített halászhálókon aludtak.

Ezen az éjjelen is a halászhálókon feküdtek. Pidakisz dalolt a gyönyörű hangján.

Meztelen lányok, fiúk

*A kavicsos tengerparton
Vidáman szaladoznak
De fekete hajú kedvesemhez hasonló nincsen
A lányok és fiúk között
Csobán Pidakiszhoz fogható szerelmes*

– Pidakisz, miért nem kérted meg Máriát, hogy jósoljon neked, ha már egyszer vetted a bátorságot, és felmerészkedtél a kunyhójába?

– Aznap ugyan nem, de másnap jósoltattam...

Lefteri figyelmesen hallgatta barátját.

– Azt mondta, hogy szívem választotta nem lehet az enyém. Azt is hozzátette, hogy én mindig ifjú és mindig jóképű... és mindig ilyen mezítlábas fogok maradni.

Lefteri keresztet vetett, majd felhördült. – Hazudott ez az istentelen asszony!

Pidakisz nagyot sóhajtott. – Nem... igazat mondott... Tegnap látták, amint a gazdám Harangozó Andonnal sugdolózott...

– Ki látta őket?

– A kis Andria... A janicsároknál szolgáló Pandeli kisfia.

– És mit mondott az a nagyotmondó?

– Azt mondta, hogy „Pidakisz, nemsokára nagy lakodalom lesz a szigeten, a te gazdád, Kir Iszpiro megkérte fia, Csiga számára a harangozó Andon szépséges leányát...”. Kis híján behúztam egyet a fiúnak, majdnem kivertem a fogait... Nem akartam elhinni, mert meg voltam győződve róla, hogy hazudik. „Saját fülemmel hallottam, Pidakisz” – válaszolta erre ő. „Mit hallottál?” – kérdeztem, és ő válaszolt. „Kir Iszpiro azt mondta Andonnak, hogy nagyon szép dolgot agyait ki a fia számára... de egyelőre senkinek se árulja el.” Andria megragadta a kezemet, majd így szólt: „Pidakisz... kár azért a szépséges leányért... Szöktesd meg Afrót a hegyekbe, és vedd feleségül!” Ekkor nem bírtam uralkodni magamon, és megcsókoltam a kisfiút.

Lefteri nevetett.

– Úgy tudom, ma együtt voltál Csigával. Nem kérdezted meg attól a bolondtól?

– Nem kérdeztem... csak... egyszer úgy éreztem... Éppen a szakadék szélén állt, és kis híján belerúgtam, hogy leguruljon... de végül ő maga botlott meg, és zuhanás közben nekem kellett elkapnom az övénél fogva.

Nagyokat hallgattak.

Másnap, 1603 őszének első napjai egyikén történhetett. Az égbolt és a tenger ragyogó kék színben pompázott, és jácintillat töltötte be a levegőt. A virágról virágra röpködő méhecskék és pillangók széthordták a kései mezei virágok édes illatát. Délután kellemes szellő támadt, és Dejirmenlik szigetének masztixpisztácia és mandulafenyői között úgy fűjt, mint amikor szerelmes ujjak játszanak átszellemülten egy titokzatos rebab^{5} húrjain. A suttogó fák alatt Kir Iszpiro kecskéit friss fűvel etette Pidakisz, majd a kecskéktől eltanult mesteri léptekkel leereszkedett a meredek sziklákon a tengerpartra. Hófehér kavicsok és hófehér homok tárult a szeme elé. Kissé távolabb benyúló földnyelv állta a szél útját. A tenger szemmel nem láthatóan, leheletfinoman hullámozott. A jóképű ifjú előbb csak a lábait lógatta bele a vízbe, majd egy hirtelen támadt ötlettől vezérelve anyaszült meztelenre vetkőzött, és egész testével megmártózott.

Alkudozás a lányra

Pidakisznak, a kecskepásztornak nem esett neheze a levetkőzni. Először is lehúzta fejéről a maga fonta gyékénysapkát, majd két gyors mozdulattal lerántotta magáról az ingét. Aztán kioldotta derekán az övét, és örült tempóban belerohant a tengerbe. Ahogy

belegázolt, első lépésnél még csak a bokájáig, majd a térdéig, derekáig, mellkasáig lepte el a víz. Végül belevetette magát a habokba.

*Fehér kavicsok
Meztelen lányok, fiúk
Fekete hajú lány
És a szerelmes Pidakisz...*

Az ereje teljében levő tizenkilenc éves fiatal boldogan úszott a tengerben, és szép énekébe lágy háttérzeneként bekapcsolódott a mandulafenyők és masztixpisztácia-cserjék susogása.

Egyszer csak, mintha a kis Andria hangját hallotta volna: „Szöktesd meg Afrót! Vidd fel a hegyekbe, és vedd feleségül!” Egy lányt elvenni anélkül, hogy a pap megesketné őket, felér a megbecstelenítésével. Pidakisz ezt nem tehette meg. Az egyszerű kecskepásztor nem tudta kifejezni érzelmeit, de Afrót szívvel-lélekkel szerette. Szerelmes volt belé. El tudta volna rabolni Afrót, hogy megszöktesse egy másik országba. Elég lett volna levetkőztetnie, a hátára kapni, és napokon át úszni a tengerben. Ott aztán egybekelhetek volna. Érezte, hogy lenne hozzá elég ereje.

*Nyílj meg előtünk
Végtelen tenger...
A hátamon cipelt fekete hajú kedvesemnek
És a szerelmes Pidakisz előtt nyílj meg
Nyílj meg ó, végtelen tenger!*

Azon az estén nagyon jókedvűen tért vissza a kisvárosba. A kecskéket visszaterelte Kir Iszpiro házához, majd elindult a kocsmába, hogy megkeresse Lefterit. Ekkor ott termett előtte a kis Andria:

– Pidakisz... Siess, gyorsan! A Harangozó Andon, Kir Iszpiro, valamint Szaranda kapitány a kocsmában Afro kiházásításáról alkudozik... Ott vár rád a drága testvéred, Lefteri a veranda alatt.

Pidakisz rohant elől, Andria pedig kissé lemaradva utána. Nem érték oda időben, amint Lefteritől megtudták. Harangozó Andon már eladta szépséges leányát, Afrót húsz kecskéért, két fejős tehénért és negyven olívafaért. Ez teljesen ellentétes volt a szigeten bevett gyakorlattal, miszerint rendre a lányos apa adott a vőlegénynek „drahmá”-t vagy valami nagyobb vagyont. Ez esetben Afro makulátlan szépsége vette át a drahma szerepét, a vőlegény apja pedig megszabadult fia, Panajoti rém ronda látványától.

– Fiamnak eddig soha nem látott, pazar lakodalmat rendezek... Kis asztalokat állítatok az utcákon, és három nap, három éjszakán keresztül ankonai bort ihat a nép ingyen... Hozatok majd muzsikusokat és táncosokat Isztambulból. Elhatároztam, hogy vagyonom egy századát Panajoti lakodalmára költöm.

– Mondd, Iszpiro, mikor lesz a lakodalom?

– Egy hónap múlva. El kell mennem Isztambulba. Veszek néhány ruhát a menyasszonynak és a fiamnak. Neked is hozok néhány rend ruhát és egy csatos, sarokvasas bőrcipőt.

– Jól mondod, Kir Iszpiro. Afro apjának is ki kell öltöznie!

– Erről egyelőre senki nem tudhat rajtunk kívül! Még a papnak sem szabad elmondani.

– Afrónak azért csak elújságozhatom, nem?

– Tudja tartani a száját a lányod?

– Afro egy igazi angyal. Eddig meg mindig szót fogadott nekem. Tudja jól, hogy ő az én reménységem és jövőm... Ha nem így lenne, akkor enyelegne az utána járó ifjakkal, például Pidakisszal...

Az olívakereskedő felhorkant:

– Melyik Pidakiszra célszól? Az én kecskepásztoromra?

– Kecsepásztornak kecskepásztor ugyan, de rendes fiú... Minden este felbukkan a templomnál, amikor jön vissza a mezőről. És ő az egyetlen ifjú, aki vasárnap eljár a templomba.

– Ó, az a becsstelen gazfickó!

– Aztán ott van például... Janicsár Ali.

– Arra a fiúra gondolsz, aki nemrég érkezett a szállásra?

– Igen... kezében hangszerével... ő is a lány után járkal.

– Ó, a szemtelen!

– De Afro igazi angyal, elhiheted, Kir Iszpiro! Egyikükkel sem áll szóba.

– Ide figyelj, Andon, azt az angyalt meg kell védeni az ördögöktől!

– A janicsár csorbadzsi az én emberem. Holnap mindkét fiúról mesélek majd neki. Ő feltétlenül engedelmeskedni fog nekem. Pidakiszt könnyű lesz befeketíteni. Elég egy hét, és mindkét ifjút eltávolíttatom a szigetről.

– Tényleg, ez jó ötletnek tűnik! Mondjuk, megvádolhatnám Pidakiszt azzal, hogy a maga tudta nélkül eladott nekem néhány kecskét...

A társalgás megakadt, nagyokat hallgattak.

Pidakisz a veranda alatt meglapulva kihallgatta beszélgetésüket, és Lefteri meg Andria csak nagy ügyel-bajjal tudták megakadályozni, hogy ott rögtön felmásszon, és bicskát szorítson Harangozó Andon torkához.

Kir Iszpiro távozott. Harangozó Andon pedig hívta a borozóban felszolgáló pincért:

– Pedimu! Gyere ide Andonhoz!

A leányszöktetés terve

Harangozó Andon leitta magát a sárga földig. A három mezítlásos ifjú nesztelenül előbújt a veranda alól. A kis Andria, aki éjjel apjával együtt rendre a janicsárlaktanyában aludt, így szólt:

– Pidakisz... Szöktesd meg Afrót! Vidd fel a hegyekbe, és vedd feleségül!

Pidakisz és Lefteri hazament a városon kívül található otthonába. A két ifjú alig aludt azon az éjszakán, végig beszélgettek.

– Pidakisz, holnap hajtsd ki Kir Tszpiro kecskenyáját a legelőre, mintha semmit sem tudnál a dologról... Én meg majd elmegyek halászni, és igyekszem beszélni Afroval, ha lehetőségem nyílik rá.

– A lány megöli magát, ha megtudja, hogy eladták Csigának.

– Én is így gondolom.

– Hol fogsz találkozni vele?

– A templom körül ólálkodom majd, és várom az érkezését. Előbb-utóbb csak kimozdul otthonról.

– Szerintem az a legbiztonságosabb, ha Bolond Mária kunyhója közelében találkozol vele... Gyakran visz bort a javasasszonynak.

Lefteri keresztet vetett.

– Rendben. Végére, Mária anya is segíthet nekünk.

– Én majd megragadom Andria apjának, Pandelinek a kezét, és könyörgőre fogom, hogy álljon ki mellettem, ha Kir Iszpiro meggyanúsítana.

– Nem hinném, hogy Pandeli a segítségedre lenne. A janicsárparancsnok Iszpiro embere. És azt se feledd, hogy a janicsár Alival is kell számolnunk.

– Tényleg, Janicsár Ali!

– Ez az ifjú legalább olyan veszélyes vetélytársad, mint Csiga, ha ugyan nem veszélyesebb még nála is.

– Igazad van.

– Ne keverjük bele ebbe sem Pandelit, sem a kisfiát, Andriát! Andria derék gyermek... Ő figyelmeztetett engem... Tőle tudtam meg, hogy milyen veszély leselkedik rám.

– Ne feledd, hogy a fiú mindennap megfordul a janicsárlaktanyában. Együtt van a janicsárokkal... Ebben az ügyben nem téged, hanem Janicsár Alit szolgálná... Nagyon jól vág az esze, és nagyon agyafűrt. Az is veszélyes lehet számunkra, ha a bizalmunkba férkőzik. Ide hallgass, Pidakisz! Ha a lány el akar szökni veled, akkor könnyű dolgod lesz.

– Akkor mindenekelőtt Afróval kell beszélnem.

– Vak Jani nagy csónakját otthagynom majd a kikötő közelében éjjel – mondta Lefteri.

– Annak a szakadéknak a lábánál hagyd, ahol ma a tengerben fürödtem.

– Rendben. Éjjel ott beszálltok a csónakba, és elszöktök... Ha jó szeletek lesz, gyorsan tudtok majd haladni. Sebes a csónak, és nemrég megcsinálták a szigetelését.

Pidakisz ekkor félénken megkérdezte: – És mi van akkor, ha Afro inkább Csigát választja?

– Akkor majd jól arcon köpöd azt az ízléstelen lányt!

– Nem élhetek nélküle, Lefteri.

– Ha Afro Csigá felesége lesz, akkor a mandulafenyők alatt fog kikötni. Akkor aztán kedvedre szerelmeskedhetsz vele.

– Egy szajhával?! Hallgass, testvérem!

– Vajon akkor is el tudjuk szöktetni a lányt, ha nem rád esik a választása?

– Ha el tudnánk vinni valahogyan a csónakig... Ugyan miért is ne?

– Akkor inkább nappal, mintsem éjjel.

– Igen, legyen nappal! Ha egyszer megkerültem az északkeleti szél fokát...

– Meglátod, Pidakisz, Mária anya segíteni fog neked!

– Én is bízom benne.

– Csak lenne már reggel!

Alig bírták kivárni, hogy eljöjjön a reggel. Amikor Pidakisz kirohant az utcára, még csak derengett. Barátja, Lefteri ekkor még az igazak álmát aludta. Mezítláb surrant, olyan halkán és nesztelenül járt, mint egy kísértet, erős volt, sudár és inas.

Elsőként az öreg és iszákos Kozmát látta meg a kisváros egyik szélső háza előtt. Gyakran előfordult, hogy felesége nem engedte be a házba ezt a korhelyt, így hát a küszöbön hajtotta álomra a fejét. Pidakisz elmosolyodott. Tudta jól, hogy az asszony az egyik fiatal, fekete szemű pásztort, a csúnyácska, ám nagydarab és bivalyerős Vangelt vendégelte meg azon az éjszakán. A szőke, ragyás arcú, negyvenöt éves Perszefoni kegyetlenül bánt a férjével. A szomszédok és ismerősök még nem látták át a helyzetet pontosan, és a gonosz hárpiának adtak igazat.

– Perszefoninak igaza van... Nem lehet elviselni egy ilyen részeges, iszákos alak nyavalyáit.

Pidakisz ezután Zafiri papába botlott bele, aki halász volt. A pap és Bolond Mária után ő volt a legidősebb ember a kisvárosban. Néhány éve már csak botra támaszkodva tudott járni. Tiszteletteljesen üdvözölte az öregembert. Zafiri papa ekképpen viszonzta:

– Áldott szép napot, szép ifjú! – mondta, majd a bal kezében lévő csibukját odatartotta a fiú szája elé.

– Szippants belőle egyet, egy kis reggeli kényeztetés!

Akkoriban még új keletű dolognak számított a csibuk és a dohány a szigeten, és Dejirmenlik szigetén Zafiri papa volt az egyedüli dohányfüggő. Tíz évvel azelőtt Izmirben megmentette egy angol férfi életét, aki a tengerbe esett. Az angol pedig hálából megajándékozta őt egy csibukkal, amely tele volt tömve összetört, szárított növényvel, amelyet dohánynak hívtak.

– Megvédi az embert a fertőző betegségektől. A dohányzással megelőzhető mindenféle lábfájás... Nagyon hasznos a tengerészek számára – mondta annak idején az angol.

Miután elfogyott a dohány, Zafiri papa szőlőtőkehéjjal tölte meg a csibukját.

– Szippants egyet! Reggeli kényeztetés... Ó, Pidakimu! Ha annyi idős lennék most, mint te, elszegődnék matrózinásnak egy angol hajóra, hogy dohányhoz juthassak.

Az olívakereskedő kecskéi

A gazdag olívakereskedő, Kir Iszpiro volt az egyik legkorábban kelő ember a kisvárosban, és minden reggel ott várta Pidakiszt, a kecskepásztort a kisváros legékesebb házának istállója előtt. Amikor Pidakisz meglátta őt, gazdája többnyire éppen frissen forralt kecsketejet iszogatót. A férfi mogorva ábrázattal és rendre ugyanazzal a mondattal fogadta a fiú üdvözlését:

– Késtél!

Ezt követően Kir Iszpiro leszámolta a kecskéit, majd átadta őket a kecskepásztornak. A pásztor elemózsiás tarisznyáját az olívakereskedő felesége készítette össze. Volt benne egy lepénykenyér, kilenc-tíz darab olívabogyó, pár falat szárított hal. Kir Iszpiro ezt is szemügyre vette. Egy nap egy tojásra bukkant a tarisznyában. Azonnal kivette, és ezekkel a szavakkal vitte oda a feleségéhez:

– Ne szokja meg!

Azon a reggelen Pidakisz így szólt: – Szép jó napot, Kir Iszpiro!

– Késtél!

A fiú nem mondott semmit, ahogyan máskor sem felelt erre.

– Mit ácsorogsz még itt?! Vidd már a kecskéket!

– Uram... De hát minden reggel meg szoktad számolni őket, és úgy adod át nekem az állatokat.

– Elegendem van belőle... Semmi szükség, hogy megszámloljam őket. Eredj, és vidd őket!

– Kérlek, számold meg, Kir Iszpiro!

– A szolgáló azt teszi, amit az ura parancsol, és kész.

A fiú határozott hangon megismételte: – Kérlek, számold meg a kecskéket, Kir Iszpiro!

Pidakisz nagyon bátran és szúrósan nézett az olívakereskedő szemébe. A gazdag férfi odaszólt feleségének, aki éppen tejet hozott neki:

– Számold meg a kecskéket, és add át ennek a semmirekellőnek!

A nő bement az istállóba, megszámlolta a kecskéket. Egy állat hiányzott, és ennek hangot adott: – Kir Iszpiro, egy kecske hiányzik.

– Az lehetetlen!

– Kétszer is megszámloltam.

– Nézd meg a tehenek között is! Talán odaszökött.

A hiányzó kecskét megtalálták a tehenek istállójában. Csakhogy egyáltalán nem tűnt úgy, mintha megszökött volna. Meg volt kötözve. Az asszony megkérdezte:

– Ki kötözte oda ezt az állatot?

– Lehet, hogy Panajoti. A fiam nagyon szereti azt a fekete kecskét.

Pidakisz nem bírta tovább türtöztetni magát, és gyorsan döntött. Határozott hangon, cs szúrós tekintettel így szólt:

– Kir Iszpiro! Keress magadnak másik kecskepásztort!

– Egy tapodtat sem mehatsz!

– Elmegyek a janicsárparancsnokhoz, Kir Iszpiro... Meg fogom kérdezni tőle, hogy Kir Iszpiro embere-e, aztán közlöm vele, hogy soha, de soha nem adtam el egyetlen kecskét sem Harangozó Andonnak.

Kir Iszpiro egészen megdermedt. A fiú annyira félelmetesen nézett rá, hogy az olívakereskedő megrémült, és az futott át az agyán: „Tudja... Ez a fiú képes lenne rá, hogy megöljön.”

– Mi lelt téged, Pidakisz? Miket hordasz itt össze?

Pidakisz még haragosabban nézett, amitől csak még helyesebb lett. – Nem történt velem semmi, Kir Iszpiro... Ha viszont elmentem volna anélkül, hogy megszámloltatom a kecskéket, nagy bajom eshetett volna. Harangozó Andon azt állította volna, hogy eladtam neki egy kecskét a tudtod nélkül!

Az olívakereskedő attól tartott, hogy az inas és horgas kecskepásztor menten a torkának esik. Gyáván azt ordította: – Takarodj innét, te semmirekellő! Nem bírom tovább nézni azt a ronda ábrázatot! Takarodj! Tűnj el a szemem elől!

Az utcán elhaladó emberek közül páran lecövekeltek a szemközti falnál, és az elejétől figyelték a jelenetet. Az ifjú pásztort megnyugtatta a tény, hogy vannak szemtanúi. Kir Iszpiro az odasereglett bámézkodókra is ráförmedt:

– Mit ácsorogtok ott?! Mindenki menjen a dolgára!

Az ácsorgók között ott volt Kir Iszpiro egyik vetélytársa is, egy másik gazdag olívakereskedő, Kir Milorisz, aki így szólt:

– Iszpiro! Ez egy utca. Ha úgy tetszik, tovább megyünk, ha úgy tetszik, megállunk.

Pidakisz felbátorodott ezektől a szavaktól, és megkérdezte: – Kir Iszpiro, mikor kapom meg a fizetségemet?

– Akkor, amikor kedvem tartja!

– Nem, nem akkor, amikor kedved tartja, hanem amikor én kérem, akkor adod oda nekem a fizetségemet.

A fiatalember a tengerpart felé vette az irányt. Nagy teher esett le a válláról. Azon a kora reggeli órán szép hangján énekelni kezdett.

Húsz kecskéért, húsz kecskéért

Eladta lányát húsz kecskéért

Nézzék csak a Harangozót! Ezt a kurajit.

Két tehénért, két tehénért

Odaadta a lányát két tehénért

*Micsoda ember ez az Andon!
Szakadt inge
Szakadt nadrágja
Nem adja a lányát nekem Andon!*

Szigony, Oroszlánfóka és Csiga

Pidakisz, a kecskepásztor felmondott a gazdag olívakereskedőnél. Ugyanazon a napon, délután Harangozó Andon szépséges leánya, Afro a kisváros üzletei előtt sétálgatott. A bazár nagyjából huszonöt üzletet foglalt magában a tengerparton elterülő borozók mögötti utcában.

A szép leány mezítláb járkált.

Hosszú, fehér ruhája lelógott egészen a bokájáig. Dereára piros pántot kötött. Karcsú dereka, kerekedő csípője, a férfi mellkastól még nem sokban különböző keble páratlan üdeségével kiegészülve elbűvölő volt. Ruhájára, melynek ujja a könyökéig ért, egy türkizkék mellénykét is felvett. Két, vastag hajfonata, melyet előre vetve hordott, majdnem a hasáig leért. Kék gyöngyből készített fülbevalót viselt. Fejére fátyolszerű fehér kendőt terített, amelynek a széle gazdagon ki volt hímezve. Karján kosarat cipelt, benne kis üveg bor, öt-hat tyúktojás és két pompás, gondosan megfüstölt hal. A kosár takarosán le volt takarva egy kis térítővel.

Mezítláb, szökdécselve haladt, olyan könnyedén és légiesen. Hosszú ruhája fodrozódott a szélben. Egy dalt dúdolt menet közben. Olyan jó volt ránézni, mint egy színes virágra vagy egy pompás pillangóra.

A dal egy szépséges lányról és egy jóképű fiataleberről szólt:

*Szép szemű lányokat
Ijesztgető, s biztató
Androszi Mihály
Korallhalász.
A korall a tenger mélyén
A tengerfenék szikláin él...*

Egy nagy bajszú, kócos hajú, fejét piros kendővel körbecsavaró, és egy fekete szakállú, Krisztus-portrékra emlékeztető fiatal halász, „Szigony”, valamint „Oroszlánfoka” éppen arra haladtak részegen egymásba karolva, egymást támogatva. Amikor észrevették a lányt, megtorpantak:

– Afro! Hát minket már nem is üdvözölsz?

Afro mélyen, a földet súrolva meghajolt, édes mosollyal az arcán, és üdvözölte a két részeges alakot. Ekkor ott termett Kir Iszpiro fia, Csiga. Kiismerhetetlen habitusával megragadta a leány jobb csuklóját, majd kihasználva Afro döbbenetét, arcon csókolta a lányt.

– Hé! Neked elment az eszed!

Afro egy rántással kiszabadította csuklóját Panajoti kezéből, és lekevert egy pofont a fiú ronda és taknyos arcára. Csiga elvesztette az egyensúlyát, megtántorodott, és elesett. Afro kivett egy tojást a kosarából, és Panajoti homlokához vágta. A bolond fiú kezével szétkente a tojást az egész arcán, majd torkaszakadtából bömbölni kezdett:

– Majd meglátod, mi lesz, ha beárullak téged az apámnál! Én Kir Iszpiro egyetlen kicsi fiacskája vagyok! Száz kecském, száz tehenem és száz olíva fám van!

Afro sietve elszaladt, mint a szél, elillant.

Ekkor tengerész nadrágban, övvel a derekán, fedetlen fővel, mezítláb és mezítelen felsőtesttel felbukkant a janicsárokat szolgáló Pandeli rosszcsont kisfia, Andria. Jobb kezét csípőre tette, bal lábát

kissé előretolta, bal kezével pedig megpödörte a még csak nem is serkenő, képzeletbeli bajszát. Hetykén így szólt:

– Kir Iszpiro egyetlen kicsi fia! Én fogom elvenni a Harangozó lányát! Van nekem száz csigám, száz tejelő kutyám, a tengerparton százezer kavicsom és a tengerben számtalan halam!

Épp csak befejezte mondandóját, amikor a fiú csupasz hátán nagyot csattant egy bot, majd felharsant Kir Iszpiro hangja:

– Takarodj, te fattyú! Te feslett erkölcsű, mihaszna legény! Mindjárt eltaposlak a saját lábammal!

Andria nagyot sikított, amikor megérezte hátán az ütést, és néhány lépést hátrált. Sírt fájdalmában és tehetetlenségében, de nem hagyta annyiban:

– Miért ütlegelsz? Nem a te kenyeredet eszem! Nem vagyok fattyú, közismert az apám és az anyám is! Ez a taknyos fiú fogant a fenyők alatt! Ha a te fiad lenne, akkor hozzád hasonló vad sakál lenne, nem csiga!

Kir Iszpiro elindult a fiú felé: – Te bitang! Most majd móresra tanítalak!

Andria előrántotta a bicskáját: – Gyere közelebb! Hadd vegyelek szemügyre!

A járókelők között zúgolódás támadt. Egy ember jobb belátásra próbálta bírni a fiút: – Andria, ne folytasd! Gyerünk, jobban teszed, ha most hazamész, fiam...

A fiú hátát elcsúfító seb láttán megjegyezte: – Az a vadállat!

Néhányan a gazdag olívakereskedő pártját fogták – Ne hallgass a kutyára, Kir Iszpiro!

Szigony és Oroszlán főka, a két részeges halász is megszólalt: – Ki vette el a Harangozó szép leányát?

– Még senki, majd csak eztán fogják elvenni.

– És ki lesz a szerencsés? Csak nem Pandeli fia? Az a kis mitugrász kölyök...

– Ugyan már! Úgy hallottam, Kir Iszpiro kérte meg a leányt a fia részére!

– Csiga számára? Ja, ha eladó a lány, akkor mind adjunk rá előleget!

Mások is bekapcsolódtak a pletykába:

– Mi drahmát adunk hozományul a lányainknak... De hallottátok, hogy a Harangozó úgy adja oda a lányát, ahogy a muszlimoknál szokás.

– Mennyiért adta el Afrót?

– Azt beszélik, hogy negyven kecskéért, tíz fejőstehénért és háromszáz olajfáért!

A bajba jutott szerelmesek

Kir Iszpiro karon ragadta gyengeelméjű fiát, és távozott. A rakoncátlan kis Andria is szót fogadott, és elindult a kisvárosból a mező felé. Az üzletsoron azonban tovább pletykáltak a járókelők:

– Mikor adták el a leányt?

– Tegnap éjjel... Szaranda kapitány borozójában.

– Azt beszélik, a lánynak van egy titkos rajongója.

– És ki az?

– Kir Iszpiro pásztor, Pidakisz!

– Az a jóképű fiatalember, aki Lefteri házában lakik.

– Igen... Úgy tudom, Kir Iszpiro ma reggel felmondott a fiúnak.

– Nem, nem ő kergette el, hanem a fiú mondott fel neki!

– Pidakisz mesélte el nekem személyesen. A gazdája elrejtett egy kecskét, és azzal akarta megvádolni, hogy meglopta. De Pidakisz rájött... veszekedés támadt közöttük...

– El is hiszem. Kir Iszpiro tói mindenféle gonoszság kitelik.

– Én viszont Kir Iszpirótól hallottam a dolgot, és ő azt mondta, hogy ez a fiú egy semmirekellő betyár. Mindig magukra hagyja a kecskéket, és siet a ribancokhoz.

– Sok igazság lehet benne. Az a fiú most van ereje teljében!

– Hallottátok? Afronak van még egy titkos udvarlója Pidakiszon kívül.

– És ki az?

– Egy Ali nevű janicsár!

– Egy janicsár fogja elvenni a harangozó lányát, mikor annyi sok legény akad a szigeten?

– Nem mondtam, hogy elveszi. Csak annyit mondtam, hogy szerelmes.

– Nem ismerem ezt a janicsárt.

– Még Pidakisznál is helyesebb?

– Mi az, hogy! Elképesztően jóvágású! A napra lehet nézni, de rá nem. Belevakulsz...

– Nahát! Még soha nem láttam.

– Gyakran megfordul itt a bazárban. És szinte mindig együtt van a kis Andriával.

– Azzal a mezítlábas fiúcskával, aki bicskát szegezett Kir Iszpirónak?

– Talán most is itt van a közelben valahol.

– Ha itt lett volna, alaposan ellátta volna Kir Iszpiro baját, amikor az bottal rácsapott Andria hátára. Nem hagyta volna annyiban.

– Én meg azt mondom, Pidakisz és a barátja, Lefteri nem hagyják annyiban, hogy az a janicsár járjon sikerrel.

– Nemcsak a janicsár, de Csiga diadalát sem néznék végig.

– Vér fog folyni Afroért a kisvárosban!

– Még egy janicsár is van a dologban... Nagy kár!

– Az lenne a legjobb, ha a harangozó fogná a lányát, és elszökne vele valahová!

– Vagy még inkább az egyik legénynek kellene megszöktetnie a lányt!

– Azt mondják, a lány nem mond ellent az apjának.

– Igen, de... Még ha egy valódi angyal is Afro, akkor sem lesz Csiga felesége!

– Kár lesz azért a szépséges lányért, ha a harangozó odaadja Csigának!

– Ugyan miért lenne kár? Mindennap eljár majd ő is a mandulafenyőkhöz.

– Nem sajnálnád, ha kurva lenne egy olyan csodálatos lányból, mint Afro?

– Andon eladhatja a lányát, de majd meglátjuk, vajon a lány beletörődik-e?

– Nem fog beletörödni, meglátjátok, nem fog beletörödni.

– Hallottátok, hogy ma a bolond fiú képébe vágott egy tojást! Micsoda dobás! Bravó, ügyes lány!

– Bizonyára nem tudja még, hogy eladták Csigának!

És csakugyan ez volt a helyzet: Afronak sejtelve sem volt arról, hogy a kocsmában az apja eladta.

Bár Harangozó Andon Szudaru nagyon vidáman tért haza azon az éjjelen a templom melletti kis otthonába, a lányának egy szót sem szólt az egésről. Úgy gondolta, az lesz a legjobb, ha kész tények elé állítja majd. Gyűrűk, fülbevalók, selyem- és bársonyruhák, hímzett papucsok... A mindennap mezítláb utcára lépő Afrót majd meggyőzik a kisvárosban élő lányok, hogy menjen hozzá Kir Iszpiro egyetlen fiához.

Harangozó Andon már minden apró részletet kifundált.

Ez a csetlő-botló fiú boldog lesz, ha egy ilyen csodaszép lányt vehet feleségül. Ezzel a cselekedettel a lány kiérdemelné az üdvösséget! Aztán... Aztán meg nem muszáj az egész életét azzal a Kir Panajotival leélnie! Anyósával együtt eljárhatna a mandulafenyők alá! Ráadásul az összes korán szenilissé vált férfihoz

hasonlóan, feltehetően Panajoti sem lesz majd hosszú életű. Akkor aztán Afro ahhoz megy hozzá feleségül, akihez csak akar. Sőt akár még szűzként is oltár elé léphet a második férjével! Most azonban örülség lenne lemondani a lába előtt heverő gazdagságról... Csiga lesz az a váratlan szerencse az életükben, aki kirántja őket a nyomorúságból. A kisváros egyik legtehetősebb emberének, a három hajóval is rendelkező Kir Miletosznak is volt egy kiházásítandó fia. Ez a legény azonban nagyon fent hordta az orrát, és apja hajóin állandóan a tengeren hajózott, nagyon keveset tartózkodott a kisvárosban. Kir Miletosz pedig még csak szóba sem állt Harangozó Andonnal... A gazdag molnár, Vaszilaki fia másféle utakon járt: a gazdag kocsmárosnak, Szarandának a fia volt az egyik kedvese. A többi legény mind mezítlábas volt. Afro volt az egyedn kincse, és Harangozó Andon nem engedhette, hogy azok az ágrólszakadtak elrabolják. Amikor Csiga odaugrott Afro elé az üzletsoron, a leány éppen Bolond Máriához igyekezett. Neki vitte a minden jóval megrakott kosárkát.

Janicsár Ali

A kisvárost elhagyva, Afro széleseben futott Bolond Mária viskója felé. A lány már napok óta nagyon izgatott volt.

A janicsárok Pandeli nevű szolgájának kisleánya, Andria egyik nap odament hozzá. A nyáron csupán egy gatyát, derekán egy övét viselő, félmeztelenül járkáló hetyke fiúcska gyakran megfordult a templom melletti házuknál. Segített Afronak vizet húzni a kútból, kenyértésztát gyúrni, vagy közösen mosták fel az udvart. Cserfes és vidám természetű gyermek volt. Naponta többször is körbejárta a kisvárost, és mindenféle híreket hozott Afronak. Akkor is beszélt, ha semmi újdonságot sem hallott. Olyankor kitalált dolgokat:

– Szigony húga felmászott a falra, és ott üldögélt lábát kilógatva az utca felé. A deli Tirjandafil, az a jóképű halász meg ott volt az utcán, és a fal tövében a lány lábát csókolgatta. Amikor meglátott engem, elindult felém. Ha elkap, bizonyára alaposan elvert volna. Még az anyját is gyakran megveri... – mesélte. Vagy: – A kisvárosban valami komoly dolog fog történni: Kir Iszpiro felakasztott egy macskát a háza előtti fára. A pap éhenkórász macskája volt, és azért kötötte fel, mert ellopott egy szárított halat.

Sokszor arról is beszámolt Afronak, hogy a lány apja ismét elaludt a kocsmában.

Afronak nem lett volna teljes a napja, ha a kis Andria nem látogat el hozzá. Pár napja azonban olyan komoly dolgokat mondott a lánynak Andria, amitől a szépséges Afro nagyon izgatott lett:

- Drága Afro, beszéltél Janicsár Alival?
- Nem ismerek egyetlen janicsárt sem. Ki ez az Ali?
- Nemrég érkezett a szigetre. Nagyon jóképű fiatalember.

A kotnyeles fiú hosszasan mesélt Aliról. A lány különös kíváncsisággal és figyelemmel hallgatta végig a kisfiú beszédét.

– Állítólag egy pasa fia. Még az anyjának az apja is pasa volt. Az a hír járja, hogy az anyja nagyon gazdag. Van birtokuk, több ezer birkájuk, több száz fejőstehenük, olajfaligeteik és végeleáthatatlan rózsakertjeik. Minden évben összeszedik a rózsákat, majd a szirmokat nagy üstökben felforralják, és kinyerik a rózsa olaját és levét. Állítólag az anyjának még a cselédei is olyan ruhákban járnak, mint Kir Iszpiro felesége. A ruhái mind igazgyöngyökkel és gyémántokkal vannak kirakva.

– Ez csak mese lehet, drága kis Andriám!

– Mind igaz, amit mondtam, drága Afro! Esküszöm az élő Krisztusra, hogy egytől egyig igaz! A hadi szálláson minden janicsár, még a parancsnok is „uram”-nak vagy „Pasafi”-nek szólítja Alit...

– Ha annyira gazdag az édesanyja, akkor mi keresnivalója van a mi szigetünkön? Ráadásul janicsárként?

– Hááát! Én tudom erre a választ, Afro. Édesanyjának Ali az egy szem fiacskája... És megmondjam, hogy miért jött el ideig? Állítólag Ali apja Isztambulban valami fontos vezír. A janicsárok megharagudtak arra a hatalmas pasára, megtámadták a palotáját, és megölték. A nő attól félt, hogy fia is bajba kerülhet. Ezért janicsáriskolába küldte, majd erre a szigetre, hogy ne legyen szem előtt... Állítólag nem marad itt sokáig, csak egy vagy két évig.

– Az elbeszélése alapján ez a janicsár Ali fel tudná vásárolni egész Miloszt!

– Szó szerint... Egész Miloszt fel tudná vásárolni! Talán te is tudod, hogy a janicsárok háromhavonta kapnak zsoldot. Ha Isztambulból késedelmesen érkezik a pénzük, kénytelenek mindent hitelbe megvenni. Amikor Ali megérkezett, megszűntek az ilyen jellegű gondok. Ali annyi pénzt ad nekik, amennyit csak kérnek!

– Azt hiszem, egyszer járt a templom udvarán az a fiatalember... Sötétszőke haja és pörge bajsza van... magas termetű...

– És a jobb arcán egy anyajegyet visel... Ő volt az, drága Afro!

– Akkor én már beszéltem vele! Csakhogy nem értettük egymás szavát. Ő törökül mondott valamit. Azt hiszem, megkérdezte, hogy ki vagyok. Erre azt feleltem neki, hogy a harangozó lánya. Aztán mondott még valamit. Feltehetően az apám felől érdeklődött. Mire azt feleltem neki, hogy az apám nincs itthon, de a borozóban megtalálja.

– És amikor távozott, te letéptél egy virágot a kertben, és a jóképű fiatalembernek adtad!

Afro egészen elvörösödött: — Ezt meg honnét tudod?

– Ali mesélte nekem.

– Te tudsz törökül?

– Apám és én galatai görögök vagyunk. Nagyon jól beszélek törökül, sőt még énekelni is tudok törökül.

Abbahagyták a munkát, és leültek egymás mellé egy kerevetre. Mindketten lesütötték a szemüket, és meztelen lábfejükét bámulták. Beszélgetés közben nem néztek egymás szemébe.

– Drága Afro...

– Mondd, Andria!

– Ugye, nem haragszol meg rám, ha elmondok valamit?

– Nem. Mondd csak, Andria!

– Azt akarom elmondani, hogy... De ez maradjon a kettőnk titka, Afro!

Afro nem szólt egy szót sem.

– Úgy gondolom, hogy jót teszek azzal, ha közvetítek neked, Afro!

Afro továbbra is csak hallgatott.

– Janicsár Ali örülten szeret téged... Szerelmes beléd.

Afro még ekkor sem szólalt meg.

– Ezt tegnap kisírt szemmel mondta el nekem, és odaadta ezt a dobozt azzal, hogy hozzam el neked!

A fiú elővett egy hosszúkás és kicsi fadobozt az övének bugyrából, és riadtan fürkészte Afro arcát. Afro kék szeme megtelt könnyel. Remegő kézzel elvette a kis fadobozt, de nem tudta kinyitni a becsavarozott tetejét. Andria megmutatta neki, hogyan kell. A dobozban egy parányi kis üvegfiola volt, amely valami olajszerű folyadékkal volt megtöltve. A fiola száját viasszal zárták le.

– Mi ez, Andria?

– Rózsaolaj, drága Afro... Egyetlen csepp belőle elég ahhoz, hogy finom illat töltse be a levegőt!

Még egy szerelmi hírvivő

Afro alig bírt magával, annyira felkavarta ez az esemény. Már napok óta a kis Andria által meséltek bűvöletében élt. Janicsár Aliról szőtt különféle ábrándokat, és a tőle kapott, rózsaoiljal telis kis fiolát a keblén hordta a dobozával együtt.

A karján levő kosárhoz beszélt. Bolond Mária kiszáradt diófájához közeledve riadtan megállt. Egy férfi lépett elé az egyik közeli fa mögül, és útját állta. Ez a mezítlábas, fedetlen fővel járó férfi, aki bugyogója szárát feltúrta egészen térdig, és durva posztóból készült inget hordott, nem más volt, mint Lefteri, egy izmos, inas beleváló görög fiatalember. És senki sem volt a közelben.

Ez a fiatalember cseppet sem hasonlított Csigára, aki nemrég rátámadt a lányra. Ha megfordul, akkor sem tudna már elmenekülni. Lefteri bizonyára agárként fut majd utána, cs előbb-utóbb elkapja. Ha kiabál, talán még Bolond Mária sem hallaná meg, de amúgy is mit tehetne!

Afro büszkén kihúzta magát. Lefteri súlyos léptekkel közeledett feléje. A szépséges lány az ifjú arcán édes mosolyt, szemében kedves, barátságos fényt fedezett fel, így hát fellélegzett. A halász nem tűnt erőszakos alaknak.

Lefteri megállt egy lépésre a lánytól. Viselkedése szemérmes és szégyenlős volt, de kétséget kizáróan Afrora várt.

– Ugye, nem rémisztettek meg, Afro?

A lány nem mondott igazat: – Nem...

– Csak mert megálltam, amikor észrevettél. Azt hittem, hogy megijedtél.

Afro némán hallgatott.

– Afro, rád vártam!

Afro várta, hogy mit fog mondani az ifjú.

– Szeretnék mondani neked néhány dolgot!

Afro még ekkor sem szólalt meg.

– Nem velem kapcsolatos. Egy drága jó barátom, Pidakisz érdekében akarok szólni. Reggel óta nem láttam őt. Holnap reggel ismét együtt megyünk majd halászni.

– Mit akarsz mondani nekem Pidakiszról Lefteri?

– Előbb hadd kérdezzek tőled valamit, Afro... Apád, Andon Szudaru mondott-e neked valamit Kir Iszpiro fiával kapcsolatban?

– Csigára gondolsz? Nem!

– Nem mesélte el, hogy miben állapotodott meg Csigá apjával, Kir Iszpiróval?

– Miért? Apám egyezséget kötött Kir Iszpiróval? Mivel kapcsolatban?

– Veled kapcsolatban. Kir Iszpiro negyven kecskét, két fejőstehenet és ötven olajfát ad, apád meg cserébe téged ad oda neki!

– Miket beszélsz, testvérem?! Még hogy én Csigá felesége legyek?!

– Ha engedelmeskedsz apádnak, akkor igen.

– Nem... Lefteri, te csúfolódsz velem! Még a sziget legfeszettebb erkölcsű nője sem vágyik rá, hogy Kir Iszpiro menyé lehessen!

Lefteri keresztet vetett:

– Saját filemmel hallottam, Afro! És nemcsak én, hanem Pidakisz, valamint a janicsárok Pandeli nevű szolgájának a kislánya, Andria is hallotta.

Afro nagyot nyelt, és könny gyűlt a szemébe:

– Inkább a tengerbe vetem magam, de nem leszek Csigá felesége! Ez bizonyára valami ócska kocsmai vicc!

A szépséges lány felidézte Csigá korábbi erőszakos közeledését. Érezte a tökkelütött és bicegő fiú ragacsos ajkát rózsaszírom arcán, és kezével megsimította. Lelki szemei előtt megelevenedett, amint Csigá megszédül és elesik a nyaklevest követően. Aztán látta, amint a fiú a homlokához vágott tojást szétkeni azon a kifejezés nélküli

ostoba és undorító képén... Záporoztak a könnyei, de nem bánatában, hanem jókedvében. Hangos kacagás közepette hullatta a könnyeit, és ez olyan áldásos volt, mint egy frissítő zápor a tikkasztó nyári hőségben.

A lány lekuporodott egy fa tövébe, Lefteri pedig odaült a lány mellé. Afro elmesélte a halásznak, hogy mi történt vele nemrég a bazársoron. Lefteri hahotázva nevetett. Aztán komolyra fordítva a szót, ezeket mondta a halásznak:

– Afro! Ide figyelj, mindketten mezítláb járunk. Pidakisz is így jár, akárcsak mi magunk. Mi illünk egymáshoz. Ez így van a növényeknél és az állatoknál is. Ha a rózsa a fenyőfa virága lenne, milyen rondán nézne ki a fenyő ezzel a virággal ékesítve.

– Tudd meg, ha én mondom, hogy a barátom, Pidakisz szeret téged. A férjed akar lenni. Illeték egymáshoz korban, szépségben, ruházkozásban. Ezért vártam rád, hogy mindezt elmondhassam neked.

Afro könnyes tekintetét Lefteri felé fordította, és a szemébe nézett. A halásznak beleremegett ebbe a lágy és édes tekintetbe. Kezével egy keresztet vetett a mellkasára, majd elkapta a tekintetét, nehogy az ördög megkísértse őt, és nehogy megcsalja barátját, Pidakisz. Ezt követően így szólt:

– Nem azért mondom ezt, mert Pidakisz a barátom. Nemcsak a teste szép annak a fiúnak, hanem a lelke is... Örültem szeret téged.

Afro nem szólt egy szót sem.

– Eddig csak távolról tartott téged szemmel, és tapintatosan viselkedett, nehogy bajod essék, vagy számodra kellemetlen legyen.

Afro hallgatott.

– Hidd el, Afro, Pidakisz még nekem sem árulta el, hogy szerelmes beléd. Csak azután tárta fel a szívét előttem, miután apád és Kir Iszpiro között lezajlott az alku. Ő küldött engem ide hozzád... Szégyellte, hogy ő maga jöjjön.

Afro igenjei

A fiatal halász nem mert Afro szemébe nézni, így lesütött szemmel folytatta a mondandóját:

– Most tőled hallottam, hogy Csiga a bazárban mindenki szeme láttára megcsókolt.

– De tudom, hogy egy nap Pidakisz is ott termett előtted váratlanul... Ugyanúgy, mint most én, ezen a kihalt úton. Ő követett téged, de te akkor láttad őt először.

A leány felidézte az esetet:

– Igen...

– Megkérdezted tőle, hogy mi a neve. Erre ő azt felelte, hogy: Pidakisz. Ha nem tévedek, te erre azt mondtad, hogy „Szép a neved, akárcsak te magad”.

– Igen.

Afro igent válaszolt, ám hangját senki sem hallhatta rajta kívül. Lefteri is csak azért tudta a választ, mert tudott olvasni a lány ajkáról.

– Megfogtad Pidakisz kezét, és azt kérted tőle, hogy ne mondja el apádnak, hogy ott látott téged Máriánál.

– Igen.

– Aztán villámgyorsan elszaladtál... Pidakisz pedig úgy bámult utánad, mint egy kisgyermek, akinek elrepült a papírsárkánya.

A leány tenyerébe temette arcát, és zokogva sírt. Lefteri hosszasan bámulta a leány sírástól rángatózó, formás vállát, arcát elrejtő kecses ujjait, és nagy lábát, amely mérete alapján akár egy fiúé is lehetett volna.

– Afro! Gondolj csak bele! Amikor megfogtad Pidakisz kezét, ha akarta volna, nem engedi el... Ráadásul erre a jelenetre nem a bazár kellős közepén került sor. Gátlástalanul megcsókolhatott volna téged!

– ...

– Pidakisz erős, izmos legény. Nem tántorodott volna meg egyetlen pofonodtól! Felkaphatott volna téged a vállára, mint egy kis kecskegidát, aztán felvihetett volna a hegyekbe! Ám ő mindezt nem tette meg, mert az a fiú örülten szeret téged.

Lefteri hatalmas mancsát Afro selymes fekete hajára tette, és megsimogatta a lány fejét, majd a vállára tette a kezét:

– Ne sírj! Fel a fejjel, Afro! Mondj már valamit!

– Mit akarsz hallani, Lefteri?

– Mindketten nagyon szépek vagytok. Ő tizenkilenc esztendő, te meg tizenöt vagy tizenhat esztendő lehetsz.

– Tizenöt!

– Mondom én, hogy küllemre és korban nagyon összeilletek. Gyerünk, Afro! Mondd már ki, amit hallani szeretnék!

Afro majdnem elájult. Felállt, és felvette a kosarát a földről. Lefteri is felkelt. A halász nem könnyörgő, hanem sokkal inkább parancsoló hangon így szólt:

– Mondd, hogy szereted Pidakísz... Rajta! Várok.

– Igen.

Lefteri alig hallotta ezt az igent. A lány keze önkéntelenül a keblére tévedt, majd a blúznyílásán át benyúlt, és megfogta a mellén hordott picike dobozt, amelyben a rózsajarat tartotta. Hirtelen elrántotta a kezét, mintha tűzbe nyúlt volna. Tekintete találkozott Lefteriével, és úgy érezte, mondania kell valamit:

– Ó, drága Lefteri, olyan izgatott vagyok!

– Hát, persze.

És még tovább beszélgettek egy kis ideig:

– Vajon apám miért nem mesélte el, hogy eladott engem?

– Valószínűleg restelli, és egy olyan alkalomra vár, amikor biztosan igent mondasz neki. Ne feledd, hogy apád a kisváros harangozója, Kir Iszpiro pedig a leggazdagabb ember, akinek a

janicsár csorbadzsi, a parancsnok feltétlenül engedelmeskedik. Ők mindent megtehetnek, amit csak akarnak

– Nem leszek Csiga felesége... Neked is megmondtam már, hogy inkább véget vetek az életemnek

– Nem! Ne gondolj a halálra, Afro!

– Ugyan mi mást tehetnék?

– A téged teljes szívéből szerető Pidakisszal megszöksz majd a szigetről! Én foglak benneteket megszöktetni. Olyan helyre mentek, ahol sohasem találhatnak majd rátok.

– ...

– Rajta! Hogy döntöttél, Afro? Még ma éjjel! A tenger végtelen, és sok olyan hely létezik, ahol elrejtőzhetünk biztonságban lehetünk és megélhetünk.

– Lehet, hogy apám részegen kötötte meg azt az egyezséget! Kijózanodva bizonyára rádöbbsz, hogy hibát követett el, és ezért nem szólt nekem egy árva szót sem az egészből.

Lefteri kelleltenül odavetette: – Talán...

– Ha a mai eset is a tudomására jut, bizonyára egészen eláll majd az egyezségtől. Kir Iszpiro is meg fogja gondolni magát!

– Talán...

A halász a lány vállára tette két hatalmas kezét, és mélyen a lány szemébe nézve így szólt:

– Számomra csak egy a fontos, hogy feleségül menj Pidakiszhoz, Apád viszont ebbe sohasem egyezne bele... Te igent válaszoltál, és én ezzel megelégszem.

Egy hosszú nap

Afro azt kérdezte:

– Honnét tudod, hogy apám nem egyezne bele a Pidakisszal való házasságomba?

– Apád szájából hallottam... Azon az éjszakán elmondta, hogy talán szereted Pidakiszt. Aztán Kir Iszpiróval kifundálták, hogy majd megrágalmazzák Pidakiszt, és később bemártják Iszpiro emberénél, a janicsár csorbadzsinál, aki eltávolíttatja a szépséges ifjút a szigetről.

Lefteri, a halász elmesélte a lánynak, miként akarták előadni, hogy Pidakisz eladott egy kecskét Harangozó Andonnak. A lány elképedve hallgatta végig ezt az aljas tervet.

– Most már értem. Apám tegnap reggel megemlítette, hogy szeretne venni egy kecskét. Micsoda galádság!

– Atyádat csupán a vagyon és gazdagság érdekli. Te jobban tudod ezt nálam. A templom perselye kong az ürességtől. Csak néhány öregasszony szokott adakozni annyit, ami éppen elég gyertyákra. Senki más nem ad pénzt az egyháznak. Te viszont hitelre vásárolsz a bazárban...

– Miért hagytad félbe?

– Tiszteletből. És elhiheted, hogy nem apád iránti tiszteletből, csakis az irántad valóból... Az elbűvölő szépséged miatt!

– Emiatt akar Andon eladni téged Kir Iszpirónak. Nem hagyhatja, hogy egy mezítlásos kecskepásztor vagy egy halász elragadjon. A janicsárokkal pedig elfogatják majd Pidakiszt, és olyan helyre viszik, ahol sohasem találunk rá. Még az is lehet, hogy megölik!

– Szökjön el Pidakisz!

– Afro... Afro... Nélküled sehová sem mehet.

– Drága Lefteri, nagyon kellemetlen helyzetbe hozol engem.

– Nem én hoztalak ilyen nehéz helyzetbe... A dolgok maguktól alakultak így. Megszeretted téged, te meg őt, hiszen az imént igent mondtál.

– Meg akarom menteni Pidakiszt!

– Csak úgy menekülhet meg, ha vele együtt elszöksz Milosz szigetéről.

– Ezt most nem tudom megígérni neked, Lefteri testvér...

– Holnap?

– Lehetetlen. Beszélnem kell apámmal, hogy személyesen tőle halljam, mit gondol Pidakisról. Legkésőbb holnap este beszélek vele.

– Ma kedd van, akkor csütörtök reggel ugyanebben az időben itt foglak várni, Afro.

– Mindenképpen eljövök.

Magammal hozzam Pidakiszt is?

– Igen.

Átadhatom az üdvözlétedet a legénynek?

– Igen.

A lány hirtelen felemelte a hangját, majd kijelentette: – Mária anyához indultam... Már rég ott kellene lennem.

Ezután hallgattak mindketten.

Lefteri, a halász hosszan nézett Afro után, aki futva indult tovább a kiégett diófára épített kunyhó felé. Mi lett volna, ha nem ismeri, nem szereti Pidakiszt, és nem a barátja? Az övé lett volna Afro? Elszégyellte, hogy ilyesmi egyáltalán megfordult a fejében.

Azon tűnődött, hogy megvárja-e a lányt, de gyorsan elhessegette ezt a gondolatot.

„Azonnal meg kell keresnem Pidakiszt. Aztán Vak Jani csónakját elő kell készítenem a hosszú útra”, futott át az agyán.

Örömteli hírekkel tért vissza a barátjához.

Afro kettesével szedte a kunyhóhoz felvezető lépcsőfokokat. Amikor felért, az idős asszony éppen tojánhéjakat tört egy mozsárban. Talán már több mint egy éve gyűjtögette kunyhójának egyik sarkában felhalmozva az általa elfogyasztott tojások héját.

A fejére szorosan feltekert fekete, fátyolszerűen vékony kendő csupán néhány szál hajat rejthetett. Szeme mélyen a gödrében ült,

arca beesett volt, arccsontja kiállt, orra akár a barna kánya csőre, és színe akár a pulyka taréj. Álla hegyes cs kiálló, füle papírvékony és színtelen. Ijesztően sápadt volt. Fekete, hosszú ruhát viselt, és vállára egy molyrágta, likacsos, kecskeszőrből kötött sálat terített.

Az ablaktalan kunyhót állott, áporodott szag lengte be. Nem a doh, rothadás vagy mocsok szaga, hanem bizonyos levelek, gyökerek, különféle gyógynövényekből kinyert olajak, virágnedvek erőteljes szaga érződött. Mária anyja ezeknek köszönhetően tudott életben maradni. Minden reggel Ívott egy korty pisztáciaolajat, télen pedig feltétlenül bekapott néhány kanál pipacspasztát. Lábát csalánvívvel dörzsölgette. Nem betegeskedett, csupán a korából kifolyólag kezdett leépülni. Különféle dolgokat tartott, amelyeket megenni vagy lenyelni, felkenni vagy szagolni kellett.

Csodaszereivel nem fukarkodott: azoknak is adott, akik eljöttek hozzá, és kértek belőlük. Sőt azt is megmutatta, hogyan kell őket elkészíteni. A porrá zúzott tojáshéjakat két, beteges, csontsovány gyermeknek csinálta. Ezt a tojáshéj őrleményt alaposan össze kell majd keverni egy kis pohár vívvél, aztán hagyni, hogy éjjel megdermedjen. Reggel egy kis szőlőmustot hozzáönteni, majd a löttyöt megitatni a gyerekekkel, amint felkeltek. Legalább hat hónapon keresztül minden áldott nap éhgyomorrra kell meginni.

Amikor a csaknem ötven éve ki nem józanodó részeges asszony meglátta a kifulladásba betoppanó Afrót, félbehagyta a munkáját.

- Adjon isten, szépséges leányom.
- Fogadj isten, Mária anyácska.
- Mi lelt téged, hogy így fel vagy dülva?
- Futottam egy kicsit.
- Egy halász toppant eléd, ugye?

A lány igennel felelt, és nem kérdezte meg az asszonytól, hogy honnét tudta.

- Hoztál nekem borocskát?
- Igen... És még halat és tojást is hoztam neked.

Afro jóslata

Lefteri, a halász azon a kedd reggelen korán odament Bolond Mária kunyhójához. Többször is keresztet vetett, miközben rettegve megmászta a „boszorkány”, „kuruzsló”, „jósno”, illetve „szent” névvel illetett asszony leégett diófára épített kunyhójába vezető lépcsőket. Alighogy belépett a kunyhóba, azonnal leborult Mária lába elé. Elmesélte neki Pidakisz Afro iránti szerelmét, a Harangozó Andon és a fiú gazdája, Kir Iszpiro között megkötött egyezséget, és azt, hogy milyen mocskos ármánnyal próbálják befeketíteni szegény fiút. Segítségért jött Máriához: egy amulettet kért tőle. Bolond Mária figyelmesen végighallgatta a halászfiút, majd meglepő gyorsasággal és frissességgel reagált az elhangzottakra:

– Az a jóképű legény eljött hozzám... Akkor megmondtam neki, hogy milyen jövő vár rá. A lányt nem neki szánták. A leány hosszú életű lesz és gazdag. A legény viszont fiatalon, mezítláb, pucéran fog meghalni.

Lefteri megfojtotta volna Bolond Máriát, ha nem retteg tőle annyira. Megint keresztet vetett, majd így szólt:

– Na... akkor készíts nekünk amulettet, amely megváltoztatja a sorsát!

Erre Bolond Mária: – Te bátor görög ifjú... Nem vagyok én varázsló, de add csak ide a tenyeredet, hadd jósolom meg a te jövődet is!

Lefteri térdre rogyva várakozott Mária előtt. Villámgyorsan felpattant, és se szó, se beszéd kiviharzott a kunyhóból, elmenekült. Mária szavaitól megrészegedve haladt, amikor szembe jött vele Afro egy kosárral a karján. Ekkor lépett oda a leány elé.

Nem sokkal azután, hogy a fiatal halász elfutott, felbukkant a szépséges lány Bolond Mária kunyhójában. A lány felettébb izgatottnak tűnt, így hát Mária arra gondolt, hogy bizonyára ő is

szereti a fiút... És elhatározta, hogy jósol a lánynak is. Megfogta Afro jobb kezét, majd a lány tenyerét az ajtón át beszűrődő fény felé fordította, és belevágott a jóslásba:

– Ezek a vonalak nem csapnak be engem... Hosszú életrajz, és egy vele összeérő szerencsevonal...

Afro reszkető hangon megkérdezte: – Mária anya... Én egy szegény sorsú, egyszerű lány vagyok.

– Most még igen, de amikor felragyog a szerencsecsillagod, olyan fényes lesz, hogy nem mindenki tud majd rád nézni.

– És mikor ragyog fel a szerencsecsillagom, Mária anya?

– Azt majd megmondják a kavicsok, szépséges lányom!

Az öregasszony leakasztott a falról két kisebb szütyőcskét. Az egyikben közel ötven darab, nagyjából egyforma méretű fehér kavics volt. Bolond Mária különféle értelmet hámozott ki belőlük attól függően, hogy a földre kiszórt kavicsok milyen alakzatot rajzoltak ki. A hegy, tenger, erdő alakzatból gazdagságot, nyomort, betegséget, halált, örömet, szerelmet, ámulást olvasott ki.

A másik szütyőben eltérő méretű és színű kövecskék, valamint különféle nagyságú és formájú tengeri élőlények váza, piros és kék gyöngyök, ezüst és arany pénzérmék, illetve szögek voltak. Ezek a jóslat szándékát, a jóslatban szereplő személyeket jelképezték. Innét kivette, amire szüksége volt, és betette a kavicsok közé. Aztán jó alaposan összekeverte a szütyő tartalmát, majd a földre szórta.

Bolond Mária semmit sem mondott a lánynak, csak magában beszélt. Felvett egy kicsi rózsaszín követ, és közölte, hogy az lesz Afro. Aztán fogott egy vékony és hosszúkás fekete követ, amely Pidakiszt szimbolizálta. Majd egy vékony és hosszúkás piros követ vett a kezébe, és közölte:

– Ez pedig egy másik férfi a szigeten!

Egy kisebb csigaházat és egy törött kancsó picit darabkáját a kezébe vett, majd azt mondta: – Az egyik Kir Iszpiro fia, a másik pedig... egy gyerek.

Ezt követően fogott egy kisebb kagylóhéjat. – Ez egy csónak vagy egy hajó...

Végül fogott egy réz- és egy ezüstérmét. – Ezek pedig a lány szerencsését fogják jelképezni!

– Mária anya, milyen sok mindent kiválasztottál a jóslatomhoz!
– jegyezte meg Afro.

– Igen, mert sok mindenre keresem a választ.

– Elárulod nekem, hogy mit szeretnél megtudni?

– Nem, lányom. A jóslás nagy titok. A jövőmondó nem adhatja oda másnak a jövőbe látó szemét!

Egymással szemben ültek törökülésben az ajtó bejáratánál. Bolond Mária először csak az Afrót szimbolizáló követ tette bele a kis szütyőbe, majd alaposan összekeverte a tartalmát, mielőtt a földre szórta volna. A kis rózsaszín kövecske mellé három fehér kavics hullott. A három fehér kavics a tengert jelképezte. Az asszony ismét felrázta a zsákocskát, majd ismét kiürítette. A rózsaszín kő mellé megint csak három fehér kavics esett, vagyis a „tenger”!

– Lányom, a te jövőd a tengeren lesz. A múltkor is ezt mondtam neked!

– A jövőm a tenger – dünnyögte magában Afro, és közben arra gondolt, hogy el fog szökni a szigetről, hogy beteljesüljön a sorsa. Még a fülébe csengett, amit Lefteri mondott: „El kell szöknöd a szigetről Pidakisszal!”

Bolond Mária beletette a többi szereplőt is a szütyőbe, majd alaposan felrázta, mielőtt harmadszorra is kiöntötte a tartalmát. Ekkor

Afro mellé odaesett az „ismeretlen ember”, míg Pidakisz és Panajoti messzire repült.

Végül a szütyőbe beletette az összes többi, általa kiválasztott dolgot: Afrót, az ismeretlen embert, a gyereket, a kis kagylóhéjat és a csónakot. Még egyszer kiszórta a tartalmát, és ez alkalommal Afro

egyedül maradt, a csónakkal az oldalán. Aztán jóslott még egy legutolsót. Kivette a kavicsok közül az összes szereplőt, csupán a réz- és ezüstérmét, valamint Afrót tette a szütyőbe. Az Afrót jelképező kavics úgy ráült az ezüstpénzre, mintha csak kézzel rakták volna oda. Bolond Mária a következő szavakkal fejezte be a jóslatát:

– Szépséges leányom... a te sorsod a tengeren túl fog beteljesedni... Nagyon gazdag leszel, vasilissza⁽⁶⁾ leszel!

– Micsoda? Még hogy én vasilissza leszek?

– Ezt olvastam ki a jóslatodból. Túl a tengeren... előbb egy csónak... aztán egy hajó... majd egy ismeretlen férfi.

A szigetlakok által „hitetlen”, „kuruzsló” és „boszorkány” jelzővel illetett Bolond Mária keresztet rajzolt a mellkasán, majd Afro számára ismeretlen nyelven motyogott valamit. Ezt követően a lány felé nyújtotta a kezét:

– Segíts fel engem, lányom!

A lány gyors mozdulattal felpattant, majd kezénél fogva felhúzta Bolond Máriát is a földről.

A kicsi Andria által hozott utolsó hírek

Afro Bolond Máriától való búcsúzkodáskor megkérdezte:

– Akkor ezek szerint el fogom hagyni ezt a szigetet, Mária anya?

– Igen. A szerencse a tenger túloldalán vár rád.

Afro szép fekete szemével kíváncsian nézett az asszonyra, majd megkérdezte: – Mostanában fogok elutazni?

Az idős asszony válaszképpen bólintott, majd így szólt: – Talán... Talán még ma éjjel! Ne felejts el engem, Afro!

A lány Bolond Mária nyakába borult, és zokogott. Mária megsimogatta a szépséges lány haját: – Isten vigyázni fog rád, ne

félj!

Afro remegő lábbal lemászott a kiégett diófa törzsére erősített csigalépcsőn. Bolond Mária odafent állt a kunyhója bejárata előtt, és nézte a távolodó lányt.

— Soha többé nem láthatom már ezt a szépséges leányt... Soha többé nem fogom látni – dünnyögte a saját nyelvén, amelyet a szigetlakok nem értettek.

A kunyhóhoz sietősen, könnyű léptekkel érkező Afro most lassan, súlyos léptekkel távozott. Egy idő múlva megfordult, és hátranézett, de akkor már nem látszott Bolond Mária viskója. Egyedül akart lenni, hogy eltöprengjen a hallottakon, és kedvére kisírhasssa magát. Lekuporodott hát egy fa tövébe.

Teljesen összezavarodott, ezernyi dolog járt az agyában. Pidakisz, Lefteri, a halász janicsár Ali, Kis Andria, édesapja, Andon, Iszpiro, az olívakereskedő, az öreg pap, Mária anya, sőt Csigá... Gondolatai a kecskék, a fejőstehenek, a sózott halakkal teli hordók, a szárított halfüzérek között cikáztak. Egyik gondolat kergette a másikat, ám legvégül ott visszhangzott agyában, hogy: „Egy nap királynő leszek. .. A tengeren túl vár rám a szerencse!”

A Dejirmenlik szigetén élő szegény harangozó leánya számára a „vaszilissza” olyan megfoghatatlan dolog volt, mint a főnixmadár. Nem tudta elképzelni, milyen ruhát visel egy ilyen teremtmény. És vajon mit csinál egy vaszilissza? Hol lakik, mit eszik, mit iszik?

Afro döntött. El fog szökni a szigetről. És mi lesz, ha nem sikerül a szökés?

Eszébe jutottak Lefteri szavai: „Ha nem leszel a felesége, Pidakisz meghal!”, majd a kis Andria szavai: Janicsár Ali örülten szerelmes beléd...”, és végül Mária anya szavai: „A tengeren túl egy ismeretlen férfi!”.

Egyszerre csak Andria hangja ütötte meg a fülét:

– Hát, te meg mit csinálsz itt, Afro? Téged kerestelek, drága Afro... Nagy felfordulás támadt a kisvárosban, miután Csigához

vágtál egy tojást, majd elfutottál. Mi minden történt azóta!

A cserfes kisfiú letérdelt Afro előtt, és fejét Afro ölébe hajtva megmutatta neki a tengeri napon megégett, barna hátát. A fényes bőre teljes hosszában fel volt hasítva ott, ahol Kir Iszpiro botja lesújtott rá. Kivillant élénkvoros húsa. A lány felsikított:

– Mi történt?

A fiú töviről hegyire elmesélte neki a bazári eseményeket. Aztán hozzátette: – És, ha tudnád, mennyi minden történt már azóta!

Aztán sorra elmesélt mindent attól kezdve, hogy megjelent Janicsár Ali is a helyszínen. Kir Iszpiro kezében bot, a fiú kezében bicska. Ah látván, hogy a fiú háta vérben úszik, kitépte az olivakereskedő kezéből a botot, majd kettétörte, és elhajította. Erre a kereskedő azt kiabálta, hogy: „Én Kir Iszpiro vagyok!” Ali válaszként azt ordította, hogy ő nem ismer semmilyen urat, majd ráripakodott, hogy azonnal tűnjön el.

Iszpiro cinkostársai megpróbálták bekeríteni Alit, ám a janicsár előrántotta szablyáját, és mindet szétkergette. Ezt követően Ali fogta a kis Andriát, és távozott a kisvárosból.

A városon kívül rátámadt Lefteri, a halász és annak két barátja. Három bicskával rontottak egy szablyásra! A janicsár úgy forgatta szablyáját, mint a szélvész, így a három legény mind eldobta a bicskáját, és hanyatt-homlok elfutottak.

Pidakiszt aznap senki sem látta.

Harangozó Andon elment, hogy megnézzé az olajfákat, amelyeket Kir Iszpiro ígért neki. Ez a liget nagyon messze volt, és napnyugta előtt nem igen lehetett megjárni az utat.

Ezután Kir Iszpiro panaszára a janicsárparancsnok elkergette a kis Andria édesapját, Pandelit a laktanyából.

A janicsár csorbadzsi ugyan Kir Iszpiro embere volt, de a laktanyában levők mind Ali pártján álltak. Amikor Iszpiro meglátta a kis Andriát Ali mellett, odaszólt a bizalmát élvező janicsárparancsnoknak:

– Ez a fiú is tűnjön el!

Bár Ali nem tudott görögül, megsejtette, hogy mire céloz a férfi, és felhorkant: – Ide figyelj, ez a padisah laktanyája, nem pedig a te kecskepajtád! Az lesz a legjobb, ha elhordod az irhát, de gyorsan!

Az indulatos szavak hallatán Iszpiro elfutott, és meg sem hallotta az utána kiáltozó parancsnokot: – Várjon, uram! Én itt vagyok, ne féljen, ne fusson el!

A janicsárok összegyűltek, és megtanácskozták a helyzetet: Ali magához veszi a szépséges leányt, a kis Andriát és édesapját is magukkal viszik, és a laktanya nagy csónakján még azon az éjjel megszöknek erről a szigetről. Nincs vesztegetni való idejük, hiszen a janicsárparancsnok Kir Iszpiróval együtt másnap ellenük uszíthatja a sziget egész lakosságát, aztán azt mondják majd, hogy a helyiek annyira megvadultak, hogy megölték a janicsárokat.

Ahogy Andriát hallgatta, Afro lelki szemei előtt megjelent az ifjú, akivel a templom udvarán találkozott: egy ragyogó és kedves tekintetű fiú, hatalmas ibolyaszín szemekkel... Barna szempillák, szemöldök és ugyanilyen színű pörge bajusz... Szép ívű orr, és húsos, érzéki ajkak. Formás álla alatt hosszú nyak... Milyen helyesen nézett ki ez a szoborhoz hasonló testtel megáldott janicsár! Kigombolt fehér ingén át kilátszott biztonságot nyújtó széles mellkasa, amelyre bármely oltalmazásra vágyó lány kényelmesen ráhajthatja fejét.

Afro megfogta a kisfiú kezét: Ma éjjel megszökünk... De hol találkozunk?

– Éjfél után... érted jövök... Halkan hármat füttyentek majd.

Az utolsó tivornya

Minden a feje tetejére állt, mire Afro hazaért. Harangozó Andon már visszajött az olajfaligetből, és egyenesen Szaranda kapitány tengerparti kocsmájába vette az irányt. Alighogy belépett a helyiségbe, ivócimborái máris rázúdították az aznapi események sok-sok részletét. A janicsárlaktanyából elmenekülő Kir Iszpiro is eljött a borozóba, és első dolga az volt, hogy odament a harangozóhoz.

– Hallod-e, Andon Szudaru! Említetted a dolgot a lányodnak?

– Nem! Még egyetlen szót sem szóltam neki erről az egésről.

– Drága Panajotim üdvözölte Afrót mint leendő feleségét az üzletsoron. A te lányod azonban erőszakos és otromba közeledésnek vette ezt, és alaposan felpofozta a fiút.

– Az lehetetlen, Afro soha nem tenne ilyesmit.

– Márpedig megtette. Bizony megtette, ha mondom, Andon Szudaru. Ráadásul még egy tojást is hozzávágott az én drága fiacskámhoz!

– Nem hiszek neked, Kir Iszpiro!

– Pedig jobban tennéd, ha elhinnéd, Andon Szudaru! És ebből kifolyólag nagy botrány kerekedett... Tudod, van egy galatai fattyú a janicsárok mellett, egy szolgasorban tengődő, meztelen kölyök... Az is elkezdett csúfolódni a drága kis Panajotimmal! De én móresra tanítottam azt a fattyút! Aztán megjelent az a Janicsár Aliként emlegetett betyár, előrántotta a kardját, és a fiú védelmére kelt.

Majd büszkeségtől dagadó kebelével hozzátette: — De a piactéren lézengő összes járókelő a betyár ellen fordult, és megvédte Kir Iszpirót. Ha az a semmirekellő nem menekült volna el a galatai fattyúval együtt...

– A nép szétmarcangolta volna őket! Igen... miszlikre tépték volna őket.

– Szerintem az a haramia a lányomra nézve is veszélyes lehet, Kir Iszpiro!

– Csakugyan, Andon Szudaru... Janicsár Ali nagyon veszélyes a te szépséges lányodra nézve!

– Afro hősiezen megvédi majd magát...

– Igen! Ahogyan egy bárány megvédi magát a farkassal szemben. Éppen ezért elmentem a bizalmamat élvező parancsnokhoz, és elmeséltem neki a történeteket.

– Nagyon jól tetted, Kir Iszpiro!

– A janicsár csorbadzsi is panaszkodott rá.

– Vesse oda a nép elé, és a nép majd agyontapossa azt a férget!

– Nem lehet, Andon Szudaru! A padisah katonáját csak a padisah végeztetheti ki... Ha a sziget népe öli meg, az olyan, mintha Milosz fellázadna a padisah ellen. Márpedig akkor a flotta parancsnoka löveti majd a szigetet ágyúival, és nekünk végünk...

– És mi van akkor, ha, teszem azt, lezuhan egy meredek sziklákról, és szörnyethal?

– Éppen erről beszélgettem a parancsnokkal is. Ő nem meri ezt megtenni, mivel a laktanyában élők mind Ali pártját fogják. Azt javasolta inkább, hogy még a lakodalom előtt vigyem el a lányt titokban Karisszosz falujába a tanyára. Ott senki sem talál majd rá. Ez zseniális ötlet!

– Bölcs ember...

– Aztán megjelent Ali, míg én ott voltam. Üdvözölte a parancsnokot, de amaz nem viszonzta.

– Ilyen egy igazi parancsnok!

– Aztán tudod, ott van még az a mihaszna Pidakisz...

– Tényleg... Az a semmirekellő fiú!

– A janicsárparancsnok azt mondta, hogy csak bízzam rá azt a fiút... Holnap majd felvonja a zászlót, és hívat egy őrhajót, és Pidakiszt mint tolvajt, átadja a kapitánynak. A kapitány azonnal a gályarabok közé veti majd, aztán meg a birodalmi hajóépítő műhely melletti börtönbe...

– Rendben... Ez a terv tökéletes!

A két férfi beszélgetés közben Szaranda kapitány híres ávizspálinkáját iszogatta. Kir Iszpiro gyakran füttyentett a borozó pincérének:

– Kalopedi! Gyere ide!

A jó módú olívakereskedő minden egyes kiáltására egy kisebb kancsó ávizspálinkát hoztak eléjük. Harangozó Andon megállás nélkül ivott, mondván, hogy aznap nagyon elfáradt. Egy hajtásra kiitta a teli korsóját, majd mocskos, fekete körmével lehúzta egy nagydarab, napon szárított bering zsíros bőrét, és egy nagy falatot a szájába dobott.

– Kalopedi! Gyere ide!

– Maliszta kirimu!

– Hozz egy kis szárított halat is!

– Veve... mindjárt hozom.

Az olívakereskedő egyszer csak bizalmasan a harangozó vállára tette a kezét, majd azt mondta: – Andon Szudaru, ne vesztegessük az időt! Még holnap vigyük el Afrót a tanyára!

Harangozó Andon valahogyan megérezte, hogy ezt fogja kérni tőle Iszpiro.

– Hadd gondoljam meg a dolgot, Kir Iszpiro! – felelte.

– Rajta, igyunk hát! A barátságunkra és a rokonságunkra!

– A barátságra és a rokonságra!

– És a gyerekek boldogságára!

– A gyerekek boldogságára!

– Panajoti majd csak elfelejti az arcára kapott pofont.

– A jó férj elfelejti, ha felesége valami rosszat tett!

– Andon Szudaru, a lakodalmat illetően arra gondoltam...

A harangozó ekkorra már nagyon lerészegedett, de még ilyen ittas állapotában is figyelmesen meghallgatta mindazt, ami a javát szolgálta.

– ...azt terveztem, hogy majd alaposan kiköltekezem, de meggondoltam magam. Arra gondoltam, hogy inkább odaadom

neked azt a pénzt.

A végső egyezés

– Kalopedi! Gyere ide!

– Maliszta Kir Iszpiro!

Harangozó Andon úgy döntötte magába Szaranda kapitány erős ánizspálinkáját, mintha vizet inna. Minden idegszálával figyelt, és beszéd közben nem botlott meg a nyelve. Talán majd később fogja érezni az ánizspálinka hatását.

– Igen, Andon Szudaru! Arra gondoltam, hogy neked adom azt a pénzt, amelyet az Isztambulból hozatni kívánt táncosnőkre és női ruhába öltözött férfi táncosokra szántam.

– Kir Iszpiro! Te nagyon derék ember vagy... Valóban mi értelme elherdálni azt a sok pénzt!

– Mondom, azt a temérdek pénzt majd odaadom neked. Tudod, mit? A tanyán még holnap megesketjük a fiút és a lányt... Ez lenne a legbölcsebb!

– Rendben. A gyerekek boldogságára!

– A derék fiam és a szépséges menyasszony boldogságára!

– Ami a pénzt illeti, jól gondoltad. Éppen nagy szükségem van rá.

– Negyven darab Szulejmán szultán korabeli aranyat nyomok majd a tenyeredbe, amit még a nagyapám hagyott rám.

– Kir Iszpiro... A negyven arany természetesen nem fedezi a lakodalom minden kiadását!

Az olívakereskedő ráncolta a homlokát, de a harangozó úgy tett, mintha nem vette volna észre.

– Adnod kell még nekem annyi ankonai bort, amely elegendő az egész kisváros népének.

Az olívakereskedő megkönnyebbülten fellélegzett: – Jól van...
rendben. Adok neked ráadásként még egy hordó ankonai bort!

– Kir Iszpiro... Ezer aranyba kerülne, ha Isztambulból kellene
muzsikusokat és táncosnőket hozatnod!

Az olívakereskedő nagyot nyelt: — Annyiba biztosan nem
kerülne, Andon Szudaru! Legfeljebb ha kétszázba...

– Már hogy lehetne kétszázból kihozni? Mondj többet!

– Adok még ötvenet.

– Egy kicsit többet... többet, Kir Iszpiro!

– Háromszáz, na, legyen, mondjuk, háromszáz!

– Két hegedűs sem jön el háromszáz aranyért, Kir Iszpiro!

– Ötszáz! És nem adok többet, Andon Szudaru! Ötszáz arany
nagyon jó pénz... Vétek lenne több pénzt kiadni cigány
muzsikusokra... Azt terveztem ugyanis, hogy adok még nekik egy
hordó sózott halat és ötven pár napon szárított heringet a fizetésen
felül.

– A te szárított heringed messze földön híres!

– Igen, a legkiválóbb minőségű, Andon Szudaru, a legeslegjobb!
Akkor megegyeztünk?

– Megegyeztünk! Nos, akkor szeretném még egyszer hallani a te
szádból, hogy pontosan mit is adsz.

– Ötszáz aranyat, továbbá negyven darab Szulejmán szultán
korabeli aranyat. Egy hordó ankonai bort, egy hordó sózott halat és
ötven pár napon szárított heringet.

– És negyven kecskét, két tehenet, ötven olajfát!

– Igen... Azokat is adom mellé.

– A bölcs emberek gyorsan megegyeznek.

– Egy srófra jár az agyuk – tartja a török mondás.

– Rendben!

Az olívakereskedő hívatta a pincért: – Kalopedi! Gyere ide!

Ezután Harangozó Andonnak a kezébe nyomott egy szütyőt,
benne száz arannyal előlegként. Megígérte, hogy a többit akkor adja

majd oda, ha a lányt elvitték a tanyára.

Harangozó Andon életében először látott száz aranyat egy kupacban. Ahogy nyakába akasztotta a szütyőt, melegség áradt szét a testében. Késő éjjelig ittak.

A kocsmá megtelt, de a szokásos lármázáshoz képest csendesebb volt. Minden szem és fül Kir Iszpiro és Harangozó Andon társalgására irányult. Bár nem lehetett hallani a beszédüket, azt azonban nem volt nehéz kitalálni, hogy Afroról esett szó közöttük. Szaranda kapitány egy félreeső sarokban ültette le őket... Az asztaluknál gyakran megforduló pincért minden alkalommal kifaggatták, ahogy jött-ment. Kalopedi megfontoltan azt felelte, hogy semmit sem hallott, de tekintetével elárulta, hogy Afroról alkudoznak. A pincér, alkalmazója tudta nélkül ilyesmiket sutyorgott oda a kíváncsiskodó vendégeknek:

– Ötszáz arany... Százat előlegben...

Az olívakereskedő és Harangozó Andon távozása után a kocsmát a szokásos felszabadult, hangos beszélgetés zivaja töltötte be. Az üzletsoron megesett botrányos jelenetet mindenféle ferdítésekkel és megtoldásokkal meséltek tovább egymásnak az emberek. Sok mámoros fejű férfi megesküdtött rá, hogy igaz az általa kitalált történet.

– Esküszöm, hogy nem is férfi ez a Csiga!

– Azt a világszép leányt csak beszennyezi a taknyával és nyálával! – Annak a lánynak egy olyan férj kell, mint Lefteri, Makréla Vangel, Kalóz Keoflosz vagy a Pásztor Pidakisz!

– Hol van Lefteri? Nem láttam ma éjjel.

– Biztosan ott, ahol Pidakisz!

– Pidakisz tegnap éjjel egyszerre sírt és énekelt...

– Saját fülemmel hallottam, amint a harangozó megjegyzi: „Az a semmirekellő fiú túl sokat lődörög a templom környékén. El fogom törni a lábát.”

– Vajon lehetséges, hogy máris sikerült megfőznie a leányt?

– Ó! Bárcsak sikerülne Pidakisznak! A janicsárparancsnok Kir Iszpiro embere. Ha akarja, csúnyán megveretheti szerencsétlen fiút.

– Hallottátok? A janicsár csorbadzsi elkergette a galatai Pandelit a laktanyából!

– Ennek bizonyára az olívakereskedő ármánykodása áll a háttérben... Pandeli mezítlábas kislát ma alaposan megszégyenítette emezt a bazár kellős közepén.

Azon az éjszakán a kocsmá egészen reggelig nyitva tartott.

*Amikor a hálókat megtelve emelik ki a tengerből
Egy pár palamida^[2] jut minden csónakban
Ifjú, agg, pelyhedző legény számára...
És reggelig isznak a kocsmákban
És bort öntenek a tenger vizébe Szent
Miklós tiszteletére!*

Az utolsó éjszaka

Már éjfélre járt, amikor Harangozó Andon hazaért a templom udvarán található otthonába. Szaranda kapitány híresen erős ávizspálinkája az egyezés megkötése után kezdte éreztetni a hatását. A harangozó teljesen lerészegedett. Nagy ügyel-bajjal jutott el hazáig. Keze egészen a könyökéig csupa zsír volt. Fekete ingének gallérja is össze volt kenve zsírral. Dús bajsza, hosszú szakála is ugyanilyen állapotban volt. Mindene búzlott a szesztől.

Egészen az eszt vesztette, eltorzult az arca. A küszöbnél megbotlott, majd nagy dirrel-dúrral belépett otthonába. Talán azért csapott ekkora zajt, hogy felébressze Afrót. Pedig Afro le sem feküdt, hanem gyertyafény mellett hímezgetett. Egy ingnek való vászonra hímezett éppen szép mintát.

A lány megrémült, és felugrott ültő helyéből. Meg soha nem látta az apját ilyen rémes állapotban. Arra várt, hogy a férfi mondjon valamit. Vajon leszidja majd azért, amit aznap a bazársoron művelt? Vagy talán meg is veri? A részeg öregember megpróbált mosolyogni, és hebegve-habogva így szólt:

– Nicsak! Ilyen késő estig varrtál és hímeztél... Csak nem a kelengyédét készíted az én drága kis angyalkám?

Afro megkönnyebbülten felsóhajtott. Andon pedig nekitámaszkodott a falnak, nehogy eldőljön. Afro belekarolt, és elvezette az ágyáig. Andon Szudánt azt dűnnyögte magában:

– Te angyali lány... Afro, te vagy a legjobb lány ezen a világon! Fényes napként fogod beragyogni leendő férjed otthonát. Te magad vagy a jó szerencse, a szerencse csillaga!

– Holnap nagyon korán kell kelnem! – közölte a harangozó. A férfi le sem akart vetkőzni, de Afro erősködött, hogy ilyen mocskos és zsíros ruhában nem bújhat be a patyolattiszta ágyba.

Ahogy Afro erővel lerántotta a zsíros inget apjáról, meglazult az öve, és valami nehéz hullott Afro csupasz lábfejére. A lány fájdalmában és rémületében felsikított. A Kir Iszpiro által adott arannyal teli erszény zuhant a lábára. A lány lehajolt, és felvette az erszényt.

– Apa, ez meg micsoda? – kérdezte Afro.

Andon elvette az erszényt lányától. Kioldotta az erszény száját, majd lánya lábfejére öntötte az aranyakat.

– Valódi arany! – válaszolta. — Valódi arany!

– Honnét szerezted ezeket?

A lány reszketve meghátrált. Andon Szudaru sírva fakadt. Afro most először látta sírni apját. Nagyon megrázó látványt nyújtott a zokogó öregember.

– Afro! – mondta. – Mindent el fogok mondani neked! Mi szegények vagyunk, még hozzá borzasztóan szegények!

– Én nem panaszkodom a sorunkra, apa.

– Nem, lányom... ez arany, a te jövőd.
– ...
– Afro... Ez színtiszta arany!
– Látom, apa.
– Szedd össze, és tedd el! Holnap reggel majd mindent elmondok neked... jó... holnap reggel! Éjjel sok az Ördög. Rajta, szépséges gyermekem, adj nekem egy pohár bort azzal a jóságos kezeddél! ”

Afro kiment, hogy hozzon egy kis bort az apjának. Andon a földre lehullott aranyak fölé kuporodott. Összeszedte őket, és visszarakta mindet az erszénybe. Kortyolgatva megitta a bort, amit a lánya hozott, de csaknem felét magára öntötte.

– Holnap reggel majd beszélek a szépséges lányommal...
– ...
– Afro, mi szegények vagyunk, borzasztóan szegények. Életem utolsó napjait... tudod... életem végső napjait... neked köszönhetően jólétben fogom leélni... Ugye, engedelmeskedsz nekem, te drága lány? Ugye, szót fogsz fogadni nekem?

Afro anélkül, hogy apjára nézett volna, igent válaszolt. Andont ágyba segítette. A férfit rövid időn belül elnyomta az álom. Keze úgy tapadt az arannyal teli erszényre, mintha hozzáragadt volna.

Afro valami neszezést hallott az udvaron. Feltámadt a szél.

Az Égei-tengernél nagyon változékony az időjárás. A végtelenül csendes és nyugodtnak látszó időben is egyik pillanatról a másikra kitörhet egy félelmetes vihar. A szigetek közötti tengerszorosok vonzzák a levegőt, és a szelek gyakran irányt váltanak. Ezért van az, hogy az Égei-tenger szigetein ujjal mutogatnak az idős halászokra. Legtöbbjüket ugyanis még fiatal, zsenge korában elnyeli a tenger, és nem térnek vissza halászárujáról.

Andon Szudaru nagyon mélyen aludt. Afro riadtan kuporgott egy lócán az ablak előtt. Mellette kikészítve fekete gyapjú vállkendő és egy kisebb batyu, néhány ruhaneművel.

Az ablak előtti rózsafa ága úgy verdeste az ablaküveget, mintha az ördög zörgetett volna rajta csontos ujjával. A lány arra gondolt magában: „Andria késik... Feltámadt a szél... Mi lesz, ha nem jön el!” Aztán meg arra gondolt, hogy: „Mennyi aranyat adott értem Kir Iszpiro!” Egyrészt sajnálta az apját, másrészt gyűlölte.

Aztán füttyszóhoz hasonló hang ütötte meg a fülét. „Vajon a szél volt?” – futott át az agyán. Felpattant helyéről, és erősen hallgatózott. Odakintről háromszor egymás után halk füttyszó hallatszott. Sietve a fejére dobta a kendőt. Az a fekete gyapjúkendő betakarta Afrót egészen a derekáig. Felkapta a batyuját, és eloltotta a gyertyát. Bár nesztelenül tudott járni mezítláb, mégis lábujjhegyen lopakodva osont a kijáráshoz. Ahogy kinyitotta az ajtót, a viharos erejű szél kitepte kezéből az ajtószárnyat, és erőteljesen a falhoz vágta. Afro a zaj miatt megrémült, mozdulatlanul állt. A harangozó nem ébredt fel. Afro kilépett az udvarra, és az ajtót gondosan becsukta, ügyelve, hogy ne csapjon lármát. Megállt. Koromsötétség fogadta odakint.

Ekkor egy gyerekhangot hallott: – Afro!

A kisfiú a templomkert bejáratánál várta. Afro odaszaladt hozzá, majd kézen fogva a kis Andriát, futásnak eredtek.

- Semmit sem látok...
- De én látok, Afro!
- És feltámadt a szél is!
- Számunkra ez még kedvezőbb... A csónak nagy és erős, sose félj!

Az Ördög-szikla

Afro és a kis Andria egymás kezét fogva futottak a kisváros határa felé. A szél bele-belekapott a lány vállkendőjébe, és rojtjai vadul

lobogtak. Először az Ördög-sziklához mentek, majd onnét kis, rejtett ösvényen leereszkedtek a tengerpartra. Mezítláb voltak mindketten, de máskor sem viseltek lábbelit. Számukra nem jelentett különösebb nehézséget a hegyi ösvényen való lejutás a sötét éjszakában.

Az Ördög-szikla biztonságos kikötőnek számított a viharos északkeleti és északnyugati szélben. A távolból hallatszó tengermorajlás viszont nagyon rémisztő volt.

A csónak orra a parton támaszkodott, és fenéke a vízbe lógott. Súlyos kormánylapátja egyfolytában nyikorgott. Janicsár Ali meglátta a szilüettjüket, ahogy ereszkedtek lefelé a sziklán, és odakiáltott nekik: — Andria!

– Itt vagyunk, Ali aga!

– És Afro?

– Ő is itt van velem!

Nem tudni, hogy Ali ölelte-e magához Afrót, vagy Afro ugrott bele Ali tárt karjaiba.

– Megmentőm! Kedvesem! – kiáltotta Afro.

Ali nem tudott görögül, így hát nem értette, mit mond a lány. Azt azonban kiérezte a hangjából, hogy valami kedveset mondhatott. Ali törökül azt felelte:

– Lelkem... Drága angyalom!

A fiatalok forró csókot váltottak

Janicsár Ali felkapta a lányt, és beemelte a csónakba. Andria így szólt:

– Te is pattanj be, Ali aga!

Andria apja, a galatai Pandeli már ott ült a csónak víz felőli túlsó végében. Andria nekigyürkőzött, és tiszta erővel tolt a csónakot a vízbe. Erős, inas fiúcska lévén hamar vízre tette. Derékig belegázolt a tengerbe, majd elrugaszkodott, és ügyesen bemászott a csónakba.

Az erős szélről egészen összeborzolódtott a haja. A vaksötétben még egyszer visszanezett a szárazföld felé, és így szólt:

– Ég veled, Milosz!

Ennek a nagyméretű csónaknak a galatai Pandeli volt a kapitánya, és egyfős legénységét fia, Andria alkotta.

Az Ördög-sziklától távolodva egyre nagyobb hullámok között hánykolódtak. Eltelt egy óra, majd még egy. A kormányaidat Pandeli tartotta. A nagy vitorla kötelét pedig Andria fogta, és olyan ügyesen tartotta azt a hatalmas vitorlát az örvénylő tengeren, mint egy sokat látott hajóskapitány. Ali és Afro ott üldögéltek, és mivel nem értették egymás nyelvét, csak szagolgatták egymást.

Egyszerre csak Afro hallja, amint a tenger zúgásába Andria énekhangja vegyül. A fiú egy halásznótát énekelt, amelyet még a szigeten tanult. Fiatal kora ellenére szép, meglepően mély hangja volt:

Az én drága kedvesem

A viharos tengeren

Szivárvány...

Szívem

Próbál rászállni.

Afro hangosan odakiáltott, hogy meghallják a kérését: – Törökül énekeld, hogy Ali is megértse!

A fiú is kiáltva válaszolt: – Nem tudom, hogy van a „szivárvány” törökül!

A szél hirtelen viharosra fordult, és annyira erősen fújt, hogy még a vitorlakötelet tartó kis Andriát is fellökte. És akkor hangos dörgések és villámlások közepette iszonyatos vihar tört ki. A csónak olyan volt, mint egy kis dióhéj a domb nagyságú hullámok közepette.

A koromsötétben csak a villámlások élénk fényénél láthatták egymás rémült arcát egy-egy pillanatra, majd ismét teljes sötétség borult rájuk. Afro reszketett Ali karjában, aki még erősebben

szorította magához. Egyszer csak hallják, amint a galatai Pandeli ordít valamit. A villámcsapás fényénél látták, hogy a férfi feléjük fordul, majd hallották, hogy azt ordítja törökül:

– Engedd el a lányt! Engedd el a lányt! El fogunk süllyedni... Ketten összekapaszkodva nem tudtok úszni! Megfulladtok!

A fejük felett óriási sasszárnyként ide-oda csapkodó vitorla kevés híján besöpörte Andriát a tengerbe. A fiú azonban az utolsó pillanatban elengedte a vitorlakötelet, és begurult a csónakba. Az elszabadult vitorla ijesztően recsegett és nyikorgott, amint a viharban hánykolódott, majd végül elrepült. A hajó nem bírta el a hullámokkal. Minden egyes hullám néhány vödörnyi vizet hordott a belsejébe, de a legnagyobb hullámok ennek a többszörösét is.

Ali ekkorra már elengedte Afrót. A lány megpróbált belekapaszkodni Aliba, de Pandeli őt is figyelmeztette görögül a fulladásveszélyre.

Az irányíthatatlanná vált hajóvitorla rettentően megnehezítette a kormányaidat tartó Pandeli dolgát, aki elveszítette uralmát a csónak felett.

A katasztrófa egy reccsenéssel kezdődött. Derékba tört az árboc, majd belezuhant a tengerbe akkora hullámot kavarva, amely egészen elárasztotta őket vízzel.

Aztán Afro már csak annyit látott egy villámlásnál, hogy Andria rémülten néz maga elé.

A csónak felborult, és vele együtt a lány is a tengerbe zuhant. Megfogott egy kötelet, ami véletlenül a keze ügyébe akadt, és ez mentette meg az életet. Jól tudott úszni. A kötélmegfeszült, amiből tudta, hogy a másik vége bizonyára a csónakhoz van erősítve. Közel egy órán keresztül vergődött a tengerben, mire sikerült eljutnia a csónak hátsó végéhez. Nagy erőfeszítések közepette felmászott a felborult csónakra.

Vajon üvöltött Afro, amikor felborult a hajó? Nem emlékezett rá. Nem hallotta Ali, Andria és Pandeli hangját, amit teljesen

elnyomott a viharos erejű szél süvöltése, és a tenger zúgó morajlása. A csónak tetejére kimászva kiáltozott:

– Ali! Andria! Pandeli!

A villámcsapások idején egy-egy pillanatra világosság támadt, de a háborgó tengeren kívül nem látott semmi egyebet. Aztán eleredt az eső, és olyan hevesen záporozott, mintha özönvíz zúdulna a földre. Majd ez is elállt, és elmúlt a vihar. A felborult csónak ide-oda hánykolódott a hatalmas, ellaposodó hullámokon. Afro zavarodottságában egészen elnémult, és tétlenül szemlélődött. Lassan kezdett besötétedni, de talán ez sem tűnt fel neki. Lefeküdt a csónak tetején arccal lefelé, és görcsösen kapaszkodott a hajó gerincébe. Aztán elájult.

HATIDZSE

Baba!^{8}. Egy felborult csónakot látok!

1603 őszén járunk.

A váratlanul kitörő vihar nem tartott soká. Miután elült, az élettelenül hullámozó tengeren egy kalitának nevezett, huszonnégy

pár evezős hadihajó haladt himbálózva, felvont vitorlákkal, teljes sebességgel északnak. Árbocán ott lobogott az oszmán padisah zászlaja. A felhőtlen égbolton a nap még csak fél lándzsa magasan járt.

Ez a hadihajó teljesítette feladatát: csaknem két hónapon keresztül őrködött, illetve megfigyelte a kalózokat a szigetek közötti tengeren. Most visszafelé tartott az isztambuli birodalmi hajóépítő műhelybe. Egyetlen evezőlapátját négy gályarab húzta. Ezeket a hadifoglyokat, betyárokat és tolvajokat láncsal odakötözték az evezőlapátokhoz. A negyvennyolc evezőlapátot összesen százkilencvenkettő gályarab mozgatta. Ez a százkilencvenkét óriás termetű férfi hetvenkét különböző nép szülöttje volt. Akadt közöttük félmeztelen, illetve teljesen csupasz, és a legjobban öltözöttek sem viseltek egyebet egy alsónadrágon és ingen kívül. Az egyik lapátnál egy lengyel gróf, mellette egy korábban sivatagi útonállóként garázdálkodó beduin arab, mellette egy gyilkos grúz cseléd, ömellette pedig egy horvát szolga tűnt fel. Az erősen tűző napon feketére égett a testük, amelyet mindenféle régi sebhely, korbácsütések nyoma, tetoválások és szőr borított. A halálraítélteket kötelezték a legmostohább munkára. Egyetlen dolog volt közös bennük: az erőszakosságuk. Megállás nélkül húzták a lapátokat. Minden egyes húzásnál felálltak, és tettek egy lépést előre megbéklyózott és vas-lánccal megkötözött meztelen lábukkal. Ezzel egy időben a lapátok a tenger felett egyforma magasságban, párhuzamosan elmozdultak a hajó orra irányába. Aztán a lapátok egyszerre belecsobbantak a vízbe, és az evezők végét erősen markoló gályarabok hátrahúzták azt a lábukat, amellyel korábban előreléptek, majd visszaültek a helyükre. így repítették a hajót egyre előrébb a vízen.

A gályarabokat egy időben húsz ór vigyázta éjjel-nappal, egy a hajó egész hosszát átszelő fahídról, amelyet a rabok nem érhettek el.

A legkisebb fegyelmetlenség észlelésekor máris csattant a marhabőről készült ostoruk a meztelen hátakon.

Egy ilyen kalitának nevezett hajón hatvan matróz állt a kapitány rendelkezésére. Rajtuk kívül száz katona is tartózkodott a fedélzeten; a tengerészetről semmit sem tudó, tengeri dolgokban járatlan tímáros szpáhik^{9} és janicsárnövendékek.

Az éjjeli viharba valamennyi katona belebetegedett, émelyegtek és szédültek. Azóta is erőtlenül feküdtek.

Az árbóckosárból a távont kémlelő matróz homlokához emelte a kezét szemellenző gyanánt. Hosszasan bámult egy pontot a messzeségben. A zöldbe hajló kék tenger finoman fodrozódott, és csipkés habjain valami feketeség ringott. Egy felborult csónak... És a csónak tetején egy ember. A matróz a szájához emelte mindkét kezét, és teli torokból kiabálni kezdett:

– Baba! Jobbra... ötszáz karcsapásnyira... egy felborult csónakot látok! És látok rajta valakit!

A hajó hátsó részén található kapitányi fülkéből, amit a tengerészek sáornak neveztek, elsőként a rendfenntartó tiszt rohant ki, akit akkoriban odabasinak^{10} hívtak. Őt követte a kapitány. A kapitány negyven év körüli, magas termetű, becsületes tekintetű, borotvált, jóképű férfi volt, szája két szélén lefelé kunkorodó fekete bajusszal. Hűszam kapitánynak hívták. A hajóépítő műhely egyik legnagyobb tiszteletnek örvendő hajóskapitánya volt.

– Kormányos, változtass irányt! Húzzuk ki azt az embert, akár élő, akár holt!

A nagy hajó elfordult abba az irányba, ahol a vízen lebegő embert jelezte az őrszem. Nemsokára már a hajó fedélzetén levők is láthatták a felborult csónakot. Nagyobbacska csónak volt, amely ide-oda ringott a hatalmas, ellaposodó hullámok között. Az őrszem kiabálására a tengeribeteg katonák is felkeltek.

– Na, hol van?

– Mindjárt felbukkan... Látod?

- Látom.
- Hol van az ember?
- Nem látom.
- Én sem látom.
- Ott... a keze... a feje!
- Olyan, mintha nő lenne...
- Á, csak egy hosszú hajú görög legény!

Húszam kapitány előbb hosszasan kémlelte a tengert távcsövével, majd kiadta a parancsot a legénység parancsnokának;

– Tüstént engedj le egy csónakot! Vigyél magaddal három embert! Te magad menj érte!

A kalita amennyire csak tudta, megközelítette a tehetetlenül hánykódó csónakot. Ekkor már jól lehetett látni a tetején fekvő személyt. Egy nő volt, aki arccal lefelé feküdt mozdulatlanul... Lába csupasz volt, az egyik a csónakgerincen pihent, a másik lelógott. Ahogy a csónak himbálózott, egyik lábát nyaldosta a sós tengeri víz.

Épp időben érték oda a mozdulatlan testhez. Az odabasi az utolsó pillanatban kapta el a lányt, aki már nem bírt olyan erősen kapaszkodni a hajó gerincébe, és hajszál híján belecsúszott a tengerbe.

Afro megmenekült.

Amikor kinyitotta a szemét, négy török matróz bámult rá fentről. A lányt beemelték a mentőcsónakjukba. Teste jéghideg volt. Olyan élettelenül nézett, mintha nem érzékelné, mi történik körülötte. Mintha üvegből lett volna a szeme. Megpróbálta megmozdítani az ujjait, de nem tudta. Megpróbálta megmozdítani a lábfejét, de arra sem volt képes. Kihűlt teste remegni kezdett. Úgy érezte, hogy állát harapófogóval szorítják. Kék, ibolyaszín, lila, bíbor, piros, sárga, zöld és mindenféle tarka lepkék röpködtek a feje körül, és ismét elájult. Az egyik matróz megfogta a lábát.

– Meghalt! – motyogta.

Egy másik matróz megtapogatta Afro csuklóját. A pulzusa alig érezhetően lüktetett.

– Nem halt meg... Él! – jelentette ki.

A legénység parancsnoka magában arra gondolt: „Szépséges, és ártatlan, mint egy angyal... Bizonyára egy görög lány lehet valamelyik közeli szigetről... A szigeteken élő lányok mind ilyen gyönyörűek.” Kezét odacsúsztatta a lány mellkasának bal oldali részére, a szívére. Először úgy érezte, mintha megállt volna a lány szíve, majd kis idő elteltével megérezte az erőtlen kalimpálást. Ugyanez a kéz akarata ellenére megfogott valami fenyőmag nagyságú, kemény és kerekded dolgot... Megfogta, majd elengedte.

Egy mosollyal kezdődő új élet

A két tengerész inaszakadtából húzta az evezőlapátot. Amikor Afro visszanyerte eszméletét, a hajóskapitány kabinjában találta magát. A lány egy földre leterített matracon feküdt, és néhányan körülállták.

Afro kinyitotta a szemét, és eleinte üveges tekintettel bámulta a környezetét. Teste felmelegedett, és bájos kreol bőre visszanyerte szép ragyogását. Orcája kipirosodott, mint a halovány rózsaszírom.

Hüszam kapitány meztelenre vetkőztette a lányt, miután kivették a csónakból, és behozták a kabinjába. Aztán szépen felöltöztette: saját ingét adta rá. Afro teste valósággal elveszett az óriási tengerészíngben, és a ráborított takaró alatt. Csupán a feje látszott ki.

Afro szemügyre vette az ágya melletti férfit, majd végre elmosolyodott, és így szólt:

– Mit is mondhatnék... Nem is tudom... Megmentettek a haláltól!

Hűszam kapitány és még néhányan a matrózok közül tudtak görögül. A kapitány kezét a lány homlokára helyezte, majd megkérdezte:

– Hogy hívnak?

– Afro... Afro Szudaru.

Mellkasán erős fájdalmat érzett, mintha össze akarnák préselni. Megpróbált felülni. A kapitány látván a lány erőlködését, közbelépett.

– Ne mozogj, lányom! Ma még mozdulatlanul kell feküdnöd.

A matrózok pontosan tudták, hogyan kell ápolni a hajótörötteket. Hűszam kapitány minden tőle telhetőt megtett azért, hogy a szépséges görög lánynak, aki órákig lebegett a vízben, nehogy komolyabb baja essék. Nem telt bele sok idő, és Afro mély álomba szenderült. Alvás közben borsó nagyságú izzadságcseppek gyöngyöztek egész testén. Túl volt ugyan az életveszélyen, de jó ideig még pihennie kellett. És erre a pihenésre nem is a testének, inkább a fejének volt szüksége.

Zavaros álmokat látott? Az emlékezete teljesen összezavarodott volna? Afro alvás közben néhány órára visszatért a múltba.

Az igazi apját egyáltalán nem ismerte. Anyja pedig csupán annyit mondott róla, hogy jóképű ifjú volt, aki megszöktette. Anyja szerint a fiú, áld meztláb járt, olyan szép volt, mint Krisztus, hasonlóan gyönyörű hosszú haja és szakála volt, mint a Megváltónak. Mindösszesen ennyit. Éppen ezért Afro valahányszor ránézett

Krisztus képére a templomban, az jutott eszébe, hogy „Ilyen lehetett az apám...”.

Anyjára is csak homályosan emlékezett. Emlékezetében megfakult már az édesanyjáról őrzött kép, akárcsak egy sárguló nyírfalevél.

Képek bukkantak fel előtte. Egy meglehetősen zsúfolt csónak egyik sarkában kuporogtak az anyjával. Afro alig négy-öt éves

lehetett ekkor. Szorosan az anyjához bújt, de a sovány és beteg nő teste nem tudta felmelegíteni a gyermeket. Amikor partot értek Milosz szigeténél, és kiszálltak, esett az eső. Egyetlen reményük és bizodalomuk az Andon Szudaru nevű rokonuk volt. Anyja megtudta, hogy Milosz szigetén él harangozóként. A lányban még most is elevenen élt az emléke annak, amikor első nap meglátta a férfit a templom udvarán levő házikóban. Egy részeg, kócos, zavart ábrázatú, mezítlábas férfi nyitott ajtót, akinek haja és szakálla egybenőtt.

– Nahát! Mi szél hozott téged, Anasztázia? És még egy gyermek is van veled! – üvöltötte.

Aztán azt hajtogatta, hogy ő is nagyon szegény, de nem vitte rá a lélek, hogy elkergesse a nőt és a kisgyermeket. Sőt néhány nap elteltével azt mondogatta már, hogy „milyen jól tettétek, hogy eljöttetek”...

Nem látta az anyját meghalni. A nő már betegen érkezett a szigetre. Csak később tudta meg, hogy tüdőbajban szenvedett. Egyfolytában köhögött, és közben vér fröcsögött a szájából, de nem akart ágyban maradni. Egyik reggel Harangozó Andon korán felébresztette Afrót, és elküldte a szomszédok olajfaligetébe. Ekkor még nem tudta, hogy éjjel meghalt az édesanyja. Amikor este hazaért, már nem találta sehol.

Rengeteget sírt titokban, mert félt Harangozó Andontól. Ezentúl apának szólította, és a részeges férfi végtelen nagy szeretettel nevelgette. Soha egyetlen ujjal sem bántotta, és azt sem hagyta, hogy a szomszéd lányok bántsák.

Afro lelki szemei előtt számtalan olyan arc megelevenedett, akiket Milosz szigetről ismert. Mindegyikre emlékezett név szerint. És a több száz arc közül csupán kettő nézett rá kedvesen és hosszasan: Pidakisz és Ali...

Mintha hallotta volna Pidakisz lelkét simogató énekét. Aztán meg olyan érzése támadt, mintha Ali átölelte volna a vállát...

Aztán meg Andria rémülettel teli szemét látta maga előtt azon a borzasztó éjjelen, amikor tombolt a vihar és cikáztak a villámok.

És végül látott egy csontos kezét, amely az arca felé nyúlt, és eltakarta a szemét, mintha azt akarná, hogy ne láthassa Pidakiszt, Alit és a kis Andriát. Mária anya hangja ütötte meg a fülét:

– A te végzeted a tenger! A tengerentúl... Királynő leszel, vaszilissza...

Afro elmosolyodott. „Királynő leszek” – dünnyögte magában.

Ekkor nyitotta fel a szemét, arcán mosoly ült. Hűszam kapitány keze a lány homlokán pihent.

– Hogy vagy, lányom?

– Jól, drága apácskám!

Apácskám! Hűszam kapitányt egészen szíven ütötte ez a kedves megszólítás. Eszébe jutott Ajse nevű lánya, egyetlen gyermeke, aki ifjú korában halt meg.

Most egy láthatatlan tengeri ajtón keresztül belépett az életébe Afro, mezítláb és széles mosollyal az arcán.

Odakint egy matróz dörgő hangán Murád kapitányt dicsőítő híres himnuszt zengett, és minden egyes strófa végén nyolc tengerész tengermorajlásra emlékeztető hangon azt énekelte:

*Murád kapitány hajóinak nyolcvan árboca
Bennük oroszlánszívű agák és csapatok
Güm gümbam, güm, gümbam
A tenger lett az anyám, apám az égbolt.*

Hatidzse

Hűszam kapitánynak lejárt a megbízatása, mely az volt, hogy a szigetek közti vizeken tartson rendet, és hajója naplementekor

befutott az isztambuli kikötőbe.

A XVII. század eleji Isztambul hatalmas, mesebeli városra hasonlított. Rózsaszín felhők díszítették a lilás égboltot, és rózsaszín, márványos tenger mosta a partjait... A lemenő nap utolsó sugarai visszatükröződtek az üszküdari^{11} házak ablakáról, és beragyogta a fák törzsét.

Megannyi minaret, kupola, és a minaretek és kupolák csúcsán csillogó arany félholdak... Fás ligetek... Pompás paloták... A tengerpart mentén hosszan elnyúló fehér vonalra emlékeztető várfalak, kikötők, és a kikötőkben sok-sok hajó... Árbocok, vitorlák... A tengeren pedig rengeteg kis ladik, csónak.

Afro a kapitányi sátor előtti korlátra támaszkodva lenyűgözve bámulta ezt a káprázatosán szép, fenséges várost. Szépséges arcát rózsaszínre festették az esti napsugarak Húszam kapitány tekintete a lány arcán pihent, egészen belefeledkezett az eléje táruló látványba.

Hány napot töltött Afro ezen a hadihajón? De hiszen semmi jelentősége nincs az időnek! A lényeg, hogy a tengerből kihalászott bájos görög lány, Afro elmesélte az élettörténetét Húszam kapitánynak. A kapitány tudott Pidakiszról és Janicsár Aliról, hallott a Harangozó Andon és Kir Iszpiro között lezajlott leányvásárról. Húszam kapitány is mesélt a maga életéről a lánynak

Elmondta, hogy Isztambulban, a hajósok által lakott Kászimpasa negyedben van egy szép háza, és egy szorgalmas, derék, jó szívű felesége. Alig egy éve elvesztette eladósorban levő egyetlen lányát, Ajsét. A házaspár lányuk halála felett érzett fájdalma azóta sem enyhült. A Húszam kapitányt „drága apuskám”-nak szólító Afro jelentette a gyógyírt erre a sebre.

Harangozó Andon Szudaru nem erőltette a templomba járást a miloszi emberek számára, Afronak pedig szinte semmit sem tanított meg a kereszténységről. Afro azt sem az apjától tudta meg, hogy ki is az ő templomuk névadója. Szent Miklósról a részeges halászok és matrózok meséltek neki. Krisztusról és Szűz Máriáról mit sem

tudott. Annyit tudott mindösszesen, hogy Krisztus egy jóképű férfi, aki hasonlít a valódi apjára. Amikor tíznaponta, illetve havonta letörölte a port a templomban található szentképekről, mindig szeretettel és tisztelettel állt meg a Krisztus-kép előtt, és rendre meggyújtott egy gyertyát.

Egyik nap estefelé Afro drága papuskájának szólította a kapitányt, és kijelentette, hogy többé nem akar visszamenni Milosz szigetére. A férfi ekkor mesélt neki Ajséről, és a szépséges görög lány kijelentette, hogy akkor ő majd a lányuk lesz Ajse helyett. Bár nem tudta, mit is jelent ez pontosan, azt még hozzátette:

– És én is közületek való leszek!

Korábban is megfordult már Afro fejében, hogy áttér a muszlim hitre. Azon az éjszakán, amikor Alival megszökött Milosz szigetéről, elhatározta, hogy „közéjük valóvá válik”.

Elég volt háromszor elismételnie a muszlimok hitvallását az egyik éjszaka, és már tudta is kívülről. Attól a pillanattól fogva muszlimnak tartotta magát a szó legszorosabb értelmében.

– Lányom... Mostantól legyen a neved Hatidzse.

– Igen, ezentúl szólítsatok Hatidzsének!

Hatidzse kérésére Hűszam kapitány mesélt a Kászimpasában található házáról. A ház mögötti hatalmas kertben gyümölcsfák nőttek, és volt ott egy szökőkutas medence is. A kétemeletes faház alsó szintje kövezett tornácból, két szobából, éléskamrából és konyhából állt. Ezenkívül volt még egy kicsi kis cselédszoba, amelynek egyik ajtaja a kikövezett tornácra, a másik pedig a kertre nyílt. A szolgát Deli Dzsáfernek hívták, aki végtelenül becsületes, szorgos és hűséges fiatalember volt. Még csak most kezdett pelyhedzeni az álla. Úgy szerették, mintha saját fiuk lenne. Ajse halálának híre annyira megrázta, hogy napokig a falba verte a fejét.

Az emeleten volt egy előszoba és négy szoba. És végül még két kicsike szoba a tetőtérben. Két nő lakott a házban. Róluk a

következőket mondta Húszam kapitány:

– Egyikük az anyád... A neve Rebia... A másik egy arab asszony, koromfekete, Lalifernek hívják, de te csak szólítsd egyszerűen „néném”-nek... Ha három angyal létezik, akkor ők az első kettő közülük. Rebia nagyon boldog lesz... Nagyon meg fog téged szeretni, Hatidzse. Te fogod betölteni az Ajse után keletkezett űrt.

– Én leszek a harmadik angyal, drága papácskám!

– Mostantól majd én végzem az összes házimunkát, apuskám – jelentette ki Hatidzse. – Mindennap felseprem a szobákat, és kimosom majd a szennyest... Nagyon szépen tudok ruhát mosni, apuskám, és nagyon ügyesen tudok kenyeret dagasztani!

A hajó lehorgonyzott Kászimpasánál, a birodalmi hajóépítő műhely dokkja előtt. A hajódokkból tekintélyes méretű hajók siklottak ki. A rabszolgákat kiemelték az ülőhelyükről, és elvitték a hajóépítő műhely börtönébe. Húszam kapitány csak másnap reggel ment haza otthonába.

– Hatidzse, mi is csónakkal megyünk egészen hazáig.

– De jó!

– A tengerből felevezünk majd egy csatornán... egy nagyobbacska csatornán... Három komoly hidat fogsz látni a víz felett. Hosszú utat kell megtennünk a csatornán... Végül kikötünk egy mólónál, és mindjárt ott lesz a házuk.

– Biztosan nagyon boldog lesz majd anyám, amikor meglát engem! Én már most szeretem, pedig még nem is találkoztunk.

Hatidzse jobb kezével keresztet rajzolt a mellkasára, hogy tanúságot tegyen az igazmondásáról. Erre a kapitány megragadta a lány kezét:

– Ez már a múlté, Hatidzse.

A lány szégyenkezve megkérdezte: – Akkor mit kell tennem?

– Semmit. A mi vallásunkban ilyesmi nincsen.

Hatidzse megtanult néhány dolgot törökül, mielőtt áttért volna a muszlim hitre.

Espomi-kenyér... Nero-víz... Patera-apa... Pateramu?...

– Drága apácskám!

– Matera-anya... Materamu?

– Drága anyácskám!

– Gratulálok! Milyen ügyes az én lányom!

A kászimpasai ház

Afro, új nevén Hatidzse bátran és lelkesen vágott bele az előtte álló új életbe. Megvolt róla győződve, hogy a tizenöt éves múltjával kapcsolatban mindent el kell felejtene, minden apró részletet ki kell törölnie az emlékezetéből. Úgy érezte, mintha ezen a napon teljesen újjászületett és egyik pillanatról a másikra felnőtt volna. A hajón kizárólag Hűszam kapitánnyal állt szóba, méghozzá görögül. Első feladatként az várt rá, hogy ezt a nyelvet elfelejtse, és megtanuljon törökül. Amikor már épp készültek kikötni a csónakkal, megkérdezte:

– Pateramu... Turkiszesz jinekesz szange mena fortune?

Erre Hűszam kapitány azt felelte: – Nem, lányom. A mi asszonyaink másféle ruhákat viselnek. Amint hazaérünk, anyád majd átöltöztet.

– Pateramu... araje ki Isztimboli jinekesz horisz papucsja jerune?

Erre Hűszam kapitány így szólt: – Nem, lányom. A mi asszonyaink nem lépnek az utcára mezítláb. Amikor kilépnek a házból, nemhogy a lábukat, de még egyetlen haja szálukat sem mutogatják...

Erre a lány azt mondta görögül: – Apácskám... de nekem most fedetlen a fejem, és mezítláb vagyok.

– Ne aggódj! Ha hazaérünk, kapsz majd olyan ruhát, amit a muszlim lányok hordanak. Nem fogsz mezítláb, fedetlen fővel gyalogolni az utcán hazáig, hiszen a csónakkal pont az otthonunknál fogunk kikötni.

A kis mentőcsónak csak nagy ügyvel-bajjal tudott rákanyarodni a Kászimpasa-csatornára. A csatorna torkolatánál csónakok állták az útjukat, és a partvédő hajósok megállás nélkül ordítottak:

- Partőrség! Fontos elöljáró érkezett! Ez a kapitány csónakja!
- Ne aludj már, te csónakos!
- Partőrség!

A házba lépve Rebia asszony és az etiópiai rabszolganő, Lalifer fogadta őket a tornácon. A kapitány feleségének tátva maradt szeme-szája, amikor meglátta a fedetlen fejű, mezítlábas, páratlan szépségű lányt férje mellett. Egy kis ideig egymást méregették. Aztán Rebia asszony megszólalt:

- Ki ez?

Hatidzse villámgyors válaszával megelőzte Hűszam kapitányt. A lány nem tudta elmagyarázni az asszonynak törökül, hogy ő a lánya, így mindösszesen annyit mondott, hogy „drága anyácskám!”, azzal a nő nyakába borult, majd a fejét a nő keblére hajtva sírva fakadt. A nő átkarolta a zokogó kislány vállát, és magához ölelte Hatidzsét.

Később, amikor felmentek az emeletre, Hűszam kapitány elmesélte, hogyan bukkant rá a tengeren.

Hatidzse elfoglalta Ajse helyét. Rebia asszony azonnal elfogadta gyermekének. Első dolga az volt, hogy alaposan megmosdassa, majd tiszta ruhát és alsóneműt adott rá. És az első éjszakán a lány mellett aludt.

Hatidzse hozzábújt Rebia asszonyhoz, és puszikat adott neki, szagolgatta, és görögül duruzsolt a fülébe. Gyakran hagyta el száját

a „drága anyácskám” kifejezés...

Hatidzse mindjárt az első nap levette lábáról a ház szorgalmas, idős cselédjét, az etiópai származású Lalifer nénét. A kislány a nyakába ugrott, és elhalmozta csókokkal. Az etióp asszony hálát adott Allahnak, amiért elküldte hozzá ezt a lányt. Semmit sem tudott Mária anyáról, sem a jóslatról, amelyet Afronak jövendöltek, mégis ezt mondogatta:

– Allah áldja meg ezt a lányt. Adja Allah, hogy egy szép napon a szerájban szultána válják belőle!

Rebia asszony magas termetű, erős testalkatú, mosolygós, kedves és serény, tisztaság- és rendszerető háziasszony volt. A környéken kevés asszonynak járt ki nagyobb tisztelet, mint neki. A környéken túl is nagy hírneve volt. A legfelsőbb és legelőkelőbb körökben is tudtak róla, és nekik köszönhetően egész Isztambul ismerte a nevét. A kapitány felesége, Rebia asszony apjától, a sejtől kapott erkölcsös nevelést, és ráolvasással betegeket gyógyított. Sem a gazdagoktól, sem a szegényektől nem kért pénzt a gyógyításért. És soha nem kérte magát, ha beteghez hívták. Függetlenül attól, hogy villába, palotába, szegényes házba vagy viskóba ment, mindig kifogástalan, megfontolt, gyengéd és végtelenül tisztelettudó volt a viselkedése. Amikor kitudódott a lánya halála, rengeteg magas rangú hivatalnok felesége eljött a kászimpasai Bűjük-pijáléban található otthonába, hogy részvétet nyilvánítson. Katonai bírák és vezírek feleségei, előkelő asszonyok, szultánák és szultánok jöttek hozzá.

Hüszam kapitány visszatérésének híre, valamint az, hogy egy fogadott lányt is hozott magával, Lalifer néne és Deli Dzsáfer pletykája révén már aznap elterjedt az egész környéken, és néhány nap alatt a szóbeszéd bejárta egész Isztambult. Csoportokban érkeztek a különböző társadalmi rétegekhez tartozó látogatók. Hüszam kapitány háza olyan volt, mint egy menyasszony nélküli menyasszonyos ház. Mindenütt Hatidzséről beszéltek:

– Most már látni, mit akart Allah. Elragadta a szépséges Ajsét, de elküldte helyette Hatidzsét Rebia asszonynak...

– Sok mindent megértem már, de ilyen gyönyörű lányt még nem láttam!

– Paradicsomi teremtés, egy csodaszép, bűbájos huri.^{12}

– Drága padisahunk palotájában ezer rabnő között sem akad párjára.

– Állítólag alighogy megérkezett, kijelentette, hogy ő végzi majd a házimunkákat, és máris nekilátott takarítani.

– Egy ilyen leányt mindenki szívesen befogadna.

És a viselkedése, modora... Nyilvánvaló, hogy jó családból származik.

– Azt mondják, görög származású.

– Állítólag egy pap lánya.

– Állítólag sellő... A tenger hullámai között bukkant rá a kapitány.

– A sellők teste deréktól lefelé hal formájú... Ő viszont valóságos ember.

– Sellő-e vagy paplány, mindenesetre drága teremtés ez az igazhitre tért leány.

– Egy ilyen szépség nem éghet el a pokol tüzén!

Azok, akiknek serdülő fiuk volt, így fohászkodtak magukban: „Remélem, az én fiam lesz a szerencsés, aki elnyeri a leány kezét.”

A törökfürdő

Hatidzse lényével beragyogta Hüsizam kapitány házát, és vidámságot vitt a mindennapjaikba. A leány életében először megízlelhette a békét és a jólétet. Úgy röpködött Rebia asszony körül, mint egy finom rózsailatú pillangó, és színpompás virágként nyiladozott

előtte. Nevelőanyjával együtt naponta ötször elvégezte az ima előtti rituális kéz- és lábfejmosást, majd együtt imádkoztak. Az ima során Hatidzse mély megnyugvást érzett, megtalálta a lelki békét. Számára olyan volt ez a szertartás, mintha egy ragyogó tiszta vizű forrásban mosdana. Rebia asszony minden alkalommal mondott egy imát Ajse lelki üdvéért, és ilyenkor könnybe lábadt a szeme. Hatidzse az asszonnyal együtt sírt.

Hüszam kapitány jól tudott görögül, és élvezettel tanítgatta Hatidzsét a török nyelv finomságaira. A leány húsz nap alatt annyira megtanult törökül, hogy már el tudta mondani a gondolatait Rebia asszonynak és a néninek. Akkor már Rebia asszony is tudott neki segíteni a nyelvtanulásban. Az asszony kedvesen mosolyogva, türelmesen kijavította Hatidzse hibás mondatait.

Rebia asszony számára a nap egyik fénypontját az jelentette, hogy reggelente felöltöztethette, kicsinosíthatta egy szem Hatidzséjét. Felnyitotta Ajse két hozományosládáját, majd így szólt:

– Adja isten, hogy mindet el tudd majd hordani, drága gyermekem.

Hatidzse örömmámorban úszott minden alkalommal, amikor felvett egy-egy újabb török bugyogót, hosszú ruhát, kabátkát. A kislány bájosan forgott az egész alakos tükör előtt, amelyet a kapitány Velencéből hozott, és kényeskedve nézegette magát. – Milyen szép! Nahát, de szép! — lelkendezett a kislány. Aztán odafutott Rebia asszonyhoz, a nyakába borult, és elhalmozta csókokkal. Aztán futott tovább az etióp nénihez, és őt is megölelte:

– Milyen szép! Álomszép! – mondogatta.

Egy nap Rebia asszony elvitte Hatidzsét a fürdőbe. A kislány akkor járt először az utcán, amióta megérkezett, és először viselt hosszú női kabátot.

A halványzöld hosszú kabátot mintha csak ráöntötték volna a sudár lánykára. Lélegzetelállítóan szép volt. Jobbján a nevelőanyja, mögötte a Néne egy batyuval a hóna alatt, akit pedig az inas Dzsáfer

követett szintén batyuval a hóna alatt... Akik látták ezt a menetet, azt sutyorogták: – Rebia asszony elvitte a kislányt a fürdőbe! – Azzal siettek utánuk a hamamba.

Ezt a gyönyörű lányt meztelenül látni! Egy ilyen lehetőséget senki sem akart elszalasztani.

A Milosz szigetén élő Kir Iszpiro kecskepásztora, az ifjú Pidakisz annak idején költött egy éneket a harangozó szépséges lányáról, amelyben ekképpen dalolt Afroról: „Két apró melle olyan, akár két rakoncátlan kecskegida!” A Kászimpasa Bűjúkpijále negyedében található fürdő márványpadlóján kopogott Afro fapapucs. Hosszú, fekete haja egészen a derekáig ért, amelyre finom ezüstszálas-rojtos kendőt csavart. Hatidzse keble csakugyan elbűvölően formás volt, és a kissé szétálló bimbók csakugyan két haragos kecskebakra emlékeztettek. A fürdő kupolájának apró nyílásain át beszűrődő fényben a fiatal lány meztelen teste káprázatosan szépen csillogott.

A fürdőben szolgáló nő nem bírta megállni, és követte a lányt szegfűszeges, római köményes füstölőivel:

– Hölgyeim! Már megbocsássanak, és ne vegyék sértésnek, de a fürdőben kialakult egy szokás... – mondta, azzal Hatidzsét körbehintette a tömjénnel:

*Rutaju vagy, levegő vagy
Minden bajra orvosság vagy
A tündérek titkainak tudója
Gyorsan nőj meg, te nyuszi fej
Abrakadabra
Pricc-pracc-prucc!*

Ezeket mondta, majd a tömjénes tálacskát odatartotta a leány fejéhez:

*A borzaskata virága fekete, haja fekete
Én nem festem, magától ilyen fekete*

Aznap a fürdőben levők szájról szájra adták a hírt, és rengeteg asszony özönlött oda Kászimpasából, hogy megnézhesse Hatidzsét. A sajátját mindenki a legszebbnek látja, ezért sok asszony gondolta úgy, hogy a fia méltó lenne erre a szépségre, és a leány láttán így örvendeztek:

– Találtam menyasszonyt Mehmedem, Ahmedem, Juszufom, Musztafám számára!

Vajon ezek a Mehmedek, Ahmedek, Juszufok és Musztafak és még sok egyéb névre hallgató deli ifjak kényeztetnék a kecses lábú Hatidzsét, vagy hosszú, fekete haját a karjukra csavarva vernék féltékenységükben? Vajon negyven lakat alatt tartanák ezt a lányt?

Egyik reggel Rebia asszony egy arany karkötőt húzott Hatidzse karjára. A lány végtelenül izgatott lett. Hüsizam kapitány törökülésben ült az ablak előtti kereveten. Az ablak a kertre nézett. A hatalmas diófa ágai csodálatos zöld paravánt alkottak a ház kert felőli oldalán.

Valaki hangosan kopogott a bejárati ajtón, úgy kopogtatott, mintha rajtakapta volna az adósát, megállás nélkül verte az ajtót. A kapitány kiszólt:

– Ki ez a pimasz? A végén még betöri az ajtót!

A kertből Dzsáfer hangja hallatszott: – Kapitány úr! Kapitány úr!

Kiszóltak az ablakon: – Ki az, Dzsáfer?

– Egy arab... Állítólag a palotából jött, és elviszi az anyámat, hogy egy nagybeteget ráolvasással meggyógyítson.

– Nem kérdezted, hogy kinek a palotájából jött? És milyen beteghez akarja elvinni?

– Megkérdeztem, kapitány úr. Azt mondta, hogy az oszmán palotából jött. Van egy súlyos beteg ember, akihez menten el kell

vinnie a ráolvasó asszonyt.

Rebia asszony ránézett Húszam kapitányra, mintha azt mondaná: „Menj, és nézd meg, miféle ember az.” Miközben férje elindult a bejárat felé, eszébe jutott, hogy aznap Húszam kapitánynak el kell mennie a birodalmi hajóépítő műhelybe. Ha ő elmegy a palotába, akkor a leány egyedül marad otthon Lalifer nénével és Dzsáferrel, a szolgálával. Magában arra gondolt, hogy nem hagyhatja otthon a lányt, hanem őt is magával viszi.

Dzsáfer, a szolgáló

Dzsáfer, a szolgáló jóképűnek mondható, arányos testalkatú, becsületes ábrázatú legény volt. Ennek a vidám természetű fiatalembernek nemrégiben kinőtt ugyan az arcszőrzete, de nem csapta a szelet a lányoknak, hanem tette a dolgát. Rebia asszony alaptalanul tartott attól, hogy a lánynak baja eshet, ha magára hagyja odahaza, amíg elmegy a palotába beteget ápolni.

A fiú külseje toprongyos, slampos volt, mivel figyelmetlensége miatt lépten-nyomon beakadt a nadrágszára vagy ingujja valahová, és elszakadt. A frissen felvett bugyogója és gallér nélküli inge nem sokáig maradt tiszta és ép. A lábán viselt papucs, bőrcipő vagy harisnya rendre kilyukadt, kiszakadt. Többnyire fapapucsot hordott, de annak meg a pántja szakadt el. Ha szalasztották, és el kellett mennie valahová, nem állt neki a fapapucsának párját keresgélni, hanem inkább sebtében nekivágott az útnak mezítláb.

Úgy nőttek fel Ajsével, mint két testvér. Hatidzsével szemben mindig félénken és kissé szégyenlősen viselkedett. Először nagyon tetszett neki, hogy ez a szép lány mezítláb és kendőzetlenül toppant be a házba. Csakhogy a leány egy percre sem tágitott Rebia anyja mellől. Egyetlenegyszer sem ment ki a kertbe egyedül, nem ült le a

medence szélénél, hogy kíváncsiságból beszédbe elegyedjen Dzsáferrel. Úgy tűnt, mintha hetykeségből nem nézne a legényre.

Egy nap a legény a kertben tett-vett. Hatidzse meglátta az ablakból, és találkozott a tekintetük. A leány úgy érezte, mintha nem Dzsáfert, hanem Pidakiszt vagy Janicsár Alit látná, és hirtelen hátralépett. Erre Rebia asszony megkérdezte:

– Ki van odakint a kertben?

– Egy deli görög ifjú! – felelte a leány.

Ekkor odanézett a Rebia, és látta, hogy Dzsáfer az.

Ezt a különös esetet másképpen értelmezte Dzsáfer, a szolgáló és másképp Rebia asszony. A nő arra gondolt, hogy Dzsáfer, aki szinte testvérként nőtt fel az asszony lányával, Ajsével, és együtt kacagtak, viccelődtek, most bizonyára betyár módon üdvözölte a szépséges görög lányt. A legény pedig arra gondolt, hogy Hatidzse már elfelejtette, hogyan is került a házhoz, fennhordja az orrát, és nem tetszik neki, hogy Dzsáfer ilyen toprongyosan, mezítláb jár. Attól a naptól fogva Dzsáfer gondosan odafigyelt az öltözetére. Mindennap a komolyabb, férfiasabb nadrágját vette fel. Övét a derekára csatolta, és kétnaponta lecserélte a gallér nélküli ingét. Szólt a kapitánynak, és megkérte, hogy vegyen neki egy pár galatai bőrcipőt. Rebia asszonytól pedig kért egy régi kendőt, hogy legyen mit a nemez sapkája köré tekernie. Hűszam kapitány remek emberismerő lévén, hamar észrevette ezeket a szembetűnő változásokat Dzsáferen, de tudta jól, hogy ez a legény tiszta lelkű és becsületes. Rebia asszony viszont gyanakodva és kételkedve figyelte a fejleményeket, majd egy nap így szólt a férjéhez:

– Jó lenne, ha találnál valami munkát ennek a Dzsáfernek a birodalmi hajóépítő műhelyben!

A kapitány akkor először határozottan és keményen mondott nemet felesége kérésére.

Dzsáfert bántotta, hogy Rebia asszony, akit anyának szólított, másképpen viszonyult már hozzá. „Amióta itt van ez a görög lány,

anyám más szemmel néz rám. El kell mennem innét!” – futott át a legény agyán. Es mégis hová menjen? Erre a kérdésre nem tudta a választ. Abban azonban biztos volt, hogy nem fog éhen maradni, és lesz majd fedél a feje felett. Csakhogy nem tudta rávenni magát, hogy felkerekedjen, és elhagyja a házat. Hatidzsének olyan bájos arcoskája volt, hogy ha egyszer egy zöldfülű legény szívből beleszeret, akkor ez a láng teljesen felemészthette.

Aznap, amikor Rebia asszonyt hívták a palotába, előbb Húszam kapitány, majd őt követve Rebia asszony, Hatidzse és a néne átvonultak a kövezett udvaron. Dzsáfer az imént résnyire nyitva hagyta az utcai kaput, és elbújt mögötte. Lopva nézte a leányt, Hatidzse viszont elfordította a tekintetét, nem nézett a legényre. A kapitány még jobban kitérte a résnyire nyitva hagyott kaput. Egy magas termetű szerezsen háremaga állt ott a bejáratuk előtt csillogó, aranyozott háremhintójával, és a hintó mellett három, furcsa öltözetű palotaőr, azaz zülüflü baltadzi^{13} várakozott.

A magas termetű fekete így szólt: – Az uralkodói palotában van egy súlyos betegünk. Azonnal viszem magammal a ráolvasással gyógyító asszonyt.

Erre a kapitány ismét megkérdezte: — Mondd, ki ez a beteg?

– Nem vagyok felhatalmazva rá, hogy eláruljam a nevét.

Férj és feleség összenéztek, majd a kapitány a szemöldökével jelezte, hogy menni kell. Ekkor Rebia asszony így szólt Laliferhez:

– Néném, segíts nekem, hadd ne fáradjak... Hozd ide a hosszú, bő kabátunkat!

– A lányt is magaddal viszed?

Az asszony eltökélt hangon így felelt neki: — Igen.

Miközben Rebia asszony és Hatidzse a bejáratnál magukra öltötték hosszú kabátjukat, Húszam kapitány félrevonta Dzsáfert egy sarokba, és közölte vele:

– Vedd fel a bőrcipődet, szaporán! Menj ki a hátsó kertajtón, és eredj a hintó után. Tudd meg, hogy mi van, és értesíts engem a

hajóépítőben!

Rebia asszony és Hatidzse is összesúgtak öltözködés közben: – Hová megyünk, anyácskám?

– A palotába.

– A szultánok otthonába?

Az aranyozott külsejű háremhintónak a belseje is annyira cicomás és mives volt, hogy Hatidzsének káprázott a szeme. A fekete háremaga törökülésben ült szemben az anyával és lányával. Hüsizam kapitány dűnnyögött valamit, ahogy az ökrök vontatta hintó megindult.

Hüsizam kapitány háza a Kászimpasa-csatorna bal partján állt, a Galata felőli oldalon. Ahogy a hintó lassan távolodott, Dzsáfer a palotaőrök nyomába eredt.

A háremaga nem tudta levenni tekintetét Hatidzséről, annyira megbabonázta a leány szépsége. Rebia asszonyt szörnyen zavarta ez a pimaszság, de nem szólt egy szót sem. A fekete eunuch így szólt:

– Olyan ez a lány, mint egy angyal. Allah óvja meg a gonosz tekintetektől!

És magában arra gondolt, hogy ez a leány méltó az uralkodóhoz. Az akkori uralkodó nem más volt, mint III. Mehmed szultán. És III. Mehmed volt az a szerájbéli beteg, akinek az eunuch nem árulhatta el a nevét. A haláltusáját vívta.

Az első éjszaka a palotában

A Hüsizam kapitány számára hírt hozó Dzsáfer csak este jelent meg a hajóépítő műhelyben. Csak akkor ért haza, miután lement a nap, és már besötétedett. A következőket mesélte a kapitánynak aggódva:

– Átkeltek a kis hídon, majd a patak túlsó partján vezető hátsó úton elmentek a birodalmi hajóépítő műhely melletti palotába.

Ahogy bementek a kapun, hallottam, hogy a magas arab férfi ezt kérdezte: „Készen áll a csónak?” A börtönt megkerülve odafutottam a kikötőhöz. Láttam a csónakot, amint tovasiklott a vízen. Benne ült az asszony és a leány. Az Új Szeráj felé haladtak. Egészen ideig vártam, de nem jöttek vissza.

Azon az éjjelen nem jött álom a kapitány szemére. Dzsáfer is álmatlanul forgolódott aprócska szobájában. A szolgáló mielőtt lefeküdt volna, egy viaszgyertya fényénél alaposan körülnézett. Minden ruhája és alsóneműje belefért volna egy batyuba. Aztán azon töprengett, hogy vajon magával vigye-e a takarót is... „Az nem az enyém – futott át az agyán. Majd így határozott: – Előbb jöjjön vissza a leány... Aztán egy perccel sem maradok tovább ennél a háznál!”

A Dzsáfer által leányként emlegetett Hatidzse többé nem tért vissza Kászimpasába. Azon a napon, vagyis 1603. december 20-án Rebia asszonyt az akkori oszmán uralkodó, III. Mehmed szultán anyja, Száfije anyaszultána hívatta a palotába, hogy beteget gyógyítson. A súlyos beteg pedig maga a szultán volt. III. Mehmed azon az éjjelen nem sokkal naplemente után kilehelte a lelkét.

Egy padisah halála a szultáni palota számára rendkívüli nagy jelentőséggel bíró esemény. A szerájbelieket jobban érinti, mint magát az államot. Férje, III. Murád, majd fia, III. Mehmed idején Száfije szultána kormányozta az országot. Velencéből származott, nemesi családból, majd a kalózok elrabolták, és eladták az oszmán palotának. Szűzként összefeküdt a trónörökössel, majd teherbe esését követően megtartották a lakodalmat. Férje trónra kerülésével hászeki^{14} lett, majd később, amikor a fia lépett trónra, ő lett a válide.^{15} Azon az éjjelen, fia halálával odalett a hatalma, és senkivé vált. Azon az éjszakán elsiratta a fiát, és egyben a maga szerencsésjét is. Reggelig össze kellett szednie minden személyes holmiját, hogy aztán kora reggel távozzon a Bégázitban található Régi Szerájba. A Régi Szeráj afféle börtönnek számított, ahová az elhunyt padisahok

feleségei és anyja került. Ezek a nők itt töltötték életük hátra lévő részét. Száfije szultánénak két unokája volt: a tizennégy esztendő Ahmed és a tizenhárom esztendő Musztafa. A testvérénél egy évvel idősebb Ahmed került a trónra, és anyja, Benli hászeki lett a válide. A szultáni palotában hagyományosan nem volt helyük a nagyanyáknak, nekik a Régi Szerájba kellett visszavonulni. Ahmed trónra kerülésével párhuzamosan Musztafát bezárták a Simsirlik nevezetű pompás lakosztályba, a leendő trónörökösök számára fenntartott börtönbe. Musztafa anyja, Szürmeli hászeki Száfije válidéhez hasonlóan a Régi Szerájba került. Ez a két nő megízlelhette a kormányzást férjük nyolc év és tizenegy hónapig tartó uralkodása idején. A szultáni palota háreme teljes mértékben Száfije szultána befolyása alatt állt. A halálakor harmincnyolc éves III. Mehmed legalább annyira élt-halt a nőkért, mint az apja. Ám cseppet sem törte magát, hogy egyesével megtanulja az ágyasok nevét, hanem egyszerűen a becenevükkel illette őket, mint például: „Vöröses”, „Lilás”, „Nyelvet nem tudó”, „Magas cserkesz”, „Anyajegyés”, „Kifestett szemű”. Még azokat is a becenevükön szólította, akik teherbe estek, és fiúgyermeket szültek neki. Mehmed szultán mindhárom fia még apjuk szultánává válása előtt született Maniszában. Elsőként Mahmud, akinek az anyja Szirmali, vagyis „Ezüstfonalas” hászeki volt, majd Ahmed, az anyja Benli, avagy „Anyajegyés” hászeki, és végül Musztafa, akinek Szürmeli, vagyis „Kifestett szemű” hászeki volt az anyja.

Mehmed padisahhá válásakor iszonyú tragédiának lett a szemtanúja a szultáni palota. A padisah százhárom testvére közül aznap huszonnégy lány és tizenkilenc fiú, vagyis összesen negyvenhárom volt életben. A lányokat a Régi Szerájba küldték, a tizenkilenc fiút pedig megfojtották. Az oszmán uralkodók közül Mehmed szultán volt a legkegyetlenebb testvérgyilkos, aki nyolc hónappal a halála előtt a saját fiát is meggyilkoltatta. Kivégeztette a nagyfiát, a trón várományosát, Mahmud herceget.

III. Mehmed időszakát a történelmi források a lázadó „Hegyi Szultánok” korszakának is nevezik. Ezt a korszakot nagy felkelések és aljas cselszövések jellemezték. A szultán, uralkodásának második évében a hadsereg élén felkerekedett, hogy részt vegyen a magyarországi hadjáraton, ahonnan a „Vitéz” és „Az egri vár meghódítója” jelzőkkel tért vissza. A fiatal uralkodó azonban ügyetlennek bizonyult a birodalom igazgatásában. Anyja, Száfije szultána szabad utat engedett a korrupciónak a szerájban, és fia valóságos báb lett, aki az anyja kénye-kedve szerint cselekedett. A vérben úszó Anatóliából folyamatosan érkeztek a szomorú hírek. Az akkor tizenhét-tizennyolc éves hazaszerető Mahmud herceg így szólt bánkódó apjához:

– Szultánom... tégy meg engem a sereg fővezérévé... hadd menjek el Anatóliába... Majd én móresre tanítom azokat a zendülőket!

Öccse, Ahmed figyelmeztette a testvérét: – Testvér... Nem illik ilyesmit mondani a padisahnak.

Erre Mahmud ekképpen adott választ: – Ő maga nem megy, a vezírek tehetetlenek. Jaj lesz ennek a birodalomnak! Szívemből beszélek...

Mahmud herceg anyja, Szirmali hászeki szókimondó grúz asszony volt, akit Száfije szultána ki nem állhatott, és egy nap kiszaladt a száján, hogy „te mocskos grúz... Erre amaz megkérdezte:

— És te mi vagy? Talán nem birodalmunk és padisahunk egyik legfőbb ellenségének, a velenceieknek a sarja vagy? Ma a padisah anyja vagy ugyan, de holnap majd én leszek a padisah anyja!

Őrülden gyűlöltek egymást.

Azon az éjszakán megfojtották Szirmali hászekit, és holttestet a tenger habjai közé vetették Szarajburnunál. A herceget is megfojtották, és nagyapja türbéjébe temették el a földi maradványait. A sejh efendit és az emberét is kivégezték. Nem

sokkal ezután Mehmed szultán megbetegedett. Az orvosok nem tudták meggyógyítani. Végül aztán Száfije szultána parancsára és kérésére a szultáni palotába hívták a kapitány feleségét, Rebia asszonyt, aki értett a ráolvasáshoz. Rebia asszony annyit tudott elérni az imádkozásával, hogy megkönnyítette a beteg padisah utolsó óráit, elhozva neki a nyugalmat. Többre nem volt képes.

Mi lett volna, ha nem a szultán édesanyja hívatja Rebia asszonyt, hanem valamelyik hászeki szultána, például Benli vagy Szürmeli?

Száfije szultánét annyira ellepték a gondok azon az éjszakán, hogy nem tudott foglalkozni Rebia asszonnal és a leánnyal, akit az asszony magával hozott.

Egyetlen nap alatt teljesen alaptalan pletyka terjedt el a szerájban. „Szirmali hászeki azt kérte egy sejtől, hogy küldjön halálos bűbajt a padisahra, hogy a fia mielőbb elfoglalhassa a trónt. Csakhogy a legfőbb fekete eunuch elfogta azt a férfit, aki a sejtől kért varázslatot meghozta Szirmalinak!”

Azon az éjszakán a szultáni palota hagyományaihoz híven Ahmed hercegnek I. Ahmed néven el kellett foglalnia az oszmán trónt, hogy másnap sor kerülhessen az utódlással kapcsolatos hivatalos szertartásokra. Ugyan ki tudott volna a ráolvasó asszonnal és a lányával törődni ebben a nagy zűrzavarban?

Rebia asszony a padisah mellett maradt egészen annak haláláig. Azon az éjjelen még ő sem kérdezte meg senkitől, hogy vajon hol lehet a lánya, akit magával hozott.

Vajon hol töltötte Hatidzse azt az éjszakát?

Dzsáfer egy percre sem tudta lehunyni a szemét azon az éjjelen. Meggyújtotta a gyertyatartóban lévő gyertyákat, és elgondolkodott. Talán negyvenedszer határozta el magában, hogy amint visszatér a leány, ő távozik ebből a házból. Ekkor kinyílt az ajtó, és a kapitány lépett a szobájába:

– Hát, nem alszol, Dzsáfer?

- Te sem tudtál elaludni, apa?
- Anyád hibát követett el azzal, hogy magával vitte a leányt!

Megtudhatom, hogy ki ez a szépség?

Az oszmán palotában az a szokás járta, hogy ha meghalt egy uralkodó, akkor a megüresedő trónt elfoglaló fia először is a háremben lévő Uralkodói Teremben felállított trónt foglalja el, és legelőször a hárem népe fogad neki hűséget. Az 1603. december 20-21. közötti éjszakán is így történt. Éjjel kihozták a trónszéket a kincstárból, és felcicomázták. A végtelenül bánatos és nyomorúságos Száfije szultána, az új anyaszultána, Handan válide, akinek beceneve, a Benli, vagyis az „Anyajegyves” hászeki azonnal feledésbe merült, valamint a hárem egész népe, az ágyasok, segédek, kahják,^{16} a szultáni palotába kívülről érkező mesemondók, a talpnyalók, a hárem városi hírvivőiként szolgáló nők, és közöttük a ráolvasó Rebia asszony, háremagák, a hárem fekete eunuch őrei mind-mind összegyűltek az Uralkodói Teremben. Az akkor mindösszesen tizennégy éves, új uralkodót várták. A hárem legmagasabb rangú tisztjét, a fő fekete eunuchot küldték el, hogy hívja be a padisahot.

Ahmed szultán magas termetű, törékeny testű, szép gyermek volt. A mesék szóhasználatával élve egy „a tündér padisah fia” készült elfoglalni a megüresedő trónt.

Elöl egy kilencéves fekete gyermek haladt, kezében dupla ágú arany gyertyatartóval, a herceg Szümbül névre hallgató személyes szolgálója. Szümbült a herceg követte, őt pedig a fő fekete eunuch, egy óriás termetű néger, akit kizlár agának, a „lányok agájának” is hívtak, mert ő volt a hárem legmagasabb rangú tisztviselője. Amint haladtak az Uralkodói Terem felé, egy labirintusszerű folyosón

kellett átjutniuk. Ezt a folyosót rengeteg egymás melletti és egymás után sorakozó ajtó szabdalta.

Szümbül, akinek a neve Jácintot jelentett, kinyitotta az egyik ajtót, és még mielőtt az ottani őr odakiálthatta volna neki, hogy álljon meg, mert rossz helyen jár, belépett egy szobába. Őt követte a gyermek szultán. Ezt a szobát a hárembe kívülről érkező női vendégek számára tartották fenn. Ebben a helyiségben üldögélt egymagában Hatidzse.

A szépséges lányt elszakították anyjától, alighogy megérkeztek a szultáni palotába, majd idehozták ebbe a helyiségbe, és itt magára hagyták. Nem kapott sem ebédet, sem vacsorát, és már rettentően éhezett. Talált egy kancsó vizet, és azzal oltotta a szomját. Ágyat nem talált, de legalább el tudott nyújtózni a lócán. Elaludni azonban nem tudott, annyira félt magányában ezen az idegen, ismeretlen helyen. Olykor felbátorodva kinyitotta a szoba ajtaját, és riadtan kilesett a folyosóra, majd gyorsan becsukta az ajtót. Aztán némán, hang nélkül zokogott egy ideig. Az anyja hozta ide, de miért is jött el vele? Magában arra gondolt, hogy nem kellett volna idejönnie. Aztán görögül énekelt valamit, de ettől eszébe jutott Milosz szigete, Pidakisz, Lefteri és Janicsár Ali, valamint a kis Andria, akiknek az emlékeitől megint csak könnybe lábadt a szeme.

Amikor kinyílt az ajtó, és belépett rajta egy szerecsen fiú arany gyertyatartóval a kezében, a lány rémülten felugrott a helyéről. Azt hitte, hogy Szümbül egy szellem. Már majdnem visítani kezdett, amikor észrevette a fekete eunuch mögött megjelenő Ahmed szultánt. Az embert az érzései irányítják. A leány fellélegzett a jóképű herceg láttán, majd elmosolyodott. Gyermeki orcáján hamvas rózsaként terült szét a bájos mosoly. A herceg tetőtől talpig végigmérte Hatidzsét, majd ezt tudakolta:

– Megtudhatnám, hogy ki ez a szépség?

Még a hárem legmagasabb rangú tisztségét betöltő fő fekete eunuch sem tudta Hatidzse kilétét. Hatidzse szemében Ahmed

szultán egy vele hasonló korú, helyes fiatalember volt. Barátot látott meg benne, akivel kedvére játszhat. Nem fegyelmezte magát, és nem feszengett a herceg előtt, hanem természetesen viselkedett. A leány ettől a fesztelen viselkedéstől még szebbnek tűnt, és elnyerte Ahmed szultán tetszését, aki magában arra gondolt, hogy „Ez a lány olyan bájos, mint egy angyal!”. Hatidzsének pedig ez futott át az agyán: „Ez a legény még Pidakisznál és Alinál is helyesebb!”

A tizennégy éves Ahmed szultán ragyogó formában volt. Nemcsak a teste fejlődött rohamosan, hanem a tudása is, hiszen arab és perzsa irodalmat, versmértéket, rímtant, történelmet és a vallás alapjait tanulta különböző mesterektől. Persze mindezekon túlmenően ott volt még a „szerelem és a szeretet tana”, és ennek a tudománynak nem volt mestere. Ezt minden ember a levegővel, vízzel, széllel, fénnel és szagokkal együtt szívja magába és sajátítja el.

A fő fekete eunuch így szólt: – Uralkodóm... A hárem egész népe téged vár, hogy letehessék neked a hűségüket.

A kis legény közömbösen azt felelte: – Hadd várjanak csak! Majd megyünk.

És magában azon morfondírozott, hogy vajon hozzáérhet-e ehhez a lányhoz. Aztán arra gondolt, hogy csak megijesztené, másrészt azt sem tudta eldönteni, hogy ha hozzáérne, akkor inkább a kezét, karját fogná-e meg, vagy szívesebben simogatná az állát, orcáját, haját.

– Te a szultáni palota ágyasai közül való vagy? – kérdezte a herceg.

Hatidzse szépséges arcán bájos mosollyal azt felelte: – Annyira nem tudok török.

Azt akarta mondani, hogy egy szót sem értett az egészből. A padisah megkérdezte, hogy hívják.

– Én lány Rebia asszony – felelte a leány.

– Rebia a neved?

Hatidzse felszabadultan és bizalmasan felkacagott, mint aki hosszú idő után végre megszabadul a nyomasztó magánytól, és boldog, mert egy emberrel találkozhat, aki ráadásul egy nagyon jóképű fiatalember.

– Nem... nem... – felelte. – Az én nevem Hatidzse... Az enyém anya Rebia asszony.

Eközben a padisah háta mögött álló fő fekete eunuch kezével elmutogatta a lánynak, hogy egy nagyon fontos és nagyméltóságú személlyel áll szemben. Szerencsétlen leány szörnyen zavarba jött, és arcáról abban a pillanatban lehervadt a mosoly.

Ahmed szultán dühösen ráförmedt a szerencsenre: – Miért ijesztettél rá a lányra?

A szultáni palota etikettjének betartására felettébb kényes tisztviselő ekképpen válaszolt:

– Vajon illik így viselkedni őfelsége jelenlétében?

Hatidzse azonban még riadtan is gyönyörű volt. Ahmed szultán megfogta a lány kezét, amely akkora lehetett, mint egy férfié, ráadásul nagyobb volt, mint a padisah keze. Könyörgő hangon így szólt:

– Kérlek szépen, ne félj tőlem! Gyerünk, mondd csak meg szépen... ki az a Rebia asszony?

A leány nem tudott azonnal válaszolni. Azt akarta mondani, hogy „Hüszam kapitány felesége”, de nem tudta összerakni a mondatot. Másképpen magyarázta el.

– Enyém apa Hüszam kapitány – hangzott a felelet.

Ahmed szultán ujjhegyével megérintette a leány állát, majd rajongással mélyen a szemébe nézett.

– Ugye, nem félsz tőlem? – kérdezte. – Mosolyogj rám!

A leány elmosolyodott. Ahmed szultán pedig arra gondolt:

– Ez a gyönyörű szép virágszál az egész életemet be tudná aranyozni!

Az aranyszállal hímzett kendő

Ez a csupán tizennégy esztendő, jóképű fiú, aki rövidesen egy világméretű birodalom trónjára lép, fontoskodva megkérdezte:

– Szépséges lány... Tudod-e, hogy ki vagyok én?

Hatidzse nem felelt, csak kedvesen nézett, majd fejét ingatva jelezte, hogy nem tudja a választ.

– Én az Oszmán Birodalom padisahja, Ahmed szultán kán vagyok személyesen!

Hatidzse ebből a cikornyás titulusból mindösszesen annyit értett, hogy padisah. Abban a pillanatban térdre rogyott Ahmed szultán előtt. Ösztönösen, beidegzett mozdulattal készült keresztet vetni a mellkasán, amikor eszébe jutott, hogy már áttért a muszlim hitre.

A fő fekete eunuch a padisah intésére felsegítette a leányt. Ahmed szultán előhúzott a kebléből egy bíbor színű alapon aranyszállal hímzett selymekendőt, és a reszkető Hatidzse tenyerébe nyomta. A leány a szívére hallgatva illendően megcsókolta a kendőt, majd a keblébe dugta. Ahmed szultán így szólt:

– Hatidzse... Te ennek a palotának a szultánája leszel!

És hálásan, szeretetteljesen nézett a kicsi fekete szolgálójára, Szümbülre, aki a merő véletlennek köszönhetően lépett be ebbe a szobába. Ha Szümbül nem vezet erre tévedésből, soha nem találkozik lánnyal, és soha nem ismerte volna meg Hatidzsét. Ezután határozott hangon így szólt a fő fekete eunuchhoz:

– Gyerünk! Most már mehetünk!

Alighogy kiléptek a szobából, meghagyta a fő fekete eunuchnak, hogy ő tartsa a gyertyatartót.

Saját kezével becsukta a szoba ajtaját, majd az ajtóra mutatva ekképpen szólt a kicsi Szümbülhöz:

– Maradj itt, és strázsálg az ajtónál! Mindaddig, amíg nem rendelem másképp, ebbe a szobába senki sem teheti be a lábát!

A gyermek padisah távozása után Hatidzse egy ideig mozdulatlanul várt. Mária anya szellemét látta megjelenni annak az ajtónak a fakeretében, amelyen keresztül a padisah távozott. Beteljesült az, amit ez a vén, bolond, jövendőmondó, szent asszony jósolt neki. Hatidzse az idős nő hangját is hallotta:

„A te sorsod a tengeren túl fog beteljesedni
Te vaszilissza...
Szultána leszel!”

Előhúzta az Ahmed szultántól kapott, keblébe rejtett selyemkendőt, majd megszagolgatta, és megcsókolta. Milyen helyes volt a legény, akitől ezt az aranyszállal hímzett selyemkendőt kapta!

– Padisah!

Vajon tényleg azt mondta volna az a legény, hogy ő a padisah?
Ekkor ismét hallotta Mária anya hangját:

– Igen! Igen!

Aztán Pidakisz éneke csengett a fülébe... Majd vállán érezte Ali ölelő karját... És látta a kis Andria rémült tekintetét a villámlás fényénél, aztán a tenger morajlása elnyomta az emberek sikoltozását. Könnyes szemét az aranyszállal hímzett selyemkendőbe törölte, majd ismét a keblébe rejtette:

– Halálomig itt fogsz maradni! – mondta.

És ekkor eszébe jutott, hogy hová is dugta a janicsár Alitól kapott rózsao-lajas fiolát, amelyet egy kis faládikó rejtett! Az ide-oda hánykolódva elszakadó vitorla, a félbetörött árboc, az orrára bukott, majd felborult csónak, és az emberi sikoly hangját elnyomó tengermorajlás...

Miután a háremben megtörtént az első trónra lépési ceremónia az Uralkodói Teremnek nevezett helyiségben, a gyermek padisah anyjával, Handan validével bezárkózott egy szobába. Ott anya és fia

négyszemközt beszéltek. A padisah megkérdezte, hogy mit lehet tudni Rebia asszonyról, aki Hüsizam kapitány felesége. Az új anyaszultána elmondta neki, hogy ezt a nőt aznap hozták a városból, hogy ráolvasással gyógyítsa. Ahmed szultán, aki első látásra beleszeretett a leányba, azonnal rátért a lényegre: még aznap össze akart házasodni annak az asszonynak a lányával. Hatidzse egy kapitány lánya volt, nem afféle rabszolgából lett ágyas, így senki sem ellenezhette a padisah döntését. Akárhogyan is, de összeadják majd őket. Annyira magabiztosan beszélt, hogy az anyja kénytelen volt tudomásul venni a dolgot. A harminc-harmincöt év körüli anyaszultána elkomorodott, és a gondolataiba mélyedt. Fia szerelmes lett egy lányba, és semmibe véve a palota szokásait, azonnal feleségül akarta venni. A szultán édesanyja már első nap szembesült fia erős akaratával. Attól félt, hogy ez a leány, felhasználva a padisah iránta való érzelmeit irányítása alá vonhatja a háremet. Aztán a fia szemszögéből is mérlegelte ezt a döntést. Ahmed szultán alig tizennégy éves kora ellenére testileg meglehetősen fejlett volt, és elméje pallérozott. Volt azonban egy fontos dolog, amelyre nem fektetett kellő hangsúlyt a fiú apja, vagyis Mehmed szultán. A fiú még nem esett túl a körülmetélési szertartáson. A körülmetélés híján pedig nem házasodhat meg egy muszlim hitű férfi! Erre külön engedélyt kell kérni az ulemától.^{17} A vak szerencsére bízta a dolgok alakulását. A körülmetélésről nem tett említést a fiának, helyette a fő fekete eunuchnak szólt róla. Fiának csak annyit mondott, hogy „majd meglátjuk”, azzal magára hagyta, és odaküldte hozzá a kizlár agát. A fekete eunuch lazán és fesztelenül hozta szóba a dolgot. A gyermek padisah fülig pirult szégyenében, majd megparancsolta, hogy azonnal intézzék el a körülmetélését. A padisah kitartott a döntése mellett, miszerint mielőbb tartsák meg az esküvőt, és majd a körülmetélést követően kerül csak sor a nászéjszakára.

Handan válíde a palotabeli segédek szobájában megkerestette Rebia asszonyt. Az asszonyt időközben odavitték a lányához, csakhogy Szümbül senkit sem engedett be a szobába.

– A padisah szigorúan megparancsolta, hogy ebbe a szobába senkit se engedjek be... Még a szultán édesanyját sem engedhetem be!

Rebia asszony döbbenet hallgatta a fejleményeket az anyaszultána szájából. Zavarában azt sem tudta, mit feleljen. Csak annyit tudott mondani, hogy:

– Őfelsége engedelmeivel, összekészítjük a leány hozományát.

Handan szultána nevetett a kérés hallatán, majd így szólt:

– Asszony, a leányodat nem a palotai kertész, Ahmed számára, hanem az Oszmán Birodalom padisahja, Ahmed szultán számára kértem meg!

Köszem

I. Ahmed szultánt uralkodásának harmincnegyedik napján, 1604. január 23-án, egy pénteki napon körülmetélték. Az Oszmán-dinasztia történetében ő volt az első padisah, aki úgy foglalta el a trónt, hogy még nem esett át ezen a fontos vallási szertartáson. Az eseményt a birodalom minden táján tizenöt nap tizenöt éjjel tartó nagy vigadalmakkal ünnepelték meg.

Az esküvőre azonban jóval hamarabb sor került. A padisah alig három napja uralkodott, amikor Musztafa efendi, a sejhülszlám^{18} összeadta Hatidzsével. A nászéjszakát elhalasztották a körülmetélési szertartás utánra. Körülbelül másfél hónap telhetett el az esküvő és körülmetélés között. Ez alatt az idő alatt az ifjú arának a palotabeli hagyományokhoz híven új nevet adtak. A szultán édesanyja

választotta ki számára az új nevet, így lett ő „Mahpejker”, vagyis „Hatidzse Mahpejker”, Holdarcú Hatidzse.

Mahpejkernek megtanították, hogy kit hogyan kell majd szólítani, különös tekintettel arra, hogy miként szólítsa majd férjét, a padisahot. Arról is kioktatták, hogy miről beszélgethet a férjével. A palotában rendelkezésére bocsátottak egy külön lakosztályt, valamint a szolgálatába állítottak egy idősebb és egy fiatalabb rabnőt. A lakosztálya négy szobából állt: hálószoba, nappali szalon, étkező és az ágyasok szobája. Arról is felvilágosították, hogy egyes éjszakákon majd nem jön el hozzá padisah férje, és ilyenkor szigorúan tilos arról faggatnia, hogy hol és kivel hált. Mahpejker gardróbját teljesen berendezték. Kapott új alsóneműket, ruhákat, hosszú ingeket és bugyogókat, bundákat, hosszú és bő női kabátokat, főkötőket, aranyszállal hímzett selymekendőket, törökfürdőben hordható csecsebecsét; fapapucsot, házicipőt, legyezőket. Mahpejker gyönyörű ékszereket is kapott, hogy viselje őket a mindennapokban. A fiókjában megannyi fülbevaló, karkötő, brosstű, díszű, tolldísz és nyaklánc hevert.

Handan válide úgy döntött, hogy a leány anyját, Rebia asszonyt maga mellé veszi társalkodónőnek, aki így hetente csak háromszor járhatott haza a kászimpasabeli otthonába.

Hatidzse Mahpejker dolgaival személyesen Handan szultána foglalkozott. Egy nap mókás jelenetre került sor. A hatalmas háremben nem találtak olyan topánkát, amelyik ráillett volna a leány lábára. Hatidzse lábfeje ugyanis nagyobb volt, mint egy férfié. A liliomlevélhez hasonlatos karcsú, ezüstszállal díszített, igazgyöngyökkel kirakott palotai papucsok egyike sem fedte el a leány sarkát. Handan szultána nevetve megjegyezte:

– A sors jó szerencsével áldja meg a nagylábúakat!

Végül levették Hatidzse lábméretét, és annak megfelelően készítettek neki topánkát és papucsot.

Egy másik alkalommal az anyaszultána jókora ékszeres dobozt tett le Hatidzse elé ezen szavak kíséretében:

– Leányom... Válassz magadnak három gyűrűt és három pár fülbevalót ezek közül!

Hatidzse nem nyúlt hozzájuk, csak így szólt: – Szultán anyácskám... Ha csak egy kavicsot adsz nekem, azt is úgy megbecsülném, mint egy ékszert!

Naiv volt ugyan, de kétségtelenül nagyon bölcs. Most, hogy bekerült a palotába, férje szerelme mellett az anyósa szeretete is fontos támaszt jelentett számára. Nagy igyekezete miatt hosszú ideig nem tudta, miként szólítsa a válidét. Handan szultánát rendre „Szultán anyácskám”-nak szólította végtelen nagy szeretettel. A lány őszinteségével elnyerte a válide tetszését is. Hatidzse apja, Hüszam kapitány pedig nyugdíjba vonult a hajóépítő műhelyből, majd a válide kahjaként alkalmazta. Dzsáfer számára kerített egy csinos grúz rabnőt, és megeskették őket. A kászimpasabeli házban szükség volt egy nőre, aki vezeti a háztartást. És mivel Hatidzse már nem tért oda vissza, Dzsáfer ott maradhatott a házban.

Hatidzse múltját kissé más köntösbe bújtatva mesélték el a palotában. Nem említették Dejirmenliket, vagyis Milosz szigetét. Teljesen elhallgatták azt a részt, hogy egy janicsár szöktette el a lányt, majd a tengeren óriási viharba keveredtek, és így találtak rá a tenger habjai között. Úgy mesélték el, hogy a lány aznap éjjel, amikor az Ejriboz, vagy görög nevén, Évia szigetén élő idős pap a haláltusáját vívta, megszökött otthonról, majd elment a szandzsákbég villájába, és közölte, hogy szeretne áttérni a muszlim hitre, és végül elmondta a hitvallást. Az eset igaz volt. Hatidzse ennek a papnak a leánya lett. Röviden ez történt.

A nászéjszakáig Hatidzse Mahpejker amellet, hogy férjével kedvesen beszélgetett, minden idejét a török nyelv megtanulásával töltötte. Számára ez volt a legfontosabb és legnagyobb feladat akkor. Annyira tehetségesnek bizonyult a nyelvtanulás terén, hogy egy idő

után teljesen eltűnt a görög akcentusa. A törököt már úgy beszélte, mint egy tősgyökeres isztambuli. A szultáni palota tele volt cserkesz, abház, grúz, megril,^{19} orosz, lengyel, magyar és olasz hölgyekkel, és mind megtanultak törökül, ám beszédük közben érezni lehetett az akcentusukat.

A gyermek padisah nagyon jó neveltetést kapott, és komoly irodalmi műveltséggel rendelkezett. Néha még a versírással is megpróbálkozott. Gyakran mondogatta a szerelmesének, hogy: „Te leszel az én leghíresebb versem!” Ő maga taníttatta Mahpejkert a nyelvre.

Az oszmán padisah nyugaton a magyarok királyával, keleten az iráni sahhal vívott komoly háborúkat. Trónra kerülésének első időszakában a keleti és a nyugati végeken tevékenykedő hadvezérei a győzelem hírért hozták neki, amelynek nagyon örült. A padisah ezeket a sorokat írta örömeiben:

*Hej, kik félelmetesen sújtotok le kardotokkal a hitetlenekre
Szívemből, lelkemből ajánlak titeket az Őrzőnek!*

Legelőször az ő drága feleségének, Hatidzsének olvasta fel. Hatidzse a vers hallatán így szólt:

– Szerelmes padisahom! De jó lenne, ha szépen befejeznéd ezt a verset, és aztán a szultáni üdvözléteddel együtt elküldenéd a hadvezéreknek...

Ahmed szultán a keblére ölelte feleségét, és ezt mondta:

– Ó, én drága egyetlen Mahpejkerem! A többi nő csupán annyit mond nekem, hogy „Oroszlánom, rózsám, édesem”... Te viszont mi mindent tudsz mondani... Ők soha nem fognak felérni hozzád, még a kezedig, sőt a bokádig sem!

Aztán ekképpen fejezte be a verset:

Imámat és üdvözlétemet küldtem Neked

*Légy biztonságban, az ellenség ne járjon szerencsével
A harcban az Úr nevét soha ne vegyétek le nyelvetekről
Isten segítségét kérjétek, könyörögjétek a Megbocsátónak!*

A padisah saját kezűleg vetette papírra az új költeményét, még hozzá két példányban. A gázelek^{20} elejére odarajzolta a szultáni kézjegyet, majd az egyiket Magyarországra küldte Lala Mehmednek, a másikat Iránba Dzsizalazáde Szinán pasának.

Ettől a naptól fogva I. Ahmed szultán Hatidzse Mahpejkert „Köszem”-nek szólította. Köszem annyit tesz, mint „élen járó, a nyáját vezető”. A név viselője pedig igyekezett megfelelni ennek az elvárásnak.

KÖSZEM HÁSZEKI SZULTÁNA

I. AHMED FELESÉGE

A féltékeny ágyasok

A nászéjszakát követő első néhány hónap során Ahmed szultán egyre csak várta az örömhírt drága Köszemtől. Úgy gondolta, hogy a szépséges kreol felesége majd fülig elvörösödve, szemlesütve fogja tudtára adni, hogy gyermeket vár.

Aztán két hónappal később kapott ugyan egy ilyen hírt, de nem Köszemtől, hanem Handan szultána közvetítésével egy Mahfiruz nevű ágyastól. Ez a cserkesz származású rabnő 1604. október 3-án megszülte az első fiúgyermeket a fiatal szultánnak, s így ő lett Ahmed szultán második felesége, vagyis a második házszek szultána. A gyermek az Oszmán nevet kapta a dinasztia egyik meghatározó tagja után.

Oszmán herceg megszületésével fennállt annak a veszélye, hogy Köszem szultána elveszíti azt az esélyt, hogy egyszer kormányzó válíde legyen. Valójában féltékenynek kellett volna lennie Mahfiruzra, hiszen szinte elorozta tőle ezt a posztot. Köszem azonban nem táplált iránta gyűlöletet, sőt épp ellenkezőleg, legalább annyira örült

a gyermek születésének, mint maga a gyermek anyja. Szívből gratulált neki, majd kivette saját füléből a kedvenc fülbevalóját, és Mahfiruznak ajándékozta.

Vajon Köszem meddő lett volna?

A szerájban voltak jövendőmondó bábák. Megvizsgálták a fiatal-asszonyt, majd tudatták az örömhírt az anyaszultánával: ifjú menyé nem meddő, csupán valami nagyon nagy megrázkódtatáson ment keresztül, valami nagy trauma érte, mintha a halálból támadt volna fel. Azt mondták, hogy idővel rendbe jön majd. Olykor a férfiaknál is előfordul ez a fajta jelenség, de idővel többnyire megszűnik. A szerájbeliek mit sem tudtak a szörnyű viharról és a hajótörésről.

Ahmed szultán uralkodásának második évében egy forró nyári napon az üszküdari palotánál, a „Mogyoró Erőd” előtt elterülő Szultáni Kertben üldögéltek hármasan: a szultán édesanyja, a padisah és Köszem hászeki szultána. Köszem elmélyülten hímezgetett valamit egy hímzőkereten. Handan szultána két kicsi rabnője is velük volt. Az egyik egy ud nevű húros hangszeren játszott gyermeki lelkesedéssel, a másik énekelt hozzá. A hallgatóközönség vidáman kacagott minden apró tévesztésükön, minden egyes hamis hang hallatán.

Egy hatalmas pineafenyő alá telepedtek le, amely kissé odébb volt az épülettől. A palotából egy nyitott ablaknál a függönyök mögé rejtőzve három rabnő figyelte őket, és közben beszélgettek. Az egyik így szólt:

– A mi oroszlánunk már nem is lát mást Mahpejkeren kívül. Meg kell szabadulni ettől a meddő ribanctól.

– Mahpejker nevelőanyja valóságos boszorkány, és elvarázsolta a padisahunkat! Sőt annak az édesanyját is elvarázsolta. Ugyan hol van Mahfiruz, aki szép és egészséges trónörököst szült? Döbbenet látom, hogy a padisah, hiába szültek neki fiú utódot, mégiscsak a meddő ribanctan leli örömét!

A szoba ajtaja nyitva volt, és éppen ekkor haladt arra Rebia asszony. Köszem neve hallatán megállt, és kihallgatta az ágyasok beszédét. A harmadik ágyas egy végtelenül szép grúz hölgy volt, akit Desztijárnak hívtak.

– Most már az én kezemben van Mahpejker további sorsa. Lehet, hogy nem kerül majd a hóhér kezére Köszem, az azonban biztos, hogy tőből levágják majd a haját, mint az utcanőknek, és kidobják ezt a befogadott leányt az uralkodói palotából. Aztán majd vagy a Kan erőd tömlöcébe, vagy egy isten háta mögötti távoli helyre kerül!

Ezeket mondta, majd mesélni kezdett: – Biztosan tudjátok, hogy a Fegyverforgató Grúz Hűszrev aga a nagybátyám, aki igazi életművész. A Tahtakále nevű helyen híres italkimérések találhatók. Hűszrev aga a szabad idejében, ha csak teheti, eljár oda álruhában. Tegnap elmesélte nekem, hogy két nappal azelőtt megint elment az említett helyre.

Az egyik lány nagyot sóhajtott: – Ó, bárcsak lenne egy férjem, mindegy, hogy iszákos, csónakos vagy kocsis! Bárcsak lenne egy férjem, aki részegen hazajárna, és jól elverne engem!

A másik lány még elkeseredettebb hangnemet ütött meg: – Bárcsak egy hordár felesége lennék ahelyett, hogy a padisah ágyasa vagyok! Akkor minden éjjel férfival bújnék ágyba... Saját magam főzném a sörbetet, a kebabot annak a fickónak.

Desztijár hangosan felkacagott: – Teljesen elment az eszetek, bolondok! Hagynátok, hogy az a Mahpejker nevű ribanc foglyul ejtse a padisahunkat, ti meg inkább hozzámmentek egy hordárhoz vagy csónakoshoz, hogy a sebhelyekkel teli talpukat mossátok! Hallgassatok már végig, ti tökkelütöttek! Köszemnek rákötik majd a derekára a nehezéket, és azzal a lendülettel a Balikhane Kapunál behajítják a tengerbe!

– Bökd már ki végre! Ne csigázz minket tovább!

– A nagybátyám részeges ugyan, de bölcs ember. Az italkimérésben látott egy hős szerelmes vitézt. Ezt a férfit állítólag Alinak hívják... És ez a ribanc Köszem valójában nem egy kapitány lánya, hanem egy papé. Egy fekete reverendás pap leánya. És ez az Ali meg állítólag a szeretője.

– Nahát! Akkor a padisahunk gyaur varázslat áldozata lett.

– De még mennyire! Vajon Mehmed szultán efendi csakugyan halálos betegségben szenvedett? Idehozatták az oszmán palotába Köszem anyját, ezt a kuruzsló asszonyt, aki elmormolt valami imát, ráfujt, és azt a nagyhatalmú padisahot egyetlen éjszaka alatt eltette láb alól. A szultán édesanyját pedig az ujja köré fonta. Azt állította, hogy a leány a sajátja, és nem árulta el az igazságot a szultán anyjának. A mondás úgy tartja, hogy a hazug embert hamarabb utoléri, mint a sánta kutyát.

– A nagybátyám bölcs ember. Az Ali nevű vitéz látta a paplányt, vagyis a szeretőjét egy szultáni hajóban. Látta ugyan, de nem sejtette, hogy a padisah felesége, hanem azt hitte, hogy egy a sok rabnő közül. Nagybátyám viszont azonnal rájött, hogy arról a ribanc Mahpejkerről van szó. Alival ott rögtön kifőztek egy tervet. A díván^{21} ülésének napján Ali majd eljön a palotába, és megkéri, hogy adják neki oda a szeretőjét, azt a rabnőt, aki valójában egy pap lánya. Majd azt fogja javasolni, hogy kérdezzék meg a lánytól is, vele menne-e, és Ali úgy gondolja, hogy a lány biztosan igent fog mondani... Aztán a nagybátyám megjegyezte, hogy: – Szívesen megnéznék téged, Desztijár, amikor lelepleződik ez a ribanc. Teljesen a tiéd lesz majd a padisah. És neked köszönhetően, belőlem meg híres-neves vezír válik!

Rebia asszony megőrizte a hidegvérét. Kővé dermedten hallgatta végig az elhangzottakat. Aztán lábujjhegyen elosont az ajtó mögül, és ez járt az agyában:

Ma szerda van... A díván kedden fog összeülni... Kereken egy hét van még addig...

Buzgón hálálkodott Allahnak, amiért kellő időben értesült erről az iszonyatos hírről.

Mivel teljesen váratlanul jutott a tudomásomra ez a dolog, bizonyára szerencsésen fog végződni... Allah megvédi ártatlan gyermekemet a gonoszak rosszindulatától – gondolta magában.

Én nem Afro vagyok... Ő... belefulladt a tengerbe!

Köszem hászeki szultána nem látott mást Ahmed szultánon kívül. Dejirmenlik, vagyis Milosz szigete egy személy kivételével minden lakójával együtt teljesen kitörlődött az emlékezetéből. Csupán egyetlen arcra emlékezett, Bolond Mária arcára. A szépséges Afro a borzalmas viharban a tengerbe esett, és elveszett a habok között. Megfulladt.

Rebia asszonynak szörnyen nehezére esett elmondani Hatidzsének mindazt, amit az irigy ágyasoktól hallott, de legfőképpen a grúz lány által elmondott rémséges hírt. Szegény ártatlan teremtés még meg is halhat félelmében, vagy esztét veszti a hír hallatán, de az sem kizárt, hogy kárt tesz magában, semmint hogy megszégyenítsék Ahmed szultán előtt.

Rebia asszonynak kapóra jött, hogy a padisah azt az éjszakát Mahfiruz mellett töltötte. Egészen hajnalig kettésben tudott maradni Hatidzsével. – Légy erős, leányom! Te ártatlan vagy, és Allah mindig az ártatlanok és gyengék védelmére kel.

Ezekkel a szavakkal vágott bele mondandójába, majd elmesélte mindazt, amit a grúz Desztijártól hallott. Köszem többször is elájult a történet hallgatása közben. Megtudta, hogy Janicsár Ali életben van, és Isztambulban tartózkodik. Ezek szerint látta őt, és felismerte. A díván ülésének napján eljön majd érte a szerájba, és megkéri őt a padisahtól! „Kérdezzék meg a rabnőtől, és ő is biztosan igent mond

majd, és eljön velem”... Egy olyan leány volt ő, akit egy janicsár ölelt, arcon csókolt, és megsimogatta a kezét és csupasz lábát... Az elfeledett Afro, a tengerbe fulladt Afro szellemmé vált, és most kísértet formájában Alival az oldalán ismét megjelent... – Légy erős, leányom! – biztatta az anyja. De mit is jelent most erősnek lenni? Ilyen szégyenteljes dolgok után hogyan is tudna ő Ahmed szultán szemébe nézni? Előhúzta a keblében őrizgetett aranszállal hímzett selyemkendőt, és megszagolta. Még ha Ahmed szultán kegyesnek mutatkozna is, Köszem akkor sem tudna tovább élni ilyen hitvány és megvetésre való teremtként. „Megölöm magam! — futott át az agyán... Mahfiruznak született egy fia a padisahtól. Oszmán herceg megszületésével Ahmed szultán hön szeretett Köszemje elveszítette a reményt, hogy valaha kormányzó válíde lehet. Köszem cseppet sem volt féltékeny Mahfiruzra, hiszen amaz csak a padisah halálát követően válhat majd válídevé. Köszem nem vágyott erre a tisztségre, nem akart egy Ahmed szultán nélküli uralmat. Arra készült, hogy férje halálát követően a Régi Szerájba költözik, és bezárkózik egy szobába. Ott a selyemkendőt szagolgatva nyugtatja majd magát, míg el nem érkezik a halál pillanata. De mi történik majd akkor, ha úgy lesz, mint Rebia mesélte neki, és Ahmed szultán megkérdezi tőle, hogy „Köszem, eljött a régi kedvesed, azt kéri, hogy adjalak oda neki, elmész-e vele?”... Ilyen helyzetben hogyan tud majd szilárd maradni? A tenyerét nézte, és Mária anya suttogását hallotta: „Vaszilissza leszel, vagyis szultána!” És csakugyan így is lett, beteljesült a jóslat. Tovább bámulta a tenyerét: „De aztán mi lesz velem? Miért nem tanított meg rá Mária anya, hogyan kell kiolvasni ezeket a vonalakat?” Ezekon töprengett, és közben ismét meghallotta Mária anya hangját: „Hosszú élet!”

– Drága anyácskám, ebbe bele fogok örülni!

– Erősnek kell lenned, gyermekem! Időben értesültünk a készülő cselszövéstről. Isten, aki lehetővé tette, hogy ezt megtudjuk,

a megmentésünkről is gondoskodik majd. Most mindenekelőtt az a legfőbb feladatod, hogy egy pillanatra sem szabad magára hagynod a padisahot a háremben... Válg a férjed árnyékává, és kövesd minden lépését! Mostanáig nem volt szívélyes Desztijárral, de az ördög nem alszik, és előfordulhat, hogy majd ez után a nő után akar menni.

– A padisah az én megkérdezésem és az én engedélyem nélkül nem enged be más nőt a szobájába. Még azt is megkérdezi tőlem, hogy elmehet-e Mahfiruzhoz.

– Holnap engedélyt kérek majd a szultán édesanyjától, és hazalátogatok. Apáddal is beszélmem kell. Ő a hajóépítő műhelyben nevelkedett, kalózzokkal viaskodott, és rengeteg tapasztalattal rendelkezik... Talán ő elejét tudja majd venni a nagyobb bajoknak.

Másnap reggel Köszem hászeki a szóban forgó három ágyast ott találta a lakosztálya bejárata előtt. A lányok titokzatos mosollyal arcukon, mindamelllett tiszteletteljesen üdvözölték Köszemet.

– Hogy vagytok?

– Köszönjük, felség. Imádkozunk az egészségedért.

– Azért jöttetek, hogy kérjetez tőlem valamit?

– Azért jöttünk, hogy teljesítsük felséged parancsát.

– Melyikötök Desztijár?

A grúz lány riadtan felelt: – Én vagyok, felség.

A lány minden idegszálában reszketett: – Parancsolj, felség.

– Azt hallottam, hogy a nagybátyád rosszalkodik... Állítólag gyakran eljár a Tahtakále nevű helyre borozgatni. Azt jelentették a padisahnak, hogy ez a férfi részegeskedik, és viselkedése nem méltó a padisah fegyverforgatójához... A szultán azt parancsolta, hogy büntessék meg, de én megakadályoztam.

Desztijár lehajolt, és megcsókolta Köszem szoknyáját.

– De mondd meg a nagybátyádnak, hogy többet ne forduljon elő ilyesmi! Ne menjen oda többé!

Ahogy távolodtak a lányok, Köszem legszívesebben utánuk kiáltotta volna, hogy: — Én nem Afro vagyok. Ő, a Milosz szigeti harangozó szépséges lánya belefulladt a tengerbe. Én más vagyok, nem Janicsár Ali kedvese! Én felséges urunk, padisahunk, Ahmed szultán Köszem szultánája vagyok...

Kiáltott volna, de elakadt a szava. És ezzel bebizonyította nagyságát.

Visszament a lakosztályába, és így szólt a saját rabnőihez:

– Időben értesítetek, ha megjön az urunk.

Álmatlanul telt az éjszaka. Az ágyán feküdt, és várta a padisah érkezését. Rémálmokat látott. A tenger morajlását hallotta, villámlott, és az erős felvillanó fénynél meg-megjelent Janicsár Ali arca, majd ismét a homályba vészett. Aztán úgy érezte, mintha egy olajba áztatott hóhér kötelet csúsztatnak volna a nyaka köré. Kezével megragadta a pányvát, és így kiáltott:

– Nem! Nem akarok meghalni! Ahmed szultánommal akarok élni!

Valójában azonban nem a kötelet ragadta meg, hanem Ahmed szultán ölelő karját. – Mi lelt téged, kedvesem? Talán rosszat álmodtál, Köszem? Jéghideg a kezed.

– Nem tudom, felséges uram. Félek... Rettentően félek, amikor nem vagy mellettem! Úgy érzem, hogy a téged hön szerető szolgád iránt táplált szereteted a többi nőt...

– Mondd csak meg, ki bántott téged... Mondd meg, akkor is, ha Mahfiruzról vagy a saját anyámról van szó! Ne félj tőlem! Hiszen még mindig remegsz.

Köszem teste Ahmed szultán karjában lassacskán felmelegedett.

Három nap múlva, vasárnap visszatért a szultáni palotába Rebia asszony, és tudatta Köszemmel, hogy Alit megölték. A lány nem kérdezte, hogy hol és miként. Nem érzett gyűlöletet Ali iránt. Ám ha egyszer Afro már halott volt, akkor a kedvesének is meg kellett halnia.

A Zindan nevű italkimérés

Janicsár Ali története röviden a következőképpen foglalható össze: A borzalmas vihar éjszakáján a félbetört árbocba kapaszkodott. Ő, Pandeli és annak fia, a kicsi Andria is rengeteget kiáltozta Afro nevét. A fergeteg zúgása elnyelte hangjukat, és nem érkezett válasz. Napkelte után fáradtan pásztázta a messzeséget, de semmit sem látott a tenger hullámai közt. Andria ott feküdt a törött árbocon némán, mint egy halott. A kisfiú kezével és lábával átkarolta a fadarabot. Pandelit sehol sem látta. A gyermek és a saját teste az ellaposodó hullámok között lebegett a fagyos vízben. Egész nap így hánykolódtak, majd ismét leszállt az est. Étlen-szomjan vergődtek. Nem tudta, mi vár rájuk. Végül, amikor kinyitotta a szemét, egy halászkunyhóban találta magát.

– Hol vagyok? – kérdezte.

– Ejribozban – hangzott a felelet.

Ekkor Andria felől érdeklődött. Erre a következő választ kapta:

– Mi csak téged találtunk meg.

Ujján ott ragyogott gyémántgyűrűje, és övén is ott csillogtak az aranydíszítések. A becsületes halászok nem rabolták ki.

Majdnem egy teljes esztendeig ott maradt abban a halászfaluban Ejriboz, vagyis Évia szigetén, ahogy görögül hívták. Aztán útra kelt Isztambul felé. Azt tervezte, hogy felkeresi az édesanyját. Feledni akarta a villámlás fényeinek látottakat: Afro rémült arcát, a félig meztelen, élőhalottként fekvő kicsi Andriát, és mindent, ami a múltjával kapcsolatos. Isztambul Tahtakále nevű részén egy legényszállón kötött ki. A nagyvároson belül Tahtakále negyede számított a csöcselék központjának. Isztambul legrégebbi és legnagyobb borozói is itt voltak.

Janicsár Ali Ejriboz szigetén egy éven keresztül éjjel-nappal csak ivott. A jóképű és bátor fiatalembernek nem okozott

nehézséget, hogy Isztambulban kezeset találjon, aki segít neki szállást keríteni. Sőt még munkát is talált. Munkába állván elhalasztotta az anyjánál tervezett látogatást. A Jemis nevű árukikötő és Galata között közlekedő egyik utasszállító csónakon lett vezérevezős. Nem dolgozott mindennap, hanem csak amikor kedve támadt hozzá. Ezzel múlatta az időt. A csónak tulajdonosától nem követelt napidíjat. Gyémántgyűrűjét lehúzta az ujjáról, és bugyogója derékzsinórára kötözte, hogy egy nap majd szerelme, Afro ujjára húzhassa. A janicsárközösségben való nyilvántartásával pedig egyáltalán nem foglalkozott.

Minden igyekezete ellenére sem tudta kitörölni Afro emlékét a szívéből. És a kicsi Andriát sem tudta elfelejteni. Vett egy száz^{22} nevű hangszert, és Tahtakále kocsmáiban mezítláb, pucér lábszárral, derekán egy övvel, süvegén kendővel „szerelmes lantos” lett. Bár a verseléshez és rímeléshez egy fikarcnyit sem értett, bánatos, elbűvölő hangon zengte a szívét nyomasztó történetet, és pengette hozzá a húrokat.

Tahtakále legnagyobb italkimérése a Jákapani alatt található „Zindan”^{23} volt. Húsz lépcsőfokon kellett leereszkedni, a bizánci korokból fennmaradt, földalatti tavernába, ahol ember nagyságú boroshordók sorakoztak Sok-sok éves, jó öreg borokat lehetett itt kapni. Az idelátogató vendégek között egyaránt előfordultak janicsárok, csupasz lábú evezősök, helva- és gőzlemekészítők, sütőfőző, tésztagyúró inasok, teherhordók, fürdőszolgák, fűrészselők, épületasztalosok, valamint kereskedők Este és a naplementét két órával követő ima idején zsúfolásig megtelt a helyiség, és ilyenkor egy tűt sem lehetett leejteni. A naplementét követő ima idején a helyiségben megverték a dobot, és aki tudott, távozott. Azok, akik elszenderedtek, a kereveteken aludtak tovább. A Zindanban voltak kopt muzikusok és női ruhába öltözött görög férfi táncosok Kioz szigetéről.

Az egyik falon egy ezüst boroskupa lógott. Az italkimérés tulajdonosa azzal dicsekedett, hogy annak idején a nagyapjának a nagyapja, fiatal legény korában ebben a kupában szolgálta fel a bort a Főkancellárnak, Firuz bégnek, aki a hatalmas padisah szultáni kézjegyét rajzolta vitéz Szulejmán szultán parancsaira. Az italkimérés tulajdonosa gyakran elmesélte a történetet, miszerint Firuz bég elszundított a Zindan nevű ivóban, és az inasai egy szőnyegbe csavarták, és úgy vitték Tahtakále törökfürdőjébe. A tulajdonos nagyapjának a nagyapja, egy Akhillea nevű pohárnok fogta ezt az ezüstkupát és egy kancsó ciprusi bort, és utánuk ment. A cserfes görög állítólag kitűnően értett a szavaláshoz: „Ó, te deli görög ifjú, Szent Krisztus urunk lelki üdvéért, Allah szerelméért adj egy kis borocskát nekem titokban.

– Az elbeszélések szerint Firuz bég ezt nagyapámnak, Akhilleának mondta!

Miközben a nőnek öltözött férfi hastáncosok kecsesen táncoltak, két fiatal fiúcska végezte a felszolgálást villámgyorsan. Olykor a kizárólag görögül megszólaló szakács utasításait lehetett hallani:

– A makrahal Haszán Besének lesz, a börek Hüszev aga asztalára lesz. Ez a magányos hal pedig Ahmed papának.

A Bolond Szerelmes Ali vezérevezős azok közé tartozott, akik gyakran elszunnyadtak a Zindan nevű italkimérésben. Már az első naptól fogva elfogadták, nem rökönyödtek meg rajta. Azoknak, akik még nem ismerték Alit, ezt mondták: – Ez egy bolond szerelmes, még a légynek sem árt ez a szerencsétlen vitéz.

Minden éjjel meghívták egy-egy asztalhoz.

A szultáni fegyverforgatók között szolgálatot teljesítő, grúz származású Hüszev aga is rendszeresen felkereste a Zindan nevű italkimérést. Jómódú kereskedőnek álcázta magát, és úgy tért be a kocsmába. A kíváncsiskodóknak azt felelte, hogy paplanokat ad-vesz, de mindenki tudta, hogy valójában a szultán egyik fegyverforgatója. Mélyen meghajolva, nagy felhajtással fogadták,

majd ugyanilyen alázattal és tisztelettel búcsúztak tőle távozásakor. Amikor eljött a kocsmába, az asztalánál mindig megvendégelt mindenféle szedett-vedett, ágrólszakadt népséget. Minden alkalommal odahívták az asztalához a vezérevezős Bolond Szerelmes Alit is. Ali hangszere ott lógott az ivóban az egyik falon egy szögre akasztva. Ali komótosan leereszkedett a lépcsőkön, az utolsó lépcsőfoknál megtorpant, és elkurjantotta magát:

– Jaj! Ó, jaj!

Aztán a következőképpen folytatta:

*Megérkezett Ali, a bolond szerelmes
A megperzselt szívű nyomorult
Mi lett véled, vajon mi lett
Ezer közül a legszebbik!...
A bolond szerelmesnek Zindan
Az isztambuli borozója*

Majd körbejártatta tekintetét a helyiségben, és ha meglátta Grúz Hüsrev agát, odament az ő asztalához.

Grúz Hüsrev aga

A szerájban nagy becsben tartották a Fegyverforgató Grúz Hüsrev agát. Ez a jóképű férfi a harmincas éveiben járt. Kapcsolatai és viselkedése azonban hagytak némi kivetnivalót. Ha az ivászat és a részegeskedés kivetnivaló cselekedetnek számít, akkor ezek eltörpülnek többi ocsmánysága mellett.

Hüsrev aga gyermekként érkezett Isztambulba azon hadifoglyok között, akiket a Grúziát elfoglaló Ozdemiroglu Oszmán pasa küldött. A janicsár újoncok Galataszerájban található

laktanyájának iskolájában tanították. Ujjal mutogattak rá, annyira mesterien értett a kardforgatáshoz. Később, mint a padisah testőre részt vett III. Mehmed szultán magyarországi hadjáratán. A mezőkeresztesi ütközet során kitüntette magát vitézségével, majd a hadjárat során szerzett dicsőségét arra használta, hogy engedélyt kért, és hazalátogatott. Megkereste a szülőfaluját, és az ott élő rokonait. Fiútestvérének egyik lányát magával vitte Isztambulba, és a gyönyörűséges grúz leányt felajánlotta a szultáni hárem számára. A lány a Desztijár nevet kapta az oszmán palotában. Desztijár tizenhét esztendőskorában egyik éjjel együtt hálhatott a szultán fiával, Ahmed herceggel. Ez volt Hüsrev aga kérése. Abban reménykedett, hogy Desztijár majd teherbe esik a szultántól, és ha fiúgyermeket szül neki, megtartják majd az esküvőt. Aztán, amikor a hercegből szultán válik, felesége lesz a hászeki szultána, és a férje révén szerzett befolyásával felkarolja majd nagybátyját, aki őt Isztambulba hozta. Hüsrev agából így idővel beglerbég, kormányzó vagy pasa válhat, és ha egyszer elindul ezen az úton, akkor egy szép napon vezír, sőt még nagyvezír is lehet belőle, ha megszerzi a szultáni pecsétet.

Ám hiába számolták a heteket, hónapokat, a herceggel együtt háló grúz szépségen nem látszottak a teherbe esés jelei. Abban bíztak, hogy majd egy további, második, netán harmadik éjszakán sikerül a dolog. Csakhogy időközben megjelent a színen Köszem Mahpejker, keresztülhúzva Desztijár és a nagybátyja számításait... Ahmed szultán még csak ki sem ejtette Desztijár nevét a száján.

Az italozásért annyira rajongó Fegyverforgató Hüsrev aga az alkoholba fojtotta minden keserűségét. Valahányszor elhagyta a szerájt, meg sem állt a Zindanig, ahol mindig züllött, mezítlásos, szakadt ruhás, toprongyos fiatal fiúk társaságában hajtotta álomra a fejét. Könnyen képet alkothatunk erről a csöcselékről a ragadványnevek alapján: „Ágrólszakadt”, „Hitehagyott”, „Vesztett kutya”, „Homokos”. Hüsrev aga a mámoros bódultság öntudatlan

pillanataiban olyanokat mondott, hogy: – Amiatt a meddő ribanc miatt már rá se néz a mi lányunkra a paradisah...

Grúz Hüszev agának ez a rögeszméjévé vált. A körülötte lebzselő gazemberek ilyenkor a bicskájuk után nyúltak, és arra kérték az agát, hogy mutassa meg nekik azt a terméketlen ribancot, mert ők majd elteszik láb alól.

Janicsár Ali néhány egymást követő éjjelen nem jelent meg a Zindanban. Ekkor ez a züllött társaság érdeklődni kezdett a Bolond Szerelmes felől. Végül aztán felbukkant, és a legalsó lépcsőfokon megtorpanva elkurjantotta az ismerős strófát. Csakhogy ez alkalommal kissé másképpen csengtek a sorok:

*Megjött a bolond szerelmes Ali
A megperzselt szívű nyomorult
Égbolton hittem, földön leltem
Ő ezer közül a legszebbik!...*

Egyenesen Grúz Hüszev agához ment. A Fegyverforgató azt kérdezte tőle:

– Hát, te meg hol jártál? Napok óta nem láttunk téged, Ali! Szavamra mondom, már kezdtem aggódni.

Ali felemelt egy teli boroskupát az asztról, majd az utolsó cseppig kiitta.

– Ne kérdezd, agám – válaszolta. – Ne is kérdezd... szívemet a szerelem tüze hevíti, gyújts tüzet a csiholóvassal, hadd ragyogjak!

A néhány napos borostától szinte megszépült legény odafordult Grúz Hüszev agához, majd így szólt:

– Aga, nézz csak a szemembe! Mondd, mit látsz benne?

A fiatalembernek vérben úszott ugyan a szeme, ám pupillája fényesen ragyogott. Ali vadul felkacagott:

– Ó, magasságos istenem! Mi mindenre vagy te képes! Az égbolton kerestem az ő árnyékát, de három nappal ezelőtt a földön

találtam meg őt magát!

– Ki vele! Mondd, kit találtál meg, Ali?

– Agám, azt hittem, hogy ennél sokkal figyelmesebb ember vagy... Ugyan kit találna meg Ali? Hát, persze hogy Afrót! Láttam az én drága Afrómat, agám!

Ali már sokszor elmesélte a kocsma törzsközönségének az Afro nevű, tengerbe fült paplány történetét, akit megszöktetett. Fegyverforgató Hüsrev aga arra gondolt magában: „Ez a szerencsétlen most teljesen az eszét vesztette”. Janicsár Ali megérezte, hogy mi jár az aga fejében, ezért kijelentette:

– Nem bolondultam meg, agám. Nagyon is jól ismerem Afrót... Senki másnak nincs olyan kék szeme, mint neki. Hosszú, bő női kabátban és lefátyolozva haladt el mellettem. Olyan lidérces volt ez az egész!

Janicsár Ali a szultáni hárem kilenc pár evezős hajójában látta meg Hatidzse Mahpejker hászeki szultánét. Ott ült a lány a hajó arannyal díszített kis pavilonjában a szultán édesanyjának a balján. Velük szemben két, fekete rabszolganő foglalt helyet, a csónak végében pedig két háremaga ült. A csónak elején egy evezős álldogált kampóval a kezében, a far részen pedig egy kormányos és egy szablys. Egy három evezőlapátos révkalauz csónak szelte a habokat előttük. A szultán édesanyja és kiszemelt menyje a Kászimpasában található birodalmi hajóépítő műhely melletti palotába igyekezett. Ahmed szultán már korábban odament, és ott várta szíve választottját, valamint édesanyját.

Ali úgy érezte, mintha villámcsapás érte volna. Egész teste lángolt és zsibbadt, nem jutott szóhoz. Csak mereven bámulta a tengeren kecsesen tovasikló hajót, amely percről percre kisebb lett, míg végül kicsi ponttá zsugorodott, és beleolvadt a horizontba. Aztán jó idő elteltével felsóhajtott:

– Jaj, édes jó istenem! Hát, te élsz, Afro!

Aztán sírva fakadt, és ráborult egy evezőlapátra. A kikötőben ekkortájt már nem volt forgalom, így sokszor hált a lapátokra borulva a szabad ég alatt. Nem emlékezett rá, hogy mennyi ideig feküdt ott, és meddig sírt. Később elment Kászimpasába, és végigjárta azokat a kávézókat, ahol a szerájban dolgozó evezőlapátosok szoktak megfordulni. Megpróbálta kideríteni, hogy ki lehetett az a kék kabátos lány, akit a palota egyik hajójában látott. Az evezőlapátosok azonban elkergették, mondván:

– Takarodj innét! Hordd el magad, ha nem akarsz bajba jutni!

Egy közbenjáró segítségével szerencsére sikerült elmenekülnie.

Egy evezőlapátos, aki ismerte a Zindanból, odaszólt a többieknek:

– Ez itt egy híres borissza alak... Teljesen ártalmatlan, csak pengeti a hangszerét, és énekel hozzá!

Egy idősebb mevlevi^{24} dervis felkarolta Alit. Kikísérte a legényt az evezőlapátosok kávézójából, és befogadta a házába arra az éjszakára. A fiúval kettesben iszogattak, és közben Ali elmesélte Afro történetét, felfedve a szívfájdalmát az idős férfi előtt.

– Jó embernek tűnsz. Derék fiatalember vagy. Egy olyan helyes és jóképű legény, mint te, könnyen talál feleséget a maga számára. Lejla és Medzsnún, Sirin és Ferhát, Kerem és Aszli története mese csupán. Ali és Afro is csak a mesében léteznek.

Ezekkel a szavakkal próbálta megvigasztalni a legényt, és enyhíteni a bánatát. Az állati ösztönöket becsmélő és megvető, az isteni szerelmet dicsőítő verseket olvasott fel, ám AH vigasztalhatatlan volt. A legény nem fogadta el az útmutatást és a jó tanácsokat. Azon az éjszakán a dervis vendége lett.

Janicsár Ali kalandjai hallatán a Grúz Hüsrev agának egyszeriben furcsa ötlete támadt.

A váratlan fordulat: grúz cselszövés

Grúz Hüszev agának villámként nyilallt az agyába a felismerés:

– Csak nem Mahpejker az a lány, akit ez a bolond szerelmes Afro néven emleget?!

Alit arra kérte, hogy várjon türelemmel még néhány napig, és addig senki másnak ne említse ezt az esetet. Az aga szavát adta, hogy a háremben levő unokahúga révén kipuhatólja az igazságot.

Másnap Hüszev aga felkereste unokahúgát, Desztijárt. A szerájban szolgálók csak és kizárólag a háremaga jelenlétében találkozhattak a szerájbeli rokonaikkal. Hüszev aga és Desztijár grúzul beszéltek egymáshoz, így a fekete eunuch egyetlen szót sem értett az egészből. Desztijár a következőket mondta nagybátyjának:

– Biztosan ő az! Ez a bűdös ribanc! Tegnapelőtt kék színű, hosszú női kabátban a válide kíséretében elment a birodalmi hajóépítő melletti palotába, és még most is ott van a padisahhal együtt.

Ezt követően olyan csípős lett a nyelve, mint egy áspiskígyóé. Csak úgy áradt belőle a gyűlölet:

– Nahát, te mocskos görög kurva! Előbb kedvedre enyelegsz mindenféle janicsárokkal, csónakosokkal, halászokkal, kecskepásztorokkal, hagyod, hogy megszagolgassanak, kezet csókoljanak neked, majd idejössz a szultáni palotába, és valami rejtélyes gyaur varázslattal megkaparintod a mi tiszta lelkű és romlatlan padisahunkat!

Desztijár nem tudott napirendre térni a hír felett, hogy ez a muszlim álca mögé rejtőző meddő ringyó ráadásul egy plébános lánya, aki szerinte megérdemelné, hogy „lábánál fogva egy öszvérhez kötözve, hajánál fogva pedig egy másik öszvérhez kötözve széttépessék”...

Fegyverforgató Grúz Hüszev aga fegyverként akarta felhasználni Janicsár Alit, méghozzá Hatidzse Mahpejker meggyilkolására. A szerelmes Ali nem tudta, hogy Afro időközben hászeki szultána lett, és ezt nem is volt szabad megtudnia addig, amíg a grúz páros cselszövése be nem érik. Az Afro után epekedő, szerelmi bánatába majd belepusztuló bolond szerelmes bizonyára Hüszev minden kérését vakon és készségesen teljesíti majd, csak hogy ismét karjaiban tarthassa szívének választottját.

Fegyverforgató Hüszev aga megígérte Alinak, hogy két napon belül kideríti, mi is az igazság. Amikor a két nap elteltével találkozott Alival, a legény már türelmetlenül várta. Az aga csupán annyit közölt vele az ivóban, hogy:

– Állítólag ez a lány csakugyan a te szíved választottja!

Ali két kezével megragadta gallér nélküli ingét, és egy mozdulattal letépte magáról, szabaddá téve a felsőtestét. Kilátszott a mellkasa és a hasa, egészen a köldöke alá lecsúszott rongyos övéig. A nyakán kidülledtek az erek, kitágult az orrlyuka, szikrákat szórt a tekintete. Széles kulcscsontja és fénytelen, réz színű bőre, kéthetes borostája és süvege alól kilógó hosszú, csapzott haja miatt úgy nézett ki, mint egy emberarcú oroszlán. Rettenetesen szép volt még ebben a feldúlt állapotában is.

– Végem van, istenem! – ordította.

Mélyen a Fegyverforgató szemébe nézett, mintha tőle várná a magyarázatot és a megoldást. A grúz így szólt:

– Most pedig igyunk a szerelmedre! Aztán majd elmegyünk egy meleg helyre, és ott töltjük ezt az éjszakát. Kettesben elvonulunk majd egy izzasztókamrába, és ott részletesen megbeszéljük a dolgot. Én majd elmagyarázom neked, hogy mit kell tenned... Ha itt beszéljük meg, akkor annak híre megy, és a végén még valaki megakadályozza, hogy véghez vigyük, amit kiforraltam.

– Rendben, agám... Igyunk most, aztán majd elmegyünk egy melegebb és csendesebb helyre beszélgetni.

És a két férfi ott maradt a Zindan kocsmában egészen naplemente után még két óráig, és borozgattak. Aztán feltápáskodtak, és elmentek a Tahtakále törökfürdőbe. Azt ugyanis tudni kell, hogy a tizenhetedik században az isztambuli fürdők egyaránt szolgáltak tisztálkodási és társasági helyszíneként. Ezekben a hamamokban kávé is felszolgáltak az oda betérő vendégek számára, és lehetett kapni különféle sörbeteket és savanyúságokat is. Az aktuális évszaktól függően kínáltak még szálepet,^{25} helvát és bozát^{26} is. Nyáron az öltözőrész vízköpő medencéje körül, télen pedig nagy parázsteknők köré gyűlve, vagy odabent az izzasztóköveken még irodalmi beszélgetésekre is sor került. Erre a helyre leginkább kifinomult nemesemberek, előkelőségek, irodalmárok és költők, sejhek, valamint az ulema tagjai közül egyes hodzsa^{27} efendik jártak. Az ágrólszakadt, szegény inasokra nem volt jellemző, hogy a törökfürdőben töltsék az éjszakát. Itt aztán mindenki levetette a ruháját, amely az adott társadalmi réteghez való tartozásáról árulkodott, és megszabadult a hivatali formaságoktól. Fesztelen, bensőséges beszélgetésekre került sor, és a nagy tudású emberektől sokat lehetett tanulni. Két-, három-, négyfős kis csoportokban folyt a társalgás, és senki sem foglalkozott a távolabb levőkkel, senki sem hallgatózott vagy báméskodott. Ebből kifolyólag azon az éjszakán Grúz Hüszev és Janicsár Ali a törökfürdő egyik izzasztókamrájában nyugodtan beszélgethettek.

Grúz Hüszev e szavakkal vágott a mondandójába:

– A Zindanban senki sem tud róla, neked viszont tudnod kell... Nekem vannak kapcsolataim az oszmán palotában. Onnan szereztem ezeket az értesüléseket.

– ...

– A lány, akit aznap a csónakban láttál, csakugyan egy görög lány. Az egyik hajóskapitány nevelt lánya, akit felajánlottak a szeráj számára, mint rabnőt.

– Ez idáig rendben is van, agám. Miután a hajó felborult, Afro a tengerbe zuhant, és egy hajódeszkába kapaszkodott. Ő is megmenekült hozzám hasonlóan. A kapitány biztosan kihalásztta a hullámok közül, aztán örökbe fogadta. De most mitévő legyek?

– Mindösszesen annyit kell tenned, hogy a díván ülésének napján elmész a szerájba, és kikéred a leányt a padisahtól.

– És vajon odaadja majd nekem?

– A padisah mélyen vallásos és nagyon igazságos ifjú. A becsületes és erkölcsös emberek könnyen szót értenek. Biztosan oda foga adni. De mondd, megbízol a lányban?

– Már hogyné bíznék meg, agám?! Ahelyett, hogy a gazdagságot választotta volna a szigeten, lemondott az olajfaligetről, a kecskékről, a tehenekről, az aranyakról, és elszökött velem, mondván, hogy a lelke nem eladó...

– Készülj fel, hogy a díván előtt a padisah meg fogja kérdezni tőled, hogy melyik lányt kéred.

– A kék színű, hosszú női kabátot viselő görög lányt!

– Ez nem lesz jó. Az oszmán palotában minden lány kék színű, hosszú női kabátot visel. Sikerült megtudnom a leány nevét is. Úgy hívják, hogy Hatidzse Mahpejker.

– Hatidzse Mahpejker!

– A díván előtt azt mondd majd, hogy „Kérdezzék meg a lánytól is, hiszen ő az én kedvesem.” És mit felelsz majd akkor, ha megkérdezik tőled, hogy honnan sikerült minderről tudomást szerezned egyszerű csónakos létedre?

– Esküszöm az élő Istenre... Inkább akasszon fel a hóhér, de nem árulom el a nevedet, agám.

A terv megvalósítására azonban, melyet a Grúz Hüsrev aga Köszem szultána megszegyenyítésére és megsemmisítésére forralt ki, nem került sor. Ez a párbeszéd egy csütörtöki nap éjszakáján zajlott le a két férfi között. A díván pedig rendre kedden gyűlt össze

tanácskozáásra. Csütörtöktől keddig kereken öt nap volt még hátra... Ez bőven elegendő idő annak, aki tudja, mit akar.

A tengerész legények késdobáló játéka

Janicsár Ali, derekán egy ágyékkötővel, a törökfürdő egyik izzasztókamrájának forró márványlapján csukott szemmel elnyújtózva feküdt. Nem tudni, hogy vajon magában beszélt, vagy Grúz Hüsrev agának szánta ezeket:

– Ne tévesszen meg senkit, hogy mezítlábas és rongyos, feltúrt szárú nadrágban járó csónakos vagyok... Én is előkelő származású ember vagyok, a Maniszai Haszán pasa fia. Odahaza vár az édesanyám, vannak birtokaim... Odaviszem majd haza Afrót is. Hogyan fogom kibírni keddig? Addig megőrülök... Vagyis nem, semmi baj nem lesz. Keddig egyetlen csepp bort sem veszek a számba... Megőrülök, az biztos... Nem, semmi baj nem lesz.

Janicsár Ali felhagyott az italozással Messziről elkerülte a Zindant. Ám a keddi nap eljövételét mindenkinél jobban várta Grúz Hüsrev aga és Desztijár.

Szombaton az esti ezán^{28} után történt, amikor már egészen besötétedett. Janicsár Ali csónakja volt az aznapi utolsó utasszállító hajó a kikötőben. A hajókikötőbe betoppant két tengerészlegény, valamint a hajóépítő műhely egyik kapitánya, aki nem más volt, mint Hüsizam kapitány. A kapitány a következő szavakat intézte Alihoz:

– Fiatalember... Ezt a két tengerész legényt vidd gyorsan át a túlparton levő Szaladzsak kikötőbe! Ott majd kérhetsz tőlük egy kicsivel több fuvardíjat.

Ali már napok óta nem ivott egy csepp bort sem. Az éjszakákat a Jemis árukikötőben töltötte a csónakosszálló egyik szobájában. A

vele egy szobában tartózkodó züllött alakok nem tudták mire vélni ezt a szembetűnő változást. Ali éjszakánként egyetlen percre sem tudta lehunyni a szemét. Úgy gondolta, hogy ha már úgysem tud aludni, legalább elüti az időt azzal, hogy elviszi ezeket a tengerészlegényeket Szaladzsakba. Ez az út oda-vissza legalább három és fél vagy négy órába telik. Azon töprengett, hogy vajon megszidhatják-e majd ezért a tettéért. A kikötőben dolgozó éjjeli őr ekképpen biztatta Alit:

- Vidd el őket. Vidd csak el őket, Ali!
- És mi lesz, ha ezért megfeddnek, agám?
- Majd meggyújtod a lámpást, és akkor senki sem szólhat egy rossz szót sem. Ráadásul mindenki jól ismeri ezt a kapitányt.

Az éjjeli őr valójában azonban nem ismerte Hűszam kapitányt. Ali meggyújtotta a csónak elülső részén levő lámpást, és felvette csónakjába a tengerészlegényeket. Ő is beszállt a csónakba, majd széles talpával elrugaszkodott a parttól, és kihajózott a kikötőből.

Az út során szinte egyetlen szót sem váltott az utasaival. A csónak beleveszett a vaksötétségbe. Csupán a lámpás gyenge fénye világított az égbolt és a tenger koromsötétjében. Amikor már teljesen kijutottak a kikötőből a nyílt vízre, a két tengerészlegény beszédbe elegyedett egymással, méghozzá meglepően hangosan.

- Jó lenne, ha ma éjszaka sikerülne nyélbe ütni ezt a dolgot.
- Én csak remélni merem a legjobbakat!
- Ne félj már, minden rendben lesz!
- Szerintem ártatlan ez a szerencsétlen.
- Te csak a kapitány szavával törődj! Ha ő egyszer azt mondta, hogy becsstelen, akkor az úgy is van.
- Nem értem ezt az egészet.
- Ez nem ránk tartozik. Sok éve esszük már a kapitány kenyerét, igazán tartozunk neki ennyivel.
- Ebben teljes mértékben igazad van... O mentett meg engem az evezős létből.

– Engem pedig a flottaparancsnok pasa dühétől mentett meg a közbenjárásával... Neki köszönhetem, hogy még élek.

Ali nem tudta mire vélni ezt a furcsa beszélgetést. Ráadásul nem is hallgatta őket végig figyelmesen. Csupán egy-két szófoszlány ütötte meg a fülét.

A bivalyerős fiatalember ügyesen lapátolta a vizet, és sikerült leküzdenie a hullámokat. A tenger kellős közepén lehettek. Ali szeme megakadt a Topkapi Palota, vagyis akkori nevén Új Szeráj dísz-kivilágításán. Ott volt az ő drága Afrója. Vajon mit csinált éppen akkor? Vajon gondol-e ő is a tengerbe veszett kedvesére? Ki tudja, milyen boldog lesz majd, amikor kedden közlik vele, hogy „megjött Ali, és téged kéret!”. Elképzelte, amint szorosán magához öleli Afrot, és kedve támadt kiáltani egyet örömében. Ám ebben a pillanatban a csónak elülső részén világító lámpás fényénél megcsillant egy kés pengéje. Ali villámgyorsan lehajolt. Az egyik utasa sorra egymás után három kést dobott Ali felé. Az első átrepült Ali válla felett, a harmadik nekicsapódott az evezőlapátnak, és lezuhant, mély sebet ejtve a bal lábszárán.

Alit egészen megdöbbenette a váratlan támadás. Egyik evezőjét kirántotta az evezővillából, és teljes erejéből lesújtott vele a késdobáló tengerész fejére. Ez a kiváló védekezés olyan sebesen történt, hogy a tengerészlegény félig kizuhant a csónakból, és mivel testének súlypontja kívülre esett, szép lassacskán belecsúszott a tengerbe. Teste alámerült a habokban. Ezt azonban sem Ali, sem a támadó bajtársa nem látta. A másik tengerészlegény rávetődött Alira, és teljes súlyával ránehezedett. Ekkor már a csónakos is előrántotta a bicskáját.

A dulakodás nagyon rövid ideig tartott, és csendben zajlott le. Miközben mindkét fiatalember ki akarta gáncsolni a másikat, egyszeriben a tengerben találták magukat. A csónak orra bukott, és felborult. A tengerész elengedte Ali csuklóját, és megpróbálta megfojtani. Ali felszabaduló jobb kezével kését mélyen a másik

lapockájába vágta, egészen a markolatáig. Ali egy erős rúgással megszabadult a férfitől, majd felúszott a víz felszínére.

Az életéért küzdött. Hol az egykori Bizánc felé, hol Üszküdar felé tekingetett. Az egykori Bizánc felőli részen erős volt a sodrás. Már nem látta a felborult csónakot. Üszküdar felé kezdett úszni. A lábszárán két mély seb tátongott. A hideg és sós tengervízben nem érezte ugyan a fájdalmat, de egyre nehezebben tudta mozgatni sebesült karját és lábát. Vérző végtagokkal, erőlködve legalább félórán át úszott, mígnem végül elérte a Szaladzsak előtti sziklákat. Kimászott az egyik sziklára, de jártányi ereje sem maradt. Hason fekve elterült, majd elájult. Ahhoz, hogy kijusson a partra, még úsznia kellett egy kis darabon. Megpihent a sziklákon, és felkészült az utolsó nagy erőpróbára.

Vajon miért támadtak rá ezek a tengerészlegények? Egy mezítlábás, szerencsétlen csónakosnak nincsen arannyal teli erszénye, amit elvehetnének tőle. Tehát nem holmi tolvajok voltak. Elképzelhető, hogy azért akarták megölni, hogy elvegyék a csónakját, majd a vérrel szerzett csónakkal valami szörnyen gonosz dolgot akartak elkövetni. Ám végül annyira jól sikerült a védekezés, hogy Ali maga lett a gyilkos! Ali magában azt dünnyögte, hogy „gyilkos vagyok!”, és beleborzongott a tudatba. Aztán ismét Afro jutott eszébe, és azon morfondírozott, hogyan jut majd el kedden a díván elé... És vajon mit mond majd annak a férfinak aki rábízta Alira a csónakját?... És miként tudná bebizonyítani, hogy azok a tengerészlegények valóban rátámadtak?... A testén voltak ugyan késsel ejtett sebek, de mi lesz, ha megkerül majd a két lapockája között megkéselt holttest, és az evezővillából kihúzott lapát... Ali félelmében nem tudott üvölni, pedig kiáltani akart, hogy segítséget kérjen. „Miért történt velem ez az egész? Hová is mehetnék most?” – töprengett magában. Remegni kezdett, didergett a hideg és csuromvizes ruháiban. Szédült, gondolatai kavaroztak. Erősen fülelt,

de síri csend honolt körülötte... Csak a nyugodt tenger hullámainak sziklához verődő csobbanását hallotta.

A városi őrség jelentése

Janicsár Ali letépte magáról átázott ingét, és bekötötte vele a lábszárán éktelenkedő sebet. „Most már gyilkos vagyok... Hogyan tűnhetnék el?” – töprengett magában. Biztos volt benne, hogy Afroját is örökre elveszítette azon az éjjelen. A szépséges leány soha nem menne hozzá egy gyilkoshoz, még akkor sem, ha az illető önvédelemből követte el a rémes tettet. Vajon mihez kezdjen most Ali?

Azon az éjszakán, a véres eset után szerencsés jövő várt a fiatalemberre.

Péntek este rendre tájékoztatták a padisahot az Isztambulban történekről, vagyis átadták neki az arra a hétre vonatkozó csendőri jelentéseket. Részletesen beszámoltak neki a szárazföldön vagy tengeren megesett rablásokról, gyilkosságokról, a botrányos prostitúciós esetekről és a rajtaütésekről. Ezekben a jelentésekben mindent világosan leírtak, aztán egy későbbi alkalmas időben a Fegyvernök aga felolvasta őket a padisahnak. Ezen a péntek estén I. Ahmed szultánnak a következő híreket olvasták fel a Gyöngyös Pavilonban:

– A fedett bazárban elfogták egy paplankészítő mester tizenhat éves, Temel nevű tolvaj inasát, aki egy üzlet kupoláját csákánnyal betörte. A csákányt a nyakához kötözték, majd felakasztották annak az üzletnek a bejárata előtt, ahová betört fosztogatás céljával...

Erre a fiatal padisah így szólt: – Ez roppant találó. Majd tanulnak belőle, akik hozzá hasonlóan rosszban sántikálnak.

– Ajvanszarájban rajtaütöttek egy janicsárasszony, a Pervane nevű nő lakásán...

Ekkor a padisah intett a felolvasónak, hogy várjon egy kicsit. – A janicsárok nem nőtlenek?

A Fegyvernök aga kifejtette a fiatal és még tapasztalatlan padisahnak:

– Padisah uram, fenséged janicsár szolgálói valóban nőtlenek. Egészen a nyugalmazásig nem nőülhetnek meg, de vannak olyan prostituáltak, akikkel engedélyezett a kapcsolattartás számukra. Kapnak írásos igazolást, amelynek értelmében elnyerik a janicsárasszony elnevezést... Amikor rajtaütöttek a nő lakásán, a nőkön kívül elfogtak öt, ott tartózkodó kopt fiút és még további nyolc személyt...

A padisah nem hallgatta végig ezt az értesülést: – Mindet vigyék el gályarabnak. A lakás tulajdonosát, Pervanét pedig végezzék ki! Rajta, folytasd!

– A szultáni fegyverforgatók közül a részegségéről elhíresült Grúz Hüszev agát holtan találták. A Tahtakáléban lakozó szakadt és toprongyos züllött banda egyik ismeretlen tagja meggyilkolta a jatajánjával. A gyilkos elmenekült, és nagy erővel keresik...

Ahmed szultánt elöntötte a harag.

– Hallatlan! Micsoda szégyen és gyalázat! Az uralkodásom a sáriára, az iszlám jogra épül, és mégis a részegségéről elhíresült emberekről kell hallanom?! Fegyvernök!... Hamar írd össze nekem mindazok nevét, akik a Belső Palotában vagy akár a szultáni palota külső egységeinél szolgálnak, és a legcsekélyebb mulasztást is elkövették a hitgyakorlás vagy a vallási szertartások terén... És többé ne nyomozzanak annak az átkozott Hüszevnek a gyilkosa után!

Ezt követően a szultán elővett egy papírlapot a mellette levő komód egyik fiókjából, és megszövegezett egy fermánt^{29} a nagyvezír részére. A parancs az italozás tilalmáról szólt.

Drága Lalám!^{30}

Szüntelen imádkozom. Lelkemet örökké áthatja az istenfélelem. A Mohamed népétől származó alattvalóimtól semmi szín alatt sem tűröm el a vallásgyakorlat elhagyását; és nem adtam engedélyt a bűnös cselekedetekre való elhajlásra. Szigorúan betiltom az italozást. Miután kézhez vetted és elolvastad ezt a leveletemet, zárass be minden italkimérést, és intézkedj a részegesek méltó megbüntetéséről.

A Fegyvernök aga folytatta a felolvasást:

– Bejelentés következtében a kodzsamusztafasai pékségben elfogtak egy pék fiút, akiről azt beszéltek, hogy valójában férfiruhába bújt nő. Amikor a zsidó orvos meglátta, azt mondta, hogy ez a fiú az ártó szellemek hermafrodita nemzetségéhez tartozik. Őfelsége alázatos szolgája, a Szafranboluban szolgáló janicsár aga azt kérdezi, mit tegyen azzal a pékfiúval.

A padisah nem vette komolyan az esetet.

– Vizsgálja meg a szultán legfőbb orvosa. Ha azt mondja, hogy férfi, akkor az úgy is van, és vissza kell küldeni őt oda, ahonnan hozták. Ha azt mondják, hogy lány, akkor tüstént adják férjhez, és éljen az otthonába zárkózva tisztességesen.

Az értesülések sorában legutoljára Janicsár Ali kalandos esete került szóba:

– A Hajdarpasa Park kertészei múlt hét vasárnap reggelén egy felfordult csónakot láttak lebegni a tenger felszínén. Kivontatták a csónakot a tengerpartra. A belseje teljesen üres volt, a csónakos ülését és a csónak aljzatát vér áztatta, és hiányzott az egyik evezőlapát. A kikötőben való kérdezősködés során kiderült, hogy a csónak a Jemis árukikötőben Festett Szemű Laz Haszán nevében van nyilvántartásba véve, ám a csónakot szombat este egy Ali nevű evezőlapátos fiatalember használta. Laz Haszánra a szobájában találtak rá, de az evezőlapátos Alinak nyoma veszett. A fiatalembert utoljára a galatai csónakkikötő éjjeli őre látta, aki azt állította, hogy

„Este nagyjából egy-két órával naplemente után Ali elvitt két tengerészt Szaladzsak kikötőjébe”. Az is kiderült, hogy az illető odaért Szaladzsakba, egy sziklán ugyanis vérfoltot fedeztek fel, de az emberről nincsen hír. A tengerparton mezítlábas lábnyomokra bukkantak a homokban. A tengerpartot szegélyező meredek támfalon talált nyomok arra utalnak, hogy ez az ember valahogyan nagy ügyel-bajjal felkúszhatott ezen a falon. Amikor kérdezősködtünk, megtudtuk, hogy egy őr azon az éjszakán Sejh Aziz Mahmud Hüdai efendi két dervisével együtt a tekkébe^{31} vitt egy sebesült fiatalembert. Az isztambuli nyomozás során fény derült arra is, hogy az evezőlapátos Ali a züllött bandához verődve Bolond Szerelmesként vált ismertté. Kiderült továbbá az is, hogy Ali az ugyanazon a napon Tahtakáléban meggyilkolt Fegyverforgató Grúz Hüszev agának is bizalmas jó barátja volt. Alit közel három napja nem látták már az italkimérésben, ám Hüszev aga nem érdeklődött a fiú holléte felől. Mivel mindketten semmirekellők, azt feltételezik, hogy elhidegülhettek egymástól, majd Ali meggyilkolta Hüszev agát, és elmenekült a csónakkal. Elképzelhető, hogy az indulat olyannyira elragadta a fiút, hogy még a csónakjába felvett két tengerészlegényre is rátámadt. Bizonyára ő lesz az a fiatalember, akit a dervisek elvittek a derviskolostorba...

Erre a padisah így szólt: – Hüdai efendi őnagysága kolostora az oltalom háza. Senki sem nyúlhat azokhoz, akik oda menekülnek. Addig semmiképpen sem, amíg én élek!

Majd ekképpen folytatta: – A jó erkölcsök példaképei nem csónakáznak éjnek idején a tengeren! Akik éjjel csónakba szállnak a tengeren, elnyerik méltó büntetésüket. Azt a két tengerészlegényt keressék meg, de Alit ne keressék tovább!

A csónakos Ali eltűnésének hírére Köszem nyugalmat lelt, egészen 1607 nyaráig.

A szívvel-lélekkel létrehozott oltalom háza

A Dzselveti dervisrend alapítója, sejh Aziz Mahmud Hüdai efendi által Üszküdarban létrehozott derviskolostor oltalom házaként szolgált. Az ide bemenekülő bűnösöket – legyen bár tolvaj, gyilkos vagy haramia – nem vihették el innen a városi rendfenntartók. Aki egyszer átlépte ennek a háznak a küszöbét, biztonságban érezhette magát.

Ez a derviskolostor olyan volt, mint egy vár. Az óriási kiterjedéssel bíró birodalom ágyúí, kardjai, puskái ellenében egyetlen nagy hatású férfi szellemi ereje védte a benne lakókat.

Az udvart övező falakról lilás szőlőfürtök csüngtek alá az utca felőli oldalon. A derviskolostor egyszerű, szárnyas faajtaja éjjel-nappal nyitva volt, és kést kizárólag a szegényeket, árvákat, özvegyeket etető konyhai szakácsok, valamint a rózsatöveket és gyümölcsfákat megmetsző kertészek használtak. Még a kenyeret sem késsel vágták fel, hanem pusztá kézzel tépkedték kisebb darabokra.

A derviskolostorba lépő új érkezőket – mielőtt találkozhattak volna a sejhhel, Aziz Mahmud Hüdai efendivel – kifogástalan rend és csillogó tisztaság fogadta odabent. A kert járólapjairól akár enni is lehetett volna. Az épület minden zegzugát átjárta a szeretet, érezni lehetett a gondos törődést és a bölcsességet.

A filozófus, költő és a szépség szerelmese, Aziz Mahmud Hüdai efendi hatvanöt éves lehetett 1607—1608-ban. Közepes termetű, gyér szakállú, bájos és kedves szavú, udvarias, szeretetteljes ember volt, ám olyan titokzatos és misztikus ábrázattal rendelkezett, hogy a színe elé lépők először rendre megborzongtak, majd elragadta őket ez a misztikum. Az igaz hit fényét a tudatlanság fátylával elfedő éretlen képmutatók, faragatlan fickók nem kedvelték, ám félték tőle.

A sejh Konja Kocshiszár nevű településén látta meg a napvilágot. Isztambulba tudást szomjúhozó fiatalemberként érkezett. A medreszei^{32} tanulmányait kiváló fokozattal végezte el, majd Edirnében, Damaszkuszban, Egyiptomban és Burszában medreszei oktatóként, illetve a bíróságon kádihelyettesként^{33} is dolgozott. Végül a burszai Ferhádije medreszében oktatott, majd a Régi Dzsámi Bíróságán helyettesként ellátta a burszai kádi feladatait, akinek a nevében döntéseket hozott.

Egyik éjjel különös álmot látott, amely megváltoztatta az egész további életét. Jó néhány pokolra való kinézetű ember a Paradicsom kertjében hajszolta az élvezeteket, és néhány Paradicsomba való ember a pokol bugyraiban sínylődött nagy kínszenvedések közepette.

A fiatalember rémülten felriadt, de még éppen csak kezdett pirkadni. Azon a félhomályos hajnalon egyenesen Üftadé sejhhez szaladt, aki akkoriban híres útmutatónak számított Burszában, és jelezte, hogy szeretne csatlakozni a rendjéhez, hogy megváltozzon. A változás annak megtanulásával kezdődött, hogy a társadalmi életben ne tulajdonítson különösebb jelentőséget a pozíciónak és a rangnak. Levetette és eldobta a tudomány köpönyegét, elhajította az oktatói és bírói köntösét, és mezítláb, nemezsüveggel a fején, vállán egy rúddal utcáról utcára járt Burszában májat árusítva. Ismerőseinek, akik döbbenetesen érdeklődtek, hogy mi lelte, ezt a feleletet adta:

*Vesd bele magad a tengerbe
Merülj alá a mélységekbe
Találj egy olyan kincset
Amilyen senkinek sincs...*

Valójában annyi történt, hogy alámerült a szeretet tengerében, és rábukkant az „emberiség” nevű páratlan kincsre.

A dervisirodalmunkban ez a kedves legenda maradt fenn róla:

Üftade sejhét azzal kellett szolgálnia, hogy reggelente nagyon korán felkel, és felmelegíti a sejh reggeli ima előtti rituális mosdásához szükséges vizét. Egy téli reggelen elaludt, és Üftade kiáltására ébredt fel riadtan. Fogcsikorgató hideg idők jártak akkoriban, és a kályhában még egy kis parázs sem pislákol. Fogta az ibriket, és a leheletével melegítette fel a benne lévő vizet, majd zavarodottan rohant a sejhhez. Ám amikor önteni kezdte a vizet, a sejh keze megégett. Üftade imígyen panaszkodott:

– Fiam... Én azt kértem tőled, hogy a vizet szénezen melegítsd meg, nem pedig azt, hogy szíved lángjával forrald fel. Lám, most megégettél a szereteted tüzével!

És Aziz Mahmud aznap engedélyt kapott rá, hogy távozzon, hogy a jövőben utat mutathasson az embereknek.

– Menj el Isztambulba! Abban a nagyvárosban szükség van egy olyan emberre, mint te!

Az üszküdari derviskolostort ezzel az óriási szeretetlánggal alapították meg.

Aziz Mahmud Hüdai azok közé tartozott, akik a rózsát a tövisével együtt szerették. Végére is, az emberek nem tökéletesek. Miként a tövises rózsának is finom az illata és szép a színe, akképpen törekedni kell rá, hogy a tökéletlen embereknek is szép színeket és finom illatokat nyújtsunk. A sejh nem szembesítette az embereket a hibáikkal és hiányosságaikkal, és magától értetődő volt, hogy derviskolostora az oltalom háza lett.

A Bulgurlu nevű kis falu közelében volt egy csileháne, olyan hely, ahova a dervisek elvonultak negyven napra a világ elől. Amikor a sejhen elhatalmasodott az Isten iránti szerelem érzése, elment erre a helyre egyedül, és bezárkózott a négy fal közé. Vitt magával egy kis száraz kenyeret és egy kancsó vizet. Hol elmélkedett, hol pedig áhítatosan imádkozott. Ennek az embernek szeretet és hála áradt a nyelvéről, kezével áldást osztott, és még a

lába nyoma is szerencsét hozott. Lelki szemével annyira erősen látott, hogy tudta, mire gondol a vele szemben álló ember. Az a mondás járta, hogy „Őelőtte nincsenek titkok”

A korszak fiatal uralkodója, I. Ahmed szultán hitt a sejh csodatevő képességében, és elfogadta, hogy a derviskolostorba menekülők oltalmat élveznek. A kolostor dervisei nap mint nap tanúi voltak a sejh szellemi sziporkázásainak. Egyszer egyikőjüket, a Szulejmán nevű dervist egy társával együtt látták, amikor a Szaladzak feletti hegyháton a fenyvesekben nejen^{34} játszott, és olykor-olykor megszakítva a zenélést, meghitten borozgatott. Beárulták a sejhnél.

– Találtatok kivetnivalót a viselkedésében és a modorában? – kérdezte tőlük a sejh.

– Nem! – felelték.

– Én a jó modoráért és a viselkedéséért felelek – mondta erre a sejh.

– A padisahunk határozottan megtiltotta az italozást – válaszolták az árulkodók

– Ez a tiltás azokra vonatkozik akik nem kaptak erkölcsös nevelést... – felelte a sejh. – Én nem kötözködöm a dervisemmel, nem adok rá engedélyt, de nem is tiltom az italozást.

Az egyik közlelő ajránárusnak^{35} volt egy délceg fia. Valahányszor a sejh elhaladt az üzlet előtt, megivott egy csésze ajránt, amelyet a fiú kínált neki. Egy szép napon látja ám a sejh, hogy a Juszuf nevű fiú haját leborotválták.

– A haj a fej és az arc ékessége. Ha nem lett volna rá szükség, a Mindenható Úr nem növesztett volna haját a fejünkön. Kár volt ezt tenned szegény fiúval! – közölte a sejh.

Erre az ajránárus: – Direk hodzsa azt mondja, hogy hosszú haját növeszteni egyenlő a gyaurok majmolásával.

– A gyauroknak van füle, orra és szeme is. Talán azokat is vágjuk le magunkon, mondván, hogy majmolás? Egyébként add át

üdvözetemet Direk hodzsának, és mondd meg neki, hogy Aziz sejh azt üzeni, hogy a próféta urunknak is hosszú haja volt.

Aznap magához vette az ajránárus fiát, és befogadta a derviskolostorba. Juszuf megkapta a Kumrál^{36} becenevet. Ez a fiú, akit Aziz sejh befogadott a dceviskolostorába, lett a későbbiekben Háfiz^{37}. Kumrálként emlegetett zakir,^{38} aki emellett kiváló zenész és költő is volt.

A Köszem iránti szerelmét utcáról utcára járva zengedező Janicsár Ali az éjjel a tengeren lezajlott véres eseményt követően a merő véletlennek köszönhetően ennek a nagy formátumú sejhnek a kapujában találta magát.

Dervis Szulejmán és Háfiz Kumrál

Háfiz Kumrálnak, a fiatal recitátornak a derviskolostorban Nejzen, vagyis Fuvolás Dervis Szulejmán volt a legbizalmasabb barátja. Árnyékként követték egymást mindig mindenhová, és ugyanabban a cellában aludtak. A zakir üszküdári, míg a fuvolajátékos erzurumi születésű volt.

Nyáron szinte minden este naplemente táján eljártak Szaladzsak tengerpart felett elterülő fenyveseibe, és onnan csodálták a tengert beszélgetés közben. Háfiz Kumrál az Alláhtól kapott csodaszép hangján elénekelt egy-két istendicsőítő éneket, de olyan halkán, hogy csak a mellette lévő hallhatta. Dervis Szulejmán pedig olykor alig hallhatóan megfújta a nádfuvoláját. És közben iszogattak.

Egyik éjjel a fenyők alatt imádkozták el a naplementét két órával követő éjjeli imát. A sejh akkor éppen Bulgurluban tartózkodott, a csilehánében. A derviskolostor kapuja pedig nyitva volt egészen reggelig.

Háfiz Kumrál egyik nemrégén költött istenes versét énekelte, amelynek szövegét Aziz Mahmud efendi írta:

*Aki a Kedvesre⁽³⁹⁾ vágyik
hasznosan tölti életét
S ha megtalálja szerelmesét
megőrzi titkát*

A koromsötétben halk zörgésre lettek figyelmesek:

- Vigyázz! Jön valaki!
- Nem, ez csak a szél zúgása...

Hallgatóztak, de már abbamaradt a zörgés, így a zakir tovább folytatta az éneklést:

*Aki nem a saját lelkével törődik
Elér a Kedveshez
Kilépett a harcmezőre
s nem törődik hírével-nevével*

*A Kedves kezét megfogta
A vele való egyesülést elérte
A Kedvessel kötött
titkos egyezséget*

Ekkor jól hallották, amint valami súlyos dolog kúszik. A két dervis erősen bámult a koromsötétben, és meglátták egy férfi sziluettjét, aki lassan feltápászkodott. Az akkor tizenhat-tizenhét esztendőes Háfiz Kumrál ijedten így szólt:

- Vajon ki lehet ez? – suttozta.

A harmincas éveit taposó Szulejmán is megborzongott, és hangosan odaszólt:

– Akárki is vagy, ne félj, gyere közelebb! Aziz efendi szegény, nincstelen dervisei vagyunk!

A titokzatos alak Janicsár Ali volt. Sebesülten, nyomorúságos állapotban meghallotta a nádfuvola hangját, és minden erejét összeszedve sikerült felkapaszkodnia hozzá. Talpra állt, és tett néhány lépést a dervisek felé, de mivel már jártányi ereje sem volt, elgyengülten összeesett. Elveszítette az eszméletét. A két dervis felpattant, és odaszaladt hozzá.

– Vajon meghalt?

Dervis Szulejmán lehajolt, és meghallgatta Ali szívverését: – Még dobog a szíve!

Háfiz Kumrál leült, és ölébe vette Ali fejét. A haja és a teste vizes volt. – Ez az ember a tengerből mászott ki.

– Bizonyára elsüllyedt a csónakja!

– Talán gályarabszökevény!

Háfiz Kumrál kezére meleg vér csöpögött. – Ezt az embert megverték... Megsebesült!

Dervis Szulejmán erős izmos fiatalember volt. – Kumrál fiam... Itt nem tudunk segíteni rajta. Mindegy, hogy tolvaj, gyilkos vagy szökevény... Ez egy élő ember. Tedd a hátamra, és vigyük el a derviskolostorba.

Dervis Szulejmán letérdelt, Kumrál pedig nagy erőlködések közepette felrakta Ali súlyos testét a barátja hátára. Dervis Szulejmán fogta Ali lelógó karját, azzal feltápáskodott. Az úton találkoztak egy éjjeli őrrel. A férfi szíve a derviskolostor-beliekhez húzott, és nem firtatta, hogy élő-e vagy halott, akit a hátukon cipelnek. Azt sem kérdezte, hogy honnét hozzák, hanem a hátára vette Alit, és segített felcipelni. A „gyilkos” már az út során visszanyerte eszméletét. A derviskolostorban szépen ellátták a sérüléseit, bekötözték a sebeket. Tiszta ruhát adtak rá, majd lefektették egy ágyra, amelyet Szulejmán és Kumrál cellájában vetettek meg. Csupán a nevét kérdezték meg. Senki sem firtatta a

múltját, sőt azt sem kérdezték meg, hogy tulajdonképpen mi történt vele. Akárkiről legyen is szó, ez a derviskolostor az oltalom házaként szolgált. Amikor néhány nap elteltével megerősödött, és talpra tudott állni, senki sem küldte el, ugyanakkor senki sem marasztalta. Reggel és este is helytel kínálták az asztalnál. Ali pedig kérte, hogy adjanak neki valami munkát, amivel viszonyozhatja ezt a figyelmességet. Végül a kertésznek segédkezett.

Időközben véget ért a tél, és eltelt a tavasz is. Ali nem tette ki a lábát a derviskolostor ajtaján, és megnövesztette a szakállát

Történt pedig egy szép napon, hogy Fuvolás Szulejmánnal társalgóit. Észrevették, hogy Háfiz Kumrál közeledik feléjük.

A fiatalember mezítláb volt, és hosszú fehér ruhát viselt, derekánál szorosan megkötözve egy övvel. Hosszú haja a válláig ért. Szép és szőrtelen arcával inkább egy lányra hasonlított. Ali lelki szemei előtt megjelent Afro, és nagyot sóhajtott. Szulejmán dervis megkérdezte:

– Mi történt?

Ali megtörtén így válaszolt: – Medzsnún vagyok, aki a Lejláját keresi.

A fuvolajátékos elnevette magát:

– Itt nem találod meg Lejlát, de ha igyekszel, megtalálhatod az Urat!

Az a mevlevi dervis jutott Ali eszébe, aki befogadta őt a házába egy éjszakára Kászimpasában. Akkor azt mondta Alinak, hogy „Lejla és Medzsnún, Sirin és Ferhád, Kerem és Aszli csak a mesében léteznek”. Való igaz, ezek mind mesék, és most egy újabb történettel, „Ali és Afro történetével” gyarapodott a sor. Alinak most már a pusztasivatag, a hegycsúcsok és a tűz volt a mindene. Ezek után már nem találkozhatott Afrójával, nem is kereste őt, és nem is vágyott rá. Persze soha sem felejtette el a lányt, amíg csak élt.

Még mielőtt azonban Janicsár Ali vándorolni kezdett volna a pusztában, vagy hegyeket elmozdítani, vagy egy mélyről felszakadó

sóhajt követően lángolva égni, találkozott az ő Lejlájával Üszküdarban, Aziz Mahmud Hüdai efendi derviskolostorában. Találkozott Köszem szultánával szemtől szemben, és hajsza hóján elvesztette a józan eszt, és majdnem megbolondult.

Az almafa

1607 nyarán történt az eset. I. Ahmed szultán uralkodása kezdete óta a nyarakat rendre az üszküdari palotában töltötte. Egy nap anyja, Handan szultána és drága felesége, Köszem társaságában ellátogatott Aziz Mahmud Hüdai sejhhez, akit tiszteletteljesen „atyánknak szólított, és „a korszak iránytűjé”-nek tartott.

A padisah először vitte magával édesanyját és feleségét ebbe a derviskolostorba. A legendás szépségű hászeki szultánát a nép egyszerűen Köszemként emlegette. Természetesen sokan ismerték a hászeki szultána másik nevét, a Hatidzse Mahpejker is, de ha szóba került, következetesen mindig csak Köszem hászekiként beszéltek róla. Janicsár Ali is hallotta Köszem nevet, ha máskor nem, hát azon a napon, amikor őt várták a derviskolostorban. Csakhogy Ali nem tudta, hogy Köszem valódi neve Hatidzse Mahpejker. Az oltalom házába bemenekülő gyilkos csónakos úgy tudta, hogy Hatidzse Mahpejker egy görög ágyas, aki nem más, mint az ő egykori kedvese, Afro. És ezt a lányt többé nem kereste, hiszen „Janicsár Ali és az Afro nevű paplány” számára már csak egy szerelmespárról szóló mese volt.

A felséges szultán és családja délben elmondták a déli imádságot, majd megebédeltek a derviskolostorban. Ahmed szultán maga öntötte a vizet a sejhnek a rituális mosdás során, és a válide tartotta neki a törülközőt. Étkezés közben beszélgettek, és egyszer csak így szólt a padisah:

– Atyám... Kérlek szépen, mutass nekünk egy csodát.

Naiv kérdés volt. A bölcs és szellemes sejh ekképpen válaszolt:

– De hiszen már mutattam, padisahom. A rituális mosdásomhoz egy óriási birodalom padisahja öntötte a vizet, és a törülközőmet pedig az édesanyja tartotta. Hát létezik ennél nagyobb csoda?

Távozóban a szultán édesanyja odafordult a sejhhez: – Hallottuk hírét a kertednek. Megtekinthetnénk?

Körbejárták a tarka virágokkal és gyümölcsfákkal teleültetett kertet, és Ahmed szultán meglátott egy mosolygós almát az almafa egyik alsó ágán. Gyermeki ösztöntől vezérelve kinyújtotta a karját, hogy leszakítsa a gyümölcsöt, ám nem érte el az ágat. Hüdai efendi megpillantotta Ali dervist, a segédkertészt nem messze tőlük, és odaszólt neki:

– Dervis fiam... Gyere csak ide!

A fiatalember odasietett. A sejh jelenlétében a jobb nagylábujjával a bal nagylábujjára lépett. A derviskolostorban ez a feltéden engedelmességet jelképezte. Szemét a földre szegezte, fejét kissé jobbra döntötte, és kezét összekulcsolta a mellkasán.

Aziz efendi ezt mondta: – Dervisem. Drágalátos padisahunk a saját kezével szeretné leszakítani ezt az almát. Tartsd a hátadat, hogy a padisah urunk felmászhasson rád, és letéphesse a gyümölcsöt.

Ali letérdelt, és négykézlábra állt, hogy Ahmed szultán felmászhasson a hátára. Felpillantott, és tekintete találkozott a padisah háta mögött álló Hatidzse Mahpejker hászeki szultána tekintetével.

Lehetetlen elmondani, hogy mi játszódott le abban a pillanatban, és átélni még ennél is nehezebb. Köszem és Ali is rácsodálkozott a későbbiek folyamán, hogy vajon miként tudták megőrizni a hidegvérüket ebben a kritikus helyzetben.

Alit villámcsapás érte, és meghalt, majd a halott térdére és karjára támaszkodva négykézláb tartotta a hátát a padisahnak.

Köszem pedig a lehető legméltóságosabban nyilvánult meg. Megragadta Ahmed szultán csuklóját, amikor amaz már épp fellépni készült a fiatalember hátára. A hászeki szultána ekképpen kérlelte az urát:

– Ó, én jószívű és sziklaszilárd hitű padisahom... Egyetlen almáért ne gyötörd ezt a szerencsétlen szolgádat!

Köszem reszkető hangon könyörgött. Ahmed szultán csakugyan mélyen vallásos ember volt, és szeretet lakozott a szívében. Nem lépett fel Ali hátára.

– Ó, az én drága szemem fénye! Drága Köszem! Felébresztettél a tudatlanságomból! – mondta a szultán. Ezek után kézen fogta a feleségét, és elsétált az almafától. Szégyenében és zavarában nem mert hátranézni.

Ali egy ideig ott maradt a földön négykézláb. Aziz efendi sírt, és szörnyen szégyenkezett. Hát, volt hozzá joga, hogy így megalázza a dervisét a padisah előtt, és lócaként használja?... A nagy sejhét nem mások hozták zavarba, hanem szégyellte saját tettét. Ali talán még órákig térdepelt volna a talajon, ha a sejh nem segíti fel. Mi is történt valójában? Nem tudta, és semmire sem emlékezett.

Aziz Mahmud efendi másnap elvonult a böjtölésre fenntartott szálláshelyére. És életében most először nem egyedül ment böjtölni. Szüksége volt egy szép hangra, egy kedves tekintetre, szüksége volt a vigasztalásra. Magával vitte Háfiz Kumrált.

Ennek a himnusznak Hüdai efendi írta a szövegét, és Háfiz Kumrál költött hozzá dallamot:

*Ej, Allahom, porszem vagyok, mag vagyok
Újjáépítésre szoruló rom vagyok
Bár felébrednék a tudatlanság álmából kegyelmed által
Gyertyád fényére vágyó pillangó vagyok*

Te tudod, te tudod, hogy ki a hűséges

*Te tudod, hogy ki méltó az Istennel való egyesülés ünnepére
Szépségedre vágyó pillangóvá tetted szerelmesedet
Ha az a kívánságod, hogy lángoljak, lángolni fogok*

Ali számára azon a napon meghalt Afro. A padisah kedves feleségének, Hatidzse Mahpejker szultánának az égadta világon semmi köze sem volt Afróhoz. Bár a káprázatosán szép és fenséges Mahpejker szultána ott állt alig karnyújtásnyira Janicsár Alitól, mégis olyan távol járt tőle, mint égen a csillagok.

Ali hogyan tud majd élni ezek után? És mi értelme lesz az életének?

Nem tudta a választ ezekre a kérdésekre, de valahogyan életben kellett maradnia. Azért kellett életben maradnia, hogy egy nap majd a nő érdekében feláldozhassa az életét.

A betegség, amely révén Köszemnek gyermeke születik

A padisah nem engedte el Köszem kezét, amíg a derviskolostor előtt be nem szálltak a hordszékbe. Akkor megkérdezte:

- Mi lelt téged, drága úrnőm? A kezed jéghideg.
- Nagyon fázom, ráz a hideg... Biztosan elmúlik majd.

A találkozás nagyon megrendítette Köszemet. Miután visszaértek a szultáni palotába, Köszem Mahpejker ágynak esett. Az orvosok maláriára gyanakodtak. Válságos napokat éltek. Sőt egy időben már le is mondtak Köszem gyógyulásáról. Ahmed szultán éjszakákon keresztül ébren virrasztott hön szeretett felesége ágya mellett. Végül Ahmed szultán szerelme mentette meg Köszemet a haláltól.

Köszem hászeki a betegség utáni lábadozása során még szebb lett, mint valaha. Hajának illata, szemének csillogása és bőrének ragyogása valósággal bearanyozta a padisah napjait. Újból átélték házasságuk első hetének szépségeit.

E miatt a betegség miatt Ahmed szultán 1607-1608 telére beköltözött az üszküdüri palotába.

Az oszmán padisahok hivatalos urlkodói feladata abból állt, hogy keddenként a reggeli imát követően egészen délig jelen kellett lenniük az isztambuli palotában, a „Kupola alattiának nevezett teremben, ahol a szultáni tanács ülésezett. A padisah egy rács mögül követte nyomon az eseményeket. A díván ülésén a padisah széles jogkörrel felruházott nagyvezírje elnökölt. Ahmed szultán, akárcsak elődei, nagy gonddal látta el ezt a teendőjét. A tanács feloszlását követően a nagyvezír megjelent a padisah színe előtt az „Előterjesztések Terme”-ként emlegetett, egyetlen tágas helyiségből álló villaépületben. Ahmed szultán hétről hétre mindig ugyanazt mondta a nagyvezírijének:

– Lala... Tudod jól, hogy van egy nagybetegem. A munkáddal nagy szolgálatot teszel nekem. Ha bármi kérésed lenne, szólj csak a fegyvernök agának, hogy jöjjön el hozzám Üszküdüdba, és jelezze felém ezt a kérést.

Ezután sietve beszállt a szultáni gályába, majd átkelt a túlsó partra.

Köszem lábfeje akkora volt, mint egy férfié. A keble pedig a legparányibb, amekkora egy kislányé szokott lenni. A lábadozás alatt a padisah úgy látta, mintha a drága bászekijének keble napról napra nagyobbodna. A tapasztalt, nagy tudással rendelkező palotai bábák azt állították, hogy Köszem nem meddő, de egy fiatal nő nem tud teherbe esni, ha nagy trauma éri. Ám, ha később még egy csapás éri, akkor ez megoldást jelenthet a problémára. Ahmed szultán egyfolytában reménykedett, bizakodott, és egyik-másik éjszakán

csókok és simogatások közepette kedvesen, tapintatosan megkérdezte:

– Köszem... Van már valami jele?

Mahpejker hászeki gyönyörű szép ajka ilyenkor lángolt, meg-nedvesedett, majd kissé lebiggyedt az alsó ajka, és bánatos hangon azt felelte:

– Nincs, padisahom!

Amikor Köszem szeme megtelt könnyel, Ahmed szultán határozott hangon és őszintén így szólt:

– Te csak és kizárólag az enyém vagy! Ha véletlenül egy gyermek állna közénk, én rettentően féltékeny lennék rá...

Természetesen vigasztalásnak szánta ezeket a gyengéd szavakat.

1608 nyarat a Besiktásban levő parti szerájban töltötték. Útközben Üszküdarból Besiktásba, a padisah ismét elvitte Köszemet Hüdai efendi derviskolostorába. Köszem sem az út során, sem a derviskolostorban nem jött lázba, az izgalom legcsekélyebb jelét sem adta. Sétáltak egyet a meseszép kertben, sőt leültek és meghallgattak egy-két himnuszt Háfiz Kumrál előadásában. A kertészsegéd Dervis Ali az egyik sarokban térdelve, lehajtott fejjel szintén végighallgatta ezeket a dicshimnuszokat. Köszem, bár észrevette őt, nem ismerte fel. És vajon mi játszódott le Aliban? Az ő számára Köszem már csupán egy virág volt.

Mahfiruz fia, Oszmán herceg időközben négy-öt éves kisfiúvá cseperedett. A szultáni párral együtt ők is a Besiktásban levő Parti szerájban tartózkodtak. Köszem úgy szerette azt a gyermeket, mintha sajátja lenne. A nyár békésen és jó hangulatban telt.

Aztán visszatértek az isztambuli téli palotába, az Új Szerájba. Ott egy másik hászekitől megszületett Mehmed herceg.

Az 1609-es esztendő egyik napjának reggelén Köszem megérezte, hogy egy új életet hordoz a szíve alatt. Annyira izgalomba jött, hogy elájult. Beteljesült a vágyuk. A mellette fekvő ifjú és jóképű férjének egy csókkal adta tudtára az örömhírt.

Terhességét mindenki elől eltitkolta a szerájban. Még saját anyja, Rebia asszony is csak a hetedik hónapban fedezte fel lánya terhességét. Fia született. Ahmed szultán harmadik fiának a nevét már jó előre eldöntötték: Murád!

Az ifjú padisah sok utódot nemzett a dinasztíájának. Egy másik házszekitől megszületett Bajazid herceg, megint egy másiktól Szulejmán herceg, majd ismét Köszemtől egy éven belül megszületett Kászim herceg, majd Ibrahim herceg nevű gyermeke. Köszem a három fiúgyermek nevelése során bebizonyította, hogy anyaként is kiválóan helytáll.

A gyermekáldás körüli vigasságot halálhírek árnyékolták be. Előbb Handan válide halt meg. Azt követően Köszem nevelőapja, Hüszam kapitány, majd két évvel később a nevelőanyja, Rebia asszony távozott az élők sorából.

Azokban az években, amikor a szerájban a hercegek aranybölcsőben ringatóztak, a birodalom ékkövének számító Isztambulban fenséges és csodálatos dzsámi^{40} épült I. Ahmed szultán számára. A tengerről is látni lehetett szinte minden oldalról. Ezt a hat minarettel dicsekvő szentélyt a korszak híres-neves művésze, a birodalom főépítésze, Gyöngyházberakó Mehmed aga tervezte. Hajóval érkezvén Isztambulba még századokig meg-megcsodálhatják ezt a fenséges épületet minden irányból. A fiatal és szilárd hitű padisah nem fukarkodott a kincstári javakkal az építkezés során, és semmit sem vont meg a főépítéstől a tetszetős küllemű és gazdag ornamentikájú dzsámi tervezésekor.

Köszem és Ahmed szultán napjai és éjjelei boldogan teltek, élvezték a dicsőséges birodalom aranyban dúskáló kincstárának minden javát. Szerelmük beragyogta ezeket a heteket, hónapokat, tavaszokat, nyarakat és teleket.

Csipetnyi szerelem

Szulejmán szultán egy homokórához hasonlította az embert, és azt mondta, hogy nem lehet betelni az élettel. A két gömbölyded üvegcsé egyikéből a másikba átpergő több százezer homokszem által szimbolizált érték csupán egyetlen óra volt. Az emberélet évei hiába lennének olyan számosak, mint ezek a homokszemek, annyira végtelenül titokzatos, és sehogyan sem lehet betelni vele, hogy az égbolt kupolája alatt egyetlen órának fog tűnni csupán.

Az élettel nem lehet betelni, csupán ízlelgetni. Nem az a művészet, ha valaki száz évig képes élni, hanem az, ha értékelni tud egyetlen pillanatot.

I. Ahmed szultán hat minarettel dicsekvő dzsámijának az alapjait egy évvel azután fektették le, hogy Köszem világra hozta Murád herceget. 1617. június 9-én, egy pénteki napon nyitották meg az épületet a pénteki nagyimával. A dzsámi hét év alatt épült meg, és Ahmed szultán uralkodásának tizennegyedik esztendejében készült el. A Köszem szerelmével bearanyozott évek valósággal elrepültek Ahmed szultán immáron huszonnyolc éves lett. Szépséges arcát csinos, kunkorodó bajusz és rövid szakáll ékesítette. Akkoriban a nép sokat pletykált a padisah betegségéről. A dzsámi felavatása utáni harmadik hónap táján történt. A főépítész, Mehmed aga a dzsámi udvarának egyik szegletében Ahmed szultán türbéjének elkészítésén dolgozott. Egyik nap a szerájba hívták A padisah éppen az általa nagyon kedvelt Gyöngyös Pavilonban tartózkodott. Sápadtak látszott, és vonzó, fiatal arcán a meggyötörtség ráncai jelentek meg. A szultáni magánlakosztályban szolgáló ifjak egyike a padisah lábát és lábfejét masszírozta. Ahmed szultán felrakott lábbal ült a kereveten, gondolataiba mélyedten. Anélkül hogy megmozdult volna, ezt kérdezte:

– Építész aga... Elkészült már a türbém?

– Két héten belül meglesz, drága padisahom...

– Igyekezz a munkával!

A főépítész aznap bánatosan távozott a szerájából, és igyekezett hamar befejezni a munkáját.

1617. november 22-én, a reggeli órákban Üszküdarban Hüdai efendi derviskolostorának kertjében a kertet gondozó Dervis Ali éppen a kora reggel leszedett saláták levelét mosta a csorgókútnál. A salátákat a konyhának szánta. A nap első fényei a fák lombjai között megvilágították a megsárgult leveleket. A kert borostyánszínű fényárban úszott.

Immár tizenegy év telt el azóta, hogy Ali a derviskolostorban lelt menedékre. Az egykoron Dejirmenlik szigetén élő fiatalember egészen megváltozott. Már csak a szeme volt a régi. Haja teljesen megőszült, hosszú, mellkasáig lelógó, őszbe csavarodó szakállat eresztett. Hosszú bajszának vége lekonyult, és összeért a szakállával.

Ó, azok a szívbe markoló mesék!... „Lejlá és Medzsnún”, „Kerem és Ali”, „Ferhád és Sítin”, „Ali és Afro” már csak a mesékben léteztek. Amikor néhanapján Köszem és a férje ellátogatott a derviskolostorba, és sétálgattak a kertben, Ali távolról elmélázva bámulta őket.

Az a bizonyos almafa már réges-rég kiszáradt, ám kertész Ali mégsem vágta ki. A kérdezősködőknek azt felelte: – Padisah urunk jót cselekedett itt, és emiatt ez egy szent fa!

Ez volt a rendezett és gondozott kert egyetlen élettelen és aszott fája.

Ali éppen a frissen szüretelt saláta leveleit mosta a csorgókútnál, amikor Isztambul felől ágyúdörgés ütötte meg a fülét. A kikötőbe érkező vagy onnét kifutó fejedelmi hajók hétszeres ágyúlövéssel tisztelegtek a padisah palotája előtt.

Ajka mosolyra nyílt. Ha még hét ágyúlövést leadnak, akkor az meghaladja a negyvenegyed, ami annyit jelent, hogy egy herceg vagy egy hercegnő született. Vajon a most született gyermek édesanyja is

Köszem szultána lenne, hiszen már jó ideje nem fordult meg a derviskolostorban? Tovább számolta az ágyúlövéseket:

– ...Harminckilenc, negyven, negyvenegy... negyvenkettő!

Kertész Ali lerakta a kezében tartott salátaleveleket a csorgókút előtti vályúba. Valósággal megdermedt. Az élettelen szeme ekkor ismét megtelt könnyel. Erőt vett magán, hogy nehogy sírva fakadjon, vagy elordítsa magát. Ha az ágyúdörgések száma meghaladja a negyvenegyvet, és eléri a százegyvet, az annyit jelent, hogy új padisah került az oszmán trónra. Ezekkel a lövésekkel adják hírül az új uralkodó trónra lépését. Nagyot sóhajtott, majd arra gondolt magában: „Jaj, szegény! Jaj, szegény!... Köszem szultána árva sorsra jutott, pártfogó nélkül marad.” Majd arra gondolt, hogy így hogyan áldozhatja majd fel az életét a kormányzó válide üdvéért. Néhány hónappal azelőtt Ahmed szultán megváltoztatta az Oszmán-dinasztia utódlási törvényét: korábban a padisahi cím apáról a legnagyobb fiúra szállt, ám ő az öccsét, Musztafát jelölte meg örököséként, mivel a saját fia nagyon kicsi volt még. Musztafáról azt rebesgették, hogy sokat betegeskedik. „Tegyük fel, hogy nem él sokáig, akkor őt a másik trónvárományos, Oszmán herceg fogja követni, aki életerős, egészséges fiúgyermek... Egy tizennégy esztendő, deli fiatalember...” És mi lesz majd Köszemmel, akiért Ali akár az életét adná?

Elhessegette ezeket a gondolatokat, majd eszébe jutott, hogy ima előtt még meg kell mosakodnia.

Közben további ágyúlövéseket adtak le.

Éppen a mindig magánál hordott kéztörlővel szárítgatta magát, amikor meglátta a sejhét, Aziz Mahmud Hüदै efendit a derviskolostor bejárata előtt. Ő is kijött a kertbe a szokatlan lárma hallatán. Úgy szerette Ahmed szultánt, mintha a saját fia lett volna. Kertész Ali hallotta, amint az idős sejh ekképpen fakadt ki:

– Jaj, fiam!... Hogyan történhetett ez? És ilyen váratlanul!

Az efendi gyorsan, taláalomra belebújt a bejárati ajtónál heverő fapapucsok egyikébe, majd odament a kiszáradt almafához, amelyet Ali nem vágott ki. Ali követte az idős férfit. Ekkor a sejh azt kérdezte: – Emlékszel még, Dervis Ali?

Janicsár Ali egy bólintással jelezte, hogy emlékszik.

– Életében először elragadta a mohóság, és kis híján a hátadra lépett, hogy leszakíthasson egy almát erről a fáról... De Köszem szultána...

Ali nem bírta tovább visszatartani a lelkében kavargó érzelmeket, és kifakadt. Hangosan zokogott. Nem tudni, hogy Ahmed szultánt vagy Köszem szultánát sajnálta-e jobban... Az is lehet, hogy önmagát.

AZ ÖZVEGY KÖSZEM SZULTÁNA

A SZÁMKIVETETTSÉG ÉVEI
A RÉGI SZERÁJBAN

Az igaz szerelem nem tűri a képmutatást

Ahmed szultán halála kimondhatatlanul fájt Köszem szultánának, és mélységesen megrázta.

Mint amikor elhajítanak egy kristályvázát messzire, és hosszasan repül a levegőben, majd nagy csattanással neki vágódik egy kőnek, Köszem lelke is ezernyi darabra törött. Egészen hajnalig sírt, mígnem végül elapadt a könnye. Gyönyörű szép szeme véreres lett, és rettentően fájt és égett a sok sírástól.

Nem jajgatott. Nem tépte a haját, nem szaggatta meg a ruháját, és nem verte magát a földhöz. Nem esett ilyen túlzásokba. Az utolsó két éjszakát beteg félje ágya mellett virrasztotta át. Viaszgyertyaként őrködött felette, és teljesen felemésztette magát. Látta, amint a kábultan fekvő fiatal férfi egyszer csak kinyitotta szemét, és ajka megmozdult, mintha mondani akart volna valamit, majd ismét lecsukódott a szeme... Az ő drága férje, Ahmed szultán haldoklott, ám ezt sehogyan sem tudta elhinni.

Köszem mindvégig fogta a padisah jobb kezét. A sokat tapasztalt szoptatós dajka és az egyik kincstári segéd már felkészült a sajnálatos eseményre. Egyikük egy arany kiskanállal zemzem^{41} vizet csepegtetett a padisah szájába. A másik egy fehér gyolcsot tartott a kezében. Egy háfiz nő részleteket citált a Koránból. Köszem megborzongott, mintha egy láthatatlan szárny megsuhintotta volna az arcát. Sőt mintha hallotta volna a szárnycsapkodás neszt. Magában jajgatott, ám senki sem hallhatta. „Elment az én drága Ahmed szultánom!” Aztán ráborult a halott párnájára, hogy elfojtsa a zokogás hangját.

Miféle nyavalya volt ez? Milyen gonosz és alattomos szörnyeteg! A szultán alig két hónappal ezelőtt még legalább ötven

esztendőig tartó fényes és boldog jövőről beszelt Köszemnek:

– Akkor majd nem használok botot... Rád támaszkodott, és úgy fogok járni.

Köszem pedig nevetett ezeken a szavakon. – Felséges padisahom... de hiszen nem ittam az örök élet vizéből. Meglátod, hamarabb megöregszem, mint te!

Egyik nap arra panaszkodott a padisah, hogy valami fájdalmat érzett, és mintha elszakadt volna valamije, majd fokozatosan egyre erősödtek a görcsök. Később megállíthatatlan hasmenés tört rá. Az orvosok nem tudták legyőzni az ismeretlen betegséget, és a fiatal uralkodó, aki amúgy is gyengébb és vékonyabb testalkattal rendelkezett, alig két hónap alatt teljesen legyengült.

Ha egyszer kiüt a tűzvész, mindent megperzsel, amit csak ér. Ahmed szultán szerettei könnyzáporok közepette készültek a nagy búcsúzásra. Az oszmán szeráj szokásaihoz híven a közepes rangú ágyasokat leszámítva, a padisah minden hászekije, udvarhölgye és nyugalmazott hozzátartozója a Bejazit negyedben található Régi Szerájba költözött a padisah halálát követően. Ott aztán folytatták életüket annak megfelelően, ami a sorsukban meg volt írva. Az is megeshetett, hogy egyesek életük hátralevő részét számkivettként tengették. Az Új Szerájban ily módon megüresedett lakosztályokat és szobákat pedig az új padisah édesanyja és feleségei foglalhatták el.

A szeráj kincstárában felbecsülhetetlen értékű drága ruhák és pompás ékszerek sorakoztak. A három földrészre kiterjedő, hatalmas birodalmat kormányzó padisah egyetlen szavától több millió ember élete, vagyona és biztonsága függött. Ezek a páratlan kincsek azonban nem a padisah tulajdonát képezték, ő csupán átmenetileg őrizte őket. Kívánsága szerint kinyitották a kincstár ajtaját, és kedvére belekotorhatott a fiókokba, szekrényekbe. Ha pedig úgy óhajtotta, kiválaszthatott felbecsülhetetlen értékű ékszert, például egy szemgyönyörködtető tollforgót, vagy egy rubinból és

smaragdból készített sakk-készletet, egy briliánsokkal kirakott achátedényt vagy bármi mást. Csakhogy ezeket mindaddig nem vihette magával és nem használhatta, amíg nem adott az átvétel tényét rögzítő, kézjegyével ellátott írásos elismervényt. És még az adott padisah temetését megelőzően feltétlenül felkutatták a kincstárból elismervény fejében általa használatba vett tárgyakat, melyeket visszavittek eredeti helyükre, az elismervényeket pedig széttépték.

A padisahok saját erszényéből vásárolt ékszerek és egyéb értékes holmik pedig az örökösök között kerültek felosztásra. A padisah senkinek sem ajándékozhatta oda a kincstári javakat. Olyan előfordulhatott, hogy a kincstárból elismervény ellenében elhozott drága ékszert a padisah szívéhez közelálló illető hordhatta. És a hárem egész népe tudta jól, hogy a kincstári vagyon részét képező bizonyos fülbevalókat, gyűrűket és brosstúket mind-mind Köszem viselte a fülében, az ujján és a mellkasán.

Amikor az öreg kincstári segéd letakarta Ahmed szultán arcát egy fehér gyolccsal, Köszem szultána könyörgött neki:

– Csak még egyszer utoljára... Hadd lássam utoljára!

Néhány pillanatig nézte a hatalmas uralkodó aszott és kifakult, nemes arcát. Nem tudott betelni a férjével.

Köszemet elkísérték a lakosztályába. A halottaszobába bebocsátást nyert néhány aga, akik a Belső Palotában szolgáltak Koránfelolvasóként. Ahmed szultán egy nappal a halála előtt ezt parancsolta:

– Holttestemet majd Aziz Mahmud efendi mossa le.

Így hát elküldték egy futárt Üszküdarba, és a sejhét a szerájba hívták. Ariz Mahmud efendi ezt felelte a kérés hallatán:

– Megvénültem... egyedül már nem bírom elvégezni a rám bízott feladatot. Hadd, jöjjön velem Háfiz Sábán segítségnek!

Ahmed szultán holttestét a Szent Palást^{42} lakosztály előtt Sábán dervis efendi mosta le. A halottat a hat minarettel

büszkélkedő, pompás dzsámiban búcsúztatták ima kíséretében, majd azt követően a dzsámi melletti, az uralkodó számára építtetett türbében temették el.

Mint minden jeles napon, amikor új uralkodó lépett a trónra, aznap is az utcára tódult Isztambul egész népe.

Az új padisah, Ahmed szultán öccse, Musztafa szultán huszonöt esztendő herceg volt. Még a Belső Palotában sem látta senki. Bár életerős volt, azt pletykálták róla, hogy örült és gyengeelméjű. A jó nép nem látta ugyan az új uralkodót, de mindenképpen látni akarta az új uralkodó édesanyját, amikor a Bejazitben található Régi Szerájból áthozzák az Új Szerájba. A Díván út mentén óriási tömeg csődült össze.

Az új szultán édesanyja nagydarab cserkesz asszony volt. Történelmi forrásokban nem tesznek említést a nevééről, egyszerűen „Musztafa anyja”-ként hivatkoznak rá. Szép nő volt, de ostoba. Musztafán kívül még egy leánygyermeknek is életet adott, ám annak a szultánának sem ismert a neve. A leány később Kara Davud pasa felesége lett. Az új válide közel tizennégy éve nem látta már a fiát. Talán nem is tudott Musztafa szultán hibbantságáról.

Ez a nagydarab, vastag szemöldökű és nagy szemű, tudatlan cserkesz asszony alighogy betette a lábát az Új Szerájban levő hárembe, rátámadt Köszem szultánára. Csípőre tett kézzel, valóságos fúriaként rontott be Köszem lakosztályába. Arra számított, hogy Köszemet feldúlt állapotban találja, amint tépi a haját, a földhöz vágja magát, és jajgat, amiért végleg búcsút kell intenie az uralkodásnak. Ahogy belépett az ajtón, ezeket kiabálta neki:

– Az államügyek és az uralkodás mostantól az én feladatom! Hagyd abba a sírás-rívást, és szedd össze minden cókmókot, hogy minél előbb átköltözhess a Régi Szerájba!

Csakhogy nagyon ledöbbsent, amikor a helyiségbe lépve a halott férjét, hű szerelmét méltósággal gyászoló vigasztalhatatlan Köszem látványa tárult elé.

Egy tollforgó története

Musztafa szultán végtelenül balga és tudatlan anyja megszégyenült a higgadt és visszafogott Köszem előtt. Viselkedése nem volt méltó a padisah anyjához. Leginkább egy közönséges piaci kofáéhoz hasonlított.

– Miközben ti Ahmed szultánnal együtt boldogan éltetek különböző pompás kastélyokban, díszkertekben, kedvetekre csónakázgattatok a tengeren vagy a holdfényben, mi itt sínylődünk a négy fal közé zárva. Nem tudom, hogy mi vagy te, Köszem-e, vagy mi a fene... Mindenedet, amid csak van, legyen szó akár egyetlen gyöngyszemről, tedd vissza a fiókokba. Mindent vissza kell szolgáltatnod a kincstári segédnek! És ami a kincstáré, azt elveszik majd tőled!

Köszem szultána három darab kincstári ékszerrel rendelkezett: a fülében egy pár smaragd fülbevalóval és az ujján egy smaragdgyűrűvel, amelyeket annak idején Ahmed szultántól kapott, továbbá egy brosstúvel. Mindhármát visszaszolgáltatta a kincstári gondnoknak még aznap reggel, és az ezt igazoló okiratokat átvette. Allah ekkor óriási erőt adott Köszemnek, hogy szilárdan és méltósággal tudja elviselni a történeteket. Szépséges arcán a végtelen fájdalom mosollyá változott:

– Igenis, asszonyom... Mindenemet itt hagyom... Bár nincsen a holmim között egyetlen aprócska kincstári tulajdonú tárgy sem, a szememben mind értéktelenné vált, hiszen nem él már az én drága Ahmed szultánom...

Felragyogott titkokat rejtő szeme. Végigmérte Musztafa szultán anyját tetőtől talpig, majd büszkén odakiáltotta:

Mindenemet elveheted! Akár anyaszült meztelenre is levetköztethetsz... egy dolgot azonban nem vehetsz el tőlem, azt, hogy én vagyok Köszem szultána! Takarodj a szemem elől!

Nem tudni, vajon miként nézett arra a durva és otromba cserkesz asszonyra, mindenesetre az elkergetett válide úgy futott ki Köszem lakosztályából, mint egy megalázott cseléd.

Köszem ekkor magába roskadt. Szoptatós dajkája karjába vetette magát, és keservesen zokogni kezdett.

Évekkel később beismerte, hogy abban a pillanatban öntötte el először az uralkodás iránti vágy.

Bizony nem könnyű egy olyan ember háremének lakóit kiköltöztetni a szultáni háremből, aki tizennégy esztendőn keresztül uralkodott padisahként. Csak Köszemnek temérdek sok ruhája és alsóneműje, prémje, több vég szövete, soha ki nem bontott bálákban lévő prémkabátjai, fürdőkellékei, étkészletei, megannyi aranya, ezüstje, kristálya, porcelánja, elefántcsontból készült, becses portékája és többládányi csecsebecséje volt. A többi hászeki is legalább ekkora mennyiségű holmival rendelkezett. Az Új Szerájból csak negyven ökörfogatos szekérrel tudták elszállítani ezt a rengeteg holmit a Régi Szerájba.

Köszem leginkább a gyermekei miatt aggódott, hiszen el kellett válnia tőlük. A kora délutáni ima idejére Köszem szultána készen állt az indulásra az összesen harminc főt számláló lakosztályának személyzetével. Akadtak közöttük alig három-négy éves rabnók is. Tudták, hogy amikor szólnak nekik, hogy a kocsik készen állnak, magukra kell öltetniük hosszú és bő női kabátjukat, és felkerekedniük a hosszú útra.

Az Új Szerájból kilépve Köszem szultána fergetegeset alakított. Odahívatta a kincstári gondnokot mondván, hogy van nála egy olyan tárgy, amelyet vissza kell szolgáltatnia a kincstár részére. A fő fekete eunuch és körülbelül nyolc-tíz háremaga jelenlétében egy fiókot nyújtott át a kincstár gondnokának remegő kézzel. Összetört szívvel és fájdalomtól elcsukló kristálytisza hangon így szólt:

– Hallgass meg, aga! Ezennel átadom neked a mi drága és megboldogult Ahmed szultánunk tollforgóját, amelyet ünnepeken,

illetve ehhez hasonló különleges alkalmakkor viselt... Jó szándékú uramtól kapott emléktárgyként szívesen megtartottam volna, ám nem vagyok rá méltó. Nem áll jogomban magamnál tartani ezt a tárgyat. Jobb helyen lesz az Oszmán Birodalom kincstárában. Fogd, és vedd el! Vidd a kincstárba, és jegyezd fel a nyilvántartásodba a jellemzőivel együtt!

A jelenlevők mind tudták, hogy mit rejt az a fekete bársonnyal lefedett doboz, amelyet Köszem átnyújtott. Egy felbecsülhetetlen értékű, drága kincset, amelyet senki sem képes megőrizni a földkerekségén. A Szent Palást elnevezésű lakosztályban a becses holmik között ott volt a próféta meztelen talpának lenyomata. Az igazhitű és mélyen vallásos muszlim hívőként ismert Ahmed szultán egy nap magához hívatta a legfőbb ékszerész mestert, és ezt a lábnyomot lerajzoltatta vele egy aranylemeze. Ezt követően a mintát körberakatta három ritka smaragdkövel és közel száz darab gyémánttal. Egy tollforgó alakját adta ki az alkotás, és a lábnyom közepére kék zománc alapra ezeket a sorokat vésette arannyal:

*Mi volna, ha fejemen mindig koronaként viselném
Őnagyságának, a próféta sahjának tiszta lábát?
Ama láb birtokosa a próféta-ság rózsáskertjének rózsája.
Ó, Ahmed! Meg ne állj, fordítsd arcod ama Rózsa lába felé!*

Ahmed szultán azon a napon tette a fejére először ezt a tollforgót, amikor ellátogatott Üszküdarba, Aziz Mahmud Hüdai efendihez. Ez a remekmű a török ötvösök keze munkáját dicsérte. Az eszmei értéke azonban jóval nagyobb volt a tényleges értékénél. Nem viselhette ezt akárki, csakis egy olyan padisah, mint Ahmed szultán, aki istenfélő módon élt.

Köszem átadta a tollforgót a kincstár gondnokának, majd nekidőlt a falnak, és becsukta a szemét. Szinte hallotta, ahogyan Háfiz

Kamrái a Koránból recitál. Nehezen tudta visszatartani a lelke mélyéről feltörő sóhajt. Kis híján elkiáltotta magát:

„Ó, Ahmed szultán!... Alig egy éjszakát töltöttél el a sírodban, és lám, máris elkergetik a te szép Köszemedet, a te szemed fényét!”

Füle a falhoz ért, és úgy érezte, mintha Ahmed szultán szólna hozzá valahonnét mélyről. A szultán hangja belevegyült a költemény soraiba:

*Amikor nem is hinnéd,
Felemelkedik a függöny
És megoldódnak a gondok!*

Egy örült az oszmán trónon

I. Musztafa szultán uralkodása összesen kilencvenhat napig tartott. A huszonöt esztendő, szép szál termetű, csinos arcú fiatalember ugyanis nem volt ép elméjű.

Amikor Ahmed szultán koporsóját kifelé vitték a palotából, a Belső Palotában szolgáló zülüflü agáknak feltűnt, hogy az új padisah nem jelent meg sem a halott koporsójánál elmondott búcsúimádságkor, sem pedig a koporsó temetőbe való szállítása közben. Megindult a szóbeszéd. Egyetlen padisah holttestét sem érte még ekkora gyalázat, hogy a trónörökös ne kísérné el utolsó útjára az előző uralkodót. Ráadásul a végtelenül jószágos és mélyen vallásos Ahmed szultán ezt tényleg megérdemelte volna. Sokan megvetően szóltak a testvéréről és eme mulasztásáról

Vajon Musztafa nem tudná, hogy miként kell a halottól búcsút venni, hogy el kell kísérnie koporsóját a temetőbe?

A híresztelések alapján az új szultán akkor bolondult meg, amikor apjuk meggyilkoltatta testvérüket, Mahmud herceget. Az iszlám sária jog, valamint az Oszmán Birodalom trónörökösödési törvénye értelmében alkalmatlan volt az uralkodói trónra. Nem is fogta fel, hogy tulajdonképpen padisah lett.

Anyja, aki már legalább tizennégy esztendeje nem látta a fiát, a következő állapotban talált rá. A fiú a földön ült törökülésben, és egy törülköző volt leterítve előtte. A törülközőn maréknyi gyöngyszem fénylett. A fiúval szemben térdeplő cseléd tükröt tartott a kezében. Musztafa szépen egyesével a szakállára fűzte a gyöngyszemeket. A válíde szultána azt sem tudta, mitévő legyen, nem jutott szóhoz, csak tanácstalanul nézte. Nem tudta eldönteni, hogy vajon a keblére ölelje drága fiát, és megcsókolja, vagy a lába elé boruljon.

A fiatalember élénken csillogó szemével egy ideig anyját fürkészte, majd egy kis idő múlva felismerte: – Isten hozott! Hogy vagy? Már napok óta nem láttalak! Merre jártál?

A tizennégy évet, melyet anyja nélkül töltött, néhány napnak élte meg.

Aztán meg sem várva a választ, a padisah a szakállán levő gyöngyszemekre mutatva így szólt:

– Ugye, milyen csinos lettem?

Ezt követően a maga elé leterített törülközőn heverő gyöngyszemekre mutatott, és szomorúan megjegyezte:

– Ezekből nincsen sok... Ha több lenne, sokkal szebb lennék!

A válíde szeme megtelt könnyel. Levette a nyakában levő gyöngyfüzért, és eltépte a zsinórját, amelyre fel voltak fűzve a gyöngyök. A nyakláncról leomló temérdek gyöngyszemet Musztafa elé szórta, és csak annyit tudott mondani:

– Hoztam neked még!

Abban a pillanatban tudatosult benne a szörnyű felismerés: a fia bolond. És, ha ez a helyzet nem változik, nem maradhat uralkodó. És

mi lesz akkor ő vele? Hogyan mehetne vissza a Régi Szerájba, ahonnét olyan vígan és könnyű szívvel távozott nemrég? Titokban kell tartania azt, hogy a fia valójában örült. El kell titkolni ezt a tényt a hárem és a Belső Palota lakói, az államigazgatásban dolgozók, a hadsereg és végső soron az egész nép előtt. Igen ám, de hogyan?

Elsőként az jutott eszébe, hogy minél előbb el kell távolítani Ahmed szultán valamennyi hívét az oszmán palotából. Ebből a megfontolásból rontott be Köszem lakosztályába dühöngő fúriaként, miután eljött a fiától. Csakhogy a fiatal özvegy nagysága előtt megszégyenült. Az a nő is legalább olyan nyomorult és szerencsétlen volt, mint a fia.

Öt hónappal Ahmed szultán halála előtt a hadsereg Halil pasa nagyvezírral az élén elindult kelet felé egy újabb hadjáratra. Az ifjú padisah halálakor Isztambulban, a nagyvezír távollétében a birodalmi ügyek irányítását a nagyvezír helyettese, Szofii Mehmed pasa látta el. A fő fekete eunuchban, Musztafa agában erősen élt a haza-szeretet. Titokban meghívta a szerájba Mehmed pasát, valamint a sejhülszlámot, Eszád efendit. Ők is, és az ulema, a vallástudósok testületének néhány tagja, valamint néhány magas rangú hivatalnok is álruhában érkezett. Amikor értesültek Ahmed szultán haláláról, a szerájban titkos megbeszélést tartottak, amelyen ez a döntés született: „Padisahunk fiai még nagyon fiatalok, így kiskorukra való tekintettel, a trónt a huszonöt esztendő testvére, Musztafa szultán foglalja el”. Erre Musztafa aga, a fő fekete eunuch így szólt:

– Musztafa szultánnak van egy kis fogyatéka. Nem ép az elméje... Már az is jobb, ha egy gyermek ül a trónon, semmint hogy egy örült!

A magas rangú hivatalnokok elengedték a fiúk mellett a fekete férfi megjegyzését:

– Méltóságos aga! Az elméje azért zavaros, mert hosszú ideig élt fogságban. Idővel majd megnyugszik, és rendbejön az agya!

Így történt, hogy Musztafa szultán elfoglalhatta az oszmán trónt.

A bolond padisah édesanyja úgy vélte, hogy a szerájban egyedül a fő fekete eunuch, Musztafa aga segítségére számíthat. Musztafa aga számára viszont túl nagy terhet jelentett a padisah gyengeelméjűségének eltitkolása, így inkább a felmentését kérte. Az agát a hagyományokhoz híven felmentették, és az előtte álló egyiptomi száműzetésre készülődött. Ekkor a válide magához hívatta. Nem tudta, hogy mi okból hívatták, de arra gyanakodott, hogy talán kitudódott a dolog, hogy ellenzi az örült herceg trónra kerülését. Ezért a cselekedetért akár le is fejeztethette a válide. Elvégezte a rituális mosdást, mert úgy érezte, talán ütött az utolsó órája. Tisztán és higgadtan állt a padisah édesanyja elé, akit szánalmas és zavart állapotban talált. Az új anyaszultána így szólt:

– Méltóságos aga! Hála Allahnak, fiam Musztafa szultán és jó magam számára megadatott az a kegy, hogy uralkodhatunk.

A magas termetű, fekete eunuch végtelenül udvariasan és tisztelettudóan válaszolt. A következő párbeszéd zajlott le kettejük között:

– Méltóságos aga! Te az Oszmán Birodalom sokat tapasztalt, hű szolgája vagy...

– Szultánám, az Oszmán Birodalom értékein nevelkedtem, de csak egyszerű, nyomorult, alázatos szolgáló vagyok.

– Ugyan már, ne kisebbitésd az érdemeidet!

– Szultánám... Hálát adok a sok kegyességért, amelyben részesülhettem.

Ekkor a válide végre, nagy sokára kiöntötte a szívét:

– Méltóságos aga! Tudod jól, mi a helyzet a fiammal. Majd megszakad a szívem. Hosszú évekig sínylődött fogságban a Ketreben.^{43} A birodalmakban a birodalmi ügyeket a hozzád és hozzám hasonló személyek intézik, az ő tanácsaikkal kormányoznak. A padisahunk nem sokáig marad majd ebben az állapotban. Remélhetőleg gyorsan meggyógyul a kormányzás adta örömeiktől...

Oszmán szultáné az ország és a hatalom

Musztafa aga, a fő fekete eunuch mélyen meghajolva megcsókolta a válide szoknyája szélét távozásakor. Ezek a gondolatok kavarogtak az eunuch fejében: „Ugyan hogy jövök én ahhoz, hogy a padisah uralkodásába beleszóljak... És ez a válide hogy jön ahhoz, hogy igazgassa a birodalom ügyeit! Ha hallgatok róla, és nem cselekszem, a túlvilágon nagyon megfizetek majd a bűneimért... Nem lehet egy bolondra bízni ezt az óriási birodalmat! A birodalomnak most valóban szüksége van a szolgálataimra!”

Valami csoda történhetett azon a napon, amikor a bolond padisah hivatalosan elfoglalta az oszmán trónt, ugyanis mindenbe beleegyezett, akármit mondtak is neki.

Csak hogy néhány nappal az esemény után a szultáni hagyományokhoz híven sor került a „kardátvételi ceremónia” nevű szertartásra, melynek során a padisahot csónakkal Ejüpszultánba szállítják, ahol meglátogatja a próféta zászlótartójának, Abu Ajjub al-Anszárinak a türbéjét. Ezt követően a dzsámiban a sejhülszlám majd átnyújt neki egy kardot, amelyet magára ölt, majd visszalovagol az oszmán palotába. A nép ekkor személyesen megtekintheti és megtapsolhatja az új uralkodót a palotába vezető hosszú út során.

Az új válide ezen a jeles napon többször is elájult, majd magához tért, és később ismét elájult.

Odafelé még csak hagyján. Csónakkal nem nehéz megtenni azt az utat. De a visszaút, méghozzá lóháton! A kard átvétele a dzsámiban! Aztán a türbelátogatás! Megeshet, hogy Musztafa szultán nem kezeli majd kellő komolysággal a helyzetet, és oda nem illő módon nyilvánul meg. A fő fekete eunuch azt javasolta az anyaszultánának:

– Majd egy jó nagyméretű bundát adunk rá, ami alól nem fog kilógni a keze... A nagyvezír helyettese és én majd belekarolva vezetjük...

De mi lesz aztán? A szultánnak Ejüpből egészen az Edirne kapuig el kellett jutnia, még hozzá lóháton. És miután megérkezett a városba, végig kellett vonulnia rajta! Rettentő nagy veszélyt és kockázatot rejtett magában ez az esemény. Mintha pengeélen táncolna az ember.

A fő fekete eunuch erre az esetre is kieszelt valamit. A padisah lovát sok-sok lobogóval vették körül, amire azelőtt még sohasem került sor. A zászlók egyfelől a pompát szolgálták, másfelől elrejtik majd a bolondot a nép kíváncsi tekintete elől.

Musztafa szultán nem tudott hosszasan megülni a lovon. A padisahot hű alattvalói támogatják majd kétoldalról, nehogy eldőljön vagy leessen. És, ha netalán tán ordibálni kezdene ez az örült, akkor a hű alattvalók majd toroka szakadtukból egyszerre fognak éljenezni.

Ezekkel a praktikákkal átvészelték ezt a kritikus napot. Musztafa aga, a fő fekete eunuch pedig ezáltal teljesen az anyaszultána bizalmába férközött.

A kardátvételi ceremóniát követően a padisah a nép előtt csak az említett dekorációval körülvéve mutatkozott távolról, és mindösszesen néhány alkalommal.

Musztafa aga, akit furdalt a lelkiismeret, meglehetősen körültekintően cselekedett, amikor a padisah örültségének tényét először csak legbizalmasabb embereivel, a Belső Palota lakóival osztotta meg. Elmagyarázta nekik, hogy Musztafa szultán gyógyíthatatlan elmebajban szenved, és ennélfogva az óriási birodalom igazgatása egy tudatlan nő kezébe került. Nem hagyhatják annyiban, hogy egy bolond uralkodjék, miközben ott volt Ahmed szultán tizennégy esztendő, szép és egészséges fia, Oszmán herceg! A fő fekete eunuchnak vérzett a szíve, de nem csaphatta be a legmagasabb méltóságokat!

Egyfelől kapcsolatba lépett a sejhülszlámmal és a nagyvezírt helyettesítő pasával:

– Nagy az én bűnöm... A gyehenna tüzén fogok elégni. Elmondom nektek, és megszabadulok ettől a büntől. Aztán rátok bízom, hogy miként döntötök.

A fő fekete eunuch a padisah elmeállapotáról olyan városlakóknak is beszámolt, akikben megbízott:

– Mostanára nyilvánvalóvá vált, hogy Musztafa szultán elméje nem ép, és nem képes ellátni az uralkodói feladatokat... Ezt már a nagyvezírt helyettesítő pasa és a sejhülszlám efendi is tudja.

A hír szárnyra kapott, és széleseben elterjedt a nagyvárosban. A dzsámikban, mecsetekben, kereskedőházakban, fürdőkben mindenki csak erről beszélt.

– Jaj, mi lesz most velünk?

– Musztafa szultán uralkodását nem tűrhetjük el!

– Ha a nagyvezírt helyettesítő pasa és a sejhülszlám nem találhatnak ki valamit, akkor a megoldás...

– A katonákra és a népre vár!

Egyik nap a janicsár aga meglátogatta a nagyvezír helyettesét: – Méltóságos uram, a janicsárok az uralkodó állapota felől érdeklődnek.

Mehmed pasa ereiben megfagyott a vér. Egy másik napon az isztambuli előkelőségek és előljárók alkotta küldöttség látogatott el a sejhülszlám efendihez.

– Uram, kérünk, tájékoztass bennünket a padisah állapotáról! Különben a nép fellázad, és abból nagy baj kerekedhet!

A sejhülszlámnak, Eszád Efendinek is majd megállt a szíve rémületében.

A nagyvezírt helyettesítő pasa és a sejhülszlám efendi titkos tanácskozást tartottak a fő fekete eunuchal a szerájban:

– Most mi tévők legyünk, aga uram?

A fekete eunuch halált megvető bátorsággal, határozottan és bátran így felelt:

– Bízátok csak rám a dolgot! Figyeljétek a napot, amikor a katonáknak a háromhavonta esedékes zsoldját kifizetik!

A janicsárokat és a zsoldos szpáhikat háromhavonta illette meg a fizetség szolgálatukért cserébe, amit a „Kupola alatti”-nak nevezett helyiség előtti téren egy szertartás kíséretében osztottak ki. Az a nap, melyet a fő fekete eunuch emlegetett, 1618. február 26-ra, egy hétfői napra esett.

Azon a napon az állam magas rangú tisztviselői elmondták a reggeli imádságot az Aja Szófia-dzsámiban, majd az oszmán palotába mentek, és a Kupola alattinál gyülekeztek. Mindegyikük tudott róla, hogy a fő fekete eunuch is meg fog jelenni. Musztafa aga elvégezte az ima előtti rituális mosdást, majd fogadalmakat tett és bűnbánatot tartott, hiszen nagyon fontos és komoly feladat várt rá. Sikerrel akart járni. Ha egy kicsit is hibázik, az a fejébe kerülhet. Amikor tudatták vele, hogy a szultáni tanács egybegyűlt, elmondott egy gyors fohászt, azzal felkelt. A derekán három kulcsot hordott egy aranyláncon. Legelőször is az anyaszultána lakosztályához ment, és odaszólt az ajtó előtt őrködő háremagának:

– Mondd meg a válidének, hogy a katonák elfoglalták a szerájt. Kitört a felkelés! Bármikor betörhetnek a szultáni hárembe is... Én kész vagyok feláldozni az életemet értük, és kész vagyok megmenteni a padisahunkat, Musztafa szultánt és a felséges válidét. Csókolom a szoknyája szegélyét, és arra kérem, hogy ne árulja el hollétét hangos jajgatással.

Aztán benyitott Oszmán herceghez, és így szólt: – Parancsoljon hercegem... Ön következik a trónon!

Oszmán szultán kedves mosollyal az arcán kiállt a magas rangú tisztviselők és katonák elé. Ezeket a szavakat intézte a tömeghez:

– Alattvalóim... Elégedettek vagytok a helyzettel?

A katonák hangjába még az égbolt is beleremegett.

– Az ország és a hatalom Oszmán szultánt illeti!

Oszmán szultán virágai

Ha a törökök egy fiatalember testi adottságait dicsérik, azt mondják: „A napra lehet nézni, de rá nem.” A szerencsétlen, ügyefogyott padisah után II. Oszmán szultán úgy tündökölt az oszmán trónon, mint a fényes nap. Alig tizennégy esztendő lehetett, ifjúságának legszebb éveiben járt.

– Fiatal még a padisah, meglátjuk, miként boldogul az államügyekkel — mondták egyesek. Mások viszont bizakodva tekintettek rá: – Bár fiatal még a padisahunk, de ért a tanácskozáshoz... Olyan tanítója volt, mint Ömer efendi, aki messzi földön híres a bölcsességéről. Az ő szavát mindig megfogadja. Apja, Ahmed szultán is fiatalon, alig tizennégy évesen foglalta el az oszmán trónt, és annak idején még a légynek sem ártott. Áldást hozott a birodalomra, és a nép jólétben élt. Ahmed szultán még az ellenséggel is méltóságteljesen bánt.”

Oszmán szultán már egészen kicsi korától fogva jobban szerette mostoháját, Mahpejker Köszem szultánát, mint saját édesanyját, Mahfiruz hászekit. Később, amikor padisah lett, sem feledkezett meg róla. Köszemnek át kellett költöznie a Régi Szerájba, ám ő megparancsolta, hogy mindennap küldjenek neki néhány váza virágot, és péntekenként egy tál keménycukorkát az oszmán palota különleges édességéből. A parancsát teljes mértékben tiszteletben tartották, és napra, percre pontosan érkeztek a virágok Köszemhez.

Abban az időben a virágot nem csokor formájában, hanem különleges alakú, kecses kis vázában adták a hölgyeknek.

Nem tudni, vajon ki írhatta ezt a költeményt, az viszont bizonyos, hogy Köszem szultánától hallhatta az illető...

*Temérdek gond, fülemülém
Vajon mikor lesz vége?
Azt hinnék, ha a könnyeit
Mecukrozva megissza
Kivirágzik minden reggel
Könnyes szemek, fájó szív
A négy fal között
Telik fiatalságom
Elbántak velem
Balszerencse kísért végig
Naponta küldi a virágokat
Maga Oszmán szultán
Telnek-múlnak a napok, hónapok
A sors megszabja az életet
Aki messze van a tróntól
A halál sörbetjét issza
Egybefolyik éj és nappal
Keserűen telnek az évek
A könnyekkel a börtönben
Megőszültem, elfonnyadtam*

Köszem számára megszűntek a napok, hónapok, évek. Teljes mértékben elveszítette az időérzékét. A reggelente a haját kifésülő rabnók elrejtették ugyan a sok-sok idő előtt megőszült fehér hajszálát, de a tükör már nem volt olyan kegyes hozzá, mint ezek a lányok. A halántékán felbukkanó egyre több ősz hajszálát nem tudta nem észrevenni.

Fontos megemlíteni, hogy 1622. május 22-én, egy szerdai napon a hidzsra^{44} szerinti 1031-es esztendőben Redzsep havának hetedik napján Köszem szultána nem kapott virágot. Előbb csak kíváncsi lett, tudni akarta az okát. Aztán aggódni kezdett, amikor a magas

kőfállal körülvett Régi Szeráj egyik ablakából meghallotta, hogy éktelen nagy lármázástól visszhangzik egész Isztambul.

Köszem szultána aggódott, és sokkal nyomasztóbban telt ez a napja, mint a Régi Szerájban eltöltött legelső nap. Csak jóval sötétedés után tudta meg a valóságot, amikor az egyik rabnő egy papírfecnit nyomott a kezébe. Az üzenet alig három-négy sorból állt. A kapkodva és hevenyészetten odavetett sorokat alig tudta elolvasni. Ezt a levélkét az a palotaszolga adta át a rabnőnek, aki naponta hozta a virágokat. Remegő hangon, rémülten így mondta a lánynak: – Jól vigyázz, nehogy bárki is meglásson!

Köszem a gyertya halovány fényénél nagy nehezen elolvasta a levél tartalmát:

„Ó, én drága és fenséges szultánám!

A janicsárok fellázadtak Oszmán szultán ellen. Elfoglalták az uralkodói palotát. Senki sem tudja, hol tartózkodik a padisah. Sőt azt sem tudni, hogy egyáltalán életben van-e még. A város vérben úszik, iszonyatos vérfürdőt rendeztek. Úgy tűnik, hogy Murád herceg foglalhatja majd el a trónt. Maga, felséges szultánám, készüljön fel rá, hogy hamarosan visszaköltözhet az Új Szerájba...”

A levelet nem írták alá. Köszem egymás után többször is elolvasta. Majd tekintete megállt a három nappal azelőtt kapott három szál vörös szegfűn. Megszagolta az egyiket, amelyik egy kicsiny, smaragdzöld porcelánvázában díszelgett. Előhúzta a nyakában viselt selyemkendőt, amelyet Ahmed szultántól kapott, és azt is megszagolgatta. Aztán egy kereveten párnára hajtotta a fejét, és hangosan zokogni kezdett. Elhatározta, hogy kiszárítja és lepréseli azt a három szál piros szegfűt, és majd a nyakában hordott selyemkendőbe csavarva fogja őrizni.

Az egész Isztambult felverő forradalmi lárma még éjjel is hallatszott. Köszem úgy érezte, mintha szólna hozzá valaki a távolból: „Szultána leszel!... Nagyon hosszú életű!”

A szépséges Afro pontosan tizenkilenc évvel azelőtt szökött meg Dejirmenlik szigetéről. Köszem szultána immáron harmincötödik életévét taposta. Már betéve tudta az aláírás nélküli levél szövegét: „Úgy tűnik, hogy Murád herceg foglalhatja majd el a trónt.”

Az oszmán uralkodók sorában Musztafa szultán egy bolond volt, aki sem az utódlás-, sem az iszlámjog szerint nem foglalhatta volna el a trónt. Ám Oszmán szultán fiatal, egészséges és jó észjárással megáldott bátyaként tornyosult.

„Senki sem tudja, hol tartózkodik a padisah. Sőt azt sem tudni, hogy egyáltalán életben van-e még!”

Nem tudni, vajon Köszem szultána egymás után hányszor olvashatta el a levelet. Kívülről fújta a tartalmát. Nem akarta elhinni, hogy ez igaz lehet! Ezek szerint a fia, Murád herceg padisah lesz? És vajon kivégezték a drága jó Oszmánt, aki őt annyira szerette, és a Régi Szerájban töltött, négy évig tartó száműzetése alatt egyetlenegyszer sem mulasztott el virágot küldeni neki? Természetesen, ha a fia padisah lesz, ő lesz majd a kormányzó anyaszultána, és megváltozik a mostani helyzet. így tárult fel Köszem előtt a hatalom, az erő, a hírnév, a dicsőség kapuja...

Egyre csak ismételte:

„Úgy tűnik, hogy Murád herceg foglalhatja majd el a trónt.”
Most magára hagyjuk Köszemet, és felvázoljuk, hogyan telt II. Oszmán szultán uralkodásának négy éve.

Oszmán cselebi^{45}.

A tizennégy évesen trónra kerülő jóképű gyermek briliáns elméje, életigenlő jókedve, tiszta és romlatlan érzelmei, kifogástalan modora és viselkedése ellenére sem tudta megkedveltetni magát az oszmán

palota szolgálóival, a birodalom fővárosának, vagyis Isztambulnak a népével, és az „alattvalóiméként emlegetett janicsárokkal. Fiatal korából és tapasztalatlanságából fakadó kisebb botlásai, téves uralkodói döntései még csak hagyján, de az erényeit és értékes tulajdonságait is a rovására írták.

Elképzeltető, hogy a példaképének tekintett tanítója, Ömer hodzsa efendi javasolta a következőket, amiket a szultán aztán hangoztatott: „Rendbe kell tenni az Oszmán-dinasztiát, és ki kell gyomlálni a gazt. Nem vagyok tenyészkos, akit bezárnak egy tucát, rabszolgapiacra vásárolt lány közé, hogy utódot nemzzen. Mint mindenki másnak, nekem is lesz egy lefátyolozott menyasszonyom, akit nem az oszmán palota szolgálói közül választok, hanem egy megbecsült és arra érdemes családból...” Végül aztán feleségül vette a sejhülszlám Eszád efendi leányát. A szépségükre méltán büszke, válogatott háremi virágszálak megsértődtek a fiatal legényre. Szerintük Oszmán szultán ízléstelen volt, és úgy viselkedett, mint egy közönséges kereskedő. Egyesek „Oszmán kahjá”-nak, míg a könnyörületesebbek „a kukoricakereskedő Oszmán cselebi”-nek gúnyolták.

Az oszmán padisahok még legpuritánabb hétköznapi viseletükben is a pompát és fényűzést képviselték. A fiatal Oszmánt azonban nyomasztották a drága ékkövekkel díszített tollforgók, az ékszer berakásos handzsárok, a súlyos prémek, gyémánt-, smaragd- és rubingombok, az igazgyöngyös kaftánok, díszes övek. A díván gyűlése, követfogadási ceremóniák, hivatalos ünnepek és vallási ünnepek kivételével nem viselte magán a kincstári sallangokat. A mindennapokban szerényen öltözködött, mint egy jómódú és megfontolt ember. A korábbi padisahok álruháit viselte rendszeres, hétköznapi viseletként. A felettébb jóképű, izmos testalkatú tizennégy esztendőös szőke legényt a csalódott és kikosarazott kacér, incselkedő, forró vérű ágyasok „Paplanos Ifjú”-nak, „Bőrpapucsos Ifjú”-nak és „Helvás Ifjú”-nak csúfolták. A nép pedig ahelyett, hogy

felnézett volna rá, elítélte, és a padisahot a „drága Oszmán cselebi” vagy „Szőke Oszmán cselebi” becenévvel illette.

A nép legalja, a naplopók és bajkeverők, a mezítlábas és csupasz lábszárú evezőlapátosok, a dereglyések, a teherhordók nem nézték jó szemmel a padisah egyszerű és puritán öltözetét, és úgy vélték: „Ennek az uralkodása alatt bármit megtehetünk...” Nyolckilenc nőt, és legalább ugyanennyi kamasz fiút, akinek már nőni kezdett az arcszörzete, a város különböző pontjain vadul megerőszkoltak. Ekkor azonban „Drága Oszmán cselebi” villámcsapásként lesújtott a város azon részeire, melyeket a bűn melegágyaként tartottak számon. Összeszedetett minden feslett erkölcsűt, romlottat és bajkeverőt, majd ezeket a hajóépítő műhely hajóinak lapátjaihoz láncoltatta. A legelvetemültebbeket pedig csónakba rakatta, hogy a Márvány-tenger nyílt vizén követ kössenek a lábukhoz, és a mélybe vessék őket. Musztafa szultán röpke egy hónapos uralkodása alatt a borozók kinyitottak, és gombamód elszaporodtak. Most ismét bezáratták őket, és néhány borozótulajdonost felakasztottak saját kocsmájának bejárata előtt.

Az isztambuli bajkeverők zöme, noha nem voltak nyilvántartásba véve, úgy élt, mintha janicsár lett volna. Egyesek a vádlijukba, mások a bicepszükbe tetováltatták az adott janicsár zászlóalj jelvényét. Csakhogy még ezek a szimbólumok sem mentették meg őket a padisah haragjától. Az igazi, hivatásos janicsárok pedig ahelyett, hogy azon hóbörögtek volna, hogy: „Milyen joggal viselik a mi zászlóaljunk jelvényét azok a szégyentelenek!”, a padisah ellen fordultak. Azzal vádolták a padisahot, hogy meggyalázza a janicsár egységeket. „Ez nem vezethet jóra!” – mondogatták a janicsárok. Oszmán szultán az ő köreikben a „Sárga Kígyó” gúnynevet kapta.

Mehmed pasa, a nagyvezír helyettese kapta az első nagy pofont Oszmán szultántól. Egy nap tanítója biztatására a tizennégy esztendőös padisah ezt kérdezte a nagyvezír helyettesétől:

— Hogy javasolhattad Musztafa szultánt a trónra, ha egyszer tudtál az elmebajáról?

Mehmed pasa már éppen nyitotta volna a száját, hogy válaszoljon. Ám ekkor a fő fekete eunuch, aki szintén jelen volt, így szólt:

– Drága jó padisahom... Én előre figyelmeztettem a nagyvezír helyettesét, hogy Musztafa szultán gyengeelméjű herceg, de Mehmed pasa nem hallgatott rám. Csupán azt felelte, hogy Musztafa sokat raboskodott, és biztosan emiatt van, de idővel majd rendbe jön. Ezeket mondta, és megakadályozta, hogy te kerülhess a trónra...

Mehmedet azon nyomban felmentették tisztségéből. Amikor hazaért a szerájából, gyorsan elhadart egy hálaadó imádságot, amiért ép bőrrel megúszta ezt az esetet.

A második, súlyosabb pofon a kizlár aga, a fő fekete eunuch, Musztafa aga arcán csattant. Egy nap Omer hodzsa efendi így szólt:

– A kincstár gondokkal küszködik. A fő fekete eunuch pedig olyan gazdag, mint Krózus. Vajon honnét szerezte ezt a hatalmas gazdagságot az a fekete rabszolga, aki anyaszült meztelenül érkezett a hazájából? Es minek neki ez az óriási vagyon?

Omer hodzsa efendi nem a „kincstári gondok” miatt hozta ezt szóba, hanem a saját nyugtalansága miatt. Ugyanis a szűkszájú szemesen aga egy nap figyelmeztette a hodzsa efendit, hogy hagyja már békén a padisahot egy kicsit, és ne szóljon bele minden egyes dologba.

A tapasztalatlan padisah megfélelkezett Musztafa aga hűségéről és áldozatkész szolgálatáról. A tisztségéből felmentett fő fekete eunuch minden holmiját elkobozták, és csupán néhány rend ruhával és alsóneművel ellátva, egy falat kenyérral, könyörületet nem ismerve hajóra rakták, majd visszaszállították Egyiptomba.

A nép száján persze nem volt lakat, és nem is lehetett elhallgattatni. Ömer efendit „szélsőséges hodzsá”-nak titulálták. A

fiatal padisahról pedig azt híresztelték, hogy: – Nem lehet megbízni ebben az Oszmán cselebiben... Aki ilyet tesz az öreg és hűséges szolgájával, attól bármi kitelik. Az ilyen ember lába nyomán nem nő fű... Mi lesz majd akkor, ha valami nagy bajba sodródik a birodalom az uralkodása idején?!

Egyik éjjel feltűnt az égbolton egy üstökös, amely fényoszlopra hasonlított. Mintha fejjel lefelé állt volna, és ezt mindenki rossz jelnek vélte.

– Rövidesen vége lesz Oszmán szultán uralmának! – beszélték az emberek.

A Magyarországról hazaérkezők azt mesélték: – Egyik nap a kora délutáni ima idején megjelent egy sötét felleg, majd viharos gyorsasággal nőtt, és rövidesen beborította az egész égboltot. Ezután a fekete felhőből vérvörös eső hullott, és kereszt formájú villámok cikáztak az égen... Az égből fekete kődarabok potyogtak...

A hallgatók így szóltak: – Ha ez történt ott nemrégiben, miért ne történhetne itt is hasonló hamarosan... A padisah uralkodása alatt még az Antikrisztus is megszülethet!

A szerencsétlenséget hozó padisah

Oszmán szultán idejében sem vér, sem kő nem hullott Isztambulra. És nem született meg az Antikrisztus sem! Ám olyan kemény és zimankós telet éltek meg, amelyet még nem tapasztaltak az ott élők. Az Aranyszarv-öböl befagyott. A Boszporusz is befagyott. A merészebbek és vakmerőbbek átsétáltak Galatából Isztambulba a jég hátán.

Ezerharmincban út lett Üszküdarba, befagyott a Földközi-tenger.

A Hasimi cselebi által említett dátum egy híres költeményből származik. Ha az arab eredetű betűket az „ebdzsed” skála szerint sorba rendezik, akkor a hidzsra naptár szerint „1030”-at kapunk, vagyis időszámításunk szerinti 1621-es esztendő február havának első napjait.

Egy másik költő, Nesáti így írt erről az időszakról:

*Menthetetlenül befagyott a tenger ezerharmincban
a kemény fagyoktól!*

Ki tudja, milyen csodaszép látványt nyújthatott a befagyott szoros a városlakóknak.

A nép azonban nem gyönyörködött a látványban, és a költeményt sem méltatta eléggé... Az utak járhatatlanná váltak a torlaszok miatt, és az élelmiszer-szállító hajók nem tudták megközelíteni Isztambult. Nem volt se tűzifa, se kőszén. Alig kétszáz gramm kenyeret lehetett kapni egy akcséért! És a hús kilója tizenöt akcséba került! Soha nem hallott, soha nem látott drágaság! Mindenki meg volt győződve róla, hogy Oszmán szultán szerencsétlenséget hozó padisah.

Egy szép napon dervis érkezett az új fő fekete eunuchhoz, Szülejman agához. Ezt a fiatal és jóképű férfit Alinak hívták, és mezítláb jött az arasznyi hóban. Miközben mindenki vastag subát és bundát öltött magára, ő csak egy vékony köpenyt viselt. Mellkasa fedetlen volt, és fekete szakállal keretezett arcán izzadságcseppek gyöngyöztek. Fején nem volt sapka, hosszú haja lobogott. Átadott egy papírfecnit Szülejman agának, mondván:

– Ezt add oda a padisahnak... Testvérét, Mehmed herceget zárassa be a szerájban, méghez a mihamarább!

A férfi tomboló hóvihárban tette meg az utat, és ilyen mostoha időjárási körülmények között alig lehetett látni az utat. Cudar időben érkezett, és ugyanilyen viszonyok között távozott.

A papíron egyetlen, egyszerűen megfogalmazott sor állt:

„Mi a testvéredet, Mehmed szultánt kérjük... Engedd át az Oszmán Birodalom trónját, és te csak foglalkozz az imával és a bűnbánattal!...”

Ez alatt az egyetlen sor alatt több mint ezer aláírás, pecsét, ujjlenyomat sorakozott... Számtalan Ali, Veli, Musztafa nevű személy. .. Több ezer név. Vajon kik voltak ők? És vajon hol szövegezték meg ezt a követelést?

Bemártották szegény, mit sem sejtő Mehmed herceget.

Oszmán szultán szent háborút hirdetett Lengyelország és Magyarország ellen. A padisah sisakkal a fején, páncéllal a testén, lóháton hagyta el Isztambult pompás, díszes kísérettel. A nép tettetett jókedvvel búcsúztatta az uralkodót. Sokan tapsoltak, míg mások azt rebesgették a háta mögött:

– Ennek még a szent háborúja is balul fog elsülni!

– Allah óvja meg az iszlám katonákat a hitetlen gyaurok kardjától!

Sokak száját hagyta el szitok és átok, amikor elterjedt a hír, hogy Oszmán szultán a szerájából való távozásakor megfojtatta testvérét, Mehmed herceget. Mi mindent pletykáltak akkoriban!

– Állítólag Mehmed herceg olyan jóképű volt, mint a bibliai Szent József.

– Azt mondják, hogy briliáns volt az elméje...

– Állítólag amikor a hóhérok beléptek a szobájába, egekig visszhangzott a jaj szava... Azt kiabálta, hogy „Oszmán... arra kérem Allahot, hogy miként te megfosztottál engem az életemtől, neked se legyen hosszú életed!”

– Csúnyán fogja végezni ez az Oszmán szultán!

A hadba vonuló katonák napokon, hónapokon keresztül meneteltek kedvtelenül és erőltetetten. Nem lelkesítette őket a köztük szétosztott pénz, adomány és bahsis, és nem derültek jobb kedvre a nyájas szavaktól sem. Lengyelországba érve

megostromolták Hotzin várát, de nem tudták bevenni. Rengeteg ember és hadianyag veszett oda a hosszú út során. Végül Oszmán szultán üres kézzel tért vissza Isztambulba.

Harmadik éve uralkodott, és immár tizennyolc éves, pelyhedző állú fiatalemberré érett. Ám továbbra sem vált önállóvá, hanem mindig tanítója útmutatása szerint cselekedett. Egy szép napon így szólt hozzá Ömer hodzsá efendi:

– Ezek a janicsárok hitetlen és az igaz hitet nem ismerő kártevők, akiket ki kell végezni, mert hazaárulók, és csak a padisah vesztét akarják!

Oszmán szultán habozás nélkül ezt felelte: – Teljes mértékben igazad van, hodzsám... Esküszöm, hogy a kardommal kiirtom őket az utolsó szálig!

Azt kérdezte a mesterétől: – Mit kell majd tennem?

Ömer hodzsá máris elmondta a tervét: – Jelzed, hogy Mekkába készülsz a szent zarándoklatra... Elmegy Egyiptomba, és az egyiptomi lovasságból toborzol magadnak egy hadsereget. Ezekkel a katonákkal visszatérsz majd Isztambulba, és könnyedén végzel a janicsárokkal.

Alighogy kitudódott, hogy a padisah zarándoklatra készül, a janicsárok között nagy zúgolódás támadt. A legfőbb hangadók csoportokba gyűlve tanácskozni kezdtek:

– Számptalan dicső és híres padisah ült már az Oszmán Birodalom trónján, ám egy sem ment el Mekkába zarándoklatra!

– Vajon ennek az Oszmán cselebinek honnét támadt ilyen ötlete?

– Csak nem azt forgatja a fejében, hogy majd lever minket az egyiptomi és arábiai katonák segítségével?

– Nem engedélyezzük a mekkai zarándoklatát!

– Ha nem hallgat ránk, majd egy olyan padisahot ültetünk a trónra, aki hallgat ránk!

– Az Egyiptomot, egész Arábiát és Iránt meghódító Dicső Szelim szultán eljutott egészen Egyiptomig, de még ő sem ment el a zarándoklatra!

– A szüntelenül csatákat vívó, Magyarországot meghódító Hatalmas és Dicső Szulejmán szultán is elmehetett volna Hidzsázbá^[46] zarándoklatra, ha kedve tartja, mégsem ment!

– Oszmán cselebit nem lehet egy napon említeni ezekkel az uralkodókkal, és nem mérhető össze a hírük, uralkodásuk, hitük és erkölcsi tartásuk!

Az Isztambul feletti ragyogó égbolt egyik pillanatról a másikra beborult. Felszították a gyűlölet lángját, és Oszmán szultán belesétált ebbe a vadul lobogó tűzbe.

A rettenetes álom

Azokban a napokban történt, hogy Oszmán szultán hátborzongató álmot látott az egyik éjjel. Riadtan ébredt fel az éjszaka kellős közepén. A következőket látta álmában:

A trónján ült, és a Koránt olvasgatta. Megjelent előtte Mohamed próféta, és kivette kezéből a Szent Koránt, levette hátáról a palástot, és lekevert neki egy nagy pofont, amelytől Oszmán szultán leszédült a trónjáról. A szultán odaborult a próféta lába elé, hogy megcsókolja, ám Mohamed próféta nem engedte.

A szultán elmesélte ezt a hihetetlen álmát Ömer hodzsza efendinek. Erre a hodzsza a következőképpen reagált:

– Padisahom... Elmélyültél az imádságban, aztán kételyeid támadtak... Az álom tulajdonképpen dorgálás, amiért kételkedsz. Ha álmodban nem tudtál lábat csókolni a próféta urunknak, majd elmész zarándoklatra, és a próféta urunk dicső síremlékénél teszel tiszteletet.

Oszmán szultán nem találta kellőképpen kielégítőnek a hodzsza efendi magyarázatát. Leírta az álmában látottakat, és levél formájában elküldte az üszküdari sejhnek, Aziz Mahmud Hüdai efendinek, hogy megfejtse a jelentését.

A padisah azt is megírta, hogy a hodzsza efendi milyen magyarázattal szolgált. Aziz Mahmud Hüdai efendi bánatosan a következő választ vetette papírra, majd küldte el a padisahnak – nem azzal az emberrel, aki hozta a levelet, hanem az egyik saját bizalmas dervisével:

„A Szent Korán, amelyet álmodban olvastál, magát a nemes vallási bíróság parancsát jelképezi, a szultanátus és a kalifátus szimbólumának felel meg. A palást pedig a testet, vagyis az életet szimbolizálja. Padisahom, ajkad állandóan nyíljon imára, és ne feledkezz meg a bűnbánatról sem...”

A nagy sejh álmofejtésének olvasása után a padisahon erős nyugtalanság lett úrrá. Sorra felkereste az Isztambulban található szent emberek türbéit, azaz síremlékeit. Egy pénteki napon pedig elment a Szultánszelim-dzsámiba a pénteki nagyimára... A nép már megszokta az egyszerű ruhákban járó-keelő „Oszmán cselebi”-t, ám azon a pénteken először látták Oszmán szultánt előkelő és fényűző uralkodói pompájában. Megdöbbentek. Az utcákon és a dzsámiban egyetlen kedvességet vagy szeretetet sugárzó szempár sem szegeződött rá. Egyesek megállapították:

– Oszmán cselebihez nem illik a padisahi öltözet!

Mások gúnyosan megjegyezték: – Úgy néz ki, mint egy pamuttigris!

A szultáni palotában és a birodalmi előkelőségek palotáiban megkezdődtek a zarándoklat előkészületei. Egyik nap a főasztrológus Mehmed cselebi véletlenül összefutott a defterdár, vagyis a pénzügyminiszter Baki pasa segédjével. Közeli jó barátok voltak. Ezt a férfit bízták meg a zarándokútra szükséges pénz biztosításával, ami komoly feladatnak számított. Mehmed cselebi

pedig az emberek születési dátumának ismeretében különféle jóslatokat mondott a csillagok állása alapján. Amikor belebotlott Baki pasa segédjébe, így szólt hozzá:

– Ne fáradj feleslegesen, a padisah úgysem fog elmenni a zarándoklatra!

És véletlenül kifutott a száján a következő is:

– A zarándoklat nem hadjárat, márpedig itt valami más van készülőben.

A főasztrológustól hallottakat Baki pasa segédje továbbadta másoknak, és hamar szárnyra kaptak a gonosz pletykák.

A hidzsra szerinti 1031-es esztendő Redzsep havának hetedik napján, egy szerdai napon történt. A keresztény időszámítás szerinti 1622. május 18-án, az Akszarajban fekvő nagyméretű új janicsár kaszárnya tágas belső udvarának közepén álló dzsámiban sokan összegyűltek. Ezen a „Középső-dzsámi”-nak nevezett imahelyen összesereglettek a janicsárok és a zsoldos szpáhik közül a legjelentősebb hangadók, hogy tanácskozzanak.

– Mind ez ideig egyetlen padisah sem ment el zarándoklatra... A mostani miért akar mindenáron elmenni?

– Oszmán szultán gyűlöli a janicsárokat és a zsoldos szpáhikat, és ez a zarándoklat csak ürügy, valójában fel akarja számolni a szervezeteinket.

– Holnap hívjuk össze az ulemát az Atmejdáni^{47} tér melletti Szultanahmet- dzsámiban, és akadályozzuk meg, hogy a padisah elmehessen zarándoklatra.

Aznap egy gálya érkezett az oszmán szeráj előtti kikötőbe. A hír tűzvészként terjedt az isztambuliak között:

– A zarándoklatra készülődő padisah a sátrával és a zászlókkal átkel Üszküdarba!

Még, akik sokadik szájból hallották a hírt, azok is így esküdöztek:

– Saját szememmel láttam!

A katonák és a nép előzönlötte az utcákat, és az Atmejdáni felé igyekeztek nagy csapatokban. Fellázadt egész Isztambul népe. A padisah apósa, a sejhülszlám Eszád efendi kiadott egy fetvát,^{48} hogy megakadályozza a puccsot, és felmentette a padisahot a zarándoklat alól.

– Nem akarjuk, hogy a padisah zarándoklatra menjen!

– A főmufti kiadott egy fetvát...

– A fetva önmagában még nem elégséges...

– Menjünk el a nagyvezírhez, Diláver pasához és a padisah tanítómesteréhez, Ömer efendihez... Menjenek oda Oszmán szultánhoz, és tudassák vele a kérésünket...

A tanácskozáson jelen levő janicsár aga ekképpen szólt:

– Ne térjetelek le a törvény útjáról!

Csakhogy a nem várt és heves reakciók miatt szélesebben lovára pattant, majd meg sem állt a Szulejmánijében levő hivataláig.

Ömer hodzsa efendi éppen a palotaszerű villájában üldögélt, és az ablakából az utcát bámulta. Amikor meglátta, hogy óriási, dühös tömeg közeledik az otthona felé, azonnal felpattant a helyéről, és belebújt az egyik szolgájának a ruhájába, azzal a másik utcára nyíló hátsó kijáraton keresztül titokban távozott. Talán akkor sem esett volna baja, ha nem menekül el. A janicsárok és a lovas katonák hangosan dörömböltek a bejárati ajtón.

– Jöjjön ki a hodzsa efendi, és közölje a nép akaratát a padisahhal – zúgta a tömeg.

Az efendi szolgálói pedig ezt felelték:

– Nincs itt az efendi. Elment a szerájba!

Ömer efendi felbecsülhetetlen értékű bútorokkal teli otthonát néhány perc leforgása alatt teljesen kifosztották. Majd a tömeg elindult Diláver pasa palotájához. A pasának már csak hült helyét találták. Ekkorra már ő is elmenekült. Talán neki sem esett volna semmi baja, ha nem szökik el. Ráadásul a pasa emberei fegyvert ragadtak, de az érkező tömeg nem volt felfegyverkezve. A pasa

emberei rálöttek a nyíllal az érkezőkre anélkül, hogy belegondoltak volna a következményeibe. Néhányan megsebesültek. Ekkor valaki azt kiabálta:

– Szerezzünk fegyvert a Szpáhi Bazárban!

Ezzel a kiáltással vette kezdetét Oszmán szultán tragédiája. A valódi, komoly felkelés vihara azonban csak másnap, csütörtökön tört ki.

A felkelés

A Szultanahmet nevű városnegyedben található Szpáhi Bazár volt Isztambul legnagyobb fegyverpiaca. A bazárban dolgozó kereskedők a katonák lába elé borultak. Már esteledett, és a katonák végül letettek a bazár kifosztásáról. A janicsárok a laktanyájukban tartották a fegyvereiket, a zsoldos szpáhik pedig az isztambuli legényszállásukon a szobáikban. Így aztán beletörődtek, hogy majd másnap kerül sor a lázadásra.

Amikor Oszmán szultán értesült arról, hogy a katonák fellázadtak, és kifosztották tanítómesterének otthonát, a szerájba hívatta a vallástudósokat:

– Azt akarják, hogy őfelsége tegyen le a zarándokltról, és száműzze a hodzsá efendit és a fő fekete eunuchot, Szulejmán agát, akik kitalálták és javasolták a zarándoklatot! – mondták.

Mire a padisah ezt válaszolta: — Menjetek, és mondjátok meg nekik, hogy nem fogok elmenni Mekkába, de a tanítómesteremet és a fő fekete eunuchot semmi szín alatt sem fogom száműzni! Sőt senkinek sem engedem, hogy egyetlen ujjal hozzájuk éljen!

A katonákkal tudatták a padisah döntését, mire azok közölték, hogy másnap majd minden eldől. Azon az éjszakán szárnyra kapott egy hír a janicsár laktanyában: – A padisah állítólag kinyitatta a

fegyverraktárat, és felfegyverezte az összes bosztandzsit^{49} a szerájban!

A szerájt őrző és védő bosztandzsik között pedig egy másik pletyka terjedt viharos gyorsasággal: – A janicsárok lehozták az ágyúkat a hadiflotta hajóiról, és ezekkel az ágyúkkal fogják majd ostromolni a szerájt övező magas kőfalakat!

Mindkét fél átvirrasztotta az éjszakát. Másnap reggel aztán a janicsárok és a szpáhik az akszaráji janicsárlaktanya előtti Etmejdáni nevű téren gyülekeztek. Tetőtől talpig felfegyverkeztek. Az Etmejdániról a Fátih-dzsámihoz mentek, majd odahívták az ulema, vagyis a vallástudósok legnagyobb tiszteletben tartott testületének tagjait. Az odaérkező előkelőségek egyike azt javasolta:

– Az Atmejdáni melletti Szultanahmet-dzsáminál kellene összegyűlnünk!

Elfogadták a javaslatát, és Fátihból óriási emberáradat hömpölygött az utcákon Szultanahmet felé.

Isztambul hatminaretes, új és fényűző dzsámijában először is azt követelték a padisahtól, hogy fejezzen le hat embert. Azt rótták fel nekik bűnként, hogy a padisahot a zarándoklatra biztatták, illetve kemény kézzel bántak a janicsárokkal. Ez a hat név a következő volt: a nagyvezír, Diláver pasa, Ömer hodzsa efendi, a fő fekete eunuch, Szülejman aga, Baki pasa, a pénzügyminiszter, a nagyvezír helyettese, Ahmed pasa, valamint Naszúh aga, a szekbánok^{50} vezetője.

A sejhülszlám, aki a padisah apósa volt, valamint az előkelőségek átvették a megszövegezett követelést, és a szerájba mentek Oszmán szultán így reagált:

– Márpedig nem adom ki nekik ezeket az embereket!

– Drága jó padisahom... A janicsárok eddig mindig elérték a céljukat. A viszály csak fokozódna, és nem lehet majd megállítani...

A tizennyolc esztendő fiatalember egyszerre csak felfortyant: – Úgy tűnik, ti tüzeltétek fel a janicsárokat... Én majd gondoskodom

arról a csapatról, ám mielőtt végeznék velük, veletek fogok leszámolni!

Megparancsolta, hogy az előkelőségek ne menjenek vissza a Szultanahmet-dzsámiba, hanem maradjanak ott a szerájban. Minthogy nem érkezett hír a szerájba távozó ulema tagjai felől, az Atmejdáninál várakozó iszonyatos tömeg megindult az oszmán palota felé. A janicsárok és katonák csapataihoz óriási tömegek verődtek a nép fiai közül. A tömeg lassan hömpölygött, és elrettentő látványt nyújtott.

A szerájban senki sem ragadott fegyvert, és a Birodalmi Kapu is nyitva állt. Az oszmán szeráj Első Udvarát egy szempillantás alatt megtöltötték a beözönlő emberek. A még fegyvertelen lázadók az udvaron levő tűzifaraktárt megrohamozva felkaptak egy-egy husángot. Kiáltásukba beleremegett még az ég is. Több mint két órán keresztül ordibáltak. Egyszer még a Középső Kaput is megpróbálták betörni, de legnagyobb döbbenetükre az a kapu sem volt bezárva. A szeráj harmadik kapuját, a Boldogság Kapuja nevezetűt is megrohamozták, amelyik a háremhez vezetett. Ezt is nyitva találták.

A szerájt védő örök fellázadtak a padisah ellen.

Hangos kiáltás hallatszott, amint a janicsárok, a szpáhik, a nép, a csőcselék, a fedetlen lábszárú söpredék belépett a hárembe a Boldogság Kapuján keresztül.

– Musztafa szultánt akarjuk!

Ezt követően több tízezen egyszerre üvöltötték teli torokból, hogy:

– Őt akarjuk!

A Hasz Oda, vagyis a szultán magánlakosztálya előtt egy ott szolgáló zülüflü aga – a padisah személyes szolgálatában álló negyven fiatalember egyike – egy kupola felé mutatott az ujjával. A hárem egyik kupolájára mutatott, majd odaszólt az egyik janicsárnak:

– Ott megtaláljátok azt, amit kerestek!

Csakugyan igaza volt. Abban a kupolás helyiségben tartották fogva Musztafát, a korábbi szultánt. A janicsárok egymás vállára állva felmásztak az épület tetejére, és a zülüflü legény által mutatott kupolát megpróbálták ásókkal betörni. Puskával lelőtték azt a fekete rabszolga agát, aki megpróbálta őket megakadályozni, és rájuk nyilazott. A kupolát végül sikerült betörniük, és az egyik janicsár kötélben leereszkedett az épület belsejébe.

Musztafa egy párnán ült, két oldalán egy-egy rabnő álldogált. Az örült láthatóan önkívületben volt. Rá sem hederített a feje felett óriási robajjal beszakadó kupola zajára. Sőt azt a janicsárt sem vette észre, aki a lukon át kötéll segítségével leereszkedett, és megcsókolta a talajt a lábai előtt. A janicsár megköszöri a torkát, majd a következőket mondta:

– Drága padisahom... Odakint a szolgálid téged óhajtanak, rád várnak!

A padisah meg sem hallotta ezeket a szavakat, és csak annyit nyögött ki, hogy:

– Vízet!

Három napja egyetlen falat kenyeret és egyetlen korty vizet sem adtak neki. Odafentről sebtiben vizet engedtek le egy kis bőrkulacsban. Musztafa egy hörpintésre kiitta a tartalmát. Annyira remegett a keze, hogy nem bírta rendesen megfogni a kulacsot, és a tartalmának felét magára öntötte. Felettébb szánalmas látványt nyújtott.

Erősen a derekához kötözték a kötelet, majd felhúzták az örültet a tetőre. Onnét pedig lesegítették, és az Előterjesztések terméhez vitték.

Musztafa hallgatott, nem szólt egyetlen szót sem. Arca nem árulkodott semmilyen érzelemről. Nem lehetett felfedezni rajta sem az öröm, sem az izgatottság, sem a pánik jeleit. Tekintete üres, kifejezéstelen és homályos volt. Szakadt burnuszt viselt, derekán

ügyetlenül feltekert övét. Borzas és ápolatlan haja összenőtt a szakállával. Négy éve nem járt már borbélynál! Fején egy koszos, félgömb alakú, pici sapka volt. Az Előterjesztések terméhez nagy nehezen érkezett meg: két janicsár katona kétoldalról belekarolva ügyel-bajjal vonzolta odáig.

Eközben a hárem kapuján kilépett két ember. Egyikük egy szemesen volt. A tömeg kardokkal, handzsárokkal és dárdákkal pillanatok alatt felkoloncolta és lekasabolta Diláver pasát, a nagyvezírt, valamint a fő fekete eunuchot, Szülejman agát. A meztelenre csupaszított holttestüket lábukhoz kötözött kötelekkel egészen az Atmejdáni nevű térig vonzolták. Musztafa tétlenül nézte a szeme előtt lezajlott véres eseményeket. A vallástudós efendik így szóltak a tömeghez:

– Lám, padisahunk, Oszmán szultán teljesítette a kéréseteket... Most pedig távozzatok a szerájból!

Erre valaki a janicsárok közül elkiáltotta magát:

– Megtaláltuk, amit kerestünk. Azelőtt is Musztafa szultán volt a hivatalos uralkodó, és most is ő lett az... Nem kell nekünk Oszmán cselebi!

A tragédia kezdete

Az egyik vallástudós efendi, aki nem engedélyezte, hogy Oszmán szultán elhagyja az oszmán palotát, odaszólt a janicsároknak, akik az örültet az Előterjesztések Termébe hozták:

– Vigyétek vissza Musztafát oda, ahonét hoztátok, vagy később nagyon meg fogjátok bánni! Nem ép az elméje...

Egy csorbadzsi visszakiabált az efendinek: – Számunkra kívánatosabb egy gyengeelméjű uralkodó annál az épelméjűnél, aki

számtalan derék legényt kövel megtöltött csónakokba ültetve a tenger fenekére küldött!

A vallástudósok haboztak, mert nem akartak hűséget fogadni egy tudvalévően beteg elméjű uralkodónak. Ekkor a janicsárok kirántották kardjukat a hüvelyéből. Így aztán az ulema tagjai a kardok nyomására hűséget fogadtak Musztafa szultánnak. Az örültből ismét uralkodó lett.

Oszmán szultán bezárkózott a hárembe. A szerencsétlen véget ért Diláver pasától kapott pecsétjét egy megbízható emberére, Hüszejin pasára bízta. Egy másik bizalmasát, Kaidzsibasi Ali agát pedig kinevezte janicsár agának. Még mindig ő volt az Oszmán Birodalom uralkodója.

Az oszmán szerájba behatolt janicsárok hosszasan tanakodtak, és erre az elhatározásra jutottak: – Nem hagyhatjuk a padisahunkat a szerájban, amíg Oszmán szultán a háremben tartózkodik! Vigyük el Régi Szerájba az anyjához!

A leginkább szoborhoz hasonlító, szótlan örültet felültették egy betegszállító kerek kocsira a vele együtt raboskodó két ágyassal és egy Dervis nevű, a Belső Palotában szolgáló fiúval. Aztán a kocsi rúdját a vállukra kapták, majd eget rengető kiáltással megindultak a Bejazitben található Régi Szeráj felé. Amint megérkeztek a palotába, újabb szóbeszéd jutott a fülükbe. Azt beszéltek, hogy állítólag Oszmán szultán a bosztandzsik kíséretében a Régi Szeráj felé tart. A hír hallatán felültették ugyanerre a hordozható kocsira az örömtáncot lejtő válíde szultánát is, és sietve átszállították Őket az Akszarájban található laktanyájuk középső udvarán levő dzsámiba.

A janicsár agák hivatalos rezidenciája és hivatala, az Agakapisziként ismert csodaszép és elegáns palota Szulejmánijében volt. A janicsár aga, akinek nem engedelmeskedtek a katonák, a kaszárnyából egészen a palotájáig futott. Amikor tudomást szerzett róla, hogy Oszmán szultán felmentette, és mást nevezett ki a helyére, teljesen összezavarodott. Aztán üzentek neki azok, akik Musztafa

szultánt átszállították a janicsárlaktanyában levő dzsámiba. „Mi elégedettek vagyunk vele, ne féljen tőlünk, jöjjön el a laktanyába, és tegye le a hűségesküt Musztafa szultánnak!” A janicsár aga így is tett.

A dölyfös cserkesz asszony, aki ismét elnyerte a válide szultáni rangot, olyan dolgot művelt, amire senki sem számított. Mindenekelőtt kiadta a parancsot:

– Fiam újbóli uralkodóvá választásának öröme bocsássák szabadon valamennyi foglyot, akik a janicsár aga hivatalának börtönében, a Babadzáfer börtönben, a Rumeliai erőd tömlöceiben, Galata és a hajóépítő műhely börtönében, és a Héttorony falai között raboskodnak!

A több száz börtöntöltelék mind az utcákra tódult. Ezek mindenféle gonosz és gaz tette kapható emberek voltak. A város biztonságáért felelős janicsár agák nem tudták, mitévők legyenek. Ezzel nagyjából egy időben, nyakában az Oszmán szultántól kapott agai kinevezéssel, Ali aga megérkezett a janicsár aga hivatalának épületéhez, az Agakapiszihoz. A janicsárok fontosabb előljáróit meglepte Ali aga bátorsága. Elésiettek, és ekképpen öntötték szavakba csodálatukat:

– Méltóságos aga urunk!

Ali aga viszont alig látott az orra hegyéig, nagyon elővigyázatlan volt:

– A katonák és a városlakók közül összegyűlt néhány hitvány gazember. Reményeim szerint meg ezen az éjszakán ellátom a bajukat!

Ezeket mondta, ám a hír szélvészfényként söpört végig az Agakapiszin. Egy érkező futár a következő hírt hozta:

– Méltóságos aga... Néhány gazember kifosztotta a maga otthonát, és állítólag felénk tartanak!

Ali aga felettébb meglepődött a hír hallatán:

– Akkor megyek és megmosdom, hogy imádkozhassak!

Felkelt. Felpattant a felnyergelt lova hátára, azzal illa berek, nádak erek, elinált. Vezető híján az eseményeket nem lehetett irányítani. A trón sorsa annyira bizonytalanná vált, mint egy háborgó tengeren hánykolódó hajóé.

Oszmán szultánnak is voltak áldozatkész emberei, akik készen álltak életüket adni az uralkodóért. Az oszmán palota háremébe zárkózott padisahnak szüntelenül hozták odakintről a híreket. Állandóan tudósították az aktuális helyzetről. Amikor megtudta, hogy örült bácsikáját a janicsárok a laktanyájukba vitték, megadta az engedélyt a mellette levő magas rangú előljárónak:

– Most már elmehettek... Ha szükséges, meneküljtek, és jól rejtőzzetek el!

Csupán az új nagyvezír, Hüszejin pasa maradt ott mellette. A tizennyolc éves, tapasztalatlan fiatalember nem tudta, mitévő legyen.

Arra azonban cseppet sem vágyott, hogy a szeráj egyik szobájának ajtaját rázárják. így szólt a nagyvezírhez:

– Menjünk át Üszküdarba... Onnét meg tovább Burszába. Az a birodalom régi uralkodói központja. Ott megállapodhatunk. Musztafa szultán padisah lett... Néhány napon belül úgyszólván kiderül, hogy milyenek a képességei!

Erre Hüszejin pasa:

– Drága padisahom... Ez alkalommal úgy választották meg, hogy tudtak az örültségéről... Nem fog néhány napon belül lezajlani. Számunkra az lenne a legelőnyösebb, ha a janicsár aga palotájába menekülnénk, a janicsárok közé... A janicsár agákat és a többi janicsárt is a magunk oldalára állíthatjuk a kincstárral...

A padisah zöldfülű volt ugyan, ám jobban átlátta a helyzetet, mint a nagyvezír:

– Ha csak janicsárokkal kellene számolnunk, akkor valóban ez lenne a helyes... Csakhogy ott vannak a szpáhik és a vallástudósok is... Ráadásul az ő oldalukon állnak a városiak is... Nekünk mielőbb át kell jutnunk a túloldalra, Anatóliába!

Hadzsi Mehmed agának, a bosztandzsibasinak^{51} kiadta a parancsot, hogy készítse elő a csónakokat. Ez a hű szolgája szégyenkezve így válaszolt:

– Padisah uram... Senki sem maradt a bosztandzsik közül... Egyetlen ember sincs, aki evezne!

– Akkor szerezz egy csónakot valamelyik kikötőből!

Hadzsi aga kisvártatva megint csak szomorú ábrázattal azt mondta: – A kikötőkben egyetlen csónakot sem láttam... Mindet elkötötték!

Ekkor Oszmán szultán beadta a derekát, és elfogadta a nagyvezír javaslatát. Maga mellé vette Hüszejin pasát és a bosztandzsibasi Hadzsi Mehmed agát, valamint tíz erszény aranyat, azzal lóra pattant, és a Szulejmánijében található janicsár palotához ügetett. Az oszmánok történelmében először fordult elő, hogy egy padisah az ellene fellázadó janicsároknál keresett menedéket.

Felment a függöny. Oszmán szultán tragédiája elkezdődött.

A tragédia ocsmány szereplői

Oszmán szultánt óriási tisztelettel, padisahként fogadták az Agakapisziban. Nem lelte ott az általa kinevezett Kara Ali agát, ezért így szólt a korábbi, szintén Ali nevű agához, aki hűséget fogadott Musztafa szultánnak;

– Ötven aranyat adok mindegyik janicsár szolgámnak... Csináltatok nekik posztóból egy-egy rend ruhát... A szpáhik napibérét pedig megemelem tíz akcséval... Most pedig menj, és közöld ezt a janicsár kaszárnijában levő alattvalóimmal!

Az aga engedelmeskedett a parancsnak. Visszatért a laktanyába, ahonnan nemrég érkezett. Először is félrevonta a janicsárparancsnokokat, hogy tájékoztassa őket a fennálló

helyzetről, továbbá átadta nekik a padisah üzenetét. Ezek a katonák bajszuk alatt titokban megmosolyogták az aga naivságát, de nem adták a tudtára a szándékukat.

– Nagyon méltányos a szultántól – felelték. – Ma éjjel maradj itt a laktanyánkban, és holnap majd összegyűjtjük a katonákat a téren. Magad fogod közölni velük a szultán döntését, mi pedig majd jóváhagyjuk, és akkor a janicsárok is elfogadják, hogy Oszmán szultán továbbra is a padisahunk maradjon.

Ez 1622-ben, a május 19-ről a május 20-ra virradó éjjel történt. Azon az éjjelen a csorbadzsik és az odabasik magukhoz hívták a hangadó janicsárokat, és ezt kérték tőlük:

– Ne hagyjátok az agát szóhoz jutni! Amint belefogna a mondandójába, üssétek agyon!

Azon az estén a janicsárok és a szpáhik előbb a padisahot, majd a nagyvezírt is felkeresték. A háborodott elméjű Musztafa szultán pecsétjét Kara Davud pasa kapta meg, aki Musztafa szultán sógora volt. Az éjszakát Musztafa szultán, annak édesanya és a nagyvezéré megtett sógora is a janicsár laktanya dzsámijában töltötte.

A péntek reggeli ima után a janicsárok a kaszárnya udvarán gyülekeztek. A janicsár aga felment az egyik hálóterem előtti lépcsőn, majd egy hosszúra eresztett imádság elmondása után így szólt:

– Oszmán szultán eljött az Agakapisziba... Nálatok, az alattvalóinál keresett menedéket, és nektek...

Ám nem tudta befejezni a mondatot, mert valaki hangosan közbevágott: — Ne hagyjátok beszélni! Üssétek le ezt a hitetlen gyaurt!

A janicsárok megfogták az agát a ruhája alsó szegélyénél fogva, és lerántották a pulpitusról. Pillanatok alatt szétmarcangolták. Holttestét egy akszaraji útkereszteződés közepére vetették. Hangos kiáltások verték fel a várost:

– Állítólag Oszmán szultán ott van az Agapakisziban!

Aki csak meghallotta, fegyvert ragadott, és rohant. Janicsárok, szpáhik, a városlakók, a nép legalja, söpredéke, a csupasz lábszárú, mezítlábas csőcselék, több mint húszezer ember, valóságos emberözön tódult az utcákra. Egyre csak nőtt a tömeg, és kígyózvahömpölyögve haladt a nagy massa Akszarájból Szulejmánije felé. Siettek, futottak, a szűk utcákon lökdösődve nyomultak előre.

– Azt beszélnek, hogy az agát felkoncolták... És most magáért jönnek, uram! – mondták a döbbent Oszmán szultánnak. Hófehér hálóinget viselt, mezítláb és fedetlen fővel állt, amikor hozták neki a hírt. Az Agakapiszi háremi lakosztályának egyik szobájában rejtőzött el. Nem telt bele sok idő, és a gyönyörű palotát soha nem látott tömeg árasztotta el. Megtalálták a fiatal padisahot, és úgy, ahogy volt előhozták. Hálóingben, mezítláb és fedetlen fővel felültették egy szegény ember lovára. Egy szpáhi letekerte fejéről a turbánját, azzal odanyújtotta a fiatal férfinak:

– Fenséges padisahom... Kissé kopottas ugyan, de tiszta. Tekerd a fejed köré!

A nagyvezírt, Hüszejin pasát is elfogták, és fel akarták négyelni, csakhogy két réteg páncélt viselt, amelyen nem fogott a kardpenge és a handzsárok éle. Valahogyan sikerült kiszabadulnia, és elmenekült. Futás közben még odakiáltott az üldözőinek:

– Bajtársak! Ne bántsátok a hozzátok menekülő, nálatok menedéket kereső padisahunkat!

Csakhogy utolérték, és karddal nagyot csaptak a nyakára, úgy, hogy elgurult a feje. A bosztandzsibasi, Hadzsi Mehmed aga érdekében sokan közbenjártak ezekkel a szavakkal:

– Amikor Oszmán cselebi rajtaütött a borozókon, és odaadták a janicsár legényeket Mehmed agának, hogy kivégezze őket, de ő titokban hagyta, hogy megszökjenek.

Ennek a közbenjárásnak köszönhetően Mehmed aga megúszta a halált.

Egy ocsmány banda körülállta azt a lovat, amelyen Oszmán szultán próbált elmenekülni. A fiatalemberrel otrombán gúnyolódtak, ekképpen csúfolták:

– Ó, drága Oszmán cselebi, mondd, milyen érzés volt rajtaütni a borozókon?

– Mondd, szép dolog volt azt a sok vitézt és ifjút a kövekkel megrakott csónakokba ültetni, és a tenger fenekére küldeni?

– Hadd csókolom meg azt a mezítlábadat... Oszmán cselebim, kérlek, ne bánts engem!

Egy börtönből szabadult ember a következő dalt énekelte:

*Fehér orcája két rózsá
A frufruja arany rojtos
Miért sírsz, szépségem ?
Ó, szépséges Oszmánom!*

– Vajon azokat a vitézeket siratod, akiknek nehezéket kötöztél a lábához, és a tengerbe dobtál?

Sok csavargó akadt a tömegben:

*Töröld meg a könnyedet
Hajtsd keblemre fejedet
Nagyon szeretem, ó, Oszmánom
Azt a dús szemöldököd...*

Egy Altindzsioglu nevű rosszindulatú egykori börtöntöltelék még olyan aljas tetre is vetemedett, hogy erősen megszorította Oszmán szultán lábszárát.

– Oszmán cselebi! Azt hallottam, hogy a Tevekkül hamamban szükség van fürdőszolgákra... Mi majd elviszünk téged oda!

Oszmán szultán elfordította az arcát. Egy janicsár hatalmas csapást mért öklével a gúnyoló Altindzsioglu arcára. Oszmán

szultánt azonban továbbra is rengetegen becsmérelték, gyűlölettel szóltak hozzá:

– Vajon az őseid milyen katonákkal hódították meg azt a rengeteg országot?

– Vajon a bosztandzsijaid védik azt a rengeteg várat?

– Mondd, kik azok, akik éjjel-nappal a padisah üdvösségéért harcolva Allah nevét kiáltozzák szüntelen?

– Nem terem fű a te lábad nyomán...

A hatalmas tömeg végül elérte az Akszarájban levő janicsárlaktanyát. Oszmán szultánt lesegítették a lóról. Az izmos, erős fiatalembert annyira megviselték a törtétek, hogy alig bírt megállni a lábán, erősen imbolygóit. Egy janicsár megtámogatta oldalról, és bevitték a dzsámiba, ahol Musztafa szultán, annak sógora, a nagyvezír Kara Davud pasa és az indulatos cserkesz válide szultána tartózkodott.

A tragédia véres jelenetére a börtönben került sor

A gyengeelméjű uralkodóra ismét jókora bundát adtak. Musztafa szultán kezét elfedte a bunda hosszú ujja. Amikor a janicsárok a laktanya udvaráról tömegesen azt kiabálták, hogy „Hadd lássuk Musztafa szultánt!”, akkor az uralkodót odavezették egy ablakhoz. Tekintetén látszott a téboly, örülten vigyorgott. Az udvaron egybegyűltek Allah nevét kiáltozták teli torokból, jelezve, hogy hűségesen fogják szolgálni az új uralkodót.

Péntek volt, és amikor dél tájban felhangzott az ima előtti recitálás, az emberek azt hitték, hogy Oszmán szultánt meggyilkolták. A janicsárlaktanya udvarán ismét felhördült a tömeg.

– Hadd lássuk Oszmán szultánt! — zengték az odasereglett tömegek.

Ekkor őt is az ablakhoz vitték. Nem sokkal később három férfi érkezett a dzsámihoz. Arcuk halált megvető bátorságról árulkodott. Hetykén odaálltak a nagyvezír, Kara Davud pasa elé, és kijelentették:

– Nem engedjük, hogy megöljék Oszmán szultánt! Nem foguk engedni, hogy bántalmazzák! Most Musztafa szultán lett a padisah, Oszmán szultán pedig a börtönben fog raboskodni!

Musztafa szultánt az anyja leültette a mihráb^{52} elé a dzsámiban. A földön szétterülő, bő szabású bundájának szegélyeire ráült egy-egy rabnő. A bolond egyfolytában izgett-mozgott, fel akart állni, és közben érthetetlen dolgokat dünnyögött.

Oszmán szultán odaszólt a három férfinak, a dzsámiban levő csorbadzsiknak és odabasiknak:

– Hé, emberek! Nézzétek meg, hogy kit választottatok meg padisahnak! Ez az örült romlásba viszi majd a birodalmat!

Levette fejről a szpáhitól kapott fejkendőt, a földre dobta, és zokogva esdekelt:

– Aga urak! Ha tudtomon kívül gyötrelmet okoztam volna nektek, kérlek, bocsássátok meg nekem! Tegnap még a fél világ ura voltam, most pedig ilyen nyomorúságos állapotban, fedetlen fővel, mezítláb állok itt előttetek! Okuljatok a példámból, hiszen titeket is utolér a végzet egy szép napon! Még soha egyetlen uralkodót sem árultak el ilyen csalárd módon...

A janicsártisztek sírva fakadtak. A nagyvezír, Kara Davud pasa szemével intett a mellette álló dzsebedzsibasinak^{53}, aki a keblében rejtegetett hóhérkötelet egy gyors mozdulattal Oszmán szultán nyakába akarta dobni. A fiatalember az utolsó pillanatban vette észre a kötelet, és még sikerült éppen elkapnia. A három férfi, aki nemrég érkezett ide, rávetette magát a dzsebedzsibasira.

– Mi a fenét művelsz, ember! Nem hallottad, amit az imént mondtunk? Ha az odakint várakozó katonák megtudják, mit tettél, egyikünk sem ússza meg ép bőrrel.

– Ó, te szívtelen! Ugyan mit vétettem én neked, amiért az életemre törsz? Kétszer is megbocsátottam neked, noha halálos ítélet várt rád — mondta Oszmán szultán.

Ezt követően a dzsámiban levőkhöz fordult: – Aga urak!... Ez a fickó meg akar ölni!

Erre a csorbadzsik és odabasik: – Ugyan, padisah! Ne add a fejed a búsulásra, mert amint egy kissé megnyugszanak a kedélyek, újra te leszel az uralkodónk.

Erre fel Musztafa szultán anyja, az indulatos cserkesz nő nem bírta ki szó nélkül, és az erőteljes cserkesz akcentusával, hibás nyelv-használattal ezeket mondta törökül:

– Agák! Agák! Ti nem tudjátok, hogy miféle fajzat ez a Sárga Kígyó! Ha innét ép bőrrel sikerül kijutnia, egyikünket sem hagyja majd életben!

A dzsebedzsibasi ismét kivetette a pányvát, de ezúttal elvétette. Ekkor az udvaron várakozó katonákat tájékoztatták a fejleményekről. Az udvaron hangos zúgolódás támadt.

– El a kezekkel! Egy ujjal se nyúljatok Oszmán szultánhoz!

Kara Davud pasa kivezette a dzsámiból, és a szerájba vitte Musztafa szultánt és édesanyját. Oszmán szultán megragadta a kínálkozó lehetőséget, és az ablakon át szólt az udvaron egybegyűlt katonákhoz. Senki sem akadályozta meg benne. A következőket mondta:

– Derék öreg janicsárjaim és én derék szpáhi agáim! Ifjú koromból fakadóan hallgattam a bajkeverőkre. Inkább öltetek volna meg az Agakapiszinál, semminthogy ilyen megalázó helyzetbe hozzatok... Feleljetek hát, akarjátok-e, hogy én legyek a padisah?

Az udvaron levők ezt felelték: – Nem fogadunk el téged padisahnak... De azt sem engedjük meg, hogy bárki legyilkoljon!

Miután Davud pasa elvitte a szerájba Musztafa szultánt, az általa janicsáragává választott Dervis aga kíséretében a kora délutáni ima idején visszatért a laktanya dzsámijába. Oszmán szultánt

kihozták a dzsámiból, és egy kocsira ültették. Beszállt mellé Davud pasa egyik embere, akit Kilindirogrusznak hívtak. A férfi beceneve utalt rá, hogy miféle teremtés is valójában. A „kilindir” szó a borozókban használt bormércét jelölte, az „ogru” pedig tolvajt jelentett. Oszmán szultánt a janicsárok, szpáhik és korábbi börtöntöltelékek kíséretében a Jedikula, a híres Héttorony börtönbe vitték. A szultánt a legnagyobb bizánci várkapu, az Aranyozott Kapu balján magasodó erőd egyik börtöncellájába zárták.

A szűk börtöncellába csak kúszva lehetett bejutni egy alacsony, boltíves ajtón keresztül. Oszmán szultán magas és izmos termetével alig fért be a kicsi helyiségbe, feje a plafont súrolta. A nép és a katonák távoztak a Jedikula börtön elől, ám Davud pasa intézője, Ömer aga, a dzsebedzsibasi, valamint Kilindirogruszu ott maradtak az erődben. A várkaput elreteszeltek bentről, majd ismét felmentek a toronyszobába, ahová Oszmán szultánt zárták, hogy megfojtsák. A fiatalember egyből tudta, hogy a hóhérai közelednek, amikor meghallotta a lépteket. Oszmán szultán ekkorra összeszedte magát, és már nem volt olyan szánalmas állapotban, mint amikor zúdultak rá a szitkok minden irányból.

Egyetlen mezítlábas rúgással kirepítette a dzsebedzsibasit, aki hóhérkötéllal a kezében lehajolt, hogy bekússzon a zárkába. A szűk és alacsony bejárat előtt iszonyatos dulakodás vette kezdetét. A tizennyolc esztendőes ifjú vérét szomjazó négy bestia közül egynek sem sikerült bejutnia. Arcuk, szemük csupa kék-zöld lett, és vérben úszott a kapott pofonoktól, rúgásoktól. Testük tele volt horzsolással, ahogy nekicsapódtak a falnak. A fiatalember végtelenül kimerült az elszánt küzdelemben. Végül aztán Kilindirogrusznak sikerült bejutnia. A falnak támaszkodó ifjú rúgásokkal próbálta megvédeni magát, ám a betolakodó a lába közé vetette magát, és a nadrágon keresztül erőteljesen összeszorította és csavarta a fiatalember heregolyóit. Oszmán szultán fájdalmasan felvisített, majd elterült a földön. Ekkor a dzsebedzsibasi a nyakába tette a hóhérkötelet, és

megfojtotta. A holttestet még azon az éjszakán kocsira tették, és elvitték a szerájba.

KÖSZEM VÁLIDE SZULTÁNA
IV. MURÁD SZULTÁN
ÉDESANYJA

A Köszem szultánához érkező levelek

Oszmán szultán apósa, a sejhüiszlám Eszád efendi lemondott a tisztségéről azon a napon, amikor a janicsárok és a szpáhik, valamint a csöcselék megszállta a szultáni palotát. A korszak egyik leghíresebb költője, Jahja efendi lett az új sejhüiszlám.

Oszmán szultán áldozatul esett, ám a Jedikula börtönéből kihozott holttestét nem mosták le. Az oszmán palota Mohamed köntöséről elnevezett Szent Palást nevű lakosztálya előtt Jahja efendi mondta el a halotti imádságot. Ezt követően apja Szultanahmet-dzsámi mellett található türbéjébe temették el.

A szerencsétlen sorsú fiatal padisah anyját pénteken elvitték a Régi Szerájba. Mahfiruz szultána kétrét görnyedt bánatában. A Régi Szerájban Köszem szultána volt az egyetlen, aki a keblére ölelte, és megpróbált vigaszt nyújtani neki.

Musztafa szultánt ezúttal szellemi fogyatékoságának ismeretében ültették a trónra. Vajon meddig lesz képes az anyja és a nagyvezíri tisztséget betöltő apósa fenntartani egy örült uralmát, amely sem az iszlám sária jog sem az Oszmán-dinasztia utódlási rendje szerint nem számított legitimnek? Nem kellett sokáig várni rá, hogy Köszem szultána nagyobbik fia, Murád herceg foglalja el a trónt.

Amikor Oszmán szultán az oszmán trónra lépett, Murád herceg uralkodása még nagyon távolinak tűnt. Oszmán akkor egy tizennégy éves egészséges, erős ifjú volt, és Oszmán után még Mehmed herceg következett. Oszmán azonban elrendelte, hogy fojtsák meg a testvérét, Mehmedet. Ő maga pedig mindössze négy éven keresztül uralkodhatott. A nagyon távolinak tűnő lehetőség most váratlanul ott

kopogtatott Murád herceg szobájának küszöbén. A Régi Szerájban élő asszonyok leendő Validéként tekintettek Köszemre.

Köszem szultána négy éve kapott leveleket a „külvilágból”, amelyekben tájékoztatták a történésekről. Vajon ki küldözgette ezeket a leveleket a Régi Szerájba? Lehetséges, hogy szíve szép szerelmének, egykori férjének, drága Ahmed szultánnak az égjük hűséges alattvalója? Vagy talán Murád herceg egyik embere? Ezt nem tudta, és nem is akarta megtudni mindenáron. Ám időközben nagyon hozzászólt ezekhez a levelekhez, akár csak Oszmán szultán virágaihoz és keménycukorkáihoz annak idején. Ha egy kissé hosszabb idő telt el két levél érkezése között, máris aggódni kezdett. A leveleket rendre éjfél tájban hozták neki, és mindig nagy titokban adták át.

A levelet afféle macskakaparásra emlékeztető girbegurba betűkkel vetették papírra. Emiatt meglehetősen nehéz volt kibogarászni a szöveget. Az íráskép egy kisiskolás írására hasonlított, ugyanakkor a szövegben használt fordulatok és kifejezések nem gyermekszájból származtak. Legalább tízszer elolvasta az egyik nemrégiben kapott levelet:

„Szemérmes drága szultána önnagysága!

Ha a magasságos Allah is úgy akarja, nemsokára az uralkodás örömhírét tudathatom magával. Ha bárhol a kávézóknak, kereskedőházaknak vagy a törökfürdőkben találkozik három ember, máris szóba kerül a padisah szellemi alkalmatlansága. Mindenki azt mondja, hogy ez nem mehet így tovább. Mindenki arra vár, hogy a bátor és derék, ifjú Murád herceg kerüljön trónra.

Kisebbszüneteket követően Köszem egyre gyakrabban kapott leveleket:

„Szemérmes drága szultána önnagysága!

A nagyvezírt, Kara Davud pasát felmentették tisztségéből. Egy örült ember handzsárral a kezében rátámadott a szpáhikra a Szultanahmet-dzsámiban. Leszúrta a szpáhik hadnagyát, és

megsebesített nyolc szpáhit, miközben azt ordította, hogy: Mit műveltetek Oszmán szultánnal?! Bár karddal miszlikre aprították azt az örültet, sokan kétségbeestek mondván, hogy: Még megbűnhődünk azért, amiért nem akartunk egy ép elméjű, életerős herceget, hanem inkább egy gyengeelméjűből csináltunk padisahot. Most tegyük jóvá a bűneinket azzal, hogy Musztafa szultánt ismét bezárjuk, és Murád herceget megteesszük padisahnak. Még a janicsárok is így vélekednek erről a dologról...”

Egy másik levél arról tudósított, hogy:

„...Musztafa szultánt pénteken elvitték a dzsámiba. Elzárták az emeleten kialakított uralkodói imarészlegen. Delejesen kacagni kezdett, miközben a nép odalént hajlongva imádkozott, és a kupola hangosan visszhangzott tőle. Az imám^{54} és a közösség megszakítva az imát, köszöntötte, majd ismét belefogtak az imádságba. Amikor az imám felment az emelvényre, az egyik hívő megkérdezte: Efendi... ha a kalifa elméje nem ép, akkor vajon érvényesnek számít az ő ideje alatt elmondott napi ötszöri ima? Az efendi nem válaszolt neki. Meg akarták tudni, hogy ki tette fel ezt a kérdést, ám a közösség nem mutatott rá senkire sem. Elrejtették a kérdezőt. Drága felséges szultána, már most fel kell készülnie a szultáni palotába való visszaköltözésre. Erőt, egészséget kívánok drága szultána önagysá-gának.”

Egy későbbi levél felettébb furcsa történésekről adott hírt:

„...Musztafa szultán napról napra furcsább állapotban van. Az ember már nem is tudja, hogy nevéssen-e vagy sírjon. A múltkoriban a nagyvezír a szultán színe elé járult az Előterjesztések Termében. Az uralkodó kérte, hogy lépjen egy kissé közelebb, majd amikor már elég közel volt hozzá a nagyvezír, nagyot ütött a tarkójára, és leverte a turbánját. A csónakosok mind azt beszélnek, hogy amikor a szultán az uralkodói hajóval kedvtelésből kihajózott a tengerre, marokszámra szórta a pénzt a vízbe, mondván, hogy »Egy kis zsebpénz a hal alattvalóimnak«. Egy alkalommal a szokásosnál

egy mérettel nagyobb turbánt kért, ám a feje nem bírta el, és remegett a turbán súlya alatt. Aranyból tesznek lakatot azoknak a szájára, akik említést tesznek a padisah különös viselkedéséről. Azok, akik lenyelik az aranyat, hallgatnak. Csakhogy a kincstárból elfogyott az akcse. Jahja efendi gyűlésén állítólag elhangzott, hogy »Azonnal kérjenek tőlem egy fetvát, és nem is egy, hanem mindjárt tíz fetvát is kiállítok, amelyben megfosztom a trónjától«. A szultáni palotában lakók és a város egész népe azt lesi, hogy mikor jön már el Murád herceg ideje, és az ő erényes uralkodása, és maga, dicső szultána önagysága...”

Köszem szultána végül nem bírta tovább, és sarokba szorította a levelet hozó strázsáló rabnőt. A lány közölte, hogy nem árulhatja el, mert megesküdött rá. Erre Köszem azt mondta: „Majd én felmentelek az eskü megszegésének bűne alól...” A lánynak a Régi Szeráj egyik éjjeli őre hordta a leveleket. Köszem azt a férfit is megszorongatta. A férfi elmondta, hogy egy mezítlábas, ágról szakadt kinézetű, ám jóképű dervistől kapja őket. Vajon ki lehetett ez a dervis?

Köszem szultána már nem emlékezett a fiatal dervis Janicsár Alira, akivel Hüdei efendi derviskolostorában találkozott, és akinek a hátára akart lépni a férje, hogy leszakítson egy almát.

Janicsár Ali Oszmán szultán halála óta csupán havonta egy vagy két alkalommal látogatott el Hüdei efendi kolostorába. Uzuncsarsi környékén talált magának egy legényszállást, és beköltözött az egyik szobába. Afro nevű kedvese meghalt. Janicsár Ali is halott volt, és Dervis Ali őszinte és áldozatkész barátként rajongott Köszemért. Mindennap nagyokat sétált Isztambulban a bazársor környékén, elment a kikötőkhöz, a kávézókhöz, a kereskedőházakhoz és a törökfürdőkbe. Amikor rossz kedve támadt, átkelt Üszküdarba, és a jóságos Háfiz Kumrál szép hangján előadott dicshimnuszokat hallgatta, és Dervis Szulejmánnal borozgatott.

Isztambulban az állam tekintélye romokban hevert. Az uralkodó tekintélye súlyos csorbát szenvedett. Anatóliában Abház Mehmed pasa felkelést szított, hogy megbosszulja Oszmán szultán kiontott véréért. Felkoncolt minden janicsárt, akit csak sikerült elfognia. „Egy bolondot tettem meg padisahnak, az államnak nincsen ura” – mondogatták sokan, azzal fegyvert ragadtak, felmentek a hegyekre, lesben álltak a hágóknál, és nem engedték tovább a karavánokat. Musz-tafa szultán második uralkodása épp hogy csak kitöltötte az egy esztendő.

A harminchárom éves, szépséges válide

Ez állt az utolsó levélben, amelyet Köszem szultána attól a mezítlábas, ágról szakadt kinézetű, bánatos arcú, jóképű dervistől kapott:

„...Az a hír járja, hogy Musztafa szultán egyre csak jajveszékel, és ide-oda rohangál a szultáni háremben, majd sorra benyitogat a szobákba, és bekiált: Oszmán! Hol vagy, Oszmán?... Gyere, és szabadíts ki engem innen!”

Másnap, 1632. szeptember 10-én – ami történetesen éppen vasárnapra esett – a nagyvezír, Kemankes^{55}. Ali pasa mondvacsinált ürüggyel rendkívüli gyűlést hívott össze a szerájban. A díván tagjai röviden és titokban tanácskoztak, majd döntésüknek megfelelően Musztafa szultánt bezárták abba a szobába, ahol korábban is raboskodott, és Köszem nagyobbik fiát, Murád herceget választották meg az oszmán trón örökösének. Az új padisah még alig tizenhárom esztendő lehetett.

Köszem Mahpejker szultánát „válide”, vagyis anyaszultánai minőségében a Régi Szerájból áthozatták az oszmán palotába. A szultánának első dolga volt felkeresni azt a szobát, ahol először

találkozott Ahmed szultánnal. Benyúlt a kebelébe, és elővette, majd megszagolgatta az ott rejtegetett, és tizenkilenc éve féltve őrzött selyemkendőt, amelyet attól a kis legénytől kapott, aki később a férje lett.

Köszem szultána hihetetlenül izgatott volt, alig tudott uralkodni az érzésein. Több tízezernyi isztambuli lakos kísérte nagy ovációval azt a menetet, amelyben átszállították őt a Bejazitban található Régi Szerájból az új helyére. A tömeg rajongott a legendás szépségű, fiatal szultánáért.

Harminchárom éves volt. Szépsége kiteljesedett az anyai büszkeség és megfontoltság jegyeivel. Két, igazgyöngyös rojtokkal és aranylemezekkel feldíszített fehér ökör húzta azt az ezüstkerekű, aranyozott ablakrácsú hintót, amelyen szállították. Az ökrök szarva aranyszállal volt körbetekerve, a hófehér hintót mindenféle tarka virággal ékesítették fel. A palotai hintóban ülő szultána olykor elhúzta a vörös atlaszból szabott függönykéket, és bájos arccal, elbűvölő mosolyával üdvözölte a népet. Ilyenkor a tömegben levők mind azt kívánták, bárcsak láthatnák ezt a meseszép arcot még többször.

A zöldes színű, hosszú, női kabátkát viselő fiatalasszony tizennégy esztendőn keresztül élt egészségesen, boldogan és nagy biztonságban férje, az egykori padisah oldalán. Amikor megismerték egymást, Ahmed szultánnak még alig pelyhedzett a bajsza, és ez a helyes ifjú buzgón borult imára napi ötször: végtelenül tiszta lelkű és mélyen vallásos volt. Egy ilyen férfi szerelmét csakis egy végtelenül szemérmes, gyengéd, szeretetteljes és kiegyensúlyozott nő nyerheti el. A szem a lélek tükre, és az arc is sok mindenről árulkodik. Köszem rózsaszín ajka gyönyörű mosolyra nyílt, és valósággal beragyogta a palotát. Még a legtehetségesebb íróknak is komoly fejtörést okozna papírra vetni azt, ahogyan a nép áradozott a bájos szultánáról. Egy fehér szakállú öregember azt mondta:

– Ez a szultána annyi sok éven át megörvendeztette a mélyen vallásos Ahmed szultánunkat!

Egy dervis pedig imígyen szólt róla: – Megáldotta őt Mohamed próféta, minden idők és a világ ura.

Egy molla ekképpen méltatta Kö szemet: – Egy hithű muszlim asszony!

Egy csinos bajszú, izmos és inas, mezítlábas fiatalember így emlegette: – Ő áldást és jó szerencsét hozó szultána!

Egy öreg, hajlott hátú asszony így szólt: – Olyan szépséges, mint a hurik a Paradicsomban!

Egy fekete néni a következőket mondta: – Egy anyaszultána legyen olyan, mint ez a Köszem Mahpejker szultána...

Azon az éjszakán minden családi fészekben és még a legényszállókon is csak az anyaszultánáról beszélgettek. Azok, akik látták a válide szultánát, különféle tündérmesék formájában meséltek a szépségéről a többieknek.

Az anyaszultánát szállító menet élén legalább ezer dervis haladt, és kiáltotta egyszerre Allah nevét. Kiáltásuk tovább fokozta a menet ünnepélyességét és pompáját. A menet végén, a katonák mögött jöttek a városlakók. Vitték annak a tizenhárom éves, frissen megválasztott padisah gyermeknek az édesanyját, aki majd segíteni fog fiának a kormányzásban.

Oszmán szultán uralkodása alatt Köszem szultána évente kétszer, a két vallási ünnep második napján ellátogatott a szerájba, hogy megnézzze a fiait. Minden eljövetelekor alaposan szemügyre vette Murád herceget, aki szépen fejlődött, és növegett. Szép, búza árnyalatú bőre, sötét mogyoróbarna szeme, világosbarna haja, és fiúgyermekhez illő nagyobbacska keze-lába volt. Lehetett sejteni, hogy felnőve jó kiállítású, helyes férfi válik majd belőle. Minden megnyilvánulása, gesztusa eleganciáról és finomságról árulkodott, és erőteljes férfias kisugárzása volt. Életerős, aktív, felettébb eszes és jószívű volt.

Köszem szultána Musztafa szultán második uralkodása alatt egy évig nem látogatta fiát, rég találkoztak utoljára. Nagyon meglepődött, amikor meglátta Murád szultánt az Előterjesztések Termében. Ez alatt az utolsó egy év alatt nagyon sokat nőtt, és már majdnem olyan magas volt, mint az anyja. Amikor értesítették, hogy megérkezett az édesanyja, felugrott a trónjáról, és rohant elé. Az Előterjesztések Terme és a Boldogság Kapuja közötti szűk kikövezett udvaron találkozott az anyjával, és boldogan vetette magát Köszem szultána tárt karjai közé. Mindketten megfélemeztek a szerájban érvényes előírásokról és formaságokról, és az előttük álló uralkodás legelején anya és fiú szeretettel megölelte egymást. Köszem szultána olyan hévvel és szenvedéllyel ölelte magához a gyermek padisahot, hogy a szerájbeli méltóságok azonnal megértették, mekkora befolyással bír a szultána a fiára. Bizonyára rengeteg olyan megbeszélőnivalójuk volt, amelyet csak négy szemközt mondhattak el egymásnak. A szerájbeli előjárók lehajtott fejjel tisztelegve elkísérték a fia vállát átölelő anyát és az új padisahot a hárem bejáratához. Aztán a hárembe lépve elkanyarodtak az Arany Út irányába. Murád szultán jól tudta, hová igyekszik az édesanyja. Édesapja többször is elmesélte neki, hogy hol látta meg először az ő drága Köszem szultánját. A fő fekete eunuch, de a hárem előjárói sem tudták mire vélni, hogy a válide szultána ahelyett, hogy felkeresné saját káprázatos lakosztályát, egy egyszerű lakrész felé veszi az irányt. Nem ismerték annak a szobának a történetét. Amikor ahhoz a bizonyos szobához ért anya és fia, Murád szultán felsóhajtva így szólt:

– Lám, üres!

Vajon szellemes akart lenni ez az okos fiú, vagy csakugyan csalódott az eléje táruló látványban? Ahmed szultán is ennyi idősen került hatalomra, és amikor először ment a trónja felé, akkor talált rá az ő drága szép Köszemjére ebben a szobában. Murád viszont nem talált rá az ő saját Köszemjére!

Köszem tetőtől talpig végigmérte a fiút. A Murád herceg szájából kicsúszott naiv szavak erősen bevésődtek Köszem szultána agyába. Abban a percben megértette, hogy el kell majd terelnie fia figyelmét a szerelemről. Elhatározta, hogy letéríti erről az útról!

Anya és fia

Köszem szultána még a gondolatába is beleborzongott annak, hogy a szobák falát díszítő festett virágmotívumos kerámialapok mögül megannyi szépséges, bájos és titokzatos lány nyújtogatja a karját, hogy elragadják tőle az ő drága fiát, Murád szultánt.

Nem!

A harminchárom esztendő, szép és fiatalon megözvegyült Köszem szultán a hallani sem akart arról, hogy padisah fiát rabul ejti egy „hászeki szultána”, és neki pedig el kellene viselnie ennek a kényes hászeki szultánának a mindenféle rigolyáját meg szeszélyeskedését. Hatalma az oszmán szerájban egy padisah iránta érzett szerelmén alapult. Most az ő fia lett padisah, és ha fia szívét meghódítaná egy fiatal és bájos szépség, az alaposan megnyirbálná a válide szultána befolyását és hatalmát a háremben. Márpedig Köszem szultánának nem állt szándékában a háttérbe vonulni, és valaki másnak az árnyékában leélni hátralevő életét.

Anya és fia leültek egymással szemben abban a szobában, ahol egy óriási szerelem született. Szinte összeért a térdük. Köszem szultána leemelte fia fejről a gyémánttal kirakott tollforgós turbánját, és egy párnára fektette a fejét. Megsimogatta Murád szultán haját. Rajongással, elragadtatással nézte csinos fiát, majd egy kis idő múlva könnyes szemmel így szólt:

– Drága fiam, lelkem, szívem, egyetlenem!

Murád szultán is nagy szeretettel nézte anyját. Nem tudott betelni vele, hiszen egy éve nem látta: – Drága édesanyám!

– Te vagy a reménységem, az életem, a mindenem!

– Nekem is te vagy az egyetlen támaszom!

– Drága fiacskám, nem hittem volna, hogy megadatik nekünk még az uralkodás...

– Én sem hittem volna, anyácskám...

– Fiam! Te vagy az egyetlen bizalmas barátom az egész földkerekségén, neked pedig rajtam kívül nincs más bizalmas barátod, akire számíthatsz, ezt védj jól az eszedbe!

– Tudom, anyácskám...

– A Magasságos Isten megajándékozott téged az uralkodás jogával, és rajtad keresztül én is uralkodhatok. Ezért végtelen hálával tartozom...

– Én is végtelenül hálás vagyok...

– Nagyon fiatal vagy még, szinte gyermek. Ígérd meg, fiam, hogy mindig kikéred a véleményemet, mielőtt döntést hozol!

– A szavamat adom, drága anyácskám.

– Ne adj a nagyvezír szavára! Ne hallgass a trón közelében sürgölődő emberekre! Látszatra becsületesek, ám különféle cselszövésekkel van tele a fejük, és elhidegítik tőled a katona alattvalóidat, sanyargatják a népet, aztán majd téged ér a sok átok és szitok... Láttam, mi történt Oszmán szultánnal. Áldozatul esett a környezetében levőknek...

– Tudom, de neki nem volt olyan anyja, mint nekem!

– Mindig fogadd meg a tanácsomat! Drága fiam, egyetlenem...

Megboldogult édesapáddal tizennégy esztendeig uralkodtunk, és apád mindig hozzám fordult, ha bármi gondja adódott, hiszen én sok mindent megértem már, és ismerem az embereket...

– Tudom, drága anyácskám.

Ezt követően mindketten elhallgattak.

Anya és fia teljes egyetértésben lépett ki a szobából. Az új gyermek padisah rettegett, nehogy rá is olyan sors várjon, mint Oszmán szultánra. Szófogadó és engedelmes volt, bebújt Köszem szultána védelmező szárnyai alá. Azt azonban nem lehetett tudni, hogy vajon ez a rémültsége meddig köti gúzsba, hány éves koráig tart majd ez az engedelmesség. Murád csak tizenhárom éves volt, de vajon tizenhat-tizenhét, húsz- vagy harmincéves korában is mindig úgy cselekszik majd, ahogyan az anyja mondja? Ekkor még egy kicsi ártatlan, zöldfülű gyermek volt, ám tekintete, heves megnyilvánulásai, viselkedése arról árulkodott, hogy nem lehet majd egykönnyen kordában tartani a serdülőkorban. Köszem már rögtön az első napon, vagyis alighogy válide szultána lett, szembesült a feladat nehézségével. Tudta, hogy komoly kihívások várnak rá. Nehéz lesz majd anyai befolyását érvényesítenie fián, aki padisah is egyben. Ez sokkal nagyobb kihívást jelentett, mint meghódítani egy padisah szívét.

A hárem népe már aznap rádöbbenett arra a tényre, hogy Köszem Mahpejker szultána nem hasonlít egyetlen korábbi válide szultánára sem. Ellentmondást nem tűrő, elszánt és erős akaratú anyaszultána volt. Minden kérését feltétlenül teljesíteni kell majd: amit akar, azt meg kell tenni, és amit tilt, azt tilos megtenni. Miután Köszem elfoglalta a lakosztályát, a következő parancsot adta ki a fő fekete eunuchnak:

– Jól figyelj rám, méltóságos aga! A szultáni hárem valamennyi lányát figyelmeztetd, hogy az én engedélyem nélkül egyikük sem mutatkozhat a padisah előtt, vagyis nem találkozhatnak a fiammal. Murád szultánom makulátlan gyermek, és annyi sok fontos állami teendő közepette semmi dolga a lányokkal. Ezt szigorúan megtiltom, vésd jól az eszedbe!

Az anyaszultána egyesével kiválogatta, hogy mely nők szolgálhatják a padisahot a háremben.

A hárem területén volt egy törökfürdő, amelyet szultáni hamamnak neveztek. A padisahokat itt meztelen lányok mosták le, akiknek csupán a derekát takarta egy-egy kisebb törülköző. A szebbnél szebb, egzotikus lányok között akadt cserkesz, abház, grúz, megril, magyar, lengyel és iráni származású is. A válíde azonban nem akarta, hogy Murád szultán meztelen női testeket lásson, még ha harmincnél idősebb nőké volt is az a test. Egyik nap Köszem szultána magához hívatta a főépítészt, és tudatta vele, hogy fel kell újítani a szultáni hamamot. Ez azt jelentette, hogy le kell bontani a törökfürdő épületét, majd újra felépíteni. A dolog nem volt sürgős, így a munkálatok akár két-három esztendeig is elhúzódhattak.

– Annak idején Szelim szultán építtetett egy nagyméretű hamamot a Belső Palotában. A Belső Palotában szolgáló fiúk között vannak tiszta fürdőszolgák. Ezentúl ők fürdessék a padisahot! – parancsolta Köszem szultána.

Egy másik alkalommal pedig odahívatta magához a Belső Palota egyik legmagasabb rangú szolgáját, a kapuagát, a fehér eunuchok vezetőjét, aki onnan kapta a nevét, hogy a szultáni palota háremjére nyíló ajtaját, a Boldogság Kapuját őrizte. A háremben lakó lányokat egy fekete eunuch felügyelte, akit kizláragának, a lányok agájának hívtak. A Belső Palotában szolgáló zülüflü agák felett pedig a kapuaga, a fő fehér eunuch rendelkezett, aki legtöbbször magyar, horvát vagy bosnyák származású volt. A válíde őt is magához hívatta, és szigorúan meghagyta neki:

– Ide hallgass, aga uram! A padisahoknak ősidőktől fogva voltak udvari mulattatóik és nevettetőik. Azt szeretném, ha a padisah nem az eszét és testét tönkretévő háremhölgyekkel töltené az idejét, hanem a Belső Palotában szolgáló zülüflü agákkal és udvaroncokkal társalkodna és barátkozna. Rajta, válaszd ki a Belső Palota legműveltebb, legeszesebb, legszebb ifjait, és mutasd be őket padisahunknak, hogy szórakoztassák az uralkodót! A fiam

tartózkodjon az ágyasok társaságától! Nagyon meg fogom hálálni ezen jó szolgálatodat!

Ajse Narver, a grúz szépség

Köszem szultána egy nap kettesben maradt a fiával, és zárt ajtók mögött beszélgettek.

A költők verseikben mindig a borról és fiú kedvesükről írtak. Az oroszlán és a páva hímje díszesebb és mutatósabb, mint nőstény párja. És hasonlóképpen a kakas is tetszetősebb, mint a tyúk. A padisahok bókokkal halmozták el a csinos udvaroncaikat és szívbéli jó barátaikat. Ezt a jelenséget fellelhetjük a régieknél is. Ilyen szoros barátságot ápolt Mahmud Gaznevi Ajazzal, Harun ar-Rasíd Tairral, Hódító Mehmed szultán Haszán Dzsánnal, Törvényhozó Szulejmán szultán Ahmed szpáhival, Mevlána a tibrizi Semsszel, és a kor egyik meghatározó alakja, Hüdei Háfiz Kumrállal, továbbá a hegyekben uralkodó Köroglu a Kaszaboglu Ajvaz nevű társával. Ezek a kapcsolatok is alátámasztják, hogy milyen erős kötelékek jöhetnek létre a férfiak között.

– Fiam... – vágott bele a mondandójába Köszem szultána. – Padisahi rangodból kifolyólag választhatnál magad mellé a Belső Palotában szolgáló zülüflü agák közül egy-két csinos, délceg szultáni társalkodót. Velük kedvedre beszélgethetnél, barátkozhatnál, és fogadhatnád a bókokat a bor kíséretében, mert egy padisah még bort is ihat.

Történt egy nap, hogy anya és fia az oszmán palota egyik legpompásabb termében, az Uralkodói Teremben üldögéltek. Egy tizenhárom-tizennégy év körüli szépséges grúz lány hozott nekik sörbetet. Köszem szultána rosszallóan nézett a leányra. Homlokát ráncolta, és haragosan összeszorította az ajkát. Ám semmit sem

mondott, mivel már késő lett volna. A leány annyira izgult, hogy ez az esetlen járásán is meglátszott. Tanácstalanul állt, nem tudta, leinek töltsön előbb az italból. Az, aki beküldte ide ezzel az aranytálcával, nagy baklövést követett el. Ráadásul az illető annyira figyelmetlen volt, hogy nem adott a lánynak további utasításokat az ital felszolgálásának részleteire vonatkozóan. A lesütött szemű leány felnézett, és tekintete találkozott Murád szultánéval. A padisah észrevette a lány zavarát, és intett neki, hogy anyjának töltsön előbb. A grúz leány nem mert az anyaszultána szemébe nézni, ám a padisahéval ismét találkozott a tekintete.

Az a fekete és félénk, gyermeki szempár, a szemet keretező hosszú, fekete szempillák, az igazgyönggyökkel hímzett, vörös szatén fejkendő szelén kibuggyanó és homlokára omló fényes, ragyogó fekete hajtincs, kreol bőrének egészséges fénye, a még soha meg nem csókolt szűzies ajkak ártatlansága és édes íve, a cicomás rabnőöltözetet viselő törékeny gyermeki test finom hajlékonysága... Szinte lehetetlen leírni hosszú és kecses ujjainak, és a korallal kirakott fehér papucsából, és a földig érő bugyogójának szára alól lépés közben kivillanó barackszínű sarkának a látványát. Murád szultán azonban egyetlen szempillantással mindezt meglátta.

A hosszú és sötét éjszakákon számtalan ágyas látogatta meg az Oszmán Birodalom padisahjait az uralkodásuk alatt. Sőt a szobába elzárt hercegeknek is járt két ágyas társaságul. Murád szultán mellett is volt két ilyen rabnő, amikor apja halálát követően bezárták egy szobába. Most, hogy padisah lett, és a hárem telis-tele volt ilyen káprázatosan szép lányokkal, vajon az anyja miért nem szemelt ki számára egyet a sok közül – például ezt a sörbetet felszolgáló szépséget, akit aztán felcicomázva beküldte tett volna a hálósobájába? És vajon miért került sor a háremben található szultáni fürdő felújítására? Miért beszélt neki az anyja annyit a borról és az italokról, meg a költeményekben előforduló fiú szeretőkről, illetve a dicső padisahok udvari kegyenceiről? És miért

nem ejtett egyetlen szót sem azokról a lányokról, akik meghódították a padisahok szívét? És legfőképpen, miért nem mesélt neki arról a Köszemről, akibe édesapja, Ahmed szultán halálosan beleszeretett?

Murád szultán nem tudta mire vélni anyja dühös tekintetét, és rosszálló nézését, de nem riadt meg tőle:

– Felelj, te leány! Hogy hívnak?

A leány remegő hangon motyogott valamit, de nem lehetett hallani.

– Nem hallottam. Beszélj hangosabban!

A leány hangja bársonyosan csengett, mint amikor egy mesteri kéz pengeti a tambura húrjait:

– Padisahom, a nevem Ajse Narver.

Murád szultán egy tizennégy éves gyermek volt. Rendkívül komoly neveltetésben részesült, és fiatal kora ellenére már meglehetősen jól beszélt perzsául. Lelki szemei előtt kinyílt a szótár, és megjelent a „narver” szó. Vajon ki adta ezt a nevet a bájos leánynak az oszmán palotában? A „narver” annyit tesz, mint „gránátalma mellü leány”. Ha nincs ott az anyja, Murád szultán legszívesebben ott helyben lecsupaszította volna a leányt, hogy saját szemével meggyőződjön róla, csakugyan ilyen formájú-e a keble. Titokban arra gondolt, hogy még ezen az éjszakán látni szeretné ezt a leányt a szobájában.

Köszem szultána megszólalt:

– Fiam, ragadj tollat és vedd papírra: a fő fekete eunuchot felmentjük a szolgálatai alól, és Egyiptomba száműzzük!

A padisah nem firtatta a döntés okát, hanem szó nélkül teljesítette anyja kérését.

– Az Oszmán szultán által Egyiptomba száműzött Musztafa agát pedig nevezd ki kizlár agává.

A padisah mindig engedelmeskedett édesanyjának, így most is eleget tett a kérésnek, és megírta a kinevezést.

Ajse Narvert nem tudta a hálósobájába hívatni azon az éjszakán. Ő maga sem tudott ágyba bújni azon az éjjelen. Édesanyja biztatására rákapott az italozásra, és egyre többet ivott. Azon az éjszakán a kelletténél kissé többet, és annyira berúgott, hogy egy imaszőnyegre fektették, majd a Belső Palotában található Szelim szultán hamamba vitték. Ott töltötte az éjszakát, és ott virradt rá az új nap.

És vajon mi történt mindeközben Ajse Narverrel?

Ő pedig az anyaszultána szobájában töltötte az éjszakát. Egy kis ezüstszelencét teleraktak fülbevalókkal, gyűrűkkel, karperecekkel, brosstűkkel és igazgyöngy ékszerekkel, Köszem szultána ajándékaival. Továbbá három hozományosládát is sebtiben összekészítettek, és másnap reggel korán két háremaga kíséretében az üszküdari Hüdai derviskolostorba küldték a lányt és mindezeket a holmikat.

Köszem azután, hogy anyaszultána lett, legelőször is Aziz Mahmud efendihez látogatott el. Kezet csókolt a sejhnek, és áldást kért tőle. Azon a napon beszélgetés közben véletlenül megtudta, hogy a kolostor fő recitátora, Háfiz Kumrál dervis szeretne megnősülni. Köszem szultána ígéretet tett, hogy gondoskodik a megfelelő feleségről, vagyis küld majd egy rabnőt hozományostul Háfiz Kamráinak. Így aztán Köszem szultánának nem nyomta többé a vállát ez a teher: sikerült kiválasztania a megfelelő feleséget a dervis számára. Senki sem szólhatott egyetlen rossz szót sem erről a leányról.

Murád szultán többé nem kérdezősködött a sörbetet felszolgáló leány felől. Pontosabban a Belső Palotában őt szolgáló Musza Melek cselebi nem kerestette azt a grúz leányt. A szultán ezután csak elvétele fordult meg a háremben, éjjel sem járt oda. Úgy tűnt, hogy sikerült teljesen berendezkednie a Belső Palotában található Gyöngyös Pavilonban.

Figyelmesen elolvasta a dívántól és a nagyvezírtől kapott előterjesztéseket. Ha nem tudott dönteni egy ügyben, akkor anyjának továbbította az adott iratokat, és kikérte a véleményét. Köszem szultána volt az egyedüli politikai tanácsadója. A szultán rengeteget olvasott: a költészet és a történelem mindennél jobban érdekelte. Sokat írt, és elegáns kézírása vetekedett a kalligráfus művészetével. Rendszeresen gyakorolta az íjászatot, és a kardvívásban is jeleskedett. Szívesen elnézte a Belső Palotában szolgáló ifjak olajbirkózását. Verseket írt, és az őt gyakran meglátogató költőkkel verselgetett. Nagyon választékosan, sokszor rímekben beszélt. És amikor eljött az ivászat ideje, helyet foglalt az asztalfőnél, és ivás közben az irodalomról beszélgettek. Bármilyen sokat ivott is, a nap első sugaraival együtt ő is felkelt. Sikerült kitanulnia és elsajátítania a korabeli uralkodás csínját-bínját.

Musza Melek cselebi és Haszán kalifa

Murád szultán érdeklődését elsőként Musza Cselebi irányította a Belső Palotára a szultáni háremről. Egy Ricaut nevű angol úr, aki abban az időszakban követségi tanácsosként járt Isztambulban, könyvben foglalta össze az oszmán ruhaviseleteket és szokásokat. Művében helyet adott néhány akkori szóbeszédnek is. Musza Melek cselebiről például azt írja, hogy „Ezt a feltűnően jóképű gyermeket a padisah a szultáni palota különféle fúvósokból és ütösökből álló rezesbanda tagjai között pillantotta meg, és azonnal maga mellé vette mulattatónak”. Musza Melek örmény származású volt, aki áttért az iszlám hitre. Az elbeszélések alapján alig egy-két évvel lehetett idősebb a padisahnál.

Az angol állítása megállja a helyét. Musza egy Kumkapiban élő szegény muzsikusz fia volt, aki jóképű fiát egy zenekar vezetőjének

gondjaira bízta, hogy megmentse a városi banditák karmai elől. Azon a napon, amikor a fiú először tette be a lábát az oszmán palotába, ráragasztották a „Csinos Muzsikus” nevet. Tiszta szívű, romlatlan, udvarias, előzékeny, elragadó, kedves szavú teremtés volt. A fiatal zenésznek Murád szultán adta a Melek, vagyis az „angyal” nevet.

Egy nap a kapuaga, a Belső Palota legmagasabb rangú fehér eunuchja elvitte a fiút a válidéhez. Köszem egy rács mögül beszélt fia fiatal kegyencéhez:

– Drága angyal fiacskám... Rajta, úgy szolgálj a padisahot szívvel-lélekkel, hogy megtalálja örömét a Belső Palotában, és ne sóvárogjon a szultáni hárem után... Gyakrabban kínáljátok őt borral, hogy még nagyobb legyen az öröme! – mondta.

Musza Melek cselebi még azt is kiérdekelte, hogy az anyaszultána a felettebb bizalmas „Fiam” megszólítással kedveskedett neki. A fiú ezzel bebizonyította rátermettségét és tehetségét. Ez az ifjú olyan módon terített meg italozás előtt, hogy a padisahnak még csak eszébe se jusson a hárem világa. Sőt Murád szultánt kivitte a szultáni háremből, és sorra megmutogatta neki a hatalmas és káprázatos Isztambul legszebb Szultáni Kertjeit és a kertek körüli erődítményeket és várakat. A közös kirándulások, melynek keretében megcsodálták a tengert, a pisztáciabokrokat, a tölgyeseket, és felkeresték a folyók forráshelyeit, továbbá a hajtóvadászatok, mind-mind kitűnő alkalmat szolgáltatott arra, hogy Musza teletöltött serlegekben kínálja a bíborvörös bort a padisahnak.

A padisah baráti összejövetelein a korszak szabadszellemű költői, kiemelkedő muzsikusi és énekesei gyűltek össze. A legtöbbjük olyan szabad lelkű vándordervis volt, aki már számtalan szerelmi csalódást megélt. Andalító zeneszó, versek és égiektől kapott csodálatos hangon előadott énekek kíséretében folyt a társalgás:

Mahmud cselebi, Aszur aga, Ólomöntő Maszaraf Aliszi, Ahmed cselebi és Hüszsein cselebi hegedűn;

Borbély Ömer cselebi, Szaracs Ahmed cselebi, Dervis Mehmed, Dervis Szulejmán, Dervis Kászim fuvolán;

Szolga Juszuf pánsípon;

Kicsi Müezzín, Muszi cselebi, Zsidó Karakas, Görög Angeli tamburán;

Perzsiái Mehmed aga udon;

Perzsiái Ahmed bég és Dzsagalazáde Musztafa bég pedig a kánun nevű hangszeren játszott.

A szomorú balladák előadása közben Koszorús Sahbaz aga, Foltos Redzseb aga, Bosnyák Memo háromhúros százon, vagyis kobzon játszottak.

Isztambul legismertebb lánynak öltözött fiú hastáncosai, Csaker sah, Szüglün sah, Cukor sah, Merni sah, Kegyetlen sah, Fitne sah, Juszuf sah, Ramazan sah, Dimitraki sah, Neferaki sah, Iszrail sah, Fülbevalós Jaszef sah, ujjakra erősített kis kasztanyettákkal, vörösre festett kéz- és lábkörmökkel, feltupírozott és bebodorított hajjal úgy vonaglottak és hajladoztak kecsesen és kényeskedve ezeken az összejöveteleken, mint a folyóparti szőlőskertekben a pávák. Úgy forogtak széleseben körbe-körbe, mint a bűgőcsiga, szinte repültek, aztán cipőjük sarkával hangosan kopogva lépkedtek, atletikus testük sokat sejtetően ki-kivillant a selyembrokátból és puplinból varrott ág-, levél- és virágmotívumokkal díszített áttetsző szoknyájuk és bugyogójuk alól. Murád szultán szemében a hárem napról napra veszített a vonzerejéből. A fiatal, nagyon is fiatal padisah nőtlenség élete nem csupán az italozás, táncmulatságok, zeneszó és költemények körül forgott.

Nagyon szerette a lovakat, és ügyesen lovagolt. Bízott az erejében, és a legtehetségesebb íjászokkal szállt versenybe, és büszkén lőtte ki a nyilát. Nagyon kedvelte a gerelyvetést is. Akárhová ment is, mindenhová magával vitt néhány legényt a Belső

Palotából, és gerelyt vetettek lóról vagy gyalogosan. Örülten szerette a birkózást, és élvezettel nézte, ahogy ezek a fiatal emberek csoportosan és nekivetközve birkóznak a színe előtt.

És mindezen sok passzió és kedvtelés mellett tudott időt szakítani az olvasásra is. Előszeretettel tanulmányozta a dinasztia és az állam történetét. Gyönyörű kézírása egy kalligráfus művészetével vetekedett, annyira szépen kanyarintotta a betűket. A társas összejöveteleken megjelenő költőkkel szégyenkezés és erőlködés nélkül tudott beszélni verses formában. Sőt egy alkalommal a színe elé járult költőknek komoly fejtörést okozott, hogy miként válaszoljanak arra a strófára, amellyel a padisah szólt hozzájuk. Történt egy nap, hogy a Boszporusz anatóliai partjától kissé beljebb eső területen, a Tokati Vár nevű vadászkastélyban mulatoztak. Murád szultán hirtelen így szólt:

– Láttam, amint felragyog a nap öt félhold felett!

Azon a napon ott volt velük a Haszánkálei származású híres-neves költő, Nefi is. A Tokati Vár egy égisz fákkkal teli tölgyesben állt. A besűrűdő fény ezüstsálakra hasonlított. Miközben a verssor megfejtését mindenki ebben a páratlan szépségű, már-már álomszerű természeti jelenségben kereste, Nefi körbejártatta a tekintetét, majd észrevette az egyik szegletben kuporgó, és gondolataiba mélyedt Musza Melek cselebit. A Haszánkálei Nefi habozás nélkül ezt válaszolta:

– Az a szép hold belefeküdt az ezüstkarmokba!

A padisah kedvelt szokásai közé tartozott, hogy álruhában járkel a nép között. Ezekre az útjaira rendre magával vitte Nefit. Ahogy áthaladtak a Kovácsok Bazárján, Murád szultán megpillantott egy fiatal legényt, aki az egyik kovácsműhelyben ütötte a vasat. A legény testét csupán egy alsónadrág takarta, és fején egy kis sipka volt. Haja kócos, ki tudja, mikor járt utoljára borbélynál. Mellkasa fedetlen, lába csupasz. Szikrák repültek szanaszéjjel, valahányszor lesújtott a pöröllal a vörösen izzó vasdarabra. A rézbőrű fiatal

kovács leginkább egy parázson járó, parazsat evő, parazsat ivó, emberformába bújt szalamandrára hasonlított. A szépség iránt rajongó fiatal uralkodó így szólt:

– Szunnyadó szívemet egy szikra lángra lobbantotta!

Nefi is észrevette a fiatal kovácslegényt, és kitűnő érzéssel felelt a padisah verssorára:

– Miközben a szerelem kovácsa láncot készít a bolondok számára.

A kovácslegényt néhány nap múlva befogadták az oszmán palota Szultáni lakosztályába. A fiút Haszánnak hívták. Három éven át taníttatták, majd „Haszán kalifa” lett belőle. A padisah megbízható embert akart állítani a janicsár testület élére, így aztán kinevezte Haszán kalifát janicsáragává.

Lángoló fáklyaként meggyújtott emberek Bagdadban

Oszmán szultánt „szerencsétlenséget hozó” uralkodónak tartották, Köszem szultánát viszont az isztambuli nép „szerencsét hozó”-ként emlegette. Murád szultánról pedig az terjedt el a városlakók ajkán, hogy „ez az uralkodó sohasem mond ellent az édesanyjának”. Valóban, a még csak pelyhedző állú fiatal padisah hű maradt ígéretéhez, vagyis feltétlenül kikérte anyja véleményét és tanácsát az államügyek kapcsán, és aszerint cselekedett.

Gyengeelméjű nagybátyját kétszer is letaszították a trónról. Testvérét, Oszmán szultánt előbb megfosztották az oszmán tróntól, majd ocsmány rágalmak miatt tömlöcbe vetették, ahol borzalmas halál várt rá. Az isztambuli eget borító viharfelhők még nem vonultak el teljesen. A janicsárok, szpáhik és a hozzájuk csapódó ágrólszakadt csürhe bármikor kirobbanthattak egy felkelést mondvacsinált indokokkal. Az állam tekintélye csorbát szenvedett,

és a birodalom központjában odalett a közbiztonság, az emberek tulajdona és élete, a becsülete és erénye sem volt már biztonságban. Akkoriban Murád szultán palotájában élt egy Mehmed Halife nevű fiatalember, aki a szultáni magánlakosztályban szolgált. Mehmed Halife fejébe vette, hogy ír egy krónikát, és feljegyzett mindent, amit látott vagy hallott. Művének a *Tarih-i Gümani*^{56} címet adta.

„...A gazemberek annyira eltávolodtak a jó erkölcsöktől, hogy a hamamból fényes nappal meztelen nőket ragadtak el, és vittek magukkal. A dzsámikban dohányt szívtak. Az utcán, a szegletekben mindenki szeme láttára követtek el házasságtörést. A városban mindennap vér folyt, és rendszeres volt a rajtaütés a házaknál.”

Természetesen felettébb bántotta és aggasztotta ez a helyzet a fiatal padisahot és édesanyját. Anatóliában még ennél is zűrösebb időket éltek. Szivászban példának okáért Oszmán szultán vérbosszújára hivatkozva fellázadt Abház Mehmed pasa kormányzó. A hegyeket és a hegyszorosokat a banditák tartották ellenőrzésük alatt. És mindezen közben kipattant a bagdadi ügy. Isztambul városa gyászba borult annak hírére, hogy az iráni sah, Abbász elfoglalta Bagdadot. A sah nem háborúval vagy a kard erejével vette be azt a hatalmas várost, hanem egy senkiházi örült bosszújának köszönhetően.

Egy Bekir szubasi^{57} nevű, ágrólszakadt senkiházi óriási vagyonra tett szert Bagdadban zsarnokoskodással. Több ezer ember gyűlt köréje a csőcselék közül. A bagdadi kormányzók már nem tudtak érvényt szerezni az akaratuknak. A bagdadi előkelőségek és hangadók közé bekerülő, nagyon alacsony sorból felkapaszkodott senkiházi komoly galibákat okozott a nagy kiterjedésű tartományban.

A Bekirre fogát fenő Mehmed nevű aga két fiával együtt a belső várban lakó Juszuf pasa kormányzóhoz menekült, amikor veszélyben érezte az életét. Bekir erre a bandájával együtt megostromolta a belső várat. A kormányzó pasa mindjárt az

összecsapások elején áldozatul esett. Mehmed aga kegyelemért könyörögve két fiával együtt megadta magát. Csakhogy Bekir szubasi hiába ígért kegyelmet, nem tartotta meg a szavát. Mehmed agát és annak két fiát anyaszült meztelenre vetköztették, testüket leöntötték kátránnyal, majd egy hajó fedélzetén az árbocokhoz kötözve felgyújtották őket. Aztán a hajót útnak indították a Tigris folyón. Mehmed aga és két fia lobogó fáklyaként, iszonyatos kínok között égtek halálra. Bagdad népe szörnyülködve és elborzadva nézte végig a szerencsétlenek halálát.

Bekir szubasi tisztában volt vele, hogy nem marad megtorlás nélkül ez a gaztette és kegyetlenkedése, ám mégsem hagyott fel a szertelen bosszúhadjárattal. Üzent az iráni sahnak, hogy amennyiben átengedi neki a kormányzóságot, akkor feladja Bagdadot.

Bagdad a tizenhatodik századtól fogva az a város volt, amelyre mind a török padisah, mind az iráni sah vágyott. Abbász sah nem késlekedett, és a hadserege élén azonnal útnak indult.

Ekkor bizonyította be Köszem szultána a fiának, hogy mennyire fontosak az ő politikai tanácsai. A szultána elküldte a kormányzói kinevezést az újonnan felkapaszkodott senkiházinak, még mielőtt Abbász sah Bagdadba ért volna. Bekir pasa megcsókolta Murád szultán fermánját, és tisztelettel elfogadta.

A Bagdadba érkező Abbász sah majd megpukkadt mérgében a zárt várajtók láttán. Kémet küldött a városba, aki elfogta az immár pasaként emlegetett Bekir Mehmed nevű fiát. Az apjához hasonlóan garázda fiúhoz ezeket a szavakat intézte:

– A sah át fogja engedni neked a kormányzást. Függetlenül tudsz majd uralkodni!

Az áruló fiú egyik éjjel kinyitotta a vár kapuját, és átengedte Bagdadot Abbász sahnak. A városban óriási zűrzavar támadt. Fiúkat, lányokat, asszonyokat kifacsarták, mint a szőlő levét, majd megszenstségtelenített testüket az apák és férjek elé vetették.

Bekir pasát Abbász sah színe elé hurcolták. – Miért követted el ezt a gyalázatot? – kérdezte a sah.

A haramia saját fiára mutatott, és ezt válaszolta: – Sahom... Nem én követtem el ezt a szörnyűséget, hanem ez a fattyú!

Bekir pasát előbb lecsupaszították anyaszült meztelenre, majd egy vastag nyárshoz kötözve a tűz felett forgatva kisütötték a zsírját. Ezzel a félelmetes kínzással megtudták tőle, hogy hol rejtegeti a vagyonát. Miközben apját a nyárson forgatták és pecsenyét csináltak belőle, Mehmed nevű fia ott állt Abbász sah mellett, és iszogatva szemlélte az eseményeket.

Ezt követően, ahogyan annak idején ő is megtette Mehmed agával és annak két fiával, most Bekir gennyes sebekkel teli testét kenték be kátránnyal, majd egy hajó árbocához kötözték. Fáklyaként meggyújtották, és a hajót vízre bocsátották a Tigris folyón.

A sah ezután rendelkezett az apját gálád módon eláruló fiú sorsáról is: – Semmi hasznát nem vehetem ennek a fattyúnak!

Ezután lecsapatta a fejét.

Köszem szultána Bagdad visszafoglalásában látta a saját, a fia, valamint az állam becsületének helyreállítását. Azt tervezte, hogy ezt mindenképpen véghezviszi, sőt fiát, a padisahot küldi Bagdad ellen, csakhogy ez nem ígérkezett könnyű feladatnak.

A janicsárok, akiknek lópatkót verettek a csupasz talpára

IV. Murád szultán legfőbb bizalmasa és tanácsadója, Köszem szultána először Anatóliában szerezte vissza az állam tekintélyét. Anatóliában Abház Mehmed pasa volt a leghírhedtebb és

legelszántabb lázadó. A bölcs nő ezúttal is felismerte, hogy ezt a férfit lehet a legkönnyebben megnyerni maguknak.

Abház Mehmed pasa Oszmán szultán bosszújára hivatkozva lázadást szított, és a felkelés során megszerezte Szivász és Erzurum vilájeteket. Ott elhíresztelte, hogy Oszmán szultánt a janicsárok gyilkolták meg, és patkókat veretett azoknak a janicsároknak a csupasz talpába, akiket sikerült elfognia. Ezeket a janicsárokat az utcákon körbehurcolták, és a nép becsmérő szavai közepette lenyakazták őket. Egy részüket pedig patkóval a talpukban szélnek eresztették. A janicsárok menekülőre fogták, amint meghallották az Abház nevet, és igyekeztek minél előbb elinálni. Anatólia minden kis szegletében Oszmán szultán siratóját énekelték.

Köszem szultána nő volt. Amíg fel nem nőtt a fia, és meg nem érett a feladatra, hogy maga igazgassa és rendezze az államügyeket, kellett találnia egy erős és rátermett nagyvezírt. Olyan férfira volt szükség, aki képes az állam megtiport tekintélyét visszaállítani régi szép fényében, és a hadsereg élére állva visszahódítja majd Bagdadot az ellenségtől.

IV. Murád szultán először Kemankes Ali pasának adta át a szultáni pecsétet, így ő lett az első nagyvezírje. A pasáról elterjedt, hogy szívesen megveszteget másokat, és messzire elér a keze. Csakhogy őt egyáltalán nem foglalkoztatta az anatóliai helyzet. Amikor elesett a hatalmas Bagdad, még csak rá sem hederített. Murád szultánra célozva ezt mondogatta: – Nekem köszönhetően került trónra. Állandóan csak dorbézol, egy percre sem hagyja abba az ivászatot. Egyetlen ujjal sem nyúlhat hozzám!

Egyik nap Köszem magához hívatta a fiát, és a következőket mondta:

– Fiam... A nagyvezír korruptsága miatt téged fog megátkozni a nép.

A padisah éppen a Szultáni Kertbe készült, hogy megnézzze a birkózó ifjakat. Gondolkodás nélkül ezt felelte anyjának:

– Tégy úgy, ahogy jónak látod, drága anyácskám!

Másnapra meghívták a nagyvezírt a szerájba. Odaállt elébe a fő fekete cunuch, Musztafa aga, és a koromfekete szerecsen a homlokát ráncolva, szigorúan ráförmedt:

– Add ide a pecsétet!

Ali pasa levette a nyakában lógó, vörös, arany szütyőben levő pecsétet, azzal odaadta. Ezt követően a hóhér megfojtotta.

A szultáni pecsétet egy ragyogó arcú aggastyán, bizonyos Cserkesz Mehmed pasa kapta meg. A férfi túl volt már a nyolcvanon, mégsem próbált idős korára hivatkozva kifogásokat keresni, hanem azonnal nekilátott az Abház Mehmed pasa elleni hadjárat előkészületeinek. A pártütő kormányzó a nomádsátras türkmén törzsekből különféle ürügyekre hivatkozva toborzott katonáival felsorakozott a Kajszeri-síkság Karaszu nevű hídjánál. A napkeltétől naplementéig tartó véres ütközetben az abház pasa katonái megfutamodtak, és ő maga is elmenekült. Felpattant koromfekete telivér lovára, és meg sem állt Erzurum váráig. A nagyvezír, Cserkesz Mehmed pasa a tokati várba vonult vissza, hogy ott átteleljen, aztán tavasszal majd ismét Bagdad ellen vonuljon. Csakhogy nem élte meg a tavaszt, Tokatban kilehelte lelkét.

A Tokatból elhozott uralkodói pecsétet az aranyszívű Háfiz Ahmed pasa kapta meg, aki maga a becsület és erény megtestesült szobra volt, és mindemellett vitéz, bátor, szorgalmas, áldozatos, nagy tudású és költői vénával megáldott férfi. Bagdad visszafoglalását államügyként, az állam becsületén esett folt eltüntetéseként fogta fel. Azonban Abbász sah annyira megerősítette Bagdadot, és akkora erőket vezényelt oda, hogy a sikerhez, Bagdad visszavételéhez szükség volt az Oszmán Birodalom valamennyi haderejére. A költői lelkű nagyvezír emelkedett hangulatban, elszántan hagyta el Isztambult:

Eltökélt szándékom, hogy bosszút álljak... ó, Háfiz,

...íme a harcmező, tartson velünk, aki bátor...

Nem állt a rendelkezésére olyan ágyú, amellyel bevehette volna Bagdad várát. A hatalmas erőd ostrománál nem bizonyult elegendőnek a harci láz és a lelkesedés. Segítséget kért a padisahtól, és hosszú levelét verses formában vetette papírra. A levél e sorokkal kezdődött:

*Bekerítettek minket... nincs katona, aki segítene?
Nincs olyan bátor vitéz, aki az életét áldozná a vallás oltárán?*

A nagyvezír segélykérő hangnemben íródott levelét akkor adták át Murád szultánnak, amikor az Ahmed társulat híres női ruhába öltözött férfi táncosai közül Fülbevalós Ajváz sah, valamint Hajas Ramazan sah éppen ezüstcsengengettyűkkel övezett sarkukat összeverve egy darabot adtak elő. A Háfiz Ahmed pasát nagyvezíri posztjából felmentő fermánját ugyanabban a versformában szövegezték meg, majd elküldték neki:

*Ej, Háfiz! Nincs férfi, aki Bagdadnál segíteni tudna?
Tőlünk kérsz segítséget, talán nincs sereged?
Azt mondtad: tudom, hogyan öljem meg az ellenséget.
Most talán nincs hely, hogy a lovad megforgasd az ellenséggel szemben?
Tudom, nincsen társad a kérdésben, valóban
De nincs-e egy olyan igazságos uralkodó, aki számon kéri az igazságodat? A hadjárat vezetőjévé tettem egy Alihoz hasonló vezért.^{58}*

Hálil pasából nagyvezír lett. Ő is felettebb értékes ember volt. Csakhogy ő sem ért el sikereket Bagdadban, emiatt felmentettek. Hüsrev pasa követte a tisztségében.

Még a falnak is van füle

Murád szultán pecsétjét 1628. április 6-án, csütörtökön adták oda Hüsrev pasának. Kemankes, vagyis íjász Ali pasa, Cserkesz Mehmed pasa, Háfiz Ahmed pasa és Hálil pasa után ő volt az ötödik nagyvezír Murád szultán uralkodásának öt éve alatt. Ez a fiatal nagyvezír korábban janicsár agaként szolgált. Köszem szultána akadt rá, és hozatta a birodalom legfelsőbb köreibe.

Ennek a hálátlan, kegyetlen, zsarnoki hajlamú férfinak a lelkéből kihalt a könyörület, a szánalom és a részvét érzése, nem ismerte a hála fogalmát sem. Aznap, amikor a dívánban a nyakába akasztották a szultáni pecsétet, egy női hangot hallott a rács mögül:

– Pasa! Mielőtt harcba szállsz a perzsákkal, menj el Erzurumba, és küzdj meg Abház pasával. Fogd el, és hozd el nekem élve!

Ezt a parancsot Köszem szultána adta ki. A nagyvezír engedelmeskedett.

Abház Mehmed pasa visszavonult az ágyúval is bevehetetlen, meredek sziklafalakra épült erzurumi várába. Mindemellett tisztában volt vele, hogy előbb-utóbb meg fog bűnhődni a tetteiért.

Miután a nagyvezír legyőzte, Abház pasa kegyelemért könyörgött Hüsrev pasának. Hüsrev pasának azt parancsolta a válide szultána, hogy épségben fogja el ezt a férfit, így aztán megkegyelmezett Abház pasának, és Isztambulba vitte.

Abház pasa élete nem szűkölködött kalandokban. Gyermekkorában a Dzeláli lázadók közé tartozó Dzsánduládóglu Ali pasa kincstárnokaként szolgált. Aznap, amikor Kujudzsu, vagyis Kutas Murád pasa győzelmet aratott a Dzelálik felett az Orucsíkságon, a kincstárnok a janicsárok fogságába esett. Letérdeltették egy kút mellé, hogy lecsapják a fejét. Ekkor megpillantotta Hálil, a janicsár aga, és megbabonázta a szépsége. Nem elég, hogy kiragadta a halál karmai közül, még ráadásul a védelme alá is vette ezt a

fiatalembert. Ahogy Hálil aga egyre magasabbra emelkedett az állami ranglétrán, úgy emelkedett vele együtt az ő Abház Mehmedje is. Még most is csinos, jóképű férfi volt, és végtelenül elegánsan öltözködött, díszes ruhadarabjait ő maga válogatta össze, amivel divatot teremtett a maga korában. Mézes szavú, illedelmes és jó modorú, arabul és perzsául beszélő, költészethez értő férfi volt. Ügyesen lovagolt, íjazott, és nekivetkőzve, testét olajjal bekenve ügyesen birkózott a küzdőpályán. Annyira értett a társalgáshoz, hogy nem lehetett betelni a szavaival.

Mielőtt az abház pasát Murád szultán színe elé citálták volna, a szultán idegesnek és feszültnek tűnt, homlokát ráncolta.

– Felelj, te átkozott! Miért lázadtál fel ellenünk? – szegezte neki a kérdést a szultán.

Az abház ifjú a padisah lába elé borult, majd ekképpen felelt: – Nem erről van szó, padisahom! Már régen letettem volna a fegyvert, de nem találtam olyan megbízható nagyvezírt, akinek megadhattam volna magamat. Ám amikor elküldted hozzám Hüsrev pasa szolgádat, lám, megadtam magamat, és eljöttem... A kezedben van sorsom. Akár le is csapathatod a fejemet, meg is foszthatsz a kardomtól!

– Derék szavak ezek, te pogány... Megbocsátok neked.

Abház pasából kitűnő udvaronc válhatott volna Murád pasa számára. Csakhogy néhány janicsár, akiknek patkót veretett a csupasz talpára, majd szabadon bocsátott, eljött egészen Isztambulig bénán, nyomorék állapotban...

Köszem szultána így szólt a fiához: – Ebből a vezírből kitűnő udvaronc válna, de nem most, mert ez az ember patkót vert sok janicsár talpára... Most egy kis időre küldjük őt valami távoli helyre...

Ezt követően Abház pasát azonnal elküldték az Isztambultól távol eső bosnyák kormányzóságba. Hálát adott, amiért ép bőrrel megúsza az esetet.

Hüszrev pasa pedig útra kelt, hogy megvívjon Iránnal. Ezekkel a szavakkal búcsúzott a padisahtól:

– Drága jó padisahom... Most elmegyek, és remélem, hogy el tudom majd hozni számodra a bagdadi vár kulcsát.

Kegyetlen, erőszakos és gögös férfi volt. Még mindig ott visszhangzott a fejében az a parancs, amelyet Köszem szultána adott neki, mielőtt elindult volna Abház ellen. Elfelejtette, hogy neki köszönhetően lett nagyvezír.

– Drága jó padisahom! A dicső őseid nem anyjuk szavával igazgatták ezt a hatalmas birodalmat. Nagykorú vagy már, bölcs padisah. Mielőtt távozom a harcmezőre, azt kérem tőled, hogy ne engedd meg édesanyádnak, hogy beleszóljon az állam dolgaiba! Én a te hű szolgád vagyok, a legfelsőbb képviselőd, a nagyvezíred, és nem szeretném, ha kettőnkön kívül bárki más is beleszólna az államügyekbe. Arra kérlek, hogy ha bármit kívánok tőled, ne kételkedj bennem, és ne kérj tanácsot senki mástól, hanem bízz meg bennem vakon, és teljesítsd a kérésemet!

Ezután bezárkóztak az Előterjesztések Termébe, és hosszasan beszélgettek. Kettejükön kívül senki más nem tartózkodott odabent, csakhogy a falnak is van füle. A nagyvezír szavai eljutottak Köszemhez. Fiával sohasem beszélt róla, ám arra gondolt magában: „Majd megnézem, mit mondasz, ha úgy jössz vissza, hogy nem sikerült bevenned Bagdadod”

Hüszrev pasa Konja, Aleppó és Moszul városának érintésével jutott el Irán területére. Mihribanban fényes győzelmet aratott. Kaszri Sirinen keresztül megérkezett Bagdadba, majd ostrom alá vette a várost.

A kegyetlen és erőszakos férfi véres nyomokat hagyott maga után. Akárhová mentek is, rengeteg sok életet ontottak ki, tekintet nélkül arra, hogy bűnös vagy ártatlan volt-e az illető. És a vérontásnak nemcsak az adott település lakói, hanem az őket szolgáló parancsnokok, magas rangú katonák, előkelőségek és

előjárók sokasága is áldozatul esett. Emiatt a hadseregben azt hajtogatták, hogy „feltámadt a Zsarnok”, az irániak pedig „Könyörtelen Hüsrev kán”-ként emlegették.

Csakhogy még a félelmet keltő és borzalmas halált osztogató nagyvezír sem tudta bevenni Bagdad városát. Végül kénytelen-kelletlen visszavonult egészen Dijárbakirig. A fáradt sereg, de legfőképpen a kimerült janicsárok alig várták, hogy visszatérhessenek Isztambulba, ám a padisahtól való félelmükben nem mertek hangot adni ezen vágyuknak. Amíg a hadsereg Dijárbakirban tartózkodott, megérkezett a szultáni parancs, miszerint Hüsrev pasát azonnal felmentik a tisztségéből, és a hadseregnek haladéktalanul vissza kell térnie Isztambulba.

Köszem szultána nem várta meg, míg fia eljön a hárembe, hanem fogta magát, és az egyik nap felkereste a szultánt a Gyöngyös Pavilonban. Meghitt és bizalmas beszélgetésre került sor anya és fia között. A válide szultána megmutatta azokat a leveleket, amelyeket a hadseregben szolgáló embereitől kapott. Murád szultán a következőképpen reagált:

– Azt akarod, hogy mentsek fel a nagyvezírt a tisztségéből... Drága anyácskám, én már azon a napon fel akartam menteni, amikor hadba vonult. Sőt nem is a felmentését, hanem a kivégzését akartam parancsba adni... Te viszont nagyvezírt csináltál belőle, és emiatt nem szóltam egy szót sem azon a napon.

Hüsrev pasa után, 1631. október 2-tól ismét Háfiz Ahmed pasa töltötte be a nagyvezíri posztot.

A gyanú magvainak elhintése

Miközben a hadsereg útra kelt Isztambulba, a tisztségéből felmentett Hüsrev pasa Tokát városába ment. A véreskezű és törtető egykori

nagyvezír bizalmas emberei révén elhintette a gyanú magvait a hadseregben, és most ebből a félreeső városból akarta végignézni, amint kicsíráznak. A volt nagyvezír emberei az Isztambulba vezető út során gátlástalanul fecsegték mindenfélét:

- A sah titkos követe megérkezett Isztambulba, és aranykincseket hozott a padisah udvari kegyenceinek.

- Állítólag eladták Bagdadot a sahnak!

- Hüszrev pasa azért parancsolta meg a visszavonulást Bagdad alól, hogy ne hulljon el feleslegesen annyi janicsár és szpáhi.

Az oszmán sereg 1632 januárjának első napjaiban érkezett meg Üszküdarba. Gyalog tettek meg ezt a mérhetetlenül hosszú utat Dijárbakirtól egészen Üszküdarig. Hol térdig érő sárban gázolva, hol derékig érő hóban kellett haladniuk. Rengetegen elhullottak a viszontagságos út során. Az üszküdari fogadókba megérkező kifulladásos katonák nem tudták magukba fojtani az őket ért sérelmeket. Méltatlankodtak és háborogtak az elszenvedett nehézségek miatt. Eltökélték, hogy számon kérik azokon, akik becsapták a padisahot, és eladták Bagdadot az iráni sahnak

Murád szultán uralkodásának nyolcadik évében történt. Az uralkodó huszonkét-huszonhárom éves lehetett. Délceg és erős fiatalemberré cseperedett. A nép ilyen regéket mesélt róla:

- Egy nap Bejazitban a Régi Szeráj udvarán fellőtt egy nyílvesszőt az égre, és a nyíl Kumkapinál esett a tengerbe.

- Egy nap fellőtt egy nyílvesszőt a Szultáni Kertben, és a nyíl átllyukasztott vagy nyolc albán pajzsot...

- Egy nap két kertész legényt felemelt a magasba az övüknél fogva úgy, hogy lábuk nem érte a földet. Egyik legényt az egyik karjával, másikat a másik karjával. Ezek a kertészek vagy kilencven kilót nyomtak egyenként.

Ábrahám próféta idejében a nép romlottsága miatt Isten megharagudott népére, és egy óriási égi tűzben eltüntette Szodomát és Gomorát a föld felszínéről. A fiatal uralkodó környezetében is

hasonló orgiák játszódtak le az isztambuli palotákban és díszkertekben. Az ifjú oszmán szultán körül sündörgő szépfiúk, fiú szeretők és neveltetők, udvaroncok, kegyencek és a képzetesebb mulattató fiúk leginkább az ősi görög mitológiai szereplőkre hasonlítottak. Szabadok és rabszolgák, városi és falusi származású megannyi Adonisz, Dionüszosz, Akhilleusz, Apollón és Ganümedész...

Köszem szultánát csak annyiban érdekelte fia életvitele, amennyiben az befolyásolta az ő helyzetét. Ha Murád szultán az uralkodói háremben udvarol, és a társalkodófiúk helyett az ágyasokkal tölti az idejét, akkor minden egyes terhesség során újabb és újabb hászeki szultánák kerültek volna, akik megpróbálják letörni Köszem fia feletti befolyását. Így azonban nem kellett ettől tartania. Ez a zabolátlan és mérhetetlenül erős ifjú az anyja szemében egy engedelmes orozlánt testesített meg, aki anyja minden kérésére szófogadóan rábólintott, és anyjának minden parancsát készségesen teljesítette.

Az oszmán hadsereg visszatért Isztambulba, és ezzel a nagyváros felett egy csapásra beborult az égbolt.

Bár maradt volna ott a hadsereg Dijárbakirban! Ugyan kinek az ötlete volt visszahívni a sereget Isztambulba?

Köszem egy aláírás nélküli levelet szorongatott a markában. Akkor kapott ehhez hasonló leveleket, amikor még Musztafa szultán idejében a Régi Szerájban élt. A levélben a következő állt:

„Drágalátos szultána öfelsége! Hüszrev pasának nem sikerül bevennie Bagdad városát. Azt tervezi, hogy kora tavasszal Isztambul ellen vonul a sereg élén. Ezt ózdkodás nélkül elmondta a bizalmas embereinek. Ahogy Isztambulba ér, a katonákra támaszkodva a Régi Szerájba akarja önt záratni. Egy percig se késlekedjen a felmentésének megírásával, a hadsereget pedig haladéktalanul hívják vissza Isztambulba, hogy itt teleljenek át. Ez a bajkeverő férfi a végén még a padisahunk ellen vonul a padisah szolgáljaival.”

A borongós Isztambulban a bazársorokon, a kávézóknak és a borbélyüzletekben, a hamamok kerevetjein és lapos izzasztókövein, a fogadók szobáiban félszegen és sután, majd egyre hallhatóbban, és végül egy hét elteltével hangosan mindenütt azt beszéltek az emberek, hogy:

– A kizilbasok^{59} elfoglalták Bagdadot, és félelmetes vérontásra került sor a szunnita muszlimok körében...

– A dicső és hős Hüsrev pasát ok nélkül felmentették tisztségéből. ..

– A padisahunk még nagyon zöldfülű. A sok kegyenc és szépfiú miatt, akiket maga mellé vett, nem látja a valóságot.

– Ennyi meg annyi aranyért eladták Bagdadot a sahnak

– Ha rájuk bízunk az államot, holnap majd Erzurumot is eladják.

– Erzurumot majd Háfiz pasa fogja eladni.

– Meg kell mentenünk a vitéz és délceg padi sah unkát ezeknek a vallás- és államellenes fickóknak a karmaiból!

– Olyan nagyvezír kell nekünk, mint Hüsrev pasa!

– Ez nem mehet így tovább! Hát egy fabatkát sem ér már az igazhit és a hazaszeretet?

– Mire vártok? Nosza, keljünk fel, és ébresszük fel a városlakókat mély álmukból! Szólítsuk fel a padisahunkat, hogy a dívánon számoltassa el a bajkeverőket és a felforgatókat!

Aztán a szpáhik előzönlöttek Isztambult, minden legényszállás és legényszoba megtelt velük. A janicsárok a laktanyájukban, a szpáhik a fogadóknak gyülekeztek, és gátlástalan prédikátorok mindenféle aljas dologról tartottak szónoklatokat:

– Drága barátaim, testvéreim, hittársaim! A városlakók háborognak. A janicsárok a laktanyájukban, a szpáhik a fogadóknak gyűltek össze. Kire és mire várunk még? Fogjunk össze!

Egyik nap a következőket mondta az egyik szónok a janicsárok laktanyájának udvarán: – Ha a vezetőnk nem közölünk való, akkor nem fog törődni a szpáhikkal és a városlakókkal! A Haszán Halife

nevű fiút kinevezték janicsár agának, ami velünk szemben nagyon aljas tett! Mi lett a janicsártestület erejével és befolyásával? Hát illik így hallgatnunk, és tétlenül várnunk?!

– A múltkor áldás helyett villámok csaptak le ránk az égből.

– Holnap majd tüzeső hull a nyakunkba!

– Márpedig ez fog történni, ha a sejhüliszlám Jahja efendi ősz szakállát vörösborban áztatva a részegesek összejövedelein gázeleket olvas fel!

– A defterdár pasa nem fizeti ki a katonák havi járandóságát, bezzeg azoknak a fattyúknak pénzesszütyőket küldözget!

– Írjuk össze azok lajstromát, akik becsapják a padisahunkat, és követeljük, hogy üssék le a fejüket!

– Mindaddig ne dugjuk vissza kardunkat a hüvelyébe, amíg nem teljesülnek a követeléseink!

A nagy árulás

– Legyen meddő mindazok felesége, akik elárulják az ügyünket!

Az oszmán történelemben „Nagy árulás”-ként elhíresült, fokozatosan és hullámokban kibontakozó nagy felkelés 1632 februárjának nyolcadik napján vette kezdetét. Azon a reggelen az isztambuliak a „kösz”-nek nevezett, nagyméretű harci dob hátborzongató döngésére riadtak fel édes álmukból.

Az ifjú padisah a Belső Palotában található, Szinán építésmester egyik remekművét megtestesítő Nagy hamamban aludt mélyen, mámoros kábulatban. Anyja, Köszem szultána éppen a reggeli imádságot végezte a háremben. A Koránt olvasta.

A felkelés szellemi szülőatyja az egyik legfontosabb vezír, a bosnyák Sánta Redzsep pasa, a Dijárbakirban tisztségéből felmentett, majd Tokát városába visszavonuló nagyvezír és

parancsnok, Hüsrev pasa egyik közeli jó barátja cs földije volt, aki pont ugyanolyan jellemtelen volt, mint a nagyvezír.

A janicsárok, akiknek a testületéhez tapadt az egykori Oszmán szultán vére, nem álltak a felkelés élére. A szpáhik mentek legelől, majd őket követték gyalogosan a janicsárok. A laktanyában megszületett a határozott döntés.

A szpáhik előjárói és szószólói szombat este, vasárnap éjjel összegyűltek Redzsep pasa palotájában. Körülbelül nyolc-tíz fő jelent meg, név szerint: Albán Vízhordó Mehmed aga, Bosnyák Szálih efendi, Bosnyák Boszorkányos Oszmán, Albán Dzsinnes Ali aga, Albán Kényes Muszlu aga, Kütahjai Imok bég, Emir kalifa, Görög Ahmed aga... A nyolc fő mindegyike közel ezer embert tudott felmutatni maga mögött.

Még meg sem virradt, amikor a nagy harci dobok dübörgésére az utcákra tódult a csöcselék és a rengeteg csavargó odvaikból, üregeikből. Azok, akiknek nem volt papucsuk, rongyokat csavartak a lábukra. Katonai köpeny híján sokan zsákokat terítettek a hátukra. A becsületesek és erényesek nem léptek ki az utcára, hogy a reggeli imára menjenek. Azok pedig, akik elindultak a mecsetekbe és dzsámikba, visszafordultak félútról, és bezárkóztak otthonukba. Az ajtókat bentről vasrudakkal támasztották ki. Az üzletek és a piac aznap nem nyitott ki. Újabb borzalmakkal teli esemény vette kezdetét Isztambulban.

A szpáhik vasárnap dél tájban összegyűltek a Szultanahmet-dzsámiban. Összeállították azok névsorát, akiknek a kivégzését követelték a padisahtól. Ezt a lajstromot háromfős küldöttség vitte el az oszmán szultánnak: Albán Vízhordó Mehmed, Bosnyák Szálih és Görög Ahmed.

Murád szultán nem volt hajlandó fogadni ezeket az embereket a színe előtt. A küldöttség ezt mondta a kapuagának, vagyis a fő fehér eunuchnak:

– Padisahunk adja ki nekünk azokat, akiknek neve szerepel a listán. Mi majd lekaszaboljuk őket! Ezek aljas emberek, akik megrágalmazták Hüszev pasát, és akik miatt felmentették ezt a nagyvezírt! Ők a padisah és az állam ellenségei!

A kapuaga elvette a listát: – Várjatok egy kicsit! Hadd mutassam meg a felséges padisahnak!

A listán a következő nevek szerepeltek: legelsőként a sejhülszlám Jahja efendi, majd a nagyvezír Háfiz Ahmed pasa, a defterdár, vagyis a pénzügyminiszter Musztafa pasa, a janicsár aga Haszán kalifa, Musza cselebi... összesen tizenhét név...

A Murád szultán körül lebzselő szépfiúk és udvaronc ifjak nevét nem tudták, különben sokkal hosszabbra sikeredett volna ez a lista.

A kapuaga nem Murád szultánhoz, hanem Köszem szultánához vitte a lajstromot. A majdnem negyvenesztendős válide szultána nem jött zavarba: – Mondd meg szépen és udvariasan azoknak, akik ezt a listát hozták, hogy várjanak türelemmel, és a padisah holnap majd válaszol nekik!

Ezután Köszem félrevonult, hogy a fiával kettesben beszélhessen.

– Drága anyácskám, nem áldozhatom fel ezt a tizenhét embert!

Köszem túlradó szeretettel, elragadással nézett a fiára: – Fiam, ne feledd, rajtam kívül senki sem szeret téged igazán. Te csak az élvezetekkel foglalkozz, és bízd rám a cselszövés megoldását!

A válide szultána parancsára azon a napon az egész szeráj népe fegyvert ragadott. Legfőképpen a szeráj védelméért felelő bosztandzsik és zülüflü baltadzsik fegyverkeztek fel tetőtől talpig. A válide szultána a színe elé hívatta a bosztandzsibasi agát és a zülüflü baltadzsibasi agát. Köszem ezeket a szavakat intézte hozzájuk:

– Aga urak! Hosszú éveken át élvezhették az Oszmán Birodalom Portájának minden előnyét és javát. Remélhetőleg ezt a cselszövést is sikerül majd könnyedén megoldanunk. Ha azonban

megtámadják a szerájt, mint Oszmán szultán idejében, vajon feláldoznátok-e életeteket Murád szultánért velem együtt?

A szeráj két fontos őrzője habozás nélkül felelt a szultán anyjának: – Feláldozzuk!

Köszem szultána ekkor azt kérdezte tőlük: – Bíztok-e a bosztandzsik és a zülüflü baltadzsik hűségében?

– Mind kész az életét áldozni padisahunk védelme érdekében!

– Éljetek soká! Kívánom, hogy még sokáig ehessétek a padisah kenyerét!

A három szpáhi – akik közül az egyik albán, a másik bosnyák, a harmadik görög volt — beletörődött a kapuaga által adott udvarias válaszba. Visszatértek az Atmejdánira, majd a dzsámiban közölték a szpáhikkal:

– A padisah urunk holnap teljesíti a kérésünket!

A vasárnap hőzöngéssel telt. Még éjjel sem oszlott fel a sokaság. A szószólók a Szultanahmet-dzsámiban, a többiek a medresze szobáiban, a szemfülesek pedig az Aja Szófia kettős hamamjában hajtották álomra a fejüket. Hétfő reggel ugyanaz a küldöttség ismét elment a palotához. Megint csak a kapuaga fogadta őket, és a szpáhi agákat kávéval és sörbettel kínálta, majd a fehér eunuch ismét mézesházas szavakkal szólt hozzájuk:

– A válide szultána üdvözlését küldi mindnyájatoknak, és azt kéri, hogy még ma is legyetek türelemmel, mert a padisah urunk majd holnap teljesíti a kéréseteket.

Egy nő küldte az üdvözlését, és egy nő kért tőlük szívességet! Összenéztek, és elszégyellték magukat. Egyikük felhorkant, a másik odavetette, hogy:

– Holnap majd mindannyian eljövünk a szerájba!

Aztán közösen ezt ordították: – Addig egy tapodtat sem megyünk innét, amíg nem teljesítik a követeléseinket!

A véres díván

– Holnap majd mindnyájan eljövünk a szerájba! – mondták a szpáhik. A „holnap” a keddi napot jelentette. Keddenként pedig a reggeli imát követően a szeráj „Kupola alatti” nevű termében rendre összegyűlt a szultáni tanács. Ez a mai korban leginkább a kormányülésnek felel meg. A szultáni tanács a következőképpen ülésezett:

A padisah nevében a nagyvezír elnökölt. A díván tagja volt a két katonai bíró, a ruméliai és az anatóliai kazaszker, akik az iszlám sária jog törvényei értelmében igazgattak a birodalomban, és mindketten az ulema, vagyis vallástudósok táborának tagjai voltak. Részt vett a dívánon a nisándzsi, vagyis a kancellár; ő rajzolta rá a szultán kézjegyét a fermánokra. A díván tagja volt még a defterdár, a tulajdonképpeni pénzügyminiszter, aki a pénzügyekért és a kincstárért felelt, a kaptanpasa, vagyis a szultáni flotta főparancsnoka, a janicsár aga és a Kupola alatti vezírek. A szultáni tanácsban részt vett még a reiszülküttap, vagyis a díván elnöke, aki egyben a külügyminiszter is volt, mivel a követek az Oszmán Birodalommal csupán a dívánon keresztül érintkeztek.

A felkelők listáján szereplő nevek közül a nagyvezír Háfiz Ahmed pasa, a defterdár, Musztafa pasa, és a janicsár aga, Haszán kalifa aznap ott tartózkodtak a szerájban. Musza cselebi is rendre ott hált és ébredt a szerájban.

A Kupola alatti tanács vezírei közé tartozó Bajrám pasa bölcs, józan és tekintélyt parancsoló férfi volt. Még a reggeli első ima előtt, az éjszaka utolsó óráiban elküldött egy cédulát a nagyvezírnek, Háfiz Ahmed pasának. Ez állt a cédulán: „Óva intelek, nagytiszteletű uram, attól, hogy megszokásból eljőjj ma a dívánba! Azonnal rejtőzz el valahová! Ez a tömeg előbb-utóbb majd úgyis feloszlik. A válide szultána mindenkit meg akar oltalmazni.”

Vajon mit akart tenni Köszem szultána? Azt beszélik, hogy kész lett volna életét áldozni a fiáért, hogy az a trónján maradhasson. Ő egymaga akarta fogadni a szeráj kapujához csődülő lázadó szpáhikat, és a hozzájuk csapódott janicsárokat. Egy szál maga, fegyvertelenül. Szép és bátor asszony volt. Egy anya, aki szembe mert nézni a halállal.

Eltervezte, hogy majd ezt fogja ordítani a tömegnek: – Tapossátok el a holttestemet! Csak a testemen át! Ha erre nem vagytok képesek, takarodjatok, és oszoljatok szét!

A Bajrám pasa levelét kézbesítő futár útközben találkozott Háfiz Ahmed pasával, aki lovon ült. Fiatal testőrök vették körül, és legelől három, a félhomályban fáklyát tartó fiatalember haladt. A levelet lóháton kibontotta, és figyelmesen végigolvasta. A becsületes, derék, bölcs és költői vénával megáldott férfi megrántotta a vállát, majd így szólt a futárhoz:

– Álmomban láttam, hogy milyen baleset fog velem történni. Bátran viselem, ami rám vár. Nem fogok megfutamodni vagy elrejtőzni. Számomra üdvösebb a halál, mint a szégyen...

A Díván út az Atmejdáni mellett vezet, majd az Aja Szófia előtt nagy kanyart leírva a szerájnak a városra nyíló első, ceremóniális célokra is szolgáló kapuja, a Birodalmi Kapu felé folytatódik. Ez a környék zsúfolásig megtelt szpáhikkal, még egy tűt sem lehetett leejteni. Ahogy az első szpáhik meglátták a vezírt és a neki fáklyát tartó ifjakat, szétnyíltak. Engedték, hogy Háfiz Ahmed pasa és a kísérete áthaladjon, majd ismét zárultak a sorok. Olyan volt ez a hatalmas embertömeg, mint a hullámozó tenger, amely mindenkit elnyel.

A pasa épségben, sértetlenül elérte a szeráj kapuját. Ott azonban egy szpáhisorfallal találta magát szemben. Mindegyiküknek tele volt az öle kövekkel. Háfiz Ahmed pasa azt hitte, hogy tisztelgés gyanánt sorakoztak fel a szpáhik előtte, így aztán üdvözölte őket, majd

noszogatta a lovát, hogy haladjon tovább. Ekkor a pasa hátát megdobták kővel, majd felhangzott egy éles kiáltás:

– Rajta! Lőjétek le!

Háfiz pasát lerántották a lováról. Nem tudtak kárt tenni benne karddal vagy handzsárral, ott állt ugyanis körülötte szorosán a kísérete. A nagyvezírt gyorsan bevitték a kitárt kapun át a szerájba. Alighogy sikerült bejutniuk, a kapu már be is csukódott. A pasa fejéről leesett a turbánja, és cafatokban lógott a ruhája. Egy tizenkilenc-húsz esztendőes kísérő kissé lemaradt a csapattól, így nem tudott bejutni a rövid időre kinyíló kapun, és lekaszabolták. A török történelemkönyvekbe „Nagy árulás”-ként bekerülő véres esemény kapcsán ennek a fiatalembernek a meggyilkolása volt az első erőszakos tett.

A bosztandzsibasi aga menten kerített egy turbánt, prémbundát és kaftánt Háfiz Ahmed pasa számára. A szeráj Középső Kapunak nevezett második és a Boldogság Kapujának nevezett harmadik kapuján is bebocsátást nyert a nagyvezír, majd az Előterjesztések Termébe hívták, az ifjú padisah színe elé. Murád szultán tisztelettel üdvözölte a pasát. A derék férfi menten leakasztotta a nyakában hordott szultáni pecsétet, és átnyújtotta a padisahnak. Ódzkodott ennek a tisztségnek a további betöltésétől. Murád szultán végtelenül bánatosan ezt mondta:

– Gyerünk... Most már elmehetsz!

Ez annyit jelentett: „Nosza siess!... Fuss, és rejtőzz el!” Háfiz Ahmed pasa álruhát öltött magára, és a szeráj tengerparton levő Tengerparti Pavilonjába ment. Ott csónakba szállt, hogy átkeljen a túlsó partra, Üszküdarba. Így szólt a csónakban segédkező bosztandzsi evezősökhöz:

– Lassan evezetek! Lehet, hogy ma életemet fogom áldozni a padisah urunkért. Lehet, hogy vissza fognak szólítani!

A legfőbb cselszövőnek, az intrika kiagyalojának, Sánta Redzsep pasának voltak emberei a palotában, akiknek busás hasznot,

nagy adományokat ígért abban az esetben, ha őt kinevezik nagyvezírré. Miután Háfiz pasa visszaadta a szultáni pecsétet a padisahnak, és lemondott a nagyvezíri tisztségéről, ezek az emberek azonnal sürgölődni kezdtek. Úgy tettek, mintha a padisah vagy annak édesanyja parancsára cselekednének, és kinyitatták a Birodalmi Kaput, valamint a Középső Kaput a zendülő szpáhik előtt.

– A padisah a szavát adta nekünk! Most jöjjön elénk, és adjon számot az ígéretéről! — ordította egy szpáhi.

Ezt a követelést ezrek visszhangozták: – Jöjjön elénk, és adjon számot az ígéretéről!

– Adjon számot az ígéretéről!

Ez a számadás azt jelentette, hogy a padisah és a felkelők szemtől szemben találkoznak, és szemtől szemben tudnak beszélni. Ilyenkor a Boldogság Kapuja előtt felállítanak egy trónszéket, amelyen helyet foglal a padisah, és onnét válaszol a híveinek.

Ezekre a napokra a következőképpen emlékszik vissza Paradicsomi Abdullah aga, aki a Belső Palota Pincések Hálóterme nevű részében lakott:

Mi, vagyis az összes zülüflü aga és zülüflü baltadzsi, és valamennyi bosztandzsi mind-mind felfegyverkeztünk. Az ünnepi trónszéket elhozták a kincstárból, majd kivitték a Boldogság Kapuja elé, és ott szépen felállították. Negyven zülüflü baltadzsi és negyven bosztandzsi, mind erős-izmos délceg ifjak, és ember arcú sárkányok, talpig fegyverben ott állt két sorban szilárd pajzsként a trónus előtt. A válide szultána elmondta azt az imát, amelyet veszély esetén szoktak, hogy megmeneküljenek, majd Murád szultánt a vállánál fogva a kapu felé vezette. Mindnyájan hallottuk, mit mondott neki:

– Ne felejtsd el, amit most mondom! Légy bátor, ne félj!

Murád szultán kilépett a kapun, és elfoglalta helyét a trónszéken.

A zúgolódás abbamaradt, amikor meglátták őfelségét. Végignézett a rettenetes tömegben, majd így szólt hozzájuk:

– Mi célból jöttetek?

Ezzel a kérdéssel vette kezdetét a rögtönzött díván, a padi sah számadása.

Egy idősebb janicsár kilépett a tömegből, és megszólalt:

– Felséges padisah! Átadtunk neked egy listát, amelyen sok név szerepel. Arra kérünk, hogy add át nekünk azt a tizenhét személyt, akik fontos szerepet töltenek be az államigazgatásban. Mi majd ellátjuk a bajukat. Ők nem az állam barátai, főképp nem felséged jóakarói. Az ő kérésükre felmentettél egy olyan értékes és törekvő férfit, mint Hüsrev pasa. Aztán az ellenség elől visszahívták a hadsereget Isztambulba és eladták Bagdadot a Kizilbasoknak, és ezt mindenki nagyon jól tudja. Kérjük, add ki nekünk őket, padisahom!

A tömeg soraiból felordított valaki erőteljes és mély hangon. Murád szultán megborzongott az intrikus férfi hangjának hallatán.

– Elfogadhatatlan, ha valaki árulókkal tölti fel az államigazgatást!

Ezt mindenféle indulatos bekiabálások és rágalmazások követték: – A padisah udvari szolgálói bölcs emberek szoktak lenni...

– A téged körülvevő szolgálók és szepfiúk viszont holmi közönséges ifjak!

– Mindenféle zenészekkel, zurnásokkal és dobosokkal vetted magad körül!

– Akad köztük helvakészítő, bozakészítő, meg rövidnadrágos birkózó fiú is!

– Magad mellé vetted a Haszán kalifaként emlegetett kovácslegényt, és janicsár agát csináltál belőle! Történelmünk során még soha senki nem alázta meg így a janicsárokat...

– Egy szál fürdőszolga se maradt a hamamokban. Hiába keresünk olyan szolgálókat, akik beszappanozzák és bedörzsölik az emberek testét, nincs. Az a hír járja, hogy mindből mulattató és udvaronc lett a szerájban...

– Azt tudjuk, hogy eladtad Bagdadot, de azt is szeretnénk tudni, hogy mi mást adott még el!

– Maholnap eladod majd Buda várát is az osztrákoknak!

Mindjárt a számonkérés legelején máris magát Murád szultánt vették célba, és őt támadták a jelenlevők ezekkel az aljas és erőszakos megjegyzésekkel. A padisah megfélelmedezett anyja tanácsáról, miszerint meg kell őriznie a hidegvérét. Dühösen felpattant a székéből, és elviharzott.

– Ti nem vagytok méltók rá, hogy számon kérjetek rajtam bármit is. Nem állok szóba ilyen közönséges csürhével, mint ami ti vagytok!

Az uralkodó távozott a Boldogság Kapuján keresztül, nyomában a trónszéket is elvitték, majd becsukódott a súlyos vaskapu két szárnya. A felkelők moccanni sem bírtak a testőrök lándzsái, kardjai és pisztolyai közepette. Ám miután az örök is visszavonultak, és elmentek, megrohmozták a zárt kaput.

Mielőtt a szultán elindult a számadásra, Köszem szultána még odaszólt a bosztandzsibasihoz: – Hol van Háfiz pasa?

Erre a bosztandzsibasi ezt felelte: — Padisah urunk felmentette a tisztségéből. A Tengerparti Pavilonnál álruhát öltött magára, és csónakba szállt.

– Siess! Gyorsan, menj utána, és hívd vissza!

Háfiz pasa csónakjának evezősei engedelmeskedtek, és nem eveztek, csak úgy tettek, mintha mozgatnák a lapátokat, de valójában csak az időt húzták. A bosztandzsibasi hét pár evezős hajója Szarajburnunál, vagyis a Szeráj-fok közelében utolérte őket. A bosztandzsibasi így szólt a leváltott pasához:

– A válide szultána hívat, méltóságos uram!

Háfiz pasa azonnal felismerte a helyzetet, és átérezte, hogy bizonyára nagyon szenvedhet a szultán édesanyja fia szorult helyzete láttán.

– Padisah urunk életéért nem egy, hanem akár ezer Háfízt is feláldoznák!

Ezeket mondta, azzal átugrott az őket utolérő hétpárevezős hajóba.

Eközben a kapu előtt tovább folytatódott a hözöngés.

– Padisah, add meg, amit kérünk!

– Ha nem kapjuk meg, tudjuk jól, hogy mit fogunk tenni!

– A padisahnak nem szépfiúkra és társalkodókra, hanem szolgálókra van szüksége!

– Te az udvari neveltetők és szépfiúk padisahja vagy, csak velük törődsz...

Ahogy Murád szultán otthagya őket, és bement a kapun, szemben találta magát Sánta Redzsep pasával. Az éles eszű fiatalembernek feltűnt a zendülést szító vezír arcáról sugárzó káröröm, és megérezte a képmutatást. Redzsep pasa a padisah lába elé vetette magát, és könyörgő hangon kérlelte:

– Drága jó padisahom, ki kell adnunk nekik azokat a személyeket, akiket követelnek. Máskülönben nem fog feloszlani ez a tömeg. Még engem is ki kell adnod, ha erre kémek, hiszen az idők során megannyi vezír áldozta fel az életét a padisah érdekében. Ugyan mit számít, ha néhány jelentéktelen élet odavész? Ám, ha ezeket nem sikerül kielégíteni, és valahogyan leszerelni, Isten óvjon minket attól a szörnyűségtől, ami itt bekövetkezhet!

Ebben a pillanatban érkezett meg Köszem szultána, és tekintete találkozott Murád szultán tekintetével. A nő rettentően aggódott a fiáért, és figyelmeztette:

– Fiam, ne!

Senki sem értette, hogy pontosan mit is akart mondani ezzel a válíde szultána. Azt, hogy „add meg, amit követelnek”, vagy azt, hogy „ne add meg!”. Sem a padisah, sem a vezír nem értette. A bölcs asszony megérezte, hogy megtermett fia hatalmas lábával el akarja tiporni Redzsep pasa fejét. Ezért kiáltott hát fel.

A padisah észrevette Háfiz pasát az édesanyja mellett. Nem tudott a derék férfi szemébe nézni. Vajon miért fordult vissza? Miért jött vissza? Nyilvánvalóan az édesanyja hívatta vissza.

Murád szultán intett a kapuagának, hogy nyissa ki a kaput, és vigye ki a trónszéket. Redzsep pasa képmutató arccal így szólt hízelgően a padisahhoz:

– Drága jó padisahom... Előbb végezd el a rituális mosdást, és úgy menj ki beszélni a híveiddel!

Ez burkolt halálos fenyegetésnek számított. Murád szultán villámgyorsan elvégezte a rituális kéz- és lábfejmosást, és arcát is megmosta. Kivitték a trónszéket, majd Murád szultán is megjelent a kapu előtt. Kezdetét vette a véres számadási ceremónia második felvonása. A padisah intett, és magához hívatta a legelöl álló négy, idős férfit. Ez alkalommal csupán velük állt szóba. Ezek becsületes kinézetű öregemberek voltak. Közülük kettő janicsár, kettő pedig szpáhi.

– Aga urak... – mondta. – A trónt, amelyen ülök, nagy tisztelet és becsület övezi, de ti ezt a megbecsülést lábbal tiporjátok. Láttam a feljegyzéseket. Egytől egyig mind derék és becsületes ember, akiknek a kiadását kéritek. Nem akarjátok Háfiz Ahmed pasát, hanem inkább Hüszev pasát akarjátok. Azt kéritek, hogy ismét adjam Hüszev pasának a szultáni pecsétet, és ha valakik megsértették a haza becsületét, ő majd kivizsgálja, a színem elé citálja őket, és én majd kiszabom rájuk a méltó büntetésüket.

A négy férfi mélyen lesütötte a szemét, nem mertek a padisah szemébe nézni. Egyikük alig hallható hangon így szólt:

– Padisahom... Ezek nem értenek a szép szóból. Mindaddig nem tángítanak, amíg ki nem adja mindazokat, akik szerepelnek a listán!

Murád szultán épp szólni akart a tömeghez, amikor észrevette a közeledő Háfiz Ahmed pasát.

Egy hős pasa halála

Amikor Háfiz pasa felbukkant a kapuban, zúgolódás támadt a felkelők táborában. Háfiz pasa megcsókolta a döbrent padisah ruhájának szegélyét.

– Drága jó padisahom, értem egy cseppet se aggódj! Számomra megtiszteltetés, és hűségem bizonyítéka, ha feláldozhatom az életemet értetted... Csupán egyet kérek tőled: ne ítéld engem halálra, inkább végezzenek velem ezek a becstelének, és hadd haljak mártírhalált az ő kezük között! Aztán arra kérlek, hogy Üszküdarban temessetek el, és ne feledkezz meg az árváimról! Őket elsősorban Allahra, és másodsorban a te gondjaidra bízom!

A pasa mélyen vallásos, nagy tudású, bölcs férfi volt. Tisztában volt azzal, hogy a lelkünket ajándékba kaptuk Istentől, és legjobb tudásunk szerint kötelességünk vigyázni rá. Nem várt választ a padisahtól. Villámgyorsan elmormolt egy imádságot, majd az örök mellett elhaladva kiállt a térre.

A szeráj udvarán ekkorra iszonyatos tömeg csődült össze. A Próféta kedves unokáját körülölelő maroknyi csapatot hatalmas dühödt és felbőszült sereg vette körül. Egyetlen ember küzdött a mindenre elszánt, haragos és feszült tömeggel szemben.

Murád szultán eltakarta a szemét ezüstszállal hímzett kendőjével, mert nem akarta látni a szörnyűségeket.

Az egyik szpáhi odaugrott a pasa elé, és már készült a támadásra, ám Háfiz pasa öklével borzalmas csapást mért a férfi két szeme közé. A támadó az ütés erejétől megszedült, majd elvágódott. Ezután egy másik szpáhi handzsárral nagyot ütött a pasa fejére, egy harmadik pedig a pasa szívébe szúrta a törét. Háfiz pasa élettelenül terült el a földön. Semmi értelme elmesélni mindazt, ami a halála után történt.

A vezír kiömlő piros vérének látványa félelmet keltett a tömegben. A gyilkosok sietve elvegyültek az emberek között. A tömeg fokozatosan araszolt hátrafelé, de közben sokakat eltapostak. A tetem ott maradt az udvar közepén. Ekkor a fő fehér eunuch zöld lepellel a kezében előlépett, és letakarta Háfiz pasa holttestét.

Amikor Murád szultán fellibbentette az ezüstszálakkal hímzett kendőjét, meglátta a pasa letakart holttestét.

Addig üsd a vasat, amíg forró – tartja a török közmondás. És csakugyan, nem sokkal ezen szomorú események után az oszmán történelem egyik legvéresebb és legkegyetlenebb despotájaként lett ismert Murád szultán, aki bosszút esküdött az áldozatul esett vezírének véérért. A szultán így kiáltott fel:

– Allah adjon rá alkalmat azonnal, hogy méltó bosszút állhassak érte! Hogy azt ti is megemlegessétek!

Majd haragosan és önmagából kikelve ezt ordította a hátráló tömegnek:

– Ti senkiházi, istentelen, még a prófétát sem tisztelő, a sáriát nem ismerő, a padisahnak nem engedelmeskedő aljas és gyalázatos haramiák!

Ezután belépett a Boldogság Kapuján, és távozott. Bevitték a trónszéket, majd becsukták a nagykaput. Véget ért a gyűlés, és a rendbontók távoztak a szerájból.

Murád szultán édesanyja karja közé vetette magát:

– Drága anyácskám! Drága édesanyám!... Mindenképpen bosszút állok ezért a gyalázatos tettért, ezért a gyilkosságért! Esküszöm az élő Istenre, hogy addig nem nyugszom, míg nem bűnhődnek meg a tettesek!

1632. február 10-én, egy bizonyos keddi napon ontották ki Háfiz pasavérét. A felkelőket elégedettséggel töltötte el a kiömlő vér látványa. A szerájból távozó rendbontók feloszlottak, és ki-kihazament, a fogadóba vagy a laktanyán lévő szállására. Az

Atmejdáni téren már csak néhány csupasz lábszárú, szakadt, toprongyos, szedett-vedett ember, egy kisebb csürhe maradt.

A tömeg azért is oszlott fel ilyen gyorsan, mert az időjárás egyik pillanatról a másikra rosszra fordult. Nagy pelyhekben kezdett hullani a hó. A Háfiz pasa holttestére terített zöld lepel hófehér halommá változott.

Murád szultán megfogadván anyja tanácsát, Sánta Redzsep pasának adta a szultáni pecsétet.

A felkelők megfélemedtek arról a listáról, amelyet átnyújtottak a padisahnak. A lajstrom elején szereplő nevek közül időközben a költő Jahja efendit, a kincstárnok Musztafa pasát, valamint Haszán kalifát, a janicsár agát felmentették a tisztségéből.

Csakhogy Sánta Redzsep pasa nem nyugodott bele abba, hogy a felkelés ilyen véget ért, és a nagyvezíri pecsét elnyerése sem tette őt boldoggá. A tűzzel és vérrel játszó bajkeverő tovább ápolta a szpáhikkal való szoros és titkos kapcsolatát. Ahhoz, hogy Murád szultán teljesen a befolyása alá kerüljön, el kellett tenni láb alól a listán szereplő embereket. Sőt még a válide szultánát is el kell távolítania, és bezáratni a Régi Szerájba, hogy ő se legyen útban.

Néhány órán belül már kétarasnyi hó borította az utcákat. A nagyváros fehér leplet öltött magára. Ezen a napon bizony nehézkes volt a közlekedés Isztambulban. Ám Murtaza pasa, akit kineveztek dijarbakiri kormányzónak, mit sem törődött a hófúvással és a viharos időjárással. Közel ezerfős kapi kulu^{60} kíséretével csónakokba szállt, majd átkeltek a túlparton található Üszküdarba. Onnét pedig tovább indultak. A járókelők egy része a menet láttán megjegyezte:

– Micsoda hataloméhes emberek!

Mások viszont imígyen szólották:

– A dijarbakiri kormányzó kinevezése csak szemfényvesztés! Emögött valami más lapul... Nagyon résen kell lennünk!

Ez a frissen kinevezett kormányzó pasa, még mielőtt csónakba szállva átkelt volna Üszküdarba, Köszem szultána és Murád szultán színe elé járult. Bizalmas és felettébb meghitt légkörben zajlott a megbeszélés. Köszem szultána nem vonult el a függöny mögé, hogy onnét hallgatózzon, hanem jelen volt ő is. A fiatal padisah édesanyja utasítására a következőt kérte:

– Hozd el nekem Hüszev fejét!

Murtaza pasa közölte, hogy nem tudja teljesíteni ezt a kérést. Erre a padisah haragosan összevonta szemöldökét, anyja pedig ezeket mondta:

– Pasa! A padisah még sok egyebet akar kérni tőled, de te már ettől a kicsiny feladattól is megfutamodnál?!

Erre Murtaza pasa azt felelte:

– Szultán őfelsége. Képes vagyok megbirkózni ezzel a feladattal. Ám a nép Hüszev pasát nagyon gazdag emberként tartja számon, és attól félek, mi lesz, ha nem kerül majd elő a nagy vagyona. Akkor majd azt fogják híresztelni rólam, hogy „ellopta Hüszev pasa vagyonát”. Ez az, amitől tartok...

Ekkor Köszem megszólalt:

– Nekünk csupán a feje kell. Küldd el nekünk Hüszev fejét, és minket nem érdekel, hogy megkerül-e a vagyona, vagy sem!

Így aztán Murtaza pasa útra kelt Üszküdarból a süppedő hóban, és magával vitte a „Nagy árulás”, valamint a „februári felkelés” érdemi szerzőjének, Hüszev pasának a halálos ítéletét.

A márciusi felkelés

Hüszev pasa levágott feje 1632. március 11-én érkezett meg Isztambulba egy vadul tomboló, orkán erejű szeles csütörtöki napon.

Sánta Redzsep pasa csahosai még aznap este sorra felkeresték a szpáhik szállásait, és a janicsárok laktanyáját.

– Kivégeztek egy olyan nagyszerű vezírt, mint Hüszev pasa! Álljunk bosszút azokon, akik ezt a szörnyű tervet kiforralták!

A rákövetkező nap, vagyis pénteken fellobbant a felszított tűz lángja. Bezártak a bazárok és a piachelyek. Az elégedetlenkedők megrohmozták a szerájt, és Murád szultánt ismét gyűlésre hívták. Elsőként az egyik erőszakosabb szpáhi, az Albán Vízhordó Mehmed szólalt fel:

– Padisah uram... Miért végeztettél ki egy olyan remek nagyvezírt, mint Hüszev pasa? Ezzel a döntéssel saját alattvalóidra támadtál rá...

Őt a felettebb pimasz és dölyfös Görög Ahmed aga követte:

– Ha már egyszer megöletted Hüszev pasát, akkor most add ki nekünk Haszán kalifát, Kincstárnok Musztafa pasát és a bájos szeretődöt, Musza cselebit!... Mi majd ellátjuk a bajukat!

Az egyik szpáhi, Kálem bég roppant arcátlanságokat üvöltött:

– Cseppet sem bízunk már benned! A szerájban négy herceg él, akiknek szintén padisah az apja, de te őket is eltennéd láb alól, ha a helyzet úgy kívánja!

És ekkor mindenki egymás szavába vágva kezdett el kiabálni.

– Követeljük a hercegek kiadatását!

– Látni akarjuk a hercegeket!

Murád szultán okulva a korábbiakból, megőrizte hidegvérét. Nem jött ki a sodrából a pimasz és illetlen bekiabálások közepette sem.

– Ti mind egy szálíg bitófára való, hálátlan gazfickók vagytok! Miféle dolog ilyen tiszteletlenül beszélni a padisahhal! Hát illik ilyeneket mondani egy uralkodónak?! Ha Allah úgy akarja, mindegyikötöknek ellátom a baját!

Az ilyen kirohanásokért akár pórul is járhatott volna Murád szultán. Erre ő maga is rádöbrent még időben, ezért enyhébb

szavakkal folytatta mondandóját:

– Nem tudom, hol van most Haszán kalifa, és Kincstárnok Musztafa pasa. És ugyan mit vétett nektek Musza cselebi, ami miatt a kiadatását kéritek? Ami pedig a hercegeket illeti, most majd mindet kivezetik ide, hogy láthassátok őket!

A négy herceget, Bajazidot, Szulejmánt, Kászimot és Ibrahimot kivezették a Boldogság Kapuja elé. A legfiatalabbik nyolc-, a legidősebbik tizenhét éves volt. A Bajazid névre hallgató legidősebb herceg erősen túlsúlyos volt, ez a tohonya ifjú valóságos hústoronyra emlékeztetett. Azt a felkelők is azonnal belátták, hogy mekkora baklövés lenne az izmos és inas Murád szultánt leváltani, és helyére megválasztani az elhízott és formátlan öccsét. Bajazid tett egy lépést előre, majd ezeket a szavakat intézte a tömeghez:

– Mi éljük a magunk életét... Mit akartok tőlünk? Nem nektek kell gondoskodni a mi védelmünkről. Éljen a padisah!

Ezután Szulejmán herceg is megszólalt:

– Ej, ti istentelen, szégyentelen emberek! Hagyjatok minket békén!

A kilencesztendős Kászim és a nyolcéves Ibrahim megijedt a hatalmas, zúgolódó tömeg láttán, és sírva fakadtak. Murád szultán jelzésére bekísérték a hercegeket a kapu mögé.

A szpáhik közül Boszorkányos Oszmán aga ragadta magához a szót:

– Eljátszottad a bizalmunkat! Hogyan tudnál kezeskedni azért, hogy ennek a négy hercegnek nem esik bántódása?

Dzsinn Ali aga közbevágot:

– A nagyvezír és a mufti kezeskedjen értük!

Így aztán Sánta Redzsep pasa, valamint a Jahja efendit követő sejhülszlám, bizonyos Ahizáde Hüszejin efendi kénytelen volt kezeskedni a hercegek életéért.

Ekképpen zajlott le az aznapi gyűlés az erős, viharos szél által kavart egyre csak hulló nagy hópelyhek közepette. Isztambulban

azonban még napokig tartott a zűrzavar.

Az üzletek, bazársorok napokig zárva maradtak, a piacokat nem tartották meg. A szpáhik és a janicsárok mindenütt Haszán kalifát és Kincstárnok Musztafa pasát keresték.

Murád szultán Haszán kalifának – akit a szultán még kovácslegény korában fedezett fel – egy csodaszép tengerparti telket ajándékozott a ruméliai erőd környékén. Ez a „Bebek kertje” nevű földdarab, amely kertet és kisebb ligetet foglalt magában, az államkincstár részét képezte. Haszán kalifa a padisah pénzéből pompás pavilont és álomszép villát emeltetett erre az irigy és ellenséges tekintetektől rejtett telekre. Innen-onnan friss, hamvas szüzeket hozattak ebbe a békés és szemet gyönyörködtető paradicsomi fészekbe. Akadtak köztük turbékoló gerlicék és özikeszemű szelíd szépségek. Piaszán kalifa vezérhez illő, pompás palotát is kapott a városban.

A szeráj emberei, a szolgálók, a kapidzsik, a szakácsok, a kukták, a felszolgálók és lovászok már a februári felkelés idején elmenekültek vagy fosztogattak. Egyesek visszamentek a szülőfalujukba, mások pedig az utcára lépve csatlakoztak a felkelők züllött seregéhez. Ezek a bandák aztán megrohmozták a tengerparti villát, és a ligetben felépített rezidenciát is. A márciusi felkelés során a szpáhik és a janicsárok azokat a morzsákat is elvitték, amelyeket a korábbi fosztogatók kénytelenek voltak otthagyni valamilyen oknál fogva.

Szombaton aztán rátaláltak Haszán kalifára egy besúgónak köszönhetően. A janicsárzenekar szállásán volt. És még ugyanazon a napon, szintén besúgónak köszönhetően, megkerült Kincstárnok Musztafa pasa is a Vefá nevű városnegyedben egy barátja lakásán.

Egy fej nélküli és egy fejjel rendelkező,

meztelen holttest

Miután Haszán kalifát elfogták a janicsárzenekar szállásán, lóra ültették, hogy az Atmejdánira vigyék. Útközben sírva fakadt. Sírt és könyörgött a lovát közrefogva kíséző, sárkányra emlékeztető szpáhiknak.

– KönyörüljeteK rajtam, szpáhi urak! Esküszöm, hogy a padisahnak semmit sem mondtam az államügyekről a gyűléseken... EngedjeteK szabadon! KegyelmezzeteK árva fejemnek! Hadd menjek el messze innen, Iránba vagy Turánba! Ugyan mit nyertek azzal, ha jogtalanul a fejemet veszíteK? LegyeteK tekintettel a fiatalságomra!

Hiába esdekelt, nem talált meghallgatásra, csak durva rágalmatokat és szitokszavakat hallott:

– Ej, te feslett erkölcsű fiú! Vajon nem te vágytál a fényűzésre, amikor cifra pavilonokat, és padisahhoz illő palotákat építettél magadnak?

– Ej, te mocskos fattyú! Vajon melyik apád hagyta rád ezeket a pavilonokat és palotákat?

– Ej, te semmirekellő! Te, aki egykoron a Kovácsok Bazárjában egy szál gatyában, meztelen felsőtesttel és mezítlábasán, kormos ábrázatú legényként ütötted a vasat, mondd, álmodtál-e arról, hogy valaha a janicsár testvéreink agája leszel majd?

– Ej, te lázongó fiú! Vajon ez a nagy dicsőség és pompa, mely szolgálatodért cserébe járt?

– Ej, te kutya! Hát, nem te válogatod össze kerítőként a bazársoron azokat a fiatal fiúkat, akik az üzletek díszei és a mesterük szívszerelmei, hogy aztán átadd őket a szultánnak?

Éppen megérkeztek a térre, amikor a ló melletti tömegeből kiáltás hasított az égbe:

– Hé, mire vártok még?! Kaszaboljátok le ezt az átkozottat!

Egy pillanat alatt kardokkal és botokkal támadtak Haszán kalifára. A fiatalember élettelenül zuhant a földre a magas lóról. Holttestét anyaszült meztelenre csupasztították, mindkét bokájához kötelet erősítettek, és a félig fagyott sáros talajon egészen az Atmejdáni nevű térig vonszolták. Ott aztán fejjel lefelé fellógatták az egyik hatalmas platánfa alsó ágára.

Szintén ezen a szombati napon, még a kora reggeli órákban egy lovásznak öltözött, ám szép ábrázatú ifjú toppant be a nagyvezír, Redzsep pasa palotájába. A fiatalember közölte, hogy bizalmas hírt hozott a nagyvezír számára. A pasa embereit már előre figyelmeztették, így azonnal a vezír színe elé vitték az ifjút. A fiatalember szemtelen és pökhendi stílusban így szólt:

– Ha felírsz engem is a szpáhik közé, a nyilvántartásba, akkor előkerítem neked azt a kincstárnokot, akit keresel!

Erre Redzsep pasa nyájasan azt felelte:

– Ő, te szép szemű, hold szemöldökű, délceg ifjú! Ugyan ki mást tennék meg szpáhinak, ha nem téged!

A lovász mellé szegődött a pasa néhány embere, és megtalálták Musztafa pasát, aki Vefában rejtőzködött egy házban. Musztafa pasát azon nyomban elfogták, és úgy, ahogy volt, hálóingben és mezítláb felültették egy lóra. Így vitték egészen Redzsep pasa palotájáig. Redzsep pasa rögvest szaladt, és vitte a hírt Murád szultánnak. Nem telt el sok idő, és már jött is vissza, kezében Musztafa pasa halálos ítéletével, és a vitéz lovász szpáhivá való kinevezési levelével, valamint két, hóhéri feladatot is ellátó bosztandzsival a háta mögött. Lecsapták Musztafa pasa fejét, és a fej nélküli tetemét kiadták a felkelőknek. Azt is pillanatok alatt csupaszra vetkőztették, majd kötelet erősítettek a bokájához, és az Atmejdánira vonszolták. Felakasztották Haszán kalifa mellé, szintén fejjel lefelé.

Azon az éjszakán megállás nélkül esett a hó. Az egymás mellett, fejjel lefelé lógó, két holttest keményre fagyott, és teljesen betakarta

őket a hó. A felkelők haragja utolérte ezt a két ártatlan embert, akiknek ez az életébe került. A két tetemre a természet borított halotti leplet.

Vasárnap is folytatódott a havazás. Az utakat ekkor már vastag hótakaró fedte. Ám még az erős hófúvás sem tudta elvenni a kíváncsiskodók kedvét attól, hogy az Atmejdánira, az egykori Hippodromra vonuljanak, és megnézzék a kivégzett Haszán kalifa és Musztafa pasa platánfára felkötözött holttestét. A bámézkodók között állítólag akadt egy népi költő is, aki ballada formájában örökítette meg a tragikus eseményt. Ebből a balladából mindössze egyetlen strófa maradt fenn:

*Az egyiknek voltfeje, a másiknak nem,
Az egyik ifjú, a másik meg nem.
A kincstárnok pasa szülőföldje Ajasli,
Haszán aga pedig dús szemöldökű városi ifjú.*

Úgy tűnt, hogy a felkelők Musza Melek cselebi sorsát a padisahra bízták. Sánta Redzsep pasa valóságos hiénaként viselkedett azon a borzalmas téli napon. Becsapta Dzsambuladoglu Musztafa pasát is, akivel szombat este elment a szultáni palotába. Redzsep pasa így szólt:

– Felséges padisahom... Küldd el Musza cselebit a palotámba... Én majd jobb belátásra bírom a szpáhikat és a janicsárokat mondván, hogy „Lám, padisah urunk teljesítette a ti kéréseteket, és cserébe arra kérlek benneteket, hogy ti is méltóképpen viseltessetek Musza Cselebi iránt, és könyörüljetek meg rajta”. Így meg tudom menteni Musza Cselebit... Máskülönben lehetetlen megmenteni őt...

Dzsambuladoglu Musztafa pasa csatlakozott az előtte felszólalóhoz:

– Musza cselebit nem vihetik el erőszakkal a nagyvezír pasa palotájából. Én majd kezeskedem érte, padisahom.

Azon a szombati napon Murád szultán elküldte Musza cselebit a nagyvezír Redzsep pasa palotájába.

Redzsep pasa csahosai pedig még azon az éjjelen vitték' a hírt:

– Hallottátok, hogy Musza cselebi átjött Redzsep pasa palotájába...

A márciusi felkelés harmadik napján, vagyis vasárnap reggel történt. A szpáhik és a janicsárok vérszagra éhes vad farkasokként tódultak ki az utcákra a szállások és a laktanyák szobáiból.

Vajon eltévedt volna útközben?

A szpáhik és janicsárok csapatostul, több hullámban érkeztek Redzsep pasa palotájához. A vért szomjazó farkasok azt követelték, amit a pasa csahosaitól hallottak:

– Állítólag itt van Musza cselebi. Követeljük, hogy adjátok ki!

Musza cselebi elborzadva nézte a tömeget az ablakból egy álmatlan éjszaka után. Odament a nagyvezírhez, és a következőket mondta neki.

– Vezír, azt ígérte, hogy közbenjár az érdekemben... Hát, helyénvaló-e, hogy most feláldozza az életemet?

Redzsep pasa úgy szólt, mint akinek kő van a szíve helyén:

– Hát, mi mást tehetnék, fiam? Ha a padisah őfelsége életéről van szó, akkor akár ezer életet is fel kell áldozni, legyen szó akár rólad vagy rólam. De lássuk csak, lehet, hogy el tudjuk tántorítani őket eredeti céljuktól...

A pasa e szavak után sietve távozott a palotája háremébe. Ez a kettejük között lezajlott rövid beszélgetés a férfiak lakrészében lévő tanácssteremben történt. Musza cselebi visszatért abba a szobába, ahol vendégül látták. Követte őt egy nagydarab horvát, Redzsep pasa egyik apródja.

– Kérem, fáradjon velem! A méltóságos pasa hívatja! – mondta.

Musza cselebi kijött a szobájából, és követte a horvát szolgát. Nem mentek vissza a tanácsterembe. A horvát férfi kinyitott egy ajtót, és betessékelte rajta Musza cselebit. Murád szultán szépséges kedvese előtt felsejlett egy lefelé vezető lépcsősor. Odalent egy szélesebb kikövezett udvart pillantott meg, ahol rengeteg dühös és felbőszült szpáhi és janicsár várakozott. Musza cselebi megfordult, és menekülőre akarta fogni, csak hogy a tagbaszakadt horvát apród vállával nagyot lökött rajta. A délceg ifjú legurult a lépcsőn.

Éles sikoly hasította ketté a levegőt. A handzsárokkal egy szempillantás alatt miszlikre vagdalták. Ezt követően őt is anyaszült meztelenre vetkőztették, és a csupasz holttestét Redzsep pasa palotájának kőfalán át az utcára hajították. Az utcán még sokkal többen várakoztak. Musza cselebi bokájához kötelet erősítettek, és a havon elvonszolták az Atmejdánira. Odavetették az alá a platánfa alá, amelyen a felakasztott Haszán kalifa és Musztafa pasa teteme lengedezett.

Murád szultán nem jutott szóhoz, amikor megtudta, milyen szerencsétlenül végezte az ő kedves szeretője. Majdnem az eszét vesztette. Nem sírt, nem potyogtak a könnyei, de szívébe bekúszott egy gonosz sárkány: a gyűlölet és a bosszú szörnye... Muszáért feltétlenül bosszút akart állni.

A kor egyik leghíresebb írója, Evlija Cselebi 1635-ben, vagyis alig három évvel a szomorú események után ekképpen osztja meg egy emlékét:

„...Húszesztendős lehettem, vékony, naiv, koromnál sokkal kisebbnek tűntem. Látszatra még kisgyermek voltam. Akkoriban kerültem az oszmán palotába. Egy szép napon Murád szultán jelenlétében egy Musza cselebiről szóló, általam költött dalt énekeltem el, amelynek a dallamát az egyik mesterem, a gülseni szerzetesrendbeli bizonyos Dervis Omer komponálta:

*Útra kelt a szép ifjú
Muszám mulatott, de nem jött vissza
Vajon eltévedt volna útközben
Muszám mulatott, de nem jött meg*

Miközben bánatos hangon énekeltem, Murád szultán elővette az ezüstszálakkal díszített kendőjét, és arcát eltakarva sírva fakadt:

– Ó, te kölyök! A legelső improvizációd máris feltépte a szívemben hordott régi sebemet... Most meg a megboldogult Musza cselebiről emlékeztél meg ezzel a daloddal... Felelj, ha mondom! Én már rég megbántam, hogy megírtam ezt a dalt, olyannyira, hogy be is tiltottam. Most ki parancsolta meg neked, hogy ezt énekelj az uralkodó jelenlétében? Kitől tanultad ezt a dalt?

Én sietve azt feleltem öfelségének:

– Drága jó padisah... Allah adjon neked hosszú életet! Jó atyámnak volt egy Ferahzád és egy Bihzád nevű rabszolgája. Mindkettő meghalt az Armagani Mehmed efendi által is megírt pestisjárványban. Tőlük tanultam. Mástól még nem hallottam ezt a dalt, és senki sem parancsolta nekem azt, hogy a szultán öfelsége jelenlétében adjam elő... Allah a tanúm rá, hogy igazat mondok!

Erre Murád szultán így szólt:

– Hé, te kölyök! Milyen bölcs vagy! Halottakra hivatkozol, hiszen tőlük lehetetlen megkérdezni bármit is...”

1635-ben a véreskezű, zsarnok Murád szultántól, de még az árnyékától is rettegett minden alattvalója.

A szultán bosszút állt Háfiz pasa, Musza cselebi, Haszán kalifa, és pénzügyminisztere, Kincstárnok Musztafa pasa haláláért, továbbá mindazokért az ocsmány rágalmakért, amiket a fejéhez vágtak a rögtönzött gyűléseken. A februári és márciusi felkelések jelentős alakjai közül egyetlenegy sem volt életben. Már édesanyja, Köszem szultána is rettegett ettől a kegyetlen zsarnoktól. Látni sem kívánta fiát, aki mindenhová magával vitte a hóhérjait. A napi ötszöri

imádkozása során minden alkalommal belefoglalta a fohászába, hogy:

„Ó, magasságos Allah, ments meg engem és Mohamed népét Murád szultán markából!”

Most pedig röviden kanyarodjunk vissza a márciusi felkelés vértől áztatott napjaihoz.

Musza cselebi meggyilkolása után valahányszor találkozott az anyjával, Murád szultán így fogadkozott:

– Drága anyácskám, ezt nem hagyom annyiban! Ez a haramia nagyon meg fogja keserülni a tettét!

Köszem szultána pedig intelmekkel látta el a fiát:

– Drága fiam, előbb hízelgő szavakkal bókolva láncold magadhoz a janicsárokat... Aztán üsd ki a nyeregből a Sántát! És azt követően végezz azzal a gálád szpáhival...

Egy szép napon Köszem szultána odaállt Murád szultán elé, és részletesebben kifejtette a gondolatait:

– Redzsep pasa osztozkodni akar veled az uralkodásban... Ezért ölette meg a leghűségesebb híveidet. Mindaddig, amíg életben van ez az istenverte Sánta Redzsep, addig nem nyugszik a nép, és tovább tart a zúgolódás. Meglátod, maholnap még arra is sor kerülhet, hogy az én kiadatásomat fogják kérni tőled. Arra fognak hivatkozni, hogy „Az anyád egy vallásellenes hazaáruló, ezért add ki, és mi majd felkoncoljuk őt!” Még, ha ki is adsz nekik engem, akkor sem úszod meg. A nagyvezírnek az a célja, hogy miután teljesen magadra maradsz, az egyik herceget juttatja majd a trónra...

Ezeket mondta, majd átnyújtott egy levelet a fiának, és arra kérte, hogy olvassa el.

A padisah Gyöngyös Pavilonban összehívott gyűlése

Köszem szultána megkérte a fiát, hogy olvassa el a levelet. Ez a levél azokhoz hasonlított, amilyeneket annak idején a Régi Szerájba küldözgetett neki egy ismeretlen személy. Ugyanolyan helyesírási hibákkal, ugyanolyan helytelen szóhasználattal, mindamellett a levél tartalma az elejétől a végéig figyelemre méltó volt. Amikor a válide szultána ellátogatott férje, Ahmed szultán türbéjéhez, akkor adta át ezt a levelet az egyik agájának egy toprongyos kinézetű ember. Ez a levél is a korábbiakhoz hasonlóan azzal a fordulattal kezdődött, hogy:

„Mélyen tisztelt szultána őfelsége!

A szpáhik előjárói minden éjjel eljönnek Redzsep pasa palotájába tanácskozni. A nagyvezír nem akarja, hogy te, fenséges szultána az oszmán szerájban lakj. Saját fülemmel hallottam, amint az a becstelen Boszorkány Oszmánként ismert szpáhi azt terjeszti a piachelyeken és üzletsorokon, hogy: »Nagyot hibáztunk, mert helyén hagytuk a vallás és a haza legfőbb árulóját, és csak az oldalhajításokat nyesegettük. Padisahunkat a saját édesanyja tartja vakságban!« Azt mondta, hogy még Redzsep pasa is arra panaszkodik, hogy a válide szultána ráerőszakolja az államügyekkel kapcsolatos döntéseit a szultánra. Redzsep pasa éjjel-nappal a szpáhikkal van: velük kel, és velük fekszik. A padisah janicsárszolgái cseppet sem elégedettek a nagyvezír viselkedésével. Ó, felséges szultánám, ne legyél elővigyázatlan, és értesítsd a padisahot erről a helyzetről. Az ármány és árulás tüze ott lapul a parázs alatt. Padisahunk nemhogy egy napot, de egy órát se késlekedjen, hanem intézkedjen a nagyvezír méltó büntetéséről! Ne féljen a janicsároktól, mert ők szemet hunynának afelett, ha látnák, amint a hóhér lesújt Redzsep pasára...

1632. május 18-án, ami egy keddi napra esett, a szultáni tanács éppen ülésezett a Kupola alatti helyiségben a nagyvezír, Redzsep pasa elnökletével. Háfiz Ahmed pasa borzalmas halála óta pontosan

kilencvennyolc nap telt el. IV. Murád szultán uralkodói pecsétje immár kilencven napja lógott Redzsep pasa nyakában.

Aznap a reggeli imádkozás után összegyűlt a szultáni tanács a Kupola alatti teremben, és ezzel egy időben a palota Márvány-tenger partján húzódó magas kőfalán, a Gyöngyös Pavilonban egy titkos gyűlést tartottak a padisah jelenlétében. Ezen az eseményen janicsártisztek vettek részt, akik a tengerpart felé eső Ágyú Kapu nevezetű kapun át jutottak be a palotába. Húsz csorbadzsi, húsz odabasi, továbbá hászeki agák, a tumadzsbasi^{61} maga mellé vette negyven emberét, és velük együtt jött el. Közel száz janicsár volt jelen. A pompás és fényűző villaépület tanácsterme zsúfolásig megtelt tisztekkel, katonákkal és közlegényekkel. A fiatal padisah trónszéken ült, amelyet előzőleg felállítottak a teremben. Komoly, megfontolt, méltóságteljes, magabiztos személyek vették őt körül. A janicsárok szerényen és alázatosan álldogáltak, kezük elől összekulcsolva pihent. Nem tudták, hogy mi okból hívták őket ide ezen a kora reggeli órán, és furdalta oldalukat a kíváncsiság.

Köszem szultána is jelen volt, egy függöny mögül figyelte a történéseket.

A padisahot nagyobbacska medence választotta el a janicsároktól. A medence közepén elhelyezkedő vízköpőből magas sugárban tört fel a víz egészen a terem gazdagon díszített mennyezetéig. A mennyezet és a kupola aranyfüst bevonata tükröződött a vízcsep-peken, azt a látszatot keltve, mintha a fellövelt víz aranyeső formájában hullana vissza a medencébe.

Elsőként a padisah szólalt meg:

– Olyan dolgok jutottak a tudomásomra, amelyek nem méltók ahhoz a trónhoz, amelyen ülök. Folt esett az állam becsületén, az Oszmán Birodalom létjogosultságát kétségbe vonták... Ti mit tudtok minderről?

A janicsár aga a nagyvezír-féle tanácskozáson vett részt, így a rangban őt követő, a testület második legfontosabb embere, a

janicsárok kethüdája kért szót.

– Mi semmilyen körülmények között nem vontuk azt kétségbe!
Ezt a szpáhi alattvalóid követték el.

Murád szultán figyelmesen végigjártatta tekintetét az első sorokban álló janicsárok arcán, majd azt mondta:

– Hiszek nektek. Úgy tekintek rátok, mint a janicsár szolgálaim legfőbb szószólóira. Van-e velem kapcsolatban bármilyen kifogásotok?

Erre a janicsárok teli torokból azt kiáltották:

– Allahra esküszünk padisah, hogy nincsen!

– Az államügyekben a legfőbb személyes tanácsadóm a válide szultána őfelsége. Van-e bármi kivetnivalótok az édesanyámmal kapcsolatban?

– Dehogyan! Nincsen! A válide őfelsége az ország tartóoszlopa!

A janicsárok kethüdája még külön is felszólalt:

– Drága padisahom, érted és a felséges validéért valamennyi janicsár alattvalód kész feláldozni az életét, ha kell! Barátod a mi barátunk, ellenséged az ellenségünk!

Ekkor a padisah hallotta, amint édesanyja suttog valamit a függöny mögül. Köszem a következőket mondta halkan:

– Add oda a levelet a fegyvernőknek, hadd olvassa fel!

Murád szultán elővette a keblén rejtegetett levelet, és átnyújtotta a fegyvernök agának.

– Olvasd fel ezt a levelet hűséges alattvalóimnak!

A fegyvernök aga lassan, tagoltan felolvasta a levelet. Végül a padisah megkérdezte:

– Ó, ti hűséges és bizalmas alattvalóim... Mit szóltok ehhez a levélhez?

Erre a tumadzsibasi aga azt felelte:

– Drága padisahom, ma ülésezik a szultáni tanács. Parancsodra menten odamegyünk, és kardélre hányjuk Redzsep pasát!

Murád szultán elvetemült mosollyal az arcán így felelt:

– A gyilkost ki kell végezni! Szeretném, ha még ma végeznének azzal az árulóval! Azt azonban nem szeretném, hogy az én hűséges alattvalóim kezét bemocskolja az ő tisztátalan vére. Megparancsolom, hogy a hóhér végezzen vele!

Ezzel egy időben Redzsep pasának tudomására jutott a dolog a külön dívánról, és a Boldogság Kapujához ment a hírt hozó személlyel. így szólt a Belső Palotát őrző tiszthez:

– Micsoda képtelenség! A padisah úgy tanácskozott az alattvalóival, hogy arról nem értesítette a nagyvezírt?! Gyerünk, gyorsan vigyél engem oda a padisahhoz a Gyöngyös Pavilonba!

Végezd el a rituális mosdást, te főzsarnok!

Úton a Gyöngyös Pavilon felé Redzsep pasa magában ismételte, hogy mit fog majd mondani a padisahnak. Azzal akarta kezdeni: „Padisahom, miféle dolog, hogy a tudtom nélkül tanácskozol az alattvalóiddal?” Ám, amikor meglátta a fiatal uralkodó haragos tekintetét, nem merte kinyitni a száját. Murád szultán ekképpen szólt hozzá:

– Nosza, gyere csak ide szépen, te sánta zsarnok! Éppen téged vártunk!

A megszeppent nagyvezír majdnem elájult e szavak hallatán. A szerájbeli etikett értelmében azonban két oldalról egy-egy csaus karolt belé, akik a dívánőrséget is alkották. A vezír a teremben levő janicsárok arcát fürkészte, akik mind elfordultak tőle, hogy ne kelljen a nagyvezír szemébe nézniük. Murád szultán így szólt:

– Milyen jó, hogy saját magad jöttél el számot adni...

Redzsep pasa továbbra sem szólalt meg.

– Azt hitted, nem tudom, hogy a múltkori intrikák mind a te fejedből pattantak ki?

Redzsep pasa csak állt némán és szótlanul.

– Te vagy Háfiz, Haszán és Musztafa gyilkosa! És annak a Muszának a gyilkosa, akit én meggondolatlanul a te gondjaidra bíztam!

A reszkető-remegő Redzsep pasa, akit kétoldalról a csausok támogattak, végül csak összeszedte a bátorságát, és megszólalt:

– Aga urak, miért hallgattok?! Könyörüljete rajtam!

Mire Murád szultán gúnyosan azt mondta:

– Aga urak, miért hallgattok?! Kegyelmezzetek meg ennek a gyilkosnak!

Aztán ordítani kezdett:

– Add ide a pecsétedet, te átkozott!

Redzsep pasa nem tudta lekasztani a selyemzsinóron nyakában viselt pecséteket. Az egyik csaus segített neki levenni, majd átadta a fegyvernök agának, aki odaadta a padisahnak. Murád szultán így szólt:

– Amikor Háfiz pasa esete kapcsán a tömeg elé citáltál engem a gyűlésre, azt mondtad nekem, hogy gyorsan végezzem el a rituális mosdást. Ezt azért mondtad, mert azt remélted, hogy végezni fognak velem. Most rajtam a sor.

Redzsep pasa melyen hallgatott.

– Végezd el a rituális mosdást, te főzsarnok!

Murád szultán annak idején elvégezte a rituális mosdást, úgy ment ki az alattvalói elé a gyűlésre. Redzsep pasának viszont nem volt ahhoz elég lelkiereje, hogy ugyanezt tegye. A padisah intett a bosztandzsibasinak, a hóhérok parancsnokának:

– Tüntesd el ezt a szemem előtt!

A bosztandzsi hóhérok testületének két óriás termetű tagja odakint a pavilon előtt várakozott. Átvették Redzsep pasát a két csautól, és alighogy kiértek az épületből, a félholt pasa nyakára húzták a hóhérkötelet.

Murád szultán odaszólt a janicsároknak, amikor a kimerült és rogyadozó Redzsep pasát vitték kifelé:

– Áldott legyen a nevetek, hű alattvalóim!

A padisah színe előtt távozó janicsárok csendben elsétáltak a Gyöngyös Pavilon bejáratánál egy gyékénytakaróra kiterített Redzsep pasa teteme mellett.

A zendülő szpáhek értesülvén a nagyvezír kivégzéséről, még aznap összegyűltek a Szultanahmet téren. Akárcsak Hüsrev pasa kivégzésekor, most is elhatározták, hogy odavonulnak a palota elé, hogy bosszút álljanak Redzsep pasa haláláért. Csakhogy nem kellett odáig elgyalogolniuk, mert a padisah délután összehívott egy második gyűlést a Gyöngyös Pavilonban. Erre a második alkalomra odahívta az agákat, valamennyi janicsár tisztet, az ulema tagjait, valamint az isztambuli előkelőségeket és hangadókat. Egy futárt küldtek a Szultanahmet térre, aki egyenként felolvasta a legfőbb szpáhek nevét, akiket meghívtak erre a gyűlésre. Így végül a szpáhek elfogadták ezt a meghívást, és nem mertek a palotához vonulni, hogy erőszakkal számon kérjék a padisahon a tettét. A szerájba mindösszesen három aggastyán szpáhi ment el.

A padisah hosszú szónoklattal nyitotta meg az aznapi második gyűlést a Gyöngyös Pavilonban. Részleteket olvasott fel a Szent Koránból, majd lefordította azokat, és végül ezekkel a szavakkal zárta mondandóját:

– Az államot megtestesítő padisahhal szembeni engedetlenség súlyos vétségnek számít. Ha tovább folytatódnak ezek a rendbontások, az állam összeomlik. Ránk fog támadni az ellenség minden irányból. Hiába sújt majd le Allah haragja a lázadókra és a pártütőkre, ha egyszer összeomlott már a birodalom, akkor minden hiába.

A janicsár aga elismételte az iménti szavait:

– Te a mi padisahunk vagy. Semmilyen esetben sem mondunk neked ellent. Barátod a mi barátunk, ellenséged a mi ellenségünk!

Ekkor a padisah parancsára egy Szent Koránt tettek ki középre. Murád szultán így szólt:

– Esküdjetek meg a Szent Koránra, hogy nem fogjátok megvédeni, hanem átadjátok nekem mindazokat, akik nem engedelmeskednek Allah parancsának, akik ellenszegülnek a padisahnak, és akik rossz hírbe kevernek benneteket mindkét világon...

A janicsárok habozás nélkül megesküdték. Ekkor a padisah odaszólt a három aggastyán szpáhinak:

– Hát, ti nem fogtok megesküdni?

Az egyikük azt felelte:

– Padisah, azok, akiknek most esküt kellene tenniük, nem merték elfogadni a meghívásodat, hogy eljöjjenek a gyűlésre a színed elé. Én a magam nevében leteszem az esküt.

Az esküket feljegyezték a jegyzőkönyvbe. A padisah odaadta pecsétjét Lapostalpú Mehmed pasának. Megírták Mehmed pasa nagyvezíri kinevezését. A kinevezést egy hosszú névsorral együtt adták át neki. A listán több mint negyven lázadó szpáhi neve szerepelt, valamint egy parancs: „Őket, és a hozzájuk hasonló haramiákat ki kell végezned, akárhol találsz is rájuk. És a levágott fejüket elrettentő példaként ki kell tűznöd a Birodalmi Kapura!”

A pártütő szpáhiak közül Vízhordó Mehmed és Dzsinnes Ali felkeresték az új nagyvezírt, mit sem sejtve arról, hogy a halálos ítéletük parancsba lett adva.

Elmentek a nagyvezír palotájához. Kíséretük odakint várakozott. Mehmed pasa jelt adott, majd tíz szolgálja rávetődött a két lázadóra, és kirántották a szablyáikat az övükből.

Mehmed pasa így kiáltott:

– Mindkettő ellen kiadták a parancsot... Fojtsátok meg a gazfickókat!

A nagyvezír színe előtt ütlegetve hurcolták el Vízhordó Mehmedet és Dzsinnes Alit, majd menten megfojtották őket.

Leválták a fejüket, a holttestüket pedig a palota bejárata elé vetették.

A véres önkényuralom egy tűzvésszel kezdődött

A két jól ismert pártütő szpáhi, Vízhordó Mehmed aga és Dzsinnes Ali aga fej nélküli holttestét kihajították embereik lába elé, fejüket pedig elrettentésképpen kitűzték a Birodalmi Kapu elé. A hír hallatán az Atmejdánin levő szpáhiak valósággal elborzadtak.

Vajon az új nagyvezír, ama bizonyos Lapostalpu Mehmed pasa ébresztett volna félelmet a szpáhiakban tisztsége betöltésének legelső napján?

Nem.

A négy hónapja tartó véres felkelés során végig a szpáhiak meneteltek elől, és a janicsárok kullogtak hátul. Azt is szótlánul nézték végig, amikor a két dörgő hangú, tekintélyt parancsoló híres agát a nagyvezír palotájában kötéllel megfojtották, majd leválták a fejüket. Az életben maradt pártütők rögvest futárt küldtek az Akszarajban található nagy janicsárlaktanyába. Azonban a lovas futár előtt a laktanya kapuja becsapódott, és a kapuban álló örök közölték:

– A padisah barátai a barátaink, az ellenségei pedig ellenségeink!

Ez a kijelentés kétségbe ejtette a szpáhiakat, és megrettentek tőle.

Az Atmejdáni téren összesereglett szpáhiak és a hozzájuk verődött isztambuli csöcselék villámgyorsan és csendben feloszlott és szétszéledt.

A szpáhiak visszamentek azokra a szállásokra és fogadókba, amelyekben laktak a nagyvárosi tartózkodásuk alatt.

Elsősorban azok, akik a februári és a márciusi felkelések során kitűntek, azok a zendülő szpáhik, akikkel Redzsep pasa mindvégig tanácskozott, fogták a könnyen mozdítható nagy értékű holmijukat, elhagyták egérlyukaikat, és fejvesztve menekültek, ki Ruméliába, ki pedig Anatóliába mentette az irháját.

Másnap a nagyvezír a janicsárok élén kilovagolt a városba őrjáratot tartani. A szpáhik által lakott fogadók és a legényszállások kongtak az ürességtől. Ha a nagyvezír bárhol észrevett egy ferde sipkájú szpáhit, máris kiadta a parancsot:

– Üssétek agyon a gyaurt!

És a parancsát késlekedés nélkül teljesítették. Az elővigyázatlanul utcára merészkedő szpáhikat menten leütötték, majd leteperték és levágták a fejüket.

Valamennyi anatóliai és ruméliai kormányzónak szétküldték a szultáni parancsot. A fermán értelmében a kapi kulu szpáhikat szó nélkül ki kellett végezni ott, ahol utolérték őket.

Ami a városi csőcseléket és a csürhét illeti, nekik nem volt hová menniük Isztambulon kívül. Nem keresték őket egyesével, ám ha valamelyikük előbújt rejtekhelyéről, nem kegyelmeztek neki. Hamarosan a janicsárok közül is kivégezték azokat, akiket haszontalannak vagy alkalmatlannak ítélték, akkor is, ha újoncok voltak.

1633 nyarat békében és nyugalomban töltötték az isztambu-liak.

Szeptember 2-án viszont emlékezetes dologra került sor. Az Aranyszarv-öböl partján, a Tűzifás Kapun kívüli szárazdokkban egy hajót hoztak rendbe, a hajópadló réseit kellett betömni. A kátrány megolvasztásához gyújtott tűz szikrája átterjedt a cirokkupacra, és a magas halomba összehordott cirokvesszők egyszeriben fellobbantak. A lángok átcsaptak a dokkban levő hajóra és a kátrányos üstökre, majd onnét továbbterjedtek a szárazdokkban levő többi hajóra, a falon kívüli fabarakkokra, kávézókra, legényszállásokra, sőt végül a lángnyelvek felcsaptak egészen a várfalra épített faházakig. A

megfékezhetetlen tűzvész a várfalakon átjutva elérte a várost is. Erős északkeleti szél fújt, és a tűz egyik pillanatról a másikra elhatalmasodott, és több irányban terjedt tovább. A végítélet napjára emlékeztetett ez a látvány. A tűzvész egyik nyelve Kádicsesmétől Szultánszelimig, egy másik Unkapanitól Zejrekig pusztított. Aztán Zejrekből átterjedtek a lángok Fátihba, és felperzselték Bűjük Karamant és Kücsük Karamant. Később a tűz Fátihból déli irányban, Akszaraj felé terjedt tovább. A nagy és virágzó Isztambulban huszonnégy órán keresztül pusztított a tűzvész. Megannyi faépület recsegve-ropogva leégett.

Felbecsülhetetlen mértékű anyagi kárt okozott ez a természeti katasztrófa. Nők és férfiak, gyerekek és idősek ott álltak egy szál ruhában az utcákon, és közelgett a tél. Az egekig visszhangzott az emberek jajveszékelése és siránkozása. A janicsárlaktanyák, vezírek palotái, elegáns villaépületek, több ezer ház, fogadók és fürdők, pékségek, több ezer üzlet, a bazársor, egyszóval a város egyötöde a földdel vált egyenlővé.

A tűzvész okozta riadalom egy csapásra megszűntette a szpáhik kivégzésével keltett pánikhangulatot és rettegést. Az emberek ismét gátlástalan és arcátlan megjegyzéseket tettek:

- Ez a padisah csak bajt és szerencsétlenséget hozott ránk!
- Egyetlen nyugodt napunk sem volt attól fogva, hogy elfoglalta a trónt!
- Elfoglalta a trónt, majd Bagdadot megszállták a perzsa Kizilbasok.
- Tegnap ármányok és cselszövészek, ma meg a tűzvész...
- Holnap megjön majd a dögvész és a pestisjárvány!

A tűzvészt átvészelő kávézók és fogadók zsúfolásig megteltek, és szintúgy a törökfürdők. Azok menekültek ide, akiknek leégett az otthona. A janicsárok sátrakat vertek, mivel az ő laktanyájuk is a tűzvész áldozatává vált.

A sok pletyka ismét egy újabb áruláshoz vezetett. Az ulema tagjai sem kedvelték az ifjú padisahot, mivel az alkohol rabjaként gyakran hódolt az italozás iránti szenvedélyének.

– Vallásunk tiltja az italozást, de a muszlimok kalifája mégis éjjel-nappal részeg.

– Nagyobb tűzvész is lehetett volna!

Murád szultán nem tudta, mitévő legyen. Végül a padisahot édesanyja, Köszem szultána mentette ki ebből a nehéz helyzetből.

Szeptember 15-e csütörtöki napra esett. A válide szultána körbejárt a városban, és a tűzvész sújtotta nyomorult embereknek aranypénzt osztogatott erszényéből. Így szólt azokhoz, akik kezet csókoltak neki a jótékonykodása közben:

– Allah így bünteti meg azokat az alattvalókat, akik fellázadnak a padisah ellen. És eközben olyan ártatlan emberek is megégnek, mint ti...

Azon az estén leült a fiával beszélgetni.

– Mondd, szerinted miért tört ki ez a tűzvész? — kérdezte Köszem szultána.

– A szárazdokokban meggyulladt a cirok.

Köszem hosszasan bámulta fia arcát, majd így szólt:

– Ó, én tudadan fiacskám! És a cirok miért kapott lángra?

– Honnét tudjam, anyácskám!

– Én viszont tudom... Egy zshivány pipázott, és a cirok annak a zshiványnak a csibukja miatt kapott lángra!

A padisah mélyen hallgatott.

– Feltétlenül tiltsd be a dohányzást! Mivel dohányozni csak a kávézóknak lehet, zárasd be az összes kávéházat és kávékimérést!

E1őbb a dohányzási tilalom

Szeptember 16-án a kikiáltók rikoltozásaitól visszhangzott egész Isztambul:

– FigyeljeteK, emberek! Közhírré tétetik! Murád szultán a következő rendeletet hozta: Mától fogva tilos dohányozni! Bárki, akit dohányzáson érnek, akár a saját otthonában is, annak fejét veszik. Nincs kegyelem a dohányzók számára! Ezennel közhírré tétetik! Mindenki vegye tudomásul! Azok, akiket dohányzáson kapnak, kivétel nélkül mind a halál fiai!

Isztambul medencés és szökőkutas, ezüst- és aranyfüsttel díszített, cifrábbnál cifrább, a vezírek palotájával vetekedő stílusban berendezett pazar kávézóit még aznap becsukatták. Kirámolták a helyiségekben levő drága holmikat, majd a fából épített kávézókat porig rombolták. A többi kávézót, ami kőből vagy téglából épült, átalakították legényszállássá.

Két nappal később a kikiáltók szétkürtölték, hogy a szultán az italozást is megtiltotta, és a városban uralkodói rendeletre bezáratták az összes borozót.

Isztambul népe nem értette, hogy mi történik. Senki sem mert szót emelni a történetek miatt. Ugyan, hogyan lehetett volna bármit is szóvá tenni, amikor minden reggel újabb és újabb felakasztott embert láttak lógni a fákon a város forgalmasabb pontjain. Nemcsak, hogy felakasztották ezeket az embereket, hanem még a csibukjukat is a szájukba dugták, miután kivégezték őket. A pipafejet meg hozzákötözték a tenyerükhöz, majd a nyakukba egy címkét tűztek. A cédulákon ilyesmik szerepeltek:

– A tahtakálei fűrészmesterek közül a Szőke Bekir nevű dohányos haszontalan ember!

– A Vezír kikötői Evezős Vejszel nevű dohányos semmirekellő ember!

– A Háromfej Medreszében lakó Vakbuzgó Ali nevű dohányos zshivány egy ember!

Nem hatotta meg őket sem a fűrészmeister fiatal kora, sem az evezős jóképűsége, miként a vakbuzgó tanulás iránti szenvedélye sem,

A Jemis kikötőben tíz bosztandzsi elfogott egy janicsárt, és ütlegelve, erőnek erejével vonszolták egy csónak felé. Vélhetően azt tervezték, hogy majd a csónakban megfojtják, és holttestét a tengerbe vetik. A janicsár torkaszakadtából visított:

– Hát nincs egyetlen janicsár sem, aki a segítségemre sietne! A szemetek láttára meg fognak engem ölni!

Az áldozat egy huszonöt év körüli, délceg ifjú volt. Három-négy janicsár barátja végül kiszabadította őt.

– Hé, bosztandzsi urak, el a kezekkel, de rögtön! Ott a jel a csuklóján! Ez a fiú a mi testületünk tagja!

Mire a bosztandzsik:

– Ez a dohányos egy gazfickó, és a rendelet értelmében halál vár rá... Ráadásul ti is mind dohányt szívó betyárok vagytok!

A janicsárok faképnél hagyták a társukat, és fejvesztve elfutottak.

Éjszakánként a padisah besúgói ott járkáltak a háztetőkön, és megszimatozva a kéményt, keresték a dohányzásra utaló bűnjeleket.

Ha a tetőn levők azt kiáltották, hogy: – Ebben a házban valaki dohányzik! —, azonnal rajtaütöttek a ház lakóin.

Mindenki rettegésben élt, és ha csak egy macska mászott a tetőn, máris azt rebesgették, hogy: – Ez biztosan egy besúgó! Bizonyára a kémény körül szaglászik!

Történt egy nap, hogy Akszarájban a Muratpasa fürdő széles tornácos kapuja előtt három lefejezett holttestet találtak. Szerencsétleneket meztelenül, végezték ki, csupán egy kis törülköző volt a derekuk köré csavarva. A járókelők nem merték megkérdezni a kivégzésük okát. Sem a törökfürdő tulajdonosa, sem az ott dolgozó fürdőszolgák és fürdősasszonyok nem mertek elmesélni, hogy pontosan mi is történt. Ezeket az embereket a padisah besúgói tetten

érték, amint az izzasztókamrában dohányoztak, és államügyekről beszélgettek, vagyis politizáltak.

Szeptember 19-ének éjszakáján történt. Ezen a kora őszi éjjelen csodálatosan szépen ragyogott a hold. Az Isztambult övező vizek tükrén pompásan verődött vissza a holdfény. Murád szultán és Köszem szultána egy kilencpár-evezős fényűző szultáni hajóval haladtak a Márvány-tengeren. A padisah ismét részeg volt, és csupán édesanyja kitartó unszolásának eredményeképpen vállalkozott erre az éjszakai tengeri kirándulásra. Vetett egy pillantást Isztambulra, majd Köszem szultána felé fordulva így szólt:

– Drága anyácskám! Arra kértél, hogy tiltsam be a dohányzást, és én betiltottam. Arra kértél, hogy tiltsam be az italozást, és én azt is betiltottam... Parancsolj, még mit kívánsz tőlem, hogy a nép továbbra is a szájára vegyen engem?! Nem látod, hogy milyen illetlenségeket írnak és beszélnek rólam!

Aztán a vele szemben térdeplő fegyvernök agához fordult:

– Olvasd!

Erre az aga előhúzott egy lapot, majd felolvasta a kétsoros szatírárt, vagyis gúnyverset:

*Mi végre ekkora felhajtás egy kis ártalmatlan füst miatt?
Az a valami, ha meg tudod akadályozni, hogy elnyomottaknak
sóhajtozniuk kelljen!*

Az oszmán kori török nyelvben a „duhan” füstöt jelentett, és akkoriban így hívták a dohányt is. A költő arra célzott, hogy „Miért vált ki ekkora indulatot egy kis ártalmatlan füst. Ha van egy csepp kurázi benned, akkor állj ki a megperzselt szívű, ártatlanokért!”

Erre Köszem azt felelte:

– Drága fiam, szemem fénye, padisahom. Ilyesmiket csak a munkakerülő szerencsétlen emberek mondanak. A pletyka és ezek a gúnyversek is úgy keletkeznek, hogy összeül néhány ilyen

semmirekellő alak. Bezárattad a borozókat és a kávézókat, és most már csak a törökfürdőkben tudnak összegyűlni ezek a naplopók... Ott azonban nem nagyon merik kinyitni a szájukat, mert tartanak a besúgók jelenlététől. Nappal mindenki teszi a dolgát, a saját munkájával van elfoglalva. Akkor kezdődnek a gonoszságok, amikor már bezártak a piachelyek és a bazárok, mert ilyenkor az otthonaikban gyűlnek össze.

Köszem elhallgatott. Murád szultán azt kérdezte:

– Mégis, mit tegyek, anyácskám?

– Ó, én drága tiszta szívű fiacskám! A nép az esti ezán után ne menjen ki az utcára fáklya nélkül, és az éjjeli ezán után már egyáltalán ne menjenek ki az utcára! És parancsold meg, hogy az éjjeli ezán után már a lakásokban se égjenek a fények! El kell érned, hogy még hárman se tudjanak összeülni, és az államügyekről vitatkozni!

– Már be is tiltottam mindezt!

Murád szultán részegen kacagott.

Másnap kihirdették az új rendeleteket.

Az alattvalók jogai

Murád szultán újabb tiltó rendeleteit nagy figyelemmel követte a nép. Heves indulatokat váltottak ki sokakból. Egyes éjszakákon a padisah maga őrváratozott a városban szűkkörű kíséretével. Ilyenkor a bosztandzsibasi, Dodzse Musztafa aga, és a főhóhér Kara Ali aga is vele tartott, valamint még néhány bosztandzsi.

Egyik éjjel áthaladt Hodzsapasa negyedén. Már véget ért az éjjeli ima, és a mecsetekből hazament a jó nép. Ám valamilyen oknál fogva a Hodzspasa dzsámi imámjának tizenhét esztendő fia még tett-vett az épületben. Aztán a fiú fáklya nélkül az utcára lépett

éppen akkor, amikor elhaladt arra a padisah. Alig négy-öt lépésnyire laktak a dzsámitól. Ez a helyes és kedves fiú meztelen lábán fapapucsot, zöld bugyogót, zöld kiskabátot, fején nemezsipkát viselt, amely egy sárga selyemkendővel volt körbetekerve. Az utcán szembe találta magát Murád szultánnal, aki e szavakat intézte a fiúhoz:

– Hé, te fiú! Hol van a fáklyád? Felelj, hát, nem félsz a padisah rendeletétől?

A naiv és tudatlan gyermek nem ismerte fel, hogy kivel áll szemben:

– Agám, én az imám fia vagyok... Bezártam a dzsámit, és most megyek haza. Látod, itt az otthonunk, alig négy-öt lépés távolságra!

Erre a padisah odaszólt a főhóhérnak:

– Végezz vele!

Az imám fia nem fogta fel, hogy mi történik vele, és bánatosan nézett maga elé nem sejtve, hogy milyen borzalmas végzet vár rá. A bosztandzsibasi megpróbált segíteni a fiún:

– Padisahom...

– Mondom, végezz vele!

Amikor a hóhér megragadta a fiút a nyakánál fogva, a gyermek csak akkor kezdett el visítani:

– Apa! Apa! Apaaa!

Ezután egy kis faházikó ablaka nagy csörömpöléssel kitört, majd egy édesanya szívszaggató jajveszékelése hallatszott:

– Jaj, oda az én drága gyermekem!

A magatehetetlen édesapa önmarcangoló nyögése hallatszott, mert nem tudott fia segítségére sietni időben. Nincs ember, aki papírra tudná vetni azt a szörnyűséget, ami ott néhány másodperc leforgása alatt végbement. A padisah rendelete értelmében a főhóhér hátborzongató módon lefejezte a fiút.

Dodzse Musztafa aga letekerte a selyemkendőt a fiú elguruló sipkájáról, és a gyermek arcára borította. Azon az éjszakán senki

sem tudta álmra hajtani a fejét abban az utcában. A tragédia által sújtott család végigsírta az éjszakát, de senki sem mert az utcára lépni, még maga az imám efendi sem. Egészen másnap délig a holttest ott hevert az utca kellős közepén. Akkor aztán arra tévedt egy bosztandzsibasi, és elkurjantotta magát, hogy:

– Az apa számára engedélyezzük fia holttestének megmosását, halotti lepelbe csavarását és eltemetését!

Az imám efendi csak ezután mert odamenni, és ráborulni fia holttestére.

Vajon ki okozta ennek az ártatlan fiatalembernek a halálát? Vajon Murád szultán, Köszem szultána vagy a hóhér lelkén szárad a fiú kiontott vére?

Köszem szultána aznap, amikor eltemették a fiú holttestét, éppen Üszküdarban járt Hüdai efendi kolostorában, az oltalom házában. Abban a derviskolostorban, amely oltalmat ad még a gyilkosoknak és az élő bűnösöknek is.

Aziz Mahmud efendi már kereken öt éve távozott az élők sorából. Halálát követően a válide szultána most járt a kolostorban először. A derviskolostorban nem a padisah anyjaként, hanem sokkal inkább úgy fogadták, mintha közéjük tartozna, és ő is Aziz Mahmud efendi egyik tanítványa lenne. Őszinte szívből jövő szeretettel és tisztelettel üdvözölték.

Legelőször is felkereste Aziz Mahmud efendi síremlékét, és így szólt a számára teljesen idegen sejhhez:

– Béke poraira! Abban a kegyelemben részesültem, hogy kezet csókolhattam neki, és fogadhattam áldását...

Erre a sejh azt felelte:

– Az egy felszentelt időszak volt, a Mindenható Isten nyugosztalja!

Szeptember vége felé járt az idő. A kolostor kertjét borostyán árnyalatúra festették a nap sugarai. A sejh efendi rámutatott egy kiszáradt fára, majd így szólt:

– Ez a megboldogult hagyatéka. Úgy tekintünk erre a kiszáradt almafára, mintha egy fiatal növénykfa lenne...

Köszem szultána mellkasába éles fájdalom hasított, mintha tört dőfték volna oda. Lelki szemei előtt megelevenedett Janicsár Ali az almafa alatt.

A múlt mindent eltakaró sötét függönyei, kőfalai, vasból és acélból készített áthatolhatatlan fémtáblái egy váratlan ütéstől mind elszakadtak, leomlottak és elolvadtak. És a távoli múlt minden színével, apró vonalával, sőt hangjaival megelevenedett Köszem lelki szemei előtt.

Piros rajzolatú sárgás almák, Ali szeme és a mellkasán összefont keze, Ahmed szultán nemes arca, gyémánttal díszített és zöld zománcos tollforgója, szerelemtől reszkető hangja, sőt még a csupasz lábfeje is... Egy végtelen tenger tajtékzó hullámai között kavargott minden... Úgy tűnt, mintha átlátszó lenne a szemhéja, mert amikor lehunyta a szemét, még akkor is látta őket.

A derviskolostor szerzetesei közül egy ezüstös hajú és szakállú, nyolcvan év körüli kertész odaszólt:

– A drága jó megboldogult Ahmed szultán erről a fáról saját kezével akart leszakítani egy almát, és ekkor majdnem rálépett az egyik segédem hátára, ha maga, felséges szultána meg nem akadályozza ezt. Annak idején azt mondta őfelsége, hogy „Ne lépj rá, hanem tartsd tiszteletben az alattvalóid jogát!”

Vajon miféle alattvalói jogokra célozhatott?

Aznap a Hodzsapasa dzsámi imámja lemosta fia holttestét. Talán a könnyeivel mosta meg. Ő maga csavarta be fia holttestét abba a lepedőbe, amelyre ráfeküdt ugyan éjjel, de amelyen nem tudott aludni végül. A dzsáminak volt egy saját koporsója. Csakhogy nem talált olyanokat, akik a vállukra kapták volna a koporsót a négy végénél fogva, és elvitték volna a temetőbe. Így aztán végül a dzsámi udvarán saját kezével kiásott gödörbe temette el a fiát.

Most már ezek a férjeim! Ezek a gyermekeim!
Ezek a szerelmeim...

Amikor a kis Andrija vezetésével Afro leereszkedett a tengerpartra azon az éjszakán, egyszeriben csak Janicsár Ali karjaiban találta magát. A lány letekerte az arcát és vállát eltakaró kendőt, majd a jóképű fiatalember szájon csókolta a lányt. A fiatal lány ekkor kóstolta meg először a szerelmet.

Amikor a felborult csónak tetején minden porcikája jéggé fagyott, ajka még akkor is izzott ettől a tüztől. Ha nem mentik ki Afrót, belefűlt volna a végtelen gyönyörbe, amellyel nem tudott betelni. A halál angyala Janicsár Ali képében ragadta volna el őt. Később Ahmed szultán Köszem szultánája minden alkalommal beleremegett, valahányszor ajkán érezte ezt a tüzet.

Lelki szemei előtt megjelent a térdeplő Ali a piros mintázatú sárgás almáktól roskadozó gyümölcsfa alatt. Úgy érezte, mintha megölelné őt a mezítlábas, durva posztót viselő, fedetlen mellkasú, fején nemezsiapkát hordó, csillogó tekintetű kertészsegéd. Olyan volt, mintha ugyanúgy szájon csókolta volna őt, mint amikor annak idején csónakba szálltak Dejirmenlik szigetén.

Köszem szultána immár tizenhat esztendeje megözvegyült. Nem tudott betelni Ahmed szultán szerelmével, vagyis nyersebben fogalmazva, nem tudta kedvére kiélvezni a testi szerelmet férje oldalán. Ennyire rövid ideig adatik meg a szeretkezés öröme?

Reszkető hangon megkérdezte az öreg kertésztől:

– És most hol van ez a segéded?

Arra vágyott, hogy a kertész vágja rá, hogy már halott. A dervis azonban más feleletet adott:

– Ugye, Alit kérded, szultánám... Azóta nem láttuk őt, hogy Murád szultán efendi elfoglalta a trónt. Már azt sem tudom,

pontosan hány éve annak...

Köszem szultána nem azért érdeklődött Ali felől, hogy megkeresse a férfit, és a karjába vesse magát. Titokban arra gondolt, hogy: „Mi van, ha még mindig szeret, és mindenhol keres engem, hátha a nyomomra bukkan... Még az is lehet, hogy teljesen váratlanul ismét találkozom vele, és egymásba botlunk. Számára átok ez a szerelem, és talán még arra is képes lenne, hogy megöljön.”

Vajon Aziz Mahmud efendi miért nem engedte, hogy kivágják azt az összeaszott almafát? Vajon miért hagyta meg az utódainak, hogy úgy gondozzák, mintha egy fiatal palánta lenne? Vajon a nagy sejh, akinek a kolostorában menedékre lelt minden bűnös lélek, nem olyan ember volt, akivel a bűnösök félelem nélkül megoszthatták a szívük mélyén őrzött titkokat és bűnöket? Mi van, ha a kertészsegéd, Dervis Ali odaborult a sejh lába elé, és elmesélte neki Afro történetét?

És miért nem engedte, hogy férje, Ahmed szultán rálépjen az előtte térdeplő dervis hátára? Lehetséges, hogy még mindig szereti Alit?

Aznap, amikor visszaértek az üszküdari szerájba, a válíde szultána lázasan ágynak esett. Nem akkor betegedett meg, amikor mentek hazafelé a derviskolostorból, mindenesetre álmatlanul töltötte az éjszakát. Először fordult elő, hogy nem fogadott rabszolganőt a szobájában, és belülről bezárta a szobája ajtaját. Szinte érezte Ali leheletét az arcán, és ajka Ali szerelmétől izzott. Félelmetes érzés volt. A hatalmas Oszmán Birodalom uralkodójának az édesanyja elborzadt. Magában arra gondolt, hogy akkora hatalommal és befolyással bír, ha akarná akár száz embernek is lecsapathatná a fejét, ha tudná, hogy ő is köztük van. Vajon a lelke mélyén gyűlölte Alit, vagy a szerelmétől félig-meddig megtébolult?

Sírva fakadt. Aztán egy kis ideig a gyertyafény varázslatos lángja mellett egy kis kézitükörben nézegette az arcát. Az idők során megváltozott. Már nem a Milosz szigeti Afro köszönt vissza rá. Ősz szálak vegyültek a hajába. Homlokán ráncok futottak végig. Ám az ősz hajsálak és a ráncok ellenére még így is elbűvölően szép volt. Félhangosan magához kezdett beszélni:

– Örültem szeretett téged a paradish, és egyfolytában csak a te szerelmedről énekelt, majd fiatalon meghalt! Most a te kezében van egy hatalmas állam! A világrengető Murád szultán a te lábaid előtt hever, és szolgaként engedelmeskedik neked... De milyen árat fizettél ezért a fényezésért és hatalomért? Legbelül üres és árva a szíved!

Letette a kis kézitüköröt, és eltöprengett:

Vajon miért félek tőle? És vajon miért gyűlölöm őt? Ó, ha most betoppanna Ali! És csónakba szállva elmennénk! És elvinne engem egy távoli, ismeretlen helyre! Hát, soha nem lehetek már boldog egyszerű nő, nem élvezhetem már egyetlen férfi szerelmét sem? Milosz utcáin mezítláb járkáltam. Akkoriban halat sóztam, és a társam, pajtásom egy marhapásztor és egy halász volt, és akkoriban Janicsár Ali is elérhetetlen magasságokban volt tőlem.

Tekintete a faragott virágokkal díszített szekrényajtóra tévedt. A gyertya titokzatos lángjánál ezek a virágok, ágak és levelek egy emberi arcot rajzoltak ki eléje. Ali arca köszönt vissza a szekrényajtóról. Csupasz mellkasán két rózsabimbó szimbolizálta a mellbimbóját. Csak nézte-nézte a leveleket, ágakat, és a bimbókat, és látta, amint Ali mosolyog rá, és szeretné megölelni, megcsókolni!

Ránézett az ágyára, amelybe tizenhat éve egyedül bújt be esténként. A szekrényajtón még mindig látta a csupasz mellkasú janicsárkatonát, aki mintha csak Köszem hívására várt volna. Köszem kinyitotta a szekrény ajtaját, hogy ne lássa ezt az ábrándot.

A szekrény roskadozott az ékszeresdobozkáktól. Kivett néhányat, és felnyitotta a fedelüket. A titokzatos gyertyafényben a

smaragdok, gyémántok, rubinok, és még számos különleges drágakő és korall mintha megelevenedett volna, és kis madarak, lepkek röpködtek a ládikákban. Gyönyörködött az ékszerekben, csodálattal nézte a csillogásukat, majd vadul felkacagott:

– Most már ezek a férjeim! Ezek a gyermekeim! Ezek a szerelmeim... Ezek jelentik az életet, a halált és mindenemet!

Egy fiók mélyéről elővett egy gyémánt berakásos hüvelyben tárolt hadzsárt, amelynek egyetlen nagyobb smaragdból volt ki faragva a markolata. Fogta, és bedugta az övébe, felállt, majd két kezét a csípőjére téve mondta:

– Mi lenne, ha bezárnám Murád szultánt egy szobába! És kikiáltanám a saját uralmamat! Ugyan, mi történne akkor? Amúgy is, ki igazgatja a birodalmat: az a részeges, vagy én?

Ám nem tartott sokáig ez a tébolyult büszkesége. Kezét a keblére csúsztatta, és előhúzott egy selyemkendőt. Bánatosan nézte a kendőt, és záporozni kezdtek a könnyei:

– Őtöle kaptalak mindjárt a legelső napon, amikor meglátott. Aznap bedugtalak a keblembe, és azóta is ott hordozlak! Ezek itt semmit sem jelentenek a számomra, te vagy a mindenem... Egy emlék, egy álom!

Kirántotta az övébe dugott hadzsárt, és messzire hajította.

Ráborult az ágyra, amelyben már tizenhat esztendeje egyedül hajtotta álmra a fejét. Orrát megcsapta Ahmed szultán illata. A távok múlt homályos emlékei megelevenedtek, majd egy eldobott szalmaszállá változtak, amelyet elragadtak a hullámok. A hosszú évek súlyos fekete függönye ismét leereszkedett, a vastag kőfalak ismét felépültek, az acéltáblák is visszakerültek régi helyükre, és eltakarták a kiszáradt almafát és Janicsár Alit.

Iisztambul utcáin járkáló égi vendég

Az álmatlan éjszakát követően Köszem szultána pártfogásába vette a szegény, eladósorban levő lányokat. A leghűségesebb szolgálit elküldte a hatalmas Isztambul külső kerületeibe, és nem téve különbséget szép és csúnya között, hosszú éveken át kitartóan és fáradhatatlanul segítette azokat a szegény leányokat, akiket szolgálai felkutattak neki. Biztosította a hozományukat, és akiknek nem akadt kérőjük, azokat segített kiházásítani. Álruhában ő maga is gyakran megfordult ezekben a megélhetési gondokkal küzdő emberek által lakott városszéli negyedekben. Az elapadhatatlan és egyre csak gyarapodó vagyonát ilyen jótékony célokra osztogatta szét.

A szeráj egyik hétköznapi kétfogatú sétakocsijába ülve látogatott el ezekben a szegény negyedekben. Nem válideként, hanem egyszerű dadaként, vagy kalfa-ként⁽⁶²⁾ távozott a palotából. Ilyen alkalmakkor rendszerint magával vitt egy háremagát és egy idősebb házvezetőnőt is. Halványzöld színű, hosszú, női kabátkája volt az egyedüli ismertetőjele. Köszem minden kabátkája ilyen színű volt, mivel férje annyira kedvelte ezt az árnyalatot.

A járókelők felismerték, ám úgy tettek, mintha nem tudnák, ki is ő valójában. Köszem ugyanis erre vágyott.

- A válide öfelsége kiment a városba álruhában!
- Biztosan egy lány stafirungját viszi!
- Ez a nő az állam ékessége.
- Nem akadt még hozzá hasonló válide szultána, és nem is lesz ilyen soha.

Bájos anekdoták maradtak fenn a válide szultánáról azokból az időkből.

Isztambul egyik régi és festői szépségű utcáján történt az eset. A környékről lerítt, hogy szegények lakják. A macskakő burkolatú utca két oldalán meggömbült rácsú, kiugró ablakfülkéikkel kicsiny faházak sorakoztak... Itt-ott mezítlábas koszos fiúcskák játszadoztak... Fiatal, még nem elkendőzött mezítlábas lányok a kezükre festett hennát nézegették. Köszem szultána kiszállt a

kocsiból, a Szümbül nevű háremaga előre sietett. Finoman bekopogott egy okkersárgára festett ház ajtaján. Mivel az ajtó nem nyit ki, ismét kopogtatott, de továbbra sem nyitottak neki ajtót. Harmadik próbálkozása után egy kislány szól ki odabentről:

– Ki az?

Ekkorra a zöld színű kabátot viselő Köszem szultána is odaért a bejárathoz, és így szólt:

– Nyisd ki, lányom! Égi vendég érkezett hozzád.

Ez a mondat aztán szájról szájra terjedve bejárta egész Isztambult. Egyesek úgy tartják, hogy az „égi vendég” kifejezés egyenesen Köszem szultánától származik.

Az ajtó mögött egy tizennégy-tizenöt év körüli, szépséges lányka állt. Hosszú ruhájának szoknyarésze be volt tűrve a bugyogójába. Felgyűrt ingujjal, mezítláb sietett a bejárathoz ajtót nyitni a mosó-teknő mellől. A lánykának torkában dobogott a szíve: „Lehetséges, hogy a válide szultána érkezett?” Résznyire kitárta az ajtót, és előbb Szümbül aga fekete és felettébb barátságos arcával, majd Köszem ragyogó tekintetével találkozott a fekete szeme.

A gyermek azt sem tudta, mitévő legyen lányos zavarában. Bekopogott az ajtaján a gazdagságot és boldogságot hozó kézi

Odabentről az anyja hangja hallatszott:

– Lányom, mondd már meg, hogy ki jött hozzánk!

A lánykának elakadt a szava, hiszen nem felelheti azt az anyjának, hogy „Őfelsége, a válide szultán érkezett”. Félszegen, zavartan és bájos mosollyal az arcán így szólt Köszemhez:

– Parancsoljon, drága néném! Elnézést kérek... Éppen a szennyest mostuk anyámmal, emiatt nem tudtam hamarabb ajtót nyitni.

A lányka úgy szégyenkezett a válide szultána előtt, mintha a kérője előtt kellene mutatkoznia. Köszem a háta mögött várakozó kalfával együtt belépett a házba. Szümbül aga pedig odakint a bejárat előtt várakozott.

Az okkersárgára festett ház küszöbét átlépte a szerencse és a boldogság... A mosóteknő mellől felkelő és ajtót nyitó lányka házába többleláányi ágynemű, ruha és szövet érkezett, amelyet még álmában sem tudott volna elképzelni. Több bálányi paplan... Annyi holmi, amennyi elegendő egy háromszobás lakás bebútorozására, valamint egy kisebb ládikó tele ékszerekkel.

És, ha a lánynak még nem lenne kedvese, akkor kerítenek majd neki egy vitéz és délceg legényt ehhez a gazdag hozományhoz a szeráj evezősei vagy zülüflü baltadzsijai közül, vagy akár a Kazdag, Szüphandag, Tlgaz vagy Konja, Hajmanai-síkság, az Erzurumi-fennsík, Deliormán, Sipka, illetve Vardar vidékéről.

A szemközti ház kiugró ablakfülkéjében is üldögélt egy nő. Öltözete puritán, kinézetre kedves és bőbeszédű helyi asszonyság lehetett. Neki is volt egy hasonló korú Száfináz nevű lánya, akinek még kongott az ürességtől a hozományos ládája. Az asszony előbb csak magában mondogatta, hogy:

– Esküszöm, hogy a válide szultánát láttam. Eljött Hábibe lányához.

Aztán bekiabált a háziaknak:

– Száfináz! Száfináz! Hol vagy már, te lány? Szaladj, gyorsan!

Száfináz megjelent egy egyszerű burnuszban, haja vékony fonatban lógott. Hennával festett lábujjai kivillantak a papucsából.

– Mi történt, anyácskám?

– Hát, mi lenne! Az, hogy a válide öfelsége eljött Hábibe lányához... Rajta, kezdj el sírni! Zokogj keservesen, és közben tépd a hajad! A válide szultána nagyon bőkezű... Majd a te hozományodról is gondoskodik! Rajta! Többet úgysem jön már ebbe az utcába!

– Jaj, anyám! Hogy tudnék most sírni csak úgy ok nélkül.

– Ejnye, te konok lány! Pont olyan vagy, mint az apád.

Az asszony nem várt tovább, hanem olyan hangosan kezdett ordítani, hogy azt meghallják a szemközti házban is:

– Jaj! Jaj! Most majd bánkódhatok a lányom miatt... Ne szidj engem! Ne követelőzz állandóan, hogy hozományt akarsz!

Az asszony kilesett a rácson... A Hábibe bejáratánál várakozó arab erősen hallgatózott.

– Ó, te leány! Te leszel a hóhérom! Jaj! Jaj! Mindjárt elájulok.

Száfináz csak nehezen tudta megállni, hogy ne nevéssen anyja idétlen viselkedésén. Anyja odasúgta neki:

– Te ostoba! Mire vársz még? Kezdj már rá te is! Szaggasd a ruhádat! Szaggasd erővel!...

Mire a lány azt súgta anyja fülébe:

– Nem téphetem el, anyám... Ez az egyetlen ruhám!

Köszem szultána ellátogatott Száfinázékhoz is, miután kijött Hábibe lakásából.

Honnan volt mit a tejbe aprítania?

Az állam apanázst biztosított a válidéknek, és bőségesen gondoskodott arról, hogy a válide szultánák biztonságban és jó módban élhessék le életüket. Köszem szultánának azonban még ez sem volt elegendő. A válide szultána egy havi bevételét ripsz-ropsz elköltötte Isztambul külső kerületeiben tett álruhás kiruccanásai alkalmával. Ettől függetlenül nem kellett szűkölködni. Mégis, honnan volt pénze?

Ezt apró jelenetek révén lehet elmesélni.

A kikötőben egy pompás galleonból, melyet tutajok és kisebb hajók vettek körül, daruval egyenletesen és megállás nélkül rakodták az árut. A hajó mellett elhaladó csónakban két ember beszélgetett:

– Már három hónapja ürítik ennek az öt szint raktárral rendelkező galleonnak az áruját, de még mindig nem végeztek –

mondta az egyikük, mire a másik odakiáltott egy mellettük ringatózó tutajon levő hajóshoz:

– Vitéz uram! Mondja, kié ez a galleon?

– Ennek az öt szint raktárral büszkélkedő galleonnak Kirtil kapitány a tulajdonosa! Árut hoztunk a válide szultánának, és elhalmozzuk vele Isztambult!

Isztambul leghíresebb és legnagyobb, Szandál Bedeszten nevű textilárupiacán az egyik eladó több tekercs szövetet vett le a polcról, hogy megmutogassa a portékáját a vevőknek. A vevők közül az egyik hölgy így szólt:

– Mi a válide szultán portékáját kérjük!

Először az üzlet tulajdonosa, Hadzsi efendi sietett a válasszal:

– Ugyan kérem, nincs is más portéka ezen a piacon, hölgyem! Minden itt kapható áru a válide szultána portékája!

Köszem nagy bevételekre tett szert a befolyása révén, olyannyira, hogy a nagyváros kereskedelmében is meghatározó szerepet játszott. Isztambul jelentette az első kikötőállomást, az olasz bársony vagy a francia aranybrokát tekercseket itt pakolták fel karavánokra, hogy az áru eljusson a birodalom minden szegletébe.

Ez egy olyan bevételi forrás volt a válide számára, amely éjjelnappal, egyfolytában csobogva folyt, még hozzá negyven csapon keresztül. Emellett léteztek titkos forrásai is, amelyeket a Szümbül nevű háremaga kezelte.

Egyik nap Köszem a nagyvezírral beszélt a függöny mögül. Köszem egy ékszerdobozkát tartott a kezében, amelyet Szümbül hozott neki. A dobozkában egy pár smaragd fülbevaló csillogott. Az aprócska gyémántoktól eltekintve nagyon nehéz felbecsülni a két, zöld színű drágakő értékét. Feltehetően egy „Ali pasa”, „Haszán pasa” vagy „Mehmed pasa” nevű illető küldhette ezt a szépséges fülbevalót ajándékba a felséges szultánának. Köszem a függöny mögül így szólt a nagyvezírhez:

– Méltóságos pasa... Vajon helyes-e, ha az egyiptomi kormányzóságot Mehmed pasának adjuk?

A nagyvezír habozás nélkül rávágta:

– Természetesen helyes, felséges szultána! Mehmed pasa az Oszmán Birodalom egyik kiváló vezíre!

Isztambul egyik kereskedelmi központjában, a Porcelángyártók Lejtőjén egy pompás kereskedőház épült akkoriban, amelynek a „Válide szultána kereskedőház” nevet adták. Még ma is áll és lakják ezt a hatalmas épületet. Az építkezésen dolgozó munkások, kőfaragók a szabott árak kétszerezését kapták napidíjként.

A kormányzók és szandzsákbégek, a vilájetek és szandzsákok központjában regnáló kádik kinevezéséhez szükség volt a válide szultána beleegyezésére.

Murád szultán meg volt róla győződve, hogy „drága édesanyja” a szárnyai alá vette őt, és minden helyzetben meg fogja óvni. A fiatal padisahot mindenféle szépfiúk, a Belső Palota zülüflü agái, rabszolgái, szolgálói, továbbá városi – nem isztambuli és nem rabszolga származású nem a rabszolgapiacon vásárolt, hanem a hegyekből, a magashegyi legelőkről, a síkságokról, a völgyekből hozatott „deli pohárnokok” vették körül, és kedvére mulatott a társaságukban. Nem maradt ideje arra, hogy megvizsgálja a kormányzók, szandzsák-bégek, kádi efendik rátermettségét. Rendre arra hivatkozott, hogy „Majd a drága anyám kellőképpen kivizsgálja, és intézkedik...”. A nagyvezírnek és a katonai bíróknak szigorúan meghagyta: „A válide őfelsége beleegyezése nélkül senkit sem lehet kinevezni, és senkit sem lehet felmenteni a tisztségéből!”

Köszemre hárult az államügyek oroszánrésze. A válide szultánától sokan vásároltak magas állami rangokat és tisztségeket korrupciós úton, és megnyalták mind a tíz ujjukat, olyannyira így volt a dolog. Azok, akik megvesztegetéssel magas tisztséget, rangot vásároltak maguknak, később keményen behajtották a népen ennek az árát. Zsarnokok és rablók uralták a városokat, és az

ártatlanok jajszava az egekig hallatszott. Másrésről meg halállal lakozott mindaz, aki akárcsak egyet-kettőt szippantott is a dohányból, vagy ivott pár korty borocskát, vagy netalán kiment az utcára éjjel.

1633 évének vége felé a nagyvezír Lapostalpú Mehmed pasa a hadsereg élére állva kihirdette a keleti hadjáratot. December első napjaiban Murád szultán ellátogatott Burszába, hogy élvezhesse az ottani fürdő jótékony hatását.

Az egyik dicső őse, annak a Hódító Mehmed szultánnak az apja, aki kardjával bevette Isztambult, saját maga is szent háborúk vezére, „hős tigrise” volt. II. Murád szultán a második rigómezei csatában és a várnai ütközetben is győzedelmeskedett, amelynek következtében a neve „Vitéz Szultániként vonult be a török történelembe. A következő kétsoros versben erről a dicső ősről, valamint a burszai gyógyfürdő szépségéről írt a költő:

*A környékre érve tegnap este, a gyógyfürdőben váratlanul
egy kecsesen hajladozó ezüst ciprust láttam!*

A szultán egyik mulattatója átadott Murád szultánnak egy Sehrengiz című művet, amely a burszai mesterek és kereskedők szépségének dicséretéről szólt. A Türibi nevű költő terjedelmes költeményében név szerint és az egyes tulajdonságaikkal egyenként felsorolta a különböző szakmák és mesterségek képviselőit: a jóképű cukor árust, a jóképű helvaárust, a jóképű selyemárust, a jóképű szatócsot, a jóképű takácsot, a jóképű bőrdíszművest, a jóképű bőrcipőkészítőt, a jóképű hentest, a jóképű zöldségárust. Juszuf, Jákup, Dzsáfer, Iszmáil, Musztafa, Ahmed, Mehmed, Ali, Veli... Leírta negyven ifjú termetét, testalkatát, szemöldökét, szemét, hajtincseit, sőt ha volt különös ismertetőjelük, például anyajegyük vagy gribedlijük, akkor azt is. Egyik az ékesszólásáról, másik a hangszertudásáról, bájairól, kacérkodásáról, netán zsarnoki vonásairól vált ismertté.

Vajon a Türibi által megörökített negyven szépség közül melyiket láthatta azon a bizonyos éjjelen a „Vitéz Szultán” ezüst ciprusfaként elhaladni maga előtt a gyógyfürdőben? Vajon melyik délceg lehetett az, amelyik láttán eltűnődött azon, hogy: „Vajon a mennyszámban járok?” Végső soron bármelyik.

A padisah népes kísérettel lóháton ment Burszába. Murád szultán nem tudta, milyen egy igazi gyógyfürdő. A kupolás teremben jókora medence volt, melybe márványoroszlán szájából csobogva zúdult a meleg víz megállás nélkül... Az isteni erőtől hevített meleg víz... Forró gőzölgő víz és az éjszaka sötétjében, a rejtélyes gőzben pislákoló gyertyák fénye...

IV. Murád szultán véres nyomokat hagyott hátra maga mögött azon a titokzatos helyen, ahol magát a Paradicsomban képzelte.

A véres nyom

Azt mondják, hogy a meleg vizű gyógyfürdők télen a legélvezetesebbek.

Csakhogy minden szépségnek ára van. Abban az esztendőben korán beállt a tél. Hol sűrű pelyhekben, hol szitálva hullott a hó, miközben a csapat Üszküdarból Bursa felé tartott lóháton. Bizony nem volt könnyű ezt a távot megtenni lovon. Izmit és Iznik között térdig érő hó borította az utat, ráadásul minden befagyott a nagy hidegben.

A vezírek közül Grúz Mehmed pasa jóval a többiek előtt haladt, mint „szálláshely-intéző”.

A padisah önkéntese, derék birkózója, aki kész lett volna akár az életét is feláldozni érte, Főlovász Deli Hüszejin aga, valamint a leghűségesebb szolgálói közül a kapuőrök kahjája Nászuhpasaoglu, akit szintén Hüszejin pasának hívtak, valamint a barátai, a

flottaparancsnok Dzsáfer pasa, a bosztandzsibasi Dodzse Musztafa aga és válogatott janicsárok kísérték a padisahot ezen útja során.

Murád szultán először Izmitben szállt meg. Alighogy betette lábát a kisvárosba, máris felakasztatott tíz főt, akiket dohányzáson ért, másik tíz embernek pedig lecsapatta a fejét.

Az izmiti kádi Gümüsizáde efendi buzgón intézkedett, és ugrasztotta a népet, hogy takarítsák el a havat az útról. Az emberek lehányták a havat az útról. A tengerpart mentén fekvő helyes kisváros, Izmit olyan patyolattiszta lett, hogy még a padisah lovának a patája sem lett sáros.

Murád szultán egy éjszakát töltött Izmitben, és távozáskor egy fermánt nyomott a kádi efendi markába, amelyen ez szerepelt: „Ezt a bírót sohasem lehet elmozdítani a tisztségéből!”

Az izniki kádi, Szivrihiszár efendi túlságosan későn értesült a padisah érkezéséről, mivel a szálláshelyintéző Grúz pasa túl sokáig időzött Izmitben. Így a bírónak már nem jutott ideje arra, hogy a város közigazgatási határain belül eltakarítsa a havat, a padisah lova pedig belegázolt egy sáros kátyúba. Erre Murád szultán megparancsolta:

– A kádit akasszátok fel a vár kapujában!

A kádi efendi először nem akart hinni a fülének.

– De hiszen csak tegnap értesültem a padisah urunk érkezéséről! Mindenkit mozgósítottam, hogy segédkezzon az utak megtisztításában. Ám megjelentetek, még mielőtt az emberek nekiláthattak volna a lapátolásnak! A legapróbb hibát sem követtem el. Nem vagyok bűnös!

Csakhogy senkit sem érdekelt a mentetegetőzése. Karon ragadták, és az izniki várhoz hurcolták. A város egész népe követte őt, hogy lássák a kádi efendi kivégzését. A bíró még a vesztőhelyen is lázadozott:

– Hé, muszlimok! Ti vagytok a tanúim rá, hogy Allah színe előtt ártatlanul kivégeztek!

Ezt követően a kádi efendit – fején a kádi süveggel és turbánnal, hátán a palástjával – felakasztották a várkapu előtt.

A padisah ebben a városban is egy éjszakát töltött, majd átgaloppozott Burszába. A kádi felakasztott holtteste három napon át himbálózott a várkapuban, míg végre levették, megmosták, lepelbe csavarták, és eltemették. Halálakor vérzett az orra, és az alatt a három nap alatt, amíg felakasztva lógott, nem állt el a vérzés. A nép azt rebesgette: „Ez a mártírok jele...”

Inegölben is találtak tíz olyan embert, aki nem tartotta be a dohányzási tilalmat, így nekik is lecsapták a fejüket.

A burszai előkelőségek és helyi előljárók Murád szultánt már a város határában fogadták. Az Oszmán Birodalom első fővárosában elsőként a város leggazdagabb emberét akasztották fel. A kereskedő Haszankejfi Mehmed agáról azt beszélték, hogy krózsusi vagyonnal rendelkezik. Még a burszai és környékbeli madarak is mind Mehmed aga adósai voltak. Murád szultán épp csak leszállt a lováról, máris százan borultak a lába elé.

– Padisah urunk, ments meg minket ettől az uzsorástól!

A lába elé boruló ifjak mind egy szálig rendezett külsejű, egyenes tekintetű emberek voltak.

A padisah megkérdezte:

– Kik ezek az ifjak?

– Az alattvalóid közül olyan inasok és tanoncok, akik sehogyan sem tudják visszafizetni a Mehmed agától kért kölcsön túlzott kamarait – válaszolták.

Türabi Sehrengiz című műve ott lapult a fegyvernök aga táskájában. A műben szereplők közül akarták kiválasztani azokat, akik „szépségük fényével beragyogják” majd a szultán gyógyfürdős összejöveteleit. Murád szultán nem tartotta szükségesnek, hogy további kérdéseket tegyen fel:

– Akasszátok fel az átkozottat, és kobozzátok el minden vagyonát!

A padisah azt tervezte, hogy legalább egy hónapot tölt majd Burszában.

Ám úgy alakult, hogy még egy hetet sem töltött ott. Kapott egy levelet az anyjától, ami miatt sürgősen vissza kellett térnie Isztambulba.

A sejhülszlám, Áhizáde Hüszejin efendi az ulema egyik becsületes, éles szemű, és bátor tagja volt. Hivatásából kifolyólag rengeteg ellensége akadt. Köszem szultána fülébe jutott róla valami, bár nem tudta, hogy fedí-e a valóságot, vagy csupán rágalom. A szultána egy nap így szólt a bizalmasához: – Állítólag azt terjeszti, hogy „Néhány akasztani való, hitvány gazember a hatalmas Oszmán Birodalmat egy nőszemély karmaiba lökte”.

Súlyos szavak voltak ezek, ha igaznak bizonyulnak.

Az isztambuli ulemát mélységesen letaglózta a hír, miszerint az izniki kádit felakasztották a várkapuban.

A sejhülszlámot is felettébb nyomasztotta ez a dolog. Küldött egy levelet a válidének, aki a padisah helyetteseként és képviselőjeként maradt Isztambulban. A levélben ez állt:

„Az ulema tagjainak és a kádiknak kötelező megadni a nekik kijáró tiszteletet. A padisahunknak is úgy kell eljárnia, ahogyan tették azt az elődjei. Mi óvjuk meg az átkoktól, ezért fogadja meg a tanácsainkat és az áldásunkat. Épp csak hogy átvészelte a nagy felfordulást, ezért őfelségének óvakodnia kell mindentől, ami a rossznyelveknek okot adhat a rágalmazásra!”

Ebben az időben az ulema pompás díszvacsorát adott Isztambulban. A rendezvényen megjelent Áhizáde Hüszejin efendi is. Az efendi ellenségei figyelmeztették a válide szultánát, hogy:

– Áhizáde efendi ürügyként használja fel ezt az estét, amely keretében összehívta az ulemát. Valójában az államügyekről vitatkoznak, és arról tanácskoznak, hogy milyen pletykákat lehetne elterjeszteni.

A válíde szultána azon nyomban írt egy levelet a fiának, amelyben ez állt:

„Őrséggel és megerősítéssel ellátva útnak indítottam érted a szultáni gályát. Sürgősen gyere vissza! A sejhülszlám összehívta az ulemát, és szervezkedik. Arról tanakodnak, hogy miként lehetne téged leváltani. Áhizáde a legfőbb bajkeverő és a főkolompos.”

A levélhez hozzátűzte a sejhülszlám levelét, valamint az aláírás nélküli jelentést, majd elküldte a padisahnak Burszába.

A tragikusan végződő lakoma

A tiszta szívvel és szeretettel megrendezett lakoma és a megfontolt tanácskozás az Áhizáde család tragikus halálának lett okozója.

A sejhülszlám fia, Mehmed efendi kádiként teljesített feladatot Isztambulban. Egyik nap őrzőjáratot szervezett a városban, hogy ellenőrizze a kiskereskedőket. Az útja során rátalált egy olyan boltosra, akinek el volt állítva a mérlege, az általa használt súlyok sem stimmeltek, és egyéb hiányosságok mellett a hatósági árszabást sem tartotta be. Ezt a férfit az üzlete előtt, az utca kellős közepén megbotozták. A boltos zöld színű turbánt viselt a fején, amelyet csak és kizárólag azok a szejjidnek nevezett emberek hordtak, akik a nagyiszteletű Próféta valamilyen fokú leszármazottjai voltak. A boltos azt kiáltozta, hogy ő a Próféta leszármazottja, ám a kádi erre azt felelte:

– Ugyan már! Te csak egy közönséges csaló vagy, akinek kijár a botozás!

És alaposan megbotozták a boltos talpát, nem törődve azzal, hogy zöld turbánt visel a fején.

Ez az eset nagy feszültséget keltett a szejjidek vezetője, Sejhi efendi, valamint az isztambuli kádi között. Az isztambuli ulema

egyres tagjai nagyon rossz néven vették ezt a nézeteltérést, ezért aztán nagyszabású pompás lakomát szerveztek, amelyen a sejhülszlám Áhizáde Hüszejin efendi kérésére fia, Mehmed efendi – aki egyben Isztambul kádijaként ténykedett – kezet csókolt Sejhi efendinek elnézéskéreként. Az összejövetelen egyetlen szót sem ejtettek az államügyekről. Es az izniki kádi felakasztásának tényét sem említették.

1634. január 5-én, egy csütörtöki napon történt. A padisah éppen kilovagolt, amikor átnyújtották neki édesanya levelét. Murád szultán lóháton ülve elolvasta a levelet, majd így szólt Dodzse Musztafához, a bosztandzsibasihoz:

– Menj előre, és mutasd az utat nekünk! Visszamegyünk Isztambulba!

A Dodzse és a padisah szélesebesen nyargaltak. A padisah nem ment vissza Burszába, hogy elbúcsúzzon a város vezetőitől és előljáróitól. A kísérete mind az utolsó szálíg lemorzsolódott az út során, csupán egy Tekeli Musztafa nevű fiatal istállósnek sikerült tartania az iramot a padisahhal.

Murád szultán estefelé megpihent néhány órára egy Szamanli nevű faluban. Bevárta a lemaradtakat, aztán már indult is tovább a sötét éjszakában.

A padisah kísérőit megdöbbsentette ez a sietség. Vajon mi lehet az örült kapkodás és fejvesztve rohanás oka? Minden bizonyal valami komoly dolog történt Isztambulban. Mindenki ugyanarra gondolt, ám senki sem merte elmondani a másiknak: Isztambulban feltehetően felkelés tört ki, és az egyik herceg elfoglalta a trónt!

Péntek hajnalban megérkeztek az izmiti-öbölhöz a tenger partjára. A padisah indulatosan és türelmetlenül odaszólt a bosztandzsibasinak:

– Nem tudom megvárni, hogy ideérjen a szultáni gálya!

A Katirli nevű falvacskából kerítettek egy csónakot hamarjában. A tenger vadul hullámszott, orkán erejű szél tombolt. Murád szultán

mit sem törődve a mostoha időjárással, csónakba szállt, és átkelt a túlsó parton fekvő Gebzébe, ahonnan lóháton folytatta az útját, és szombat este meg is érkezett Üszküdarba. Innen áthajózott Isztambulba. Alighogy belépett a Szarajburnunál található Szultáni Kertbe, ezeket a szavakat intézte Dodzse Musztafa agához:

– Most azonnal menj, és hozd ide a muftit és a fiát. Ültesd őket két külön hajóra a dokkban, és vigyék mindkettejüket Ciprusra!

Csak ezt követően kereste fel édesanyját. Ezek voltak első szavai Köszemhez:

– Még hogy nem szabad felakasztani egy kádit! Én Murád szultán vagyok, és nemhogy a kádit, de meg magát a sejhüszlámot is felakasztathatom, ha akarom!

Azon az éjszakán a sejhüszlámot és a kádit elvitték az otthonukból, és a Bahcsekapi kikötőben két külön hajóra tették őket, majd útra keltek velük Ciprus felé.

Vasárnap reggel Dodzse Musztafa aga egy újabb parancsot kapott a padisahtól, és mellé két, kivégzésre vonatkozó fermánt.

– Szállj be egy kilenc pár evezős hajóba! Ha sikerül a Márvány-tengeren utolérned őket, fojtsd meg a sejhüszlámot és a fiát is... Ha pedig már kihajóztak a Boszporusból, ne foglalkozz velük, hanem fordulj vissza!

Mehmed efendi, az isztambuli kádi magával vitt egy zacskó aranyat, amikor érte jöttek. A hajón marékszámra szórta az aranyat az evezős legények meztelen lába elé, akik ennek fejében erőteljesen eveztek. Így a borzalmas vihar ellenére pirkadatkor már a Csanakkale-szorosnál jártak. Apját, Hüszejin efendit viszont egy szál prémbundájában vitték el otthonából azon a téli éjszakán. Dodzse aga Szilivri közelében utolérte a sejhüszlám hánykódó hajóját a hullámokat hasító, szélesebesen szárnyaló kilenc pár evezőseivel. Dodzse a saját hajójába szállította a sejhüszlám efendit.

A sejhülszlám mégiscsak egy fontos, köztisztelőben álló személyiség volt. Lehet, hogy a padisah feldúlt állapotában adta ki a halálos parancsot, és később meggondolja magát. Dodzse Musztafa úgy látta helyesnek, ha még egyszer kikéri Murád szultán véleményét erről. Hajóval elmentek egészen Ajasztefanosz, a mai Jesilköj partjaihoz, és onnan akarta megüzenni, hogy elhozta a muftit. Időközben azonban másképp alakultak a dolgok, és nem kellett üzennie a szerájba. Váratlanul felbukkant a közelben a padisah, és az egyik kedvence, Abház Mehmed pasa, aki szinte sohasem tágitott az uralkodó mellől.

A padisah magához hívatta Dodzse agát, és a bosztandzsibasinak már nem nyílt lehetősége rá, hogy bármit is kérdezzen.

– Most azonnal öld meg! – hangzott a parancs.

Musztafa aga kíségette a sejhülszlámot a hajóból, majd felültette egy szénaszállító lovas kocsira. Egy Kalitarja nevű kis görög halászfalu közelében a padisahok számára elkülönített kertbe, az Iszkender Cselebi park tengerparti homokos részére vitték. Abban az időben még „Florina Bahcseszi”-ként emlegették ezt a kertet, amelynek most már Flórja a neve.

A végtelenül hosszan elnyúló tengerpartot habos hullámok mosták. Csodálatos és felemelő látvány tárult a szemük elé. A hátuk mögött a Márvány-tenger gyönyörű türkizkék színben csillogott... A kék égbolton sebesen úszó hófehér bárányszerű felhők. Előttük apró szemcsés finom homokos part terült el. A homok között imitt-amott törött kagylóhéjak, különleges csigaházak és piros-fehér-fekete kavicsok...

Murád szultán Abház pasával együtt ellovagolt az Iszkender Cselebi park melletti bozótos terület felé, majd idővel eltűntek szem elől. Áhizáde Hüszejin efendí hosszú fehér szakállal lobogott a szélben, és hol a napot, hol a tengert nézte. Végül ezt kérdezte a bosztandzsibasitól:

– Aga... Kimondták a halálos ítéletemet?
Dodzse Musztafa aga megcsókolta az efendi ruhájának szélét:
– Sajnos ez a helyzet, uram. Most még megbánhatja a bűneit.
– Elvégeztem az ima előtti rituális mosdást... Hadd imádkozzam még egyet utoljára!

Két, óriási termetű, marcona hóhér megfojtotta Hüszejin efendit, és ott, azon a homokos tengerparton temették el egy mély gödörbe. A sírhantot teljesen elegyengették, így helye rejtve maradt mások előtt.

Sejhi efendi története

A padisah mindenáron tudni akarta, hogy miről esett szó az ulema lakomáján. Kíváncsi volt rá, hogy végül is a sejhüliszlám efendi valóban szóba hozta-e Murád szultán eltávolítását, vagy sem.

Köszem szultána az ügyel kapcsolatban a következőket mondta: – Ezt az embert azon az emlékezetes gyűlésen fellázadt alattvalóid választották meg főmuftivá. És a mufti azon a napon engedett ennek a bárdolatlan csürhének, és kezességet vállalt a hercegekért. Valójában az erőszakosak muftija volt, és a padisah ellen szervezkedett, mert féltékenységet ébresztett benne Murád szultán fiam nagysága és méltósága!

Murád szultán a lakomával kapcsolatban személyesen meghallgatta a ruméliai és anatóliai katonai bírókat. Ez a két vallási és államügyekért felelős fontos személy megesküdött rá, hogy igaz, amit mondanak.

– Sikerült kibékíteni Sejhi efendit és az isztambuli kádit, Mehmed efendit. Ezenkívül semmi másról nem esett szó... Fenséges padisahom, az ulema minden tagja a birodalmat szolgálja!

Egyik éjjel egy bosztandzsi kopogott Szejjid Sejhi efendi ajtaján.

– Padisah urunk hivatja az efendit!

Az otthon levőkön halálos rettegés lett úrrá. Murád szultán lovon ülve várakozott az ajtó előtt. A hetvenéves aggastyán férfi sietve elvégezte a rituális mosdást, majd elbúcsúzott valamennyi odahaza levő hozzátartozójától. Ezeket a szívfacsaró pillanatokot lehetetlen szavakba önteni. Hálóingére rávette prémbundáját, fejébe nyomta a zöld kendőből csavart turbánját, felhúzta a csizmáját, azzal kilépett az ajtón. A padisah így szólt hozzá:

– Gyerünk, lódulj, te mamlasz!

Az édesszavú, derék társasági ember hírében álló Szejjid Sejhi efendi évekkel később ekképpen idézte fel ezt az éjszakai kalandját:

„Murád szultán ült a lován, és ostorral a kezében hajtott engem maga előtt le és fel az utcákon éjnek évadján. Ügy viselkedett velem, mint egy gyaur, hitetlen rabszolgával.

– Mondd, miért jöttetek össze azon a bizonyos éjjelen, te mamlasz?

– Akkoriban nehezteltem az isztambuli kádira, és azért szerveztük ezt az összejövetelt, hogy kibékítsenek velem.

– És ezenkívül miről esett még szó?

– Más egyébről nem beszéltünk, fenséges padisah.

– De én tudomást szereztem róla, hogy azért gyűltetek egybe a mufti felhívására, hogy az eltávolításom részleteit megvitassátok!

– Ugyan, ez szemenszedett hazugság!

Megesküdtem. Többször egymás után. Ő lóháton, én gyalog haladtam. Időnként nagyot suhintott a kezében levő ostorral, és néha megkérdezte:

– Hé, Ali! Hol vagy?

Ez a bizonyos Ali nem más volt, mint Kara Ali, a főhóhér. Ez a hírhedt cigány hátulról készségesen válaszolt:

– Parancsolj, felséges padisah! Itt vagyok!

Ez legalább négy vagy öt alkalommal megismétlődött. Már jártányi erőm sem maradt, amikor a padisah megszólalt:

– Rajta, menj haza, te mamlasz! Felmentettelek!

A padisah megsarkantyúzta lovát, és elvágatott. Az emberei követték őt. Azt hittem, magamra hagytak, és erőtlően a földre rogytam. Ekkor vettem csak észre, hogy ott áll egy nagydarab férfi nem messze tőlem.

– Hóhér vagy? – kérdeztem tőle.

– Nem... Ne félj! Bosztandzsi vagyok, de nem hóhér. Melletted maradtam a padisah kérésére, nehogy bajod essék éjszaka, ugyanis kijárási tilalom van éjjelente.

Arra már nem emlékszem, meddig ülhettem ott mozdulatlanul. Félórányit gyalogoltam otthonomtól, mégis két órába telt, mire hazaértem. Felhangzott a reggeli imára hívó ének. A házamban senki sem hajtotta álomra a fejét. Mindenki feszülten várakozott. Nem kellett kinyitnom az ajtót, mert már messziről észrevették, és kinyitották nekem. Az otthoniak semmit sem kérdeztek tőlem, én viszont feltettem nekik egy kérdést:

– Mondjátok meg az igazságot! Élő vagyok vagy halott?”

Szejjid Sejhi efendi azon az éjszakán eloszlatta a padisah fejében motoszkáló gyanút. A padisah megbizonyosodott róla, hogy az ulema ama bizonyos lakomáján csakugyan nem esett szó az ő eltávolításáról. Áhizáde Hüszejin efendire utalva ezeket mondta a padisah:

– Annak a fickónak anyám okozta a vesztét. De nem baj, hogy így történt... Az anyámnak írt leveléből érezni lehetett, hogy valami rosszban sántikál.

Ezeket mondta a padisah, majd nem gondolt rá többet. Már rettentően várta Bosnyák Musztafa visszajövetelét.

A szultán által régóta várt Bosnyák Musztafa pohárnok egy bosnyák kereskedő, Szinán fia volt, akit apja küldött el Murád szultán szolgálatára. Természetesen voltak bizonyos adósságai annak

a kereskedőnek. Vajon ez az ember, akit Bosznia leggazdagabb embereként tartottak számon, délceg fiát pajzsként akarta használni, hogy megmenthesse hatalmas vagyonát? Nem! Titkos bosszút forralt... Bosszút akart állni a padisah egyik kegyencén, méghozzá Abház Mehmed pasán. Bízott benne, hogy Musztafának sikerül majd véghezvinnie ezt a tervét. Csakhogy Abház Mehmednek Köszem szultána volt a patrónusa a szerájban. Ha a jóképű pohárnoknak sikerül bosszút állnia az apjáért, kissé meginog majd a válíde szultána helyzete is, cs megcsappanhat a befolyása.

Bosnyák Musztafa nem sokkal Murád szultán burszai kirándulása után érkezett Isztambulba.

Köszem jótékonykodása Üszküdarban

Abház Mehmed pasa kalandos élete kitenne egy több ezer oldalas regényt. Köszem szultána élettörténetében azonban mindösszesen néhány sor, illetve egy-két anekdota erejéig szerepelt Abház Mehmed.

A Kaukázusban látta meg a napvilágot. Gyermekkorában elrabolták őt a rabszolga-kereskedők, és eladták egy Dzsambuladoglu Ali bég nevű embernek, aki nagyon megkedvelte, és rábízta a pénzügyeit. Abház Mehmed részt vett a komoly és véres Dzselaáli-féle felkelésben gazdájával, Ali béggel együtt. Jóképű ifjú volt, a felkelést leverő Kujudzsu, vagyis Kutas Murád pasa meg egy kilencvenes éveit taposó öregember, aki nem kegyelmezett sem a szépeknek, sem a fiataloknak.

Abház Mehmedet arra kényszerítették, hogy térdeljen le az egyik véres kút előtt, amelyikbe a Dzselaalik lefejezett holttesteit dobálták.

A hóhér ott állt bárdal a kezében. Az idős vezír, aki ezekről a kutakról kapta a gúnynevét, így szólt:

– Ezzel a kutyával zárjátok le!

Ez alatt azt értette, hogy neki is csapják le a fejét, és zárják le azt a kutat, majd nyissanak fel egy másikat...

Ám Halil aga, a janicsár aga szerencsére éppen időben érkezett, és Kutas Murád pasa győztes hadvezére megmentette a fiatal Abházt a halál küszöbéről. Mehmed rövid időn belül új gazdájának is a kedvenc rabszolgája lett. Halil aga olyan mértékben támogatta, hogy előbb szandzsákbég, majd kormányzó pasa vált belőle, sőt később vezíri minőségben megkapta Erzurum és Szivasz kiterjedt tartományát is, hogy azokat igazgassa. Az ifjú Oszmánal nagyon csúnyán végeztek a janicsárok, Mehmed pedig, hogy megbosszulja a padisah halálát, fellázadt, és ezzel nagy bajt hozott az államra. IV. Murád szultán trónra kerülése után kegyelemért esdekelt, majd feladta magát. Ekkor Isztambulba vitték.

Akkor már a negyvenes éveiben járt, mégis nagyon helyes, és jóvágású férfi volt. Roppant elegánsan öltözködött, és gondosan összeválogatta a ruháit, hogy azok kellő összhangban legyenek. Tudott arabul, perzsául, értett a költészethez. Szeretett beszélni, és mesteri módon bánt a szavakkal. Murád szultán keresve sem talált volna alkalmasabb szeretőt magának. Abban az időben a janicsárok megfékezhetetlenek voltak. Nem sokkal azután, hogy Isztambulba jött, Mehmedet kinevezték Bosznia kormányzójává. Ott feldúlta az addigi rendet, és a népnek, de különösképpen a gazdag és tehetős embereknek elege lett. Köszem szultána védte őt erős pajzsként. A boszniai kormányzói rangot is neki köszönhetően kapta meg. Köszem azt kérte tőle cserébe, hogy: „Bosznia kincseit be kell szolgáltatnod a padisah őfelségének!” És ő be is tartotta az ígérését. Alighogy megérkezett Boszniába, kétezer forintot, majd nem sokkal később négyezer forintot, majd további négyezer forintot, és még egy hétszáznyolcvannyolc karátos smaragdot küldött a szerájnak

Köszem szultána fel akarta becsültetni a tojás nagyságú drágakövet. Az első ékszerész, aki látta, kijelentette:

– Én ezt nem tudom felbecsülni, de adok érte harmincezer forintot.

A smaragdot Abház Mehmed Bosznia leggazdagabb emberétől, a kereskedő Szinántól szedte be, „ajándékkaképpen”.

A ruméliai szépségeket nem csupán Vardarjenicseli Hájreti örökítette meg költeményében, hanem az egyik kortársa, Edirnei Názmi is:

*Sudár termetű, rózsás arcú szépségem
Homlokod fehér jázmin, fekete hajad jácint
Apró ajkad, ha beszédre nyílik, akár a fülemüle dala!
Ó, szépségben nincs hozzád fogható senki
Názmi hódolattal borul a lábad elé,
Te gyönyörű szép ruméliai!*

A szultán egyik barátja így szólt:

– A legszebb ruméliai szépség Boszniában született.

Egy másik pedig hozzátette:

– Állítólag Boszniában a kereskedő Szinánnak van egy Musztafa nevű fia... Az a legény épp alkalmas lenne rá, hogy öfelsége pohárnoka legyen!

Írtak hát egy levelet a boszniai kormányzóként szolgáló Abház pasának, amelyben azt kérték, hogy küldje el Musztafát Isztambulba. Mehmed pasa döbbenettel olvasta az üzenetet. Tudta ugyanis, ha Szinán kereskedő fiát elküldi Isztambulba, de ő maga Boszniában marad, akkor még a válide szultána sem tudja majd megvédeni őt Murád szultán haragjától. Ezért aztán megsemmisítette a padisahtól kapott parancsot, és írt egy levelet Köszem szultánának, amelyben részletesen kifejtette a kereskedő Szinán fiával kapcsolatos tudnivalókat. A levél végén pedig ezt kérte a szultánától:

„Könyörgöm, mentsen meg ettől a veszedelemtől. Mentzen fel a boszniai szolgálat alól, és hívasson vissza Isztambulba. Hadd szolgáljam padisah urunkat a Kupola alatti teremben vezírként, és lehessenek mellette. Akkor majd lebeszélem őt a Musztafával kapcsolatos terveiről... Musztafa nem ért a szép szóból, nem fogadja el a jó tanácsot. Még arra sem érdemes, hogy istállósfiúként szolgáljon a lovak között.”

Köszem aggódni kezdett a sorok olvastán. Tisztában volt vele, hogy Abház pasának nincsenek aranybányái Boszniában, és csak az ottani tehetős kereskedőket tudta megfejteni. Ha Szinán fiát elhozzatják Isztambulba, ő mindent elmond majd a padisahnak. A válide szultána nem késlekedett, hanem rögtön megírta fiának: „Abház Mehmed pasa az én szolgám... Jól ismeri a szokásokat, és tudja, hogy milyen helyzetben, hogy kell viselkedni. Jeles államférfi, aki bárhová küldik is, érvényesíti az államérdekeket. Hozasd el Isztambulba, és legyen a Kupola alatti terem vezíre, és emellett szolgáljon téged is, édes fiam, aki az életemnél is drágább vagy nekem.” Murád szultán azonnal teljesítette anyja kérését, és Isztambulba hozatta Abház pasát. Csakhogy az újonnan kinevezett boszniai kormányzó alighogy elfoglalta hivatalát, máris Isztambulba küldte a kereskedő fiát, Musztafát. A fiatalember megérkezett Isztambulba, és fülében ott visszhangzott apja parancsa: „Tégy, amit akarsz, de állj bosszút Abház pasán!”

Méghogy Musztafa nem tudott ékesen beszélni, és nem tudott illendően viselkedni! Nagyon rövid időn belül Murád szultán legbizalmasabb szolgája vált belőle.

Abban az időben Köszem szultána Üszküdarban Toptasi környékén dzsámit, iskolát, egy-két hamamot és egy ivókutát építtetett jótékonyágból. Gyakran ellátogatott Üszküdarba, hogy láthassa, amint fokról fokra halad az építkezés. Egy nap a Tengerparti Pavilon előtt készült csónakba szállni, amikor a

következő párbeszéd zajlott le közte és fia, Murád szultán között. A válide szultána aznap látta először Bosnyák Musztafát.

– A gyauroknál is rémesebb bosnyákok közül választottad ezt a fiút fegyvernöködnék?

– Drága anyácskám... A kormányzó zsarnoksága miatt, akit odaküldtem, rengeteget szenvedett annak az ártatlan népnek a sarja, akit új fegyvernökömmé választottam!

– Áldásom rá, fiam!

– Köszönöm, anyácskám. Jól sejtem, hogy Üszküdarba mész, megnézni a szent dzsámit és a többi jótéteményedet?

– Igen, drága fiam... Azért megyek, hogy megnézzem azokat a jótékonyági intézményeket...

– Szívből kívánom, hogy elnyerje Allah tetszését ez a jó cselekedeted! Bár ne abból a pénzből finanszíroztad volna, amelyet Abház pasa véres erőszakkal szedett be a bosnyák néptől!

A szultán válasza nagyon frappáns volt. Köszemet viszont kemény fából faragták, és nem omlott össze egykönnyen. Nem válaszolt fia utolsó megjegyzésére, de villámló tekintete Bosnyák Musztafa arcán pihent meg, aki nagyon megijedt, Murád szultán pedig váratlanul megenyhült:

– Nem, ne érts félre, drága anyácskám! Te küldted Abház pasát Boszniába, majd te hoztad őt ide vissza. Egy ujjal sem fogok bántani egy olyan vezírt, aki a te szolgád...

Az egyfelvonásos, Cscmpés Pavilonban játszott színjáték a Piros Tojás Ünnepevel kezdődött

1634. augusztus vége felé az Isztambulban élő görögök és örmények között súlyos nézeteltérés támadt a Piros Tojás Ünnepe nek

kijelölésével kapcsolatban. A felek nem hagyták az egyházra a kérdés rendezését, hanem a különböző városnegyedekben utcai csatározások kezdődtek. Fellángolt a görög-örmény ellentét. A görögök írtak egy levelet a jeruzsálemi Kamame-templom esperesének, amelyben arra kérték, hogy hozzon döntést az ügyben. Az örmények pedig arra gondolva, hogy a jeruzsálemi válasz nem felel majd meg az ő elvárásaiknak, a szultáni díván elé akarták terjeszteni a kérdést, hogy a tanács hozzon ítéletet. A Kumkapi-templom gondnoki testületé pert indított a görögök ellen.

„A Piros Tojás Ünnepe napját az állam tűzze ki. Mi elfogadjuk, akármelyik napra esik majd, de a görögöknek is azon a napon kell majd ezt az ünnepet megtartaniuk...”

A jómódú, gazdag örmények adakozásba kezdtek, és az akkoriban komoly összegnek számító ötvenezer kurust sikerült beszédniük.

Köszem szultánát is foglalkoztatta ez a kérdés. A szerájba naponta ellátogató padisahot szolgáló és jelentős vezírként tevékenykedő Abház Mehmed pasával titokban tartott egy megbeszélést a függöny mögött.

Köszem egyik embere beszélt az örményekkel, akik ezután felkeresték Abház Mehmed pasát, és odaadták neki az összegyűjtött ötvenezer kurust. Cserébe Abház pasa szavát adta, hogy az örményeket fogja támogatni a díván ülésén.

Mehmed pasa portájánál ott ólálkodtak a fegyvernök, Bosnyák Musztafa besúgóí. Már is vitték a hírt a bosnyáknak, hogy három gazdag örmény érkezett arannyal teli erszényekkel. Ő pedig tudatta a helyzetet a padisahhal: – Abház Mehmed pasa beszennyezi az Oszmán Birodalom becsületét a padisah jelenlétében megtartandó díván ülésén...

Augusztus 21-én, egy hétfői napon Murád szultán az italtól homályos szemmel, gyönyörködve nézett végig a köré gyűlt

társaságon, amelyet legjobb barátai, kedvesei alkottak... Aztán váratlanul Abház Mehmed pasához fordult, és kérdőre vonta a pasát:

– Mennyi kenőpénzt adtak neked az örmények?

Abház pasa megdöbbsent, de megőrizte a hidegvérét, és a tényt sem rejtve véka alá, válaszolt:

– Tizenkétezer kurust kaptam.

Erre a padisah:

– Én azt hallottam, hogy ötvenezret!

– Esküszöm az élő istenre, hogy a színtiszta igazságot mondom!

Valóban csak ennyit kaptam!

Abház pasa nem merte elmondani, hogy harmincnyolcezer kurust odaadott a válide szultánának.

A padisah pedig nem kérdezhetette meg, hogy: „Édesanyámnak adtad a fennmaradó összeget?”

A pohárnokok töltöttek a serlegekbe. A szazjátékos egy vidámabb dallamba fogott. A híresebb fiú táncosok közül Fülbevalós Ajvaz sah, Süglün sah és Hajas Ramazan sah kimentek a színpadra. Több szó nem esett az ügyről. Ez a táncos jelenet szépen elsimította a dolgokat.

A tervek szerint másnap a reggeli ima után összegyűlik majd a díván a Kupola alatti teremben, hogy döntsön a Piros Tojás Ünnepe kérdésében.

Hétfő este Murád szultán tovább folytatta a dorbézolást a bosztandzsibasi, Mehmed aga Boszporusz mentén, az Anatóliai erődnél található kertjében. Ott volt vele együtt Bosnyák Musztafa, Haszankalei Költő Nefi, a magánlakosztályában szolgáló Kara Szijavus, és Kara Haszán, a Jenisehiri Deli Hüszejin, továbbá a szultáni hajó evezősei közül — fittyet hányva a szeráj hagyományaira – a Belső Palotában levő Pincés Hálóterembe bevett Arhavili Hüszev, és még néhány bizalmasa. Nem hívták meg Abház pasát, akire másnap fontos feladat várt a díván ülésén. Ha a padisah neheztelt volna Abház pasára a megvesztegetés miatt, őt is elvitte

volna magával a tivornyára, és akkor másnap nem tudta volna megtartani az ülésen az örmények melletti felszólalását.

Azt követően, hogy Áhizáde Hüszejin efendit kivégezték Flórjánál a tengerparton, a költő Jahja efendi másodsorra lett sejhülszlám. Azon az éjszakán a padisah megállás nélkül a híres-neves költő egyik kétsorosát mormolta:

*Tölts az italból, pohárnok, nevezzenek csak részezesnek!
Hadd mondják csak, nem jött meg az esze ennek az örültnek!*

És valahányszor csak elhangzott az a rész, hogy „Tölts az italból, pohárnok...” a padisah aranyserlegét színültig töltötték itallal.

A padisah átvirrasztotta ezt az éjszakát. Már közeledett a pirkadat, amikor Bosnyák Musztafa ekképpen figyelmeztette a padisahot:

– Padisah, ma kedd van... a díván ülésének napja!

Murád szultán elnevette magát:

– A Piros Tojás dívánja!

Aztán villámgyorsan felpattant a helyéről, és nagy iramban elindult:

– Gyere, és kövess!

A szultán az egész kíséretét otthagya az Anatóliai erődnél levő kertben. Ők ketten csónakba szálltak, és átkeltek a túlparton levő Ruméliai erődbe. Ott aztán nemes lovakra ültek, és erős vágtával megindultak. A padisah olyan egyenesen ült a lován, mintha nem is mulatott volna hajnalig. Besiktásban egy ökrös fogat állta az útjukat. Egy falusi igyekezett a Findildi nevű negyedben tartott keddi vásárba. Murád szultán szinte repült, amikor átugratott a lovas kocsi felett. Olyan volt, mintha egy akadályversenyen lenne. Ráadásul ugratás közben kilőtt egy nyílvesszőt a falusira, amely eltalálta a férfi karját. A paraszt leesett a földre. Murád szultán odakiáltott az őt követő bosztandzsibasinalc

– Üsd le a fejét ennek a pofátlannak!

Mehmed aga nem emelt kardot a parasztra, hanem csak odalépett mellé, és szemügyre vette.

– Padisahom, te már elintézted... Ő már kilehelte a lelkét, amikor eltalálta a nyilad!

A szikrázó patájú, habzó szájú lovak végignyargaltak Galata, Okmejdáni, Kjáitháne utcáin, majd Kjáitháne-hídján, Alibégdereszi-hídján, és tovább Ejüp, Edimekapi utcáin, mígnem megérkeztek az Aja Szófia előtti tágas térre. A városlakók akkor özönlöttek ki a dzsámiból a reggeli ima végeztével. A padisah bement egy írnök boltjába, és megíratott egy rövid szöveget az aznapi díván ülésén elnöklő nagyvezír helyettes Bajrám pasának.

„Mészárolják le a ma tartandó szultáni dívánra érkező örményeket!”

A nagyvezír a hadsereg élén éppen a keleti hadjáratot vezette.

A színjáték az algériai jelenettel ért véget

A nagyvezír helyettese, Bajrám pasa komoly, megfontolt, becsületes férfi hírében állt. Ő is hallott az örmények vesztegetéséről, csak rettentően félt a szultán kegyencének, Abház pasának haragjától. Nem is magától a pasától rettegett, hanem a mögötte levő válíde szultánától.

Dodzse Mehmed aga a dzsámi udvarán talált egy ruméliai szpáhit, majd közölte vele kilétét. A férfit betuszkolta az egyik türbébe, majd kölcsönvette az öltözetet, és a szerájba, a díván ülésére szpáhiként érkezett meg. Bajrám pasa azonnal felismerte Dodzsét, de nem szólt egy szót sem. Valami kifogással felállt, majd odament melléje, és egy sarokban titokban kifaggatta:

– Hol van a padisah?

- Az Aja Szófiánál...
- Kire haragudott meg?
- Úgy tudom, Abház pasára.
- És kiadott valamilyen fermánt, amelyet teljesítenem kell?
- Igen, jóuram. Azt parancsolta, hogy gyilkold le az örményeket...

A fermánnal együtt visszatérő nagyvezírhelyettes pasa átadta a parancsot a kazaszkerekeknek, akik meglepődtek, de egyetlen szót sem szóltak. A pasa egy kérdést intézett a díván csausához:

– Megérkeztek már a Piros Tojás ügyében pereskedő örmények és görögök?

– Meg, uram.

Bajrám pasa arra gondolt magában: „Isten a tanúm rá... Akárki is ez az ártatlan, a padisah lelkén száradjon a vére.” Ezután kiadta a parancsot a csausnak:

– Válassz ki egyet közülük, és hozd ide a díván elé! Rogyjon térdre előttünk, aztán csapd le a fejét! Ezt parancsolta a padisah!

Miközben lecsapták az örmény fejét, Abház pasa megkérdezte:

– Ellenem is kiadtak valami parancsot?

– Egyelőre nem, de tudom, hogy a padisah haragszik rád...

Ezzel egy időben Murád szultán belépett a kissé lejjebb található tengerparti Szénás Kapun keresztül a szerájba. A fő fehér eunuch megjelent a dívánon:

– A felséges szultán hívatja Abház pasát!

Alighogy Abház Mehmed pasa belépett a Boldogság Kapuján, két oldalról két megtermett zülüflü baltadzsi karon fogta. Útközben az egyikük egy papírfecnit nyomott a vezír markába. A pasát a Csempés Pavilonba vitték, majd odaérve bezárták az egyik szobába. A pasa elolvasta a kezébe nyomott papírt, amikor már megbizonyosodott róla, hogy egyedül van. Felismerte Köszem szultána kézírását. Ez állt az üzenetben:

„Légy erős! Bízom benne, hogy ki tudlak szabadítani majd a padisah fogságából.

Déltájban pompás ebédet hoztak Abház pasának, méghozzá aranytálcán. Az étkezés után egy apród néhány könyvet hozott a pasának, hogy elüsse az időt. Estefelé ismét ellátták őt egy tál finom étellel. A pasa magában arra gondolt, hogy „azt a látszatot akarják kelteni, mintha a válide szultána megpróbált volna megmenteni, de lehet, hogy megfojtanak, amíg alszom”. Egész éjjel nem hunyta le a szemét.

Azon az éjszakán Abház pasát állítólag a Gyöngyös Pavilon egy másik szobájában végezték ki az éjszakai, napi ötödik és egyben utolsó ima után. A szobát egyetlen gyertya fénye világította meg. A főhóhér, Kara Ali, valamint segédje, Hordár Ali bejöttek a szobába, és az imaszőnyegére borulva elmélyülten imádkozó férfi nyakába vetették a hóhérkötelet. Arcát nem látták. Pontosabban nem mertek a szemébe nézni.

Szerda reggel egy algériai hajóskapitány jött ki abból a szobából, ahová korábban Abház pasát bevitték. Ahogy a Szultáni Kert felől haladtak a Tengerparti Pavilon felé, a kapitány lehúzott egy gyémántgyűrűt az egyik ujjáról, majd odaadta a bosztandzsibasinak:

– Emlékül adom neked, hogy mindig eszedbe jussak.

Aztán megkérdezte:

– Most ki vagyok én?

– Esküszöm, nem tudom... A padisah urunk tudja...

– Van rá mód, hogy találkozzam a felséges padisahhal?

– Azt hiszem, igen.

– És láthatom a validét is?

– Azt hiszem, láthatod.

– Most hová megyünk?

– A Tengerparti Pavilonba. A vendégem leszel.

Először egy borbély érkezett a pavilonba, és leborotválta a vezírek által viselt szakállra emlékeztető arcszőrzetét. Aztán Murád szultán színe elé vitték a férfit. A kapitány a szerájbeli előírásoknak megfelelően megcsókolta az uralkodó lábfejét.

– Kerülj közelebb, Dzsáfer bátyó! Mennyire megváltoztál legutóbbi találkozásunk óta... Mindenki öregszik az idő múlásával, te azonban mintha megifjodtál volna!

– Padisah uram, miért beszélsz nekem a fiatalságról, amikor számomra még a halálnál is borzalmasabb az, ha elkergetsz a környezetedből...

– Tudom jól, hogy mindig hűséges voltál hozzám, és nagyon szeretted... Nem üzlek el a társaságomból... Holnap megszabadulok az Abház Mehmed pasa-féle gondoktól. Megmentem őt attól, hogy az ellenségei célpontjává válják...

Ezt követően vidám hangon megkérdezte:

– Miféle ajándékokat küldesz majd nekem Algériából?

– Padisah uram, arrafelé sokféle páratlan ritka kincs található: az angolok gyönyörűségei kanári madarai, a portugálok fécánjai, a pogány spanyolok fülemüléi, és a franciák fogolymadarai, és a flamandok hennás báránycáái... valamint a mágrebi gazellák, amelyeknek egész világon nincs párja...

A kapitánynak odaadták a vezíri fermánt, és ezzel Dzsáfer bátyó „Dzsáfer pasa” lett. A Tengerparti Pavilon elől egy gálya szállította tovább a pasát, és útra keltek Algéria felé.

Ez a távozó férfi nem más volt, mint az Isztambulban másnap nagy ceremónia közepette eltemetett Abház Mehmed pasa. A Csempés Pavilonban helyette egy gyilkost végeztek ki, a hajóépítő börtönéből vezettek elő.

A temetésen megjelent a padisah is. Egyetlen könnycseppet sem hullajtott udvaroncáért. Sőt épp ellenkezőleg, rámosolygott a mellette búsuló Bosnyák Musztafára.

A temetésen jelen levők arról beszélgettek, hogy:

- Nem volt párja a padisah kegyencei között...
 - Kár érte... De legalább méltó módon vesznek tőle búcsút...
- Murád szultán bizonyára megbánta a tettét...
- A szultán közelsége veszélyes, mint a tűz, az ember könnyen megégetheti magát.
 - Az Úr vigyázzon Bosnyák Musztafára!

A nagyszerű költő és konok Nefi története

Igazuk volt azoknak, akik Abház pasa temetésén azt mondták, hogy „A szultán közelsége veszélyes, mint a tűz, az ember könnyen megégetheti magát”, vagyis az állam élén levő személy megégeti a közelében levőket. Alig négy hónappal azután, hogy a padisah állítólag kivégeztette a legfőbb udvaroncát, Abház Mehmed pasát, egy másik kegyence, a költő Nefi is áldozatául esett.

Ez a költő a dicsőítő és pocskondiázó költeményeiről vált híressé. Akit dicsért, azt az egekig emelte, ám akit szidott, azt lefordította a sárga földre. Dicsőítés és magasztalás közben szárnyaló fantáziájának és szép összhangú, válogatott szavainak köszönhetően egy varázslatos világot teremtett. Pocskondiázás és rágalmazás közben pedig a legközönségesebb kifejezésekkel élve, csúnya, vulgáris és szemérmetlen hasonlatokat használt. A „hazaáruló”, „tolvaj”, „gyaur”, „disznópásztor”, „szamár”, „eb” a legenyhébb szavaknak számítottak nála.

Haszankalei származású volt. Azt senki sem tudta, mi okból került szülőföldjéről Isztambulba. Eleinte közönséges írnokként dolgozott egy állami hivatalban. Fiatalon I. Ahmed szultánnak, valamint II. Oszmán szultánnak, az Ifjú Oszmánnak írt dicsőítő költeményeket, melyekért busásan megjutalmazták. Ám végül Murád szultán volt az, aki maga mellé vette Nefit, és az előkelő

méltóságok között magas rangra emelte őt. A padisah kegyence, kedves mulattatója lett. Murád szultán legtöbbször őt vette maga mellé, ha álruhában járkált a városban. Azok, akiket a Haszankalei csípős nyelvvel kigúnyolt, nem mertek panaszkodni a padisahra a legkisebb mértékben sem.

Egy nap a szultán a Besiktas Szerájban a bokrok között levő egyik pavilonban éppen a költő „Eltévedt nyílvevő” címet viselő gúnyiratokból álló könyvét olvasgatta. Egyszerre csak nagy mennydörgés támadt, és viharosra fordult az időjárás. Csak úgy cikáztak a villámok az égen. Az egyik villám a padisah közelében csapott be. Murád szultán megijedt, becsukta a kezében tartott könyvet, és a következő verssorokat vetette papírra:

*Az égből lecsaptak az eltévedt nyilak
Nefi nyelvén sújtotta őket a baj*

A szultán a vihart követően felmentette a költőt a további gúnyversek írása alól. A költőt úgy érintette ez a tilalom, mintha bebörtönözték volna.

Keservesen könyörgött, hogy mentsék fel ez alól a tilalom alól:

– Kérlek, adj még egy esélyt, hogy sorsomon fordítsak!

És kérése meghallgatásra talált.

Egyik nap így szólt a padisah a költő vénájú sejhülszlám Jahja efendihez:

– Hodzsám... Mi a véleményed erről a Nefiről?

Az előkelő beszédéről és őszinte szókimondóságáról ismert becses költő egy rögtönzött verssel felelt a kérdésre:

*A mai ékesszólók között
Van-e oly költő, mint Neji?
Szavai, mint a hét kifüggesztetté
Ő maga a gyaur Imriülkajs*

Milyen ékesen is szólt! Micsoda bók és elismerő szavak a padisah egyik szeretőjéről. A mai isztambuli szóhasználattal élve ez annyit tesz, mint: „A mostani hangadók között nincsen még egy Nefihez hasonló költő!... Olyan a szóhasználata, mint az iszlám előtti hét arab költő Kába-kő oldalára kifüggesztett kasidé-je.^{63} Nefi úgy ír, mint a gyaur Imriülkajsz, aki a legszebbik kasidét alkotta.” Az összejövetelen jelen levő Haszankalei Nefi nem értette meg ezt a bókot, és leragadt a „gyaur” szónál, annak is a puszta szótári jelentésénél. Vagy talán féltékenységet érzett, és emiatt válaszolt rá ezzel a strófával:

*Gyaurnak nevezett engem a Mufti efendi
Tegyük fel, én meg muszlimnak nevezem őt
Ma-holnap itt a végítélet napja
És mindkettőnket hazugnak bélyegeznek!*

Tulajdonképpen egy szolga egyszerűségével azt mondta, hogy: „Te vagy a gyaur!”, ahelyett, hogy tiszteletteljesen kezét csókolt volna Jahja efendinek.

A padisah megharagudott, de nem mondott semmit Jahja efendi iránti tiszteletéből. Csak a szemöldökét vontta össze. Jahja efendi elszomorodott, majd mosolygott a vele szemben levő költő értetlenségén. Ezt a mosolyt Nefi arculcsapásként élte meg. A Jahja efendi által használt „gyaur” kifejezést félreértő Nefi nem omlott össze a lesajnáló tekintet láttán. Elérkezett a lázadás pillanata.

A padisah röviddel ezután felállt, majd odaszólt Jahja efendinek:
– Parancsolj, hodzsám! Sétáljunk egyet a Szultáni Kertben!

Amikor kettesben maradtak az efendivel, Murád szultán megkérdezte tőle:

– Milyen büntetést szabjak ki Nefire, aki a jelenlétemben becsmérelte magát?

Erre Jahja efendi a következő választ adta:

– Bocsássa meg a bűnét! Ő költő, és a kaside műfajában nincs nála nagyobb mester. Hibázott, nem értette meg a bókomat. Később majd biztosan eljön hozzám, és kezet csókol...

Csakugyan, a kaside műfajában és a dicsőítő költészetben nem volt nála jelesebb költő. Nemcsak az ő korában, hanem azt megelőzően sem, és kérdéses volt, hogy a jövőben lesz-e egyáltalán ilyen.

Murád szultánnak volt még egy szenvedélye az italozás és a szeretői mellett: mégpedig a lovak. A több ezer fős kíséretében egy sem akadt, aki nála ügyesebben vagy szebben tudott volna lovagolni. Egy átmulatott éjszaka után a társaságában levők többnyire elpilledtek az italozástól. Ő azonban felkelt, lóra pattant, majd elvágtatott oda, ahová csak akart. A testőrei közül csak kevesen tudták tartani vele az iramot. A szultán „birkózóim”-nak becézte a lovait, és szebbnél szebb neveket adott nekik:

Hajnali Szellő, Kozmosz, Sörényes Barna, Lázadó, Csikó, Fekete Kezdet, Fekete Teremtő, Dzsebeli Barna, Kantárfi Barna, Hegyi Vitéz.

Egy nap így szólt Nefihez:

– Költs egy kasidét a lovaimról!

A költő két nappal később előállt egy lovakat dicsőítő költeménnyel, de olyannal, hogy az összes költő együttvéve sem tudta volna felülmúlni azt.

Ha a hálátlanság hitványság, akkor Nefi elkövette ezt a hitványságot.

Nefi a jó szándékú Murád szultánt is kigúnyolta, méghozzá a legaljasabb, legcsúnyább módon. Egy olyan ocsmány verset költött, amely nemcsak a szerzőjét, hanem annak olvasóit is pallosbüntetéssel fenyegethette.

A költő nőtlen volt. A Murád szultántól kapott bőkezű adományok révén vándoréletet élt. Volt egy fiatal és szép szolgálja,

aki a Szüphan-hegyről származott. Ez az ifjú olyan heves természetű volt, mint egy fekete párduc. Nefi nevelte és tanította meg írni-olvasni. Az eszes fiú kicsit még a költészethez is értett. A cirkuszban tartott és idomított ragadozókhöz hasonlóan olyan életkorba érkezett, amikor a ketrecébe lépő idomárnak nagyon óvatosnak kellett lennie, és nem ártott, ha vitt magával fegyvert is ezekre az alkalmakra.

1635. január vége felé történt. A szerájban szóltak Köszem szultánának, hogy:

– Érkezett egy fiú, és ezt küldte a szultána őfelségének.

Egy nagyobb méretű, piros viaszpecséttel lezárt borítékon egyetlen szó díszelgett: „Bizalmas”.

A borítékból két lap került elő, az egyiken Nefi kézírásával a szóban forgó vers másolata, a másikon pedig a kézbesítő Szüphan-hegyi szolga üzenete: „Besározza a padisahunkat, aki a Világ Rendje, pedig a padisah mulattatója. Ha ez a vers a nép ajkán elterjed, nagy bajt okozhat. A tárcájából loptam ki...” Köszem dermedten nézett maga elé.

– Hol van az a fiú, aki hozta? – kérdezte.

– Még nem engedték el, megfoghatjuk... – felelték.

A válide szultána magához hívatta a fiatalembert. Nagyon becsületes és tisztességes kinézetű volt ez az ifjú, aki a padisah becsületének megmentése érdekében kész volt elárulni a gazdáját. A gúnyverset Nefi írta, és rajta kívül csak a fiú és a válide szultána olvasta. Ez önmagában már elegendő ok volt arra, hogy ezt a tisztességes ábrázatú ifjút kivégezzék. Nagyobb bűnnek számított, mint az, hogy Janicsár Ali szájon csókolta Afrót. Csakhogy Köszemnek megesett a szíve a szépséges és fiatal Szüphan-hegyi ifjún. Egy zacskó aranyat dobott a szolgának, majd így szólt:

– Eredj, és rejtőzz el, ahol tudsz! Változtasd meg a nevedet! Rajtam kívül senki nem fog tudni erről a jótettedről. Ha bárkinek is a

tudomására jut a dolog, sem a mestered, sem te nem menekülhetsz a haláltól!

Aznap, amikor Köszem átadta a hírt és a verset tartalmazó borítékot Murád szultánnak, falfehérré vált az arca.

– Fiam... Egy dolognak a híre sokkal rosszabb lehet, mint maga a történet.

Murád szultán vetett egy pillantást a költeményre, majd nevetve azt válaszolta:

– Drága anyácskám... Ha lenne egy csepp igazság is abban, amit ez a fickó leírt, akkor előtted való szégyenemben itt rögtön a föld alá süllyednék!

– Mit fogsz tenni?

– Megöletem. Anyácskám, ki hozta ezeket neked?

Köszem hazudott:

– Az utcán nyomták Szümbül kezébe.

A padisah kérdőre vonta anyja eunuchját, Szümbül agát, aki a szultán érdeklődésére elővigyázatosan azt felelte: „Odaadta, elment, nem emlékszem az arcára...” A levélben az szerepelt, hogy: „Elloptam a pénztárcájából...”, és ki más is lophatta volna el a verset, mint a költő szolgája. A szultán nem akart gyanút ébreszteni Nefiben, ezért elhalasztotta a költő inasának az elfogatását.

Még aznap a palotába hívatta a költőt. A padisah a szokásos bókokkal halmozta el. Mintha nem is Nefi írta volna azokat az ocsmány verssorokat. Murád szultán alig bírt uralkodni érzelmein, ki nem állhatta ugyanis a képmutatást.

– Nefi efendi... Arra kérlek, írd meg egy kemény, ostromzó hangvételű gúnyiratot Bajrám pasáról! Figurázd ki a fickó vezíri erényeit!

Nefi ott nyomban megszövegezett egy gúnyos hangvételű költeményt. Miután a költő távozott a padisah színe elől, az uralkodó magához hívatta Bajrám pasát, majd átnyújtotta a költő kézírásával

papírra vetett gúnyiratot a vezírnek. A megfontolt, művelt, becsületes és erényes vezír így szólt:

– Padisahom... En a tisztségemmel hűségesen szolgállok. Engedélyt kérek, hogy megölessen a vers gonosz szerzőjét.

Murád szultán is erre számított:

– Tégy belátásod szerint!

Bajrám pasa visszatért a palotájába, majd magához hívatta Nefit. A költő, akit alig néhány órával azelőtt a padisah kedves szavakkal dicsért, gyanútlanul elment Bajrám pasa palotájába. Ám ugyancsak meglepődött, amikor meglátta az anatóliai és ruméliai katonai bírót. Megcsókolta Bajrám pasa ruhájának szegélyét, aki így szólt:

– El a kezekkel, te gonosz képmutató!

Aztán felolvasta a padisahtól kapott versikét a két főbírónak:

– Döntsétek el ti, hogy mit tegyünk ezzel a szerencsétlen alakkkal!

A ruméliai főbíró megszólalt:

– Uram, ezt a viperához hasonlatos Nefi nevű embert hitünk szerint meg kell ölni!

A vezír odakiáltott az embereinek: – Vigyétek!

A költőt elhurcolták a padisah színe elöl, és bezárták a szeráj fűskamrájába. A csavusbasi gúnyosan így szólt hozzá:

– Gyere, efendi! Állítólag a fűskamrában van egy ember, akiről szatírárt kell írni...

Nefi megértette, hogy mi vár rá:

– Lódulj, te ostoba, átkozott fajankó! Az isten verje meg a vezíredet és a padisahodat! – ordította, és dőlt belőle a szitokáradat. Amikor nyakába vetették a hóhérkötelet, eszébe sem jutott búcsúzóul elmondani a muszlim hitvallást. Alig négy hónap telt el azóta, hogy nagy csinnadrattával és látványos szertartás közepette eltemették Abház Mehmed pasát. A költő Nefi holttestét anyaszült meztelenre vetköztették, majd a bokájához és a torkához köveket

kötöztek, és egy zsákba tuszkolták. Még azon az éjjelen a Márvány-tengerbe vetették messze a partoktól. Mindez 1635. január 27-én, egy szombati napon történt.

Nem sokkal a költő meggyilkolása után Murád szultán hadba vonult Jereván ellen.

Most megcsapott a szent háború szele...

Nem sokkal az ismert költő személyiség kivégzését követően Murád szultán elhatározta, hogy hadat üzen Iránnak.

Egyik éjjel a Gyöngyös Pavilon tágas dívántermében a padisah szokásos társas összejövetelére került sor. A sejhüiszlám Jahja efendit is meghívták. A viaszgyertyákkal teleaggatott csillár ontotta a fényt, és csodálatosan csillogtak az ezüstök és kristályok. A pohárnokok úgy jártak körbe, mint a Paradicsom ifjú szolgálói. Fantasztikus légkör és hangulat uralkodott. A költő sejhüiszlám hasonlatával élve: „A feltúrt ingujjú pohárnokok alkarja gyertyaként ragyogott, és aranyedénykében hordták körbe a bársonyos fényű bort.” Murád szultán Fegyvernök Bosnyák Musztafától tintatartót, tollat és papírt kért. Azt hitték, hogy egy parafrázist akar írni a sejhüiszlámnak. A padisah végül fennhangon felolvasta a szerzeményét:

– Te, aki a vezírhelyettes Bajrám pasa vagy, a hadsereg élén hadat üzentem az iráni sahnak. A holnapi naptól gondoskodj a hadsereg ellátásáról.

Murád szultán emlékezetében rozsdás szegként ott éktelenkedett Nefi gúnyirata. Azt a borzalmas versikét rajta kívül csupán édesanyja és egy titokzatos ember ismerte, aki ellopta azt. Majdnem kifutott a száján, hogy: „Hallgassátok csak meg, miket mondott rólam Nefi!”

– A padisahok mulathatnak, dorbézolhatnak és hódolhatnak az élvezeteknek, de legalább ugyanilyen joguk van ahhoz, hogy hadat üzenjenek. Most megcsapott a szent háború szele!

Erre Jahja efendi azt felelte:

– Padisahom, járj sikerrel a szent háború során! Arra kérem a Teremtőt, hogy adjon erőt nekem, hogy csatlakozhassam a hadjárathoz!

Murád szultán hangában felcsendült a sértett hiúság:

– Drága hodzsám... Részegesnek neveznek, és azt beszélnek rólam, hogy miközben a perzsa Kizilbasok várakat foglalnak el, én szépséges ifjak karjában fekszem mámorosan, és az Oszmán Birodalom trónján egy csupasz fürdőszolga ül helyettem.

A sejhülszlám felugrott a helyéről:

– Ugyan, miket beszélsz, padisahom! Te az Oszmán Birodalom szeme fénye és deli vitéze vagy!

Az összejövetel éjfél után véget ért, és mindenki szétszéledt. A padisah rendkívül előzékenyen és udvariasan viselkedett a sejhülszlámmal szemben. Jahja efendit egészen az otthonáig kísérte személyesen. A padisah mellett ott volt a tengernagy Dzsáfer pasa, a birkózó Deli Hüszejin aga, a fegyvernök Bosnyák Musztafa és a bosztandzsibasi Dodzse Mehmed aga. Miután elbúcsúzott a sejhülszlámtól, így szólt a kíséretéhez:

– Semmi kedvem visszamenni a palotába. Inkább pihennék egy órácskát valami csendes és kellemes helyen...

Erre a kapitánypasa:

– Padisahom, menjünk el a bazár melletti törökfürdőbe.

A padisahnak tetszett ez az ötlet. A bosztandzsibasi is megszólalt:

– Úgyis útba esik... Amondó vagyok, térjünk be a Gedikpasa hamamba! Nagyon tiszta, ráadásul az ott dolgozó fürdőszolgák híresek az udvariasságukról.

Éjjel kijárási tilalom volt érvényben. Mindenki sejtette, hogy kik érkeztek meg a törökfürdőbe éjfél után, hangos patkódobogás közepette.

Azon az éjszakán a padisahot egy idősebb, ám szakmájában igen jártas fürdőinas dörzsölte be és mosta le a bazár közelében található hamamban. A fehér szakállú férfi könnyeket hullajtott, miközben mosta a padisahot. Murád szultán megkérdezte:

– Mondd csak, miért sírsz, kedves alattvalóm?

Erre az aggastyán azt felelte:

– Örömben sírok, padisah! Ma éjjel megadatott nekem az a kegy, hogy az Oszmán Birodalom padisahjának áldott bőréhez érjek... Negyven esztendeje vártam ezt a pillanatot, addig is elsajátítva a szakma minden csínját-bínját... Ezentúl is itt leszek, ha szükséged lesz a szolgálataimra!

Majd három órába telt, míg a padisah és kísérete levetkőzött, megfürdött és kicsit elnyújtózott. Az idős fürdősszolgát busásan megfizették a hajóépítő műhely kincstárából.

A padisah és a kíséretében levők a reggeli imát a környék egyik kisebb mecsetében végezték el.

Ezt követően az isztambuliak pletykálni kezdtek:

– Állítólag éjszakánként razziát tart a törökfürdőkben...

– Nem... Nem razziázik, hanem 6 maga mosdik a hamamokban...

– Állítólag nem zárkózik be a cellába, hanem a nagy izzasztókövön mossák meg.

– Hallottátok? Nem fiatal inasokra vágyik, hanem idős fürdősszolgák mossák le a testét, és ezeknek a fura szerzeteknek száz aranyat ad fizetségképpen!

Újabb véres nyomok útban Jereván felé

A szeráj minden lakója gyönyörködött a birkózó testfelépítésű fiatal uralkodóban, aki a drágakövekkel kirakott aranypáncéljával és arany sisakjával, melyen drágaköves tollforgó díszlett, igazi harcos lett. Az aranypáncél és az aranysisak, valamint Murád szultán drágakövekkel ékített kardja, melyeket akkor viselt, mára megsemmisültek. Az olyan kiállítási tárgyak elkerülhetetlen sorsára jutottak, melyeket nem becsülnek eléggé. A Topkapi szeráj múzeumának a kincstári részlegéből átvitték őket a Kultúrpalotába azért, hogy a *IV. Murád* című darabban jelmezként szerepeljenek, illetve, hogy a színdarab kapcsán kiállítsák, de végül az épülettel együtt megsemmisültek egy tűzben.

Oszmán hagyomány volt, hogy mielőtt a padisah hadjáratra indult, imádkozott a palota szent helyén, a Szent Palást lakosztályban. Azon a keddi reggelen Murád szultán is így tett.

A Belső Palota agái, akkoriban vagy ezer fiatalember a lakosztály előtt két sort alkotott. A padisahhal együtt hadjáratra indulók harci öltözékben, sötétszürke páncélban és sisakban álltak az egyik oldalon; azok pedig, akik Isztambulban, a palotában maradtak, szemkápráztató ezüstsál hímzéses ünnepi ruhában a hadjáratba indulókkal szemközt sorakoztak.

Murád szultán ott búcsúzott el az anyjától. Anya és fiú első ízben váltak el azzal a tudattal, hogy talán hat hónapig is távol lesznek egymástól. A fiút, akinek gondolatai már a hódítás körüljártak, vidámság, anyját pedig büszkeség töltötte el:

– Hálás vagyok Allahnak, hogy egy ilyen hős padisah anyja lehetek, mint te! — mondta Köszem.

Murád szultán a Szent Palást lakosztály előtt felszállt Hajnali Szellő nevű lovára, és a Belső Palota minden agája megéljenezte, vagyis tulajdonképpen egyszerre hangosan zengtek egy dicsőítő éneket, imát érte. A fiatal torkokból ezek a szavak emelkedtek az ég felé:

*Légy szerencsés
Életed legyen hosszú,
utad buktatóktól mentes!
De ne légy elbizakodott uralkodó
Mert Allah nagyobb nálad!*

A padisah díszes sátrát, zászlóit és minden, a hadjáratához szükséges felszerelését tizenöt nappal korábban átvitték Üszküdar partjára, a szultán pedig most készült a szeráj tengerpartján található Dzsebedzsik^{64} Pavilonja vagy más néven Tengerparti Pavilon előtti rakparton az uralkodói gályára szállni, amelyet a szultán kíséretét – akiket a padisah a hadjáratra is magával akart vinni – szállító három gálya követ majd.

A nagyvezír, Lapostalpú Mehmed pasa a hadsereggel hadjáraton volt, azokban a napokban tért vissza a dijarbakiri laktanyába, ahova Murád szultán a friss erősítéssel tartott.

Isztambulban a nagyvezír helyettesére, Bajrám pasára bízták azt a feladatot is, hogy a padisahot helyettesítse.

Miután anyjától elbúcsúzott, a padisah lovon, a többiek gyalog lementek a Tengerparti Pavilonhoz. Murád szultán Hajnali Szellő mellett még három szeretett lovát vitte el a hadjáratra, Csikót, Hegyi Vitézt és Kozmoszt. A lovak még a padisah előtt a hajóra kerültek. Murád szultán a búcsúzó tömeg előtt még egyszer figyelmeztette Bajrám pasát:

– Hallgass a válide szavára! Bármit is parancsol, tudd, hogy az olyan, mintha én parancsolnám!

Murád szultán első hadjáratát ma jereváni hadjárat névvel illetjük. A padisah tizennyolc napig maradt Üszküdarban, de nem az üszküdari palotában lakott, hanem a Dogandzsilar dombon felvert sátrában.

1635. március 28-án, szerdán kelt útra. Éppen négy hónappal később, nyomában a sereggel, amely a laktanyából csatlakozott hozzá, átlépte a határt, és megérkezett az iráni Jereván várához.

E lóháton megtett hosszú úton a szultán véres nyomokat hagyott maga után, az alábbi esetek mind Murád kegyetlenségét példázzák.

Miután elindultak Üszküdarból, összehívta az összes parancsnokát és magas rangú emberét.

– A tudomásom és beleegyezésem nélkül senkinek semmilyen okból nem adhattok engedélyt rá, hogy elhagyja a hadjáratot! – mondta.

Útközben aztán a padisah hírül vette, hogy a janicsár testőrség egyik vezetője, Galatai Ali cselebi, egy ősz szakállú kiszolgált öreg Isztambulban hagyta a hadjáratba rendelt egyik emberét. A hír igaznak bizonyult. Amikor a Karós Derbent nevű pihenőhelyre értek, a padisah a sátra elé hozatta Ali cselebit és megparancsolta a hóhérnak, hogy térdeltesse le.

Szerencsétlen ember a száját sem tudta kinyitni, letérdepeltették, és Murád szultán szeme láttára lefejezték.

A Szejjid Gázi nevű pihenőhelyen a sereg anatóliai szárnyában szolgáló két tímárbirtokos szpáhinak, a konjai Karajilanoglu Szafer bégnek és öccsének, Deli Hamza bégnek ütötték le a fejét, az egyik huszonöt, a másik tizenkilenc éves volt.

Szafer bégnek az volt a bűne, hogy egyszer sértően beszélt a konjai bíróval, Sehla Mehmed efendivel egy gyűlésen. Az enyhén kancsal molla^{65} bosszúálló férfi volt, és amikor a padisah Konjába érkezett, alkalmat talált a bosszúra. Azt mondta a szultánnak, hogy a Karajilanogluk megátalkodott útonállók, és mindkét rablót ki kell végezni.

Amikor Szejjid Gáziban a hóhér hozzálátott a munkájához, hogy a két testvért kivégezze, Szafer bég azonnal vetkőzni kezdett. Erős vitéz volt, testfelépítését és arcvonalait tekintve igazi férfiszépség, és arra gondolt magában, hogy ha a padisah meglátja ezt a szép testet, nem végezteti ki. Csakhogy a szultán rá sem nézett Szafer bégre.

Az üde Deli Hamza, aki Szafer bégnél is szebb volt, magától letérdelt a hóhér elé, és Murád szultánra utalva így szólt a hóhérhoz:

– Jobb meghalni, mint ezt a ringyót szolgálni! Jól forgasd a kardodat, hogy ne kelljen a földön tekeregnem, mint a kígyónak, akkor sem, ha Karajilanoglnak, azaz Feketekígyófinak hívnak! – mondta.

A padisah felemelte a kezét, hogy jelt adjon. A hóhér várt, majd ahogy azt a szép ifjú kérte, jól forgatta a kardját.

Murád szultán talán meg akart bocsátani Deli Hamzának? Dehogy! Úgy véljük, hogy a fiatalembert meg akarta kínoztatni, hogy vergődve, tekeregve haljon meg, mint egy kígyó.

A maniszai szandzsákbéget, Dududzsu Haszán pasát a bátorságáról ismerték kortársai. Csakhogy a múltja kissé sötét volt. Azt mondják, hogy fiatalkorában hegyi rabló volt. – Útonállók között nevelkedett, és az emlékei miatt kedveli a rablókat, és most bárhova is megy szandzsákbégként, mindenféle ürüggyel megbocsát a kezére jutó átkozottaknak – mesélték.

A padisahot a Bardakli nevű pihenőhelyen kereste fel. Kétezer fős, sötétszürke páncélba öltözött seregével parádézott Murád szultán táborában, majd a lováról leszállva gyalog, és egyedül ment a padisah sátra elé. Elismerést és bókokat várt azért, hogy válogatott katonákkal csatlakozik a szultáni sereghez, ehelyett Murád szultán haragos arcával találkozott:

– Te átkozott! – üvöltött a padisah. – A kezedre jutó akasztani való rablókat újra a hegyek közé engeded, most meg itt parádézol nekem a szandzsákod katonáival?!

És intett a hóhérnak, hogy fejezze le.

A fiatal, harminc év körüli férfi, aki napsütötte arcával és daliás testformájával igazi férfiszépségnek számított, könyörögni kezdett:

– Padisah, ne ölj meg akárki szavára adva! Hadd menjek veled, és az ellenséggel harcolva hadd haljak hősi halált! Ne áldozz fel feleslegesen! – mondta.

Murád szultán ráförmedt a tétovázó hóhérra: – Üsd le a fejét!

Így Haszán pasának is fejét vették.

Ilgin állomáshelyen ugyanerre a sorsra jutott Karaman kormányzója, Dzseleboglu Ali pasa is. Ugyanaz volt az ő bűne is, mint Haszán pasáé; fiatalon maga is a rablókkal járta a hegyeket. Azt mondják, Köroglu társa volt.

Az ishaki pihenőhelyen a karaagacsi bírót akasztották fel, aki bár tudta, hogy jön a padisah, mégsem tisztította meg az utakat.

Amikor Konjáig már csak egy pihenőhely maradt, Murád szultán a sereget hátrahagyva a városba vágatott, és egyenesen a konjai vár börtönébe ment, ahol levágatta az Arapoglu Musztafa nevű útonálló és néhány elítélt fejét, és a levágott fejeket, valamint a fej nélküli testeket kihajította a város piacaira és hazajajaiba.

A véres jelenetek közé kedves adomák is keveredtek:

Amikor Murád szultán a konjai erődbe ért, lovon kelt át az árok feletti fahídon. A vár parancsnoka, a várkapitány egy kilencvenéves öreg volt. Lekialtott a vár egyik bástyájáról:

– Hé, aga! Szállj le a lovadról! Gyalog gyere! Ez a padisah vára, ide nem lehet lovon jönni!

Murád szultánnak nagyon tetszett az öreg, aki miután megtudta, hogy kivel beszél, a padisah lába elé vetette magát, úgy kért bocsánatot. A szultán száz aranyat adott a várkapitánynak.

A vár után a Mevlevi kolostorba ment, meglátogatta szent Mevlana síremlékét. Együtt ebédelt Postnisin Ebubekir cselebivel, majd visszatért a sereghez, és este a katonákkal együtt nagy csinnadratta kíséretében, hivatalos ceremóniával újra bevonult a városba.

Konjában egy híres szpáhi fejét vágatta le, a Nagy Grúz gúnynevű Oszmán agáét. Bejsehirben pedig Kodzsa Arsylan agát végeztette ki.

Oszmán agáról azt állították, hogy korábban, amikor Isztambulban volt szubasi, ott volt az Oszmán szultánt meggyilkoló gazfickók között, Arsylan agáról pedig azt, hogy régen sok kegyetlenséget követett el.

Bor közelében a sereg kiváló tisztjei közül Dzsevherizade Mehmed agát végezték ki, mert „dohányzott”.

Kajszeriben a helyi kádi esett a szultánnak áldozatul. Amint a padisah Kajszeribe ért, hívatta a burszai származású bírót, aki a régi Gökderelizáde nevű család tagja volt.

– Tudtad, hogy jövök a sereggel, akkor miért nem tisztítottad meg az utakat? – kérdezte Murád szultán.

– Padiisahom – mondta a kádi. – Az utak megtisztításához a népet ki kell rendelni kényszermunkára, de ez kegyetlenség velük szemben. Nem zsarnokoskodom a néppel, csak azért, hogy a padisahom szemében jó színben tűnjek fel!

– Hóhér! – szólt a szultán, és leültette a bátor férfi fejét.

A szultán ezután Szivaszba érkezett, ahol Bejsehir szandzsákbégjét, Keszkinli Ali pasát végeztette ki, egy több mint nyolcvan-éves öregembert, akinek a szakálla a köldökéig ért. A bűne a „zsarnokság” volt. Amikor a fejét a hóhér pallosa alá helyezte, így szólt:

– Bepanaszoltak a padisahnak, hogy zsarnok vagyok, de én kinek panaszkodjak a padisah zsarnoksága miatt?! A túlvilágon mind a tíz ujjam ott lesz Murád szultán nyakán!

Május 23-án, szerdán a padisah a hadsereggel együtt Szivasz síkságán éjszakázott. Aznap volt az Áldozati ünnep. Murád szultán a kedvenc fegyvernökét, a bosnyák Bezirgánoglu Musztafa agát kinevezte másodvezírré, így a saját szolgálata helyett az ország szolgálatára rendelte. A seregben lévő összes állami méltóság és a

parancsnokok összegyűltek Musztafa pasa sátrában, és gratuláltak neki.

Ugyanaznap egy súlyos bűnt elkövetett bosztandzsit hoztak a padisah elé, aki a padisah kézírását utánozva hamis parancsokat írt néhány szandzsákbég és kormányzó kivégzésére. A bűnét nem tagadta, hanem pimaszul beismerte: – Mindketten véres nyomot hagyunk maguk után. Perzsiáig még hosszú az út, mit számít, ha ezeket, akiknek én írtam meg a parancsát, szintén kivégzik!?

A bosztandzsit megkínozták, majd meztelenre vetkőztették, és elevenen megnyúzták.

A Konja előtt kivégzett Karajilánoglukat, Szafer béget és Hamza béget megrágalmazó és az őket hóhérekre juttató konjai bírót, Sehla Mehmed efendit is bepanaszolták. A panaszosok felkeresték Murád szultánt, és elmesélték a bíró különféle becstelenségeit és aljasságait, beleértve, hogy a bíróságon hastáncos fiúkat táncoltatott, és azt a botrányt, hogy kenőpénzt fogad el. A szultán erre egy kivégzési parancsot küldött Konjába, és Sahla Mehmed efendit Konja bazarjában a nap legforgalmasabb órájában felakasztották. Addig jár a korszó a kútra, amíg el nem törik.

Egy éjszaka története

Murád szultán, akinek az esze a hódításon járt, június elején Paszin mezején vert táborot, ahol a török sereggel végrehajtotta az első katonai hadgyakorlatot, és ez némiképp halványította azokat az erkölcsi és vérfoltokat, amelyek perverz, iszákos és kegyetlen zsarnoki mivolta miatt estek a hódító szultán emlékére. A parancsnoksága alá tartozó sereget két részre osztotta, és egyiket kinevezte ellenségnek. Páncélba öltözve ő maga is bekapcsolódott

ebbe a harci játékba, a katonái közé. Támadásai, melyeket mindenki megcsodált, igazi harcoshoz méltók voltak.

Amikor Murád szultán elindult Üszküdarból, a nagyvezír és a sereg hivatalos főparancsnoka, Lapostalpú Mehmed pasa a dijarbakiri laktanyában volt, és sereg muníciójának és az élelmiszerkészletének feltöltésével foglalatoskodott. Amikor megkapta a hírt, hogy a padisah útra kelt, ő is gyorsan haladt előre kelet felé. Először Bajburtba, majd Erzurumba ment. Mielőtt bevonult volna a városba, kivégeztette az üdvözlésére érkező erzurumi kormányzót, Demirkazik Halal pasát, mivel nála volt az erre vonatkozó szultáni parancs.

Amikor az erzurumiak hírt vettek, hogy a nagyvezír és a padisah a sereggel együtt Paszin mezején időzik, a lakosság a gyerekekkel együtt Ilidsába vonult, hogy találkozzanak Murád szultánnal. Az utakat és a mezőket ellepte a tengernyi katona és nép. A nagyvezír itt fényes ünnepség közepette átadta a padisahnak a főparancsnokság szimbólumát, a próféta zászlaját, és innentől kezdve Murád szultán lett a főparancsnok.

Kelet már száz éve, Törvényhozó Szulejmán szultán uralkodása óta nem látta a padisah arcát. Ezért történt, hogy a lakosság végtelen lelkesedéssel özönlött Murád szultán elé. Száz évvel korábban Szulejmán szultán az igazság szimbólumaként távozott onnan. Az emléke apáról fiúra szállt, és nem törlődött ki az erzurumiak emlékezetéből. Minden nemzedék szép dolgokat tett hozzá történetéhez, és a Törvényhozó erzurumi átvonulása legendává vált.

Az ilidsai állomáshelyen megjelenő tömeg aztán rettegve nézte végig, ahogy a szivaszi kormányzó, Bosnyák Ali pasa, a híres szpáhi, Szerelmes Jahja aga, a janicsár tisztt, Csavusoglu Mehmed aga, és egy szandzsákbég, Bihrinili Ali pasa térdre rognak a hóhérok előtt, és levágják a fejüket. Állítólag zsarnokok, rablók, lázadók és vérontók voltak. A vidáman hullámozó tömegre búskomorság borult.

Murád szultán Erzurum városába ilyen szomorú, nyomasztó légkörben vonult be. Egy hétig maradt Erzurumban, és onnan indult az iráni határ felé.

Július 26-án megérkezett az iráni Jereván erődjéhez. A vár apró, de erős volt. Annyi élelmiszert és lőszert halmoztak fel benne, hogy egy hosszú ostromot is kibírt. A vár parancsnoka, Juszuf kán követségbe küldte a kahjáját, Murád agát a török sereghez. Murád aga azt mondta, hogy a várat át akarják adni a padisahnak, és Juszuf kánnal együtt Murád szultán szolgálatába akarnak állni.

Egy keddi, augusztus 7-ről 8-ra virradó éjszakán, hajnal felé, Murád szultán még mindig nem hajtotta a párnájára a fejét.

A padisah sátra a várral szemben, egy Szultándombnak nevezett helyen állt. A török sereget több ezer fáklya világította meg, míg a várban egyetlenegy lámpás sem égett.

A padisah elnyújtózott egy kereveten, és egy háromágú arany gyertyatartó fényénél a sejhülszlám, a költő Jahja efendi *Díván*-ját, vagyis versgyűjteményét olvasgatta. Jahja efendit, akit végtelenül tisztelt, és akinek beszédei emelték az összejövetelei fényét, és mindig felhasználta értékes véleményét, barátként és tanácsadóként elhozta magával Jerevánig.

A szultáni magánlakosztály egyik legfiatalabb agája, Szijávus, a padisah combját és lábszárát dörzsölte, mosta. A szultán ezt az alig tizenöt éves angyali szépségű gyereket nem sokkal azelőtt látta meg a szerájban dzsirit-et^{66} játszani, hogy elindult a hadjáratra, és azért, hogy minden pillanatban az uralkodó szolgálatában álljon, azonnal a szultáni magánlakosztályba vette, átugorva többévnnyi, a Belső Palotában végzett munkával telt lépcsőfokot.

A szultán mellett volt az egyetlen achátkőből kifaragott, gyémánttal díszített boroskupája. Az orvos, Emir cselebi vele szemben ült a térdén. Szakmája mestere volt, és Murád szultánt a leghűségesebben szerető ember, művelt, szellemes és érzékeny.

A padisah hangosan felolvasta a kezében lévő verseskötetből kedvenc költeményeit. Ilyenkor mindig megkérdezte az orvostól, hogy mi a véleménye a versekről:

*Az igazi szerelmes meghal kedvese küszöbén
Én szerelmes vagyok, szavaim szerelmes szavak!
Mindenki készítse elő a legértékesebb kincsét
Szerelmes barátaim! Beszélgetésünk bölcssekhez méltó!
A szerelmes a fülemüle énekével könnyörög,
És hasonló a bajba jutott molylepkéhez*

E gyönyörű vers után azonban nem kérdezte meg, hogy milyen, ehelyett így szólt:

– Legfőbb orvosom. Három napja fáj a combom, a térdem és a lábszáram! – panaszkodott.

– Padisahom, a bor iránti szenvedélyedben egy kis mértékletességet kellene tanúsítanod — mondta az orvos, aki a szultán barátja volt, nem csupán beszélgető partnere.

Murád szultán Jahja efendi kétsorosával válaszolt:

*Ha alkalom adódik, nem szabad elszalasztani a lehetőséget az ivászatra
A társaság mindig akad majd, de kupa nem mindig lesz kéznél!*

Ezután egy húzásra kiürítette a serlegét, majd szolgája felé nyújtva így szólt:

– Szijávus, tölts még, aztán menj lefeküdni!

A gyerek megtöltötte a boroskupát, és a padisah fejéhez tette, majd így szólt földre szegezett tekintettel:

– Padisahom, engedd meg, hogy a szolgálatodban maradjak. Aztán meg az ima ideje is közel már – mondta. A padisah arcán látszott, mennyire szenved.

– Igaza van a fiúnak. Megyek, én is elvégzem a rituális mosdást
– mondta a szultán.

Amíg Szijávus egy lavórt hozott a padisahnak, Emir cselebi is felkelt.

– Szultánom, még egy kicsit feküdj ezen a díványon, hadd kenjek a lábadra és a térdedre ebből a kenőcsből. Jól bevált krém, enyhíti majd a fájdalmadat.

– Milyen kenőcs ez?

– Kámforkrém.

– Ügy tudom, az a szerelmi bánatra gyógyír!

– Ezeregy bajra gyógyír az, padisahom!

Az iráni mulattató, aki értékesebb még a várnál is

Az álmatlanul töltött éjszakát követő reggel, amikor a nap csak egy lándzsa magasságig emelkedett még, Jereván erődjének a védője, Tahmaszb sah szolgája, Juszuf kán kijött a várból, és eljött a török táborba. Murád szultán és az iráni nemes első beszélgetése rövid ideig tartott, de azonnal megállapodtak, és ez a rövid beszélgetés elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy megszeressék egymást.

A padisah az uralkodói sátorban ült a trónján. Jobbján a sejhülszlám, Jahja efendi és a nagyvezír, balján a katonai bíró efendi és a másodvezír fegyvernök, Bezirganoglu Bosnyák Musztafa pasa foglalt helyet, kezüket udvariasan összefonva álltak. Mögöttük és a trón mögött szemet gyönyörködtető dívánruhákban más állami előkelőségek, páncélos és sisakos parancsnokok sorakoztak.

Juszuf kánt két altiszt hozta, akik két oldalról karon fogták. Az egyik tiszt egy vörös atlaszpárnán hozta a jereváni erőd nagy kapujának kulcsait.

Juszuf kán térdre rogyott a padisah előtt, és megcsókolta Murád szultán lábát. Röviden beszéltek, franciául, mert a perzsa herceg nem tudott törökül.

– Isten hozott!

– Hatalmas padisahom, íme, elhoztam a kulcsokat, és ezennel átadom őket. Tiéd a jereváni erő!

– Okosan döntöttél. Ha nem hoztad volna el a kulcsokat, a kardunkkal nyitottuk volna ki a kaput.

Majd idegesen összevonta a szemöldökét:

– Négy hónapja viselem a hadjárat kényelmetlenségeit, azért jöttem, hogy harcoljak. Hol van a sahotok?

Ez a pillanat volt Juszuf kán élete nagy fordulópontja.

– Szeretett nagyságos padisahom – mondta. – Életed hosszú legyen! Kardod éles, lovad sebes. A sahnak nincs mersze, hogy egy olyan erős uralkodóval harcoljon, mint amilyen te vagy.

Murád szultán rendkívüli jóindulata jeléül a kezét nyújtotta Juszuf kán felé, hogy az megcsókolja. Összevont szemöldöke helyett ezúttal mosollyal az arcán kérdezte:

– Azt mondják rólad, hogy szereted az élvezeteket, és a padisahokat híven szolgáló, művelt, jól nevelt kánfi vagy. Most magam is láthattam ezt, és már elhiszem. Mi a szándékod ezután?

– Én és a váram lakosai ezután a hatalmas padisah szolgálatában akarunk állni – válaszolta Jereván kánja.

A szultáni sátorban egy pissenés sem hallatszott. Mindenki lélegzetvisszafojtva figyelte az eseményeket.

– Elfogadom – mondta Murád szultán. – És minden vagyonodat és a szolgálóidat meghagyom neked.

Ezután a nagyvezírhez, Lapostalpu Mehmed pasához fordult.

– Pasa, van szabad kormányzóság?

– Aleppó szabad, padisahom.

– Az aleppói kormányzóságot ennek a Juszuf kánnak adom, és vezírré, és személyi szolgálommá teszem!

A padisah intésére a másodvezír, Bosnyák Musztafa pasa, Juszuf pasa vezírre, az új aleppói kormányzóra három kaftánt adott egymás tetejére. A vezírség jelképeként a fejére egy drágakövekkel díszített tollforgót rakott, derekára pedig egy szintén drágakövekkel kirakott kardot csatolt, ezenfelül az övére egy ékköves handzsárt is akasztott. A szultán Juszuf kán kahjájának, Murád agának pedig pasai címet és Tripoli szandzsákbégységét adományozta.

Aznap Juszuf pasa és Murád pasa azonnal útra keltek a jereváni erőd elől, hogy elfoglalják a beosztási helyüket.

Két, eltérő természetű és neveltetésű férfi, még a felekezeti hovatartozásuk is különbözött. Juszuf pasa sííta volt, Murád pasa viszont azeri szunnita. Juszuf pasa éjjel-nappal holt részeg és rettenthetetlen cimborá, Murád pasa viszont minden idejét imádkozással töltő, visszafogott, mértékletes férfi volt. Az úton Aleppó kormányzója úgy viselkedett Tripoli szandzsákbégjével, mintha meg mindig a kahjája volna, és Murád pasa mérges volt emiatt.

Megérkeztek egy Szerzetes fogadó nevű szálláshelyre.

Az út egyik oldalán patak csobogott hangosan, a másik oldalán fenyőerdő húzódott, igazán nagyon kellemes hely volt. Juszuf pasa asztalhoz ült, kebabot és bort raktak elé. Éppen két hastáncos fiúval mulatott, amikor Murád pasa megérkezett.

– Jaj, te gyalázatos, átokfajzat Kizilbas! Nem szégyelled magad, hogy a vezíri méltóságot, amelyet a padisah adott nekünk, ilyen hitvány módon lábbal tiprod? – kiáltott felháborodva.

Juszuf pasa felugrott a helyéről, és a kezét az ékköves handzsárra tette, amit Murád szultántól kapott ajándékba:

– Hé, te szakadt ruhájú fattyú! Ki vagy te, hogy a vezíri méltóságról prédikálsz nekem! – üvöltötte, és a handzsárját Murád pasa szívébe mártotta. Régi kahjája élettelenül rogyott a földre.

A csapat nem vonult tovább a Szerzetes fogadó nevű szálláshelyről. A gyilkosság a Jerevánban maradt Murád szultán

tudomására jutott.

Mindenki az utat leste, és várták, hogy megérkezzenek a bosztandzsi hóhérok, akik beteljesítik majd Juszuf pasa sorsát. Ehelyett azonban egy Musztafa pasa nevű vezír érkezett, akit a megölt Murád pasa helyére neveztek ki Tripoliba szandzsákbégnek. Egy parancs volt nála azzal, hogy Juszuf pasának sértetlenül el kell jutnia Aleppóba. A parancs hatására Juszuf pasa még inkább elvadult. A falvakból, melyeken áthaladt, kiválogatta a szép ifjakat, és szolgálatába fogadta őket, hiszen mint minden oszmán vezírnek, az ő palotájában is legalább ötszáz embernek kellett lennie, ő pedig hatalmas Aleppó kormányzója volt. Este érkeztek meg Aleppóba.

Másnap Aleppó előkelőségei és méltóságai az aleppói bíró házában gyülekeztek. — Mi lesz velünk, ha ez a megátalkodott Kizilbas lesz a kormányzónk? – kérdezték. A bíró efendi végül részletesen megírta a padisahnak Juszuf pasa viselt dolgait. A szemek ismét Jereván felé, az útra szegeződtek, újra a hóhérokat várták. Csakhogy a hóhérok helyett Aleppó régi kormányzója, Ahmed pasa érkezett meg, és összehívta a helyi előkelőségeket és méltóságokat. – Miért nem hunyátok be a szemeteket és fogtátok be a fületeket? A méltóságos Juszuf pasa így nem fog itt maradni, újra én vagyok az aleppói kormányzó! – mondta.

A padisah írott parancsa nála volt, szóbeli parancsa pedig a fülében:

– Menj Aleppóba, hagyj egy helyettest magad helyett! Fogd Juszuf pasát, vidd Izmitbe, találj neki ott egy megfelelő szállást, és helyezd el. Hunyj szemet a dolgai felett, és ne halld meg, miket tesz. Én felmentem őt. Legyen rá gondod, hogy jól érezze magát! Izmitben vájjátok meg a visszatérésemet!

Két gyilkosság története, melyet

az isztambuli szerájban követtek el,
és amelyeket eltitkoltak a nép elől

Murád szultán, miután bevette a jereváni erődöt, Irán fővárosa, Tebriz ellen vonult. A padisah úton volt Tebriz felé, amikor a nagyvezír helyettese, Bajrám pasa megkapta a levelet Jereván meghódításának örömhíreről. A levéllel együtt egy parancs is érkezett:

A szultán úgy rendelkezett, hogy a nagyvárosban rendezzenek egy hét nap hét éjjel tartó ünnepséget, és megparancsolta, hogy testvérei közül a két idősebb herceget, a huszonnégy-huszonöt éves Bajazidet és Szulejmánt a palotában végezzék ki titokban.

Az ünnepség 1635. augusztus 26-án vasárnap kezdődött. A nép az utcákra özönlött.

Aznap este Bajrám pasa a szerájba jött, felkereste Köszem szultánit, és átadta a válidének a titkos parancsot, amit kapott. Murád szultán ugyanis mielőtt elment, megparancsolta Bajrám pasának, hogy semmit ne tegyen a válide megkérdezése nélkül.

A válide szilárdan állt, mint egy kőszobor. Nem is lehetett másképp, hiszen a tervezett kettős gyilkosság áldozatainak vére az ő lelkén száradt. A nő, aki a végtelen hatalom és a vagyon utáni mohóság rabjává vált, azt hitte, hogy megitta az élet vizét, és túléli majd a fiát. Rettegett attól, hogy ha Murád szultán öröklétre szenderül, őt megint a Régi Szerájba száműzik. Murád szultánt követően Bajazid herceg lépne az oszmán trónra, ha ő is meghalna, Szulejmán lenne a padisah. Egyik sem az ő gyereke volt, és mindkettejük anyja jó egészségnek örvendett. Míg Köszem uralkodott, az a két nő a Régi Szerájban élt elzárva. Köszem nem tudta elfelejteni, hogyan bánt vele I. Musztafa anyja, amikor a férje, Ahmed szultán meghalt. De akkor még fiatal volt, és volt reménye arra, hogy újra a hatalom közelébe kerül.

Most ötvenéves volt. Ha egyszer kiengedi kezéből a válidei hatalmát, soha többé nem tudja visszaszerezni a befolyását.

Úgy állt Bajrám pasával szemben, mint egy kőszobor, és nem is lehetett ez másképp, hiszen ő volt az, aki előkészítette ezt a kettős gyilkosságot, és aki elültette a gondolatot Murád szultán fejében.

Aznap, amikor a Murád szultánt csúnyán kigúnyoló költőt, Nefit kivégezték, a padisah felettébb ideges volt. És az ilyen pillanataiban mindig az anyjától kapott támogatást.

– Anyácskám, a népben és a seregben van-e szándék és erő, hogy ismét fellázadjon ellenem?

– A lázadás mindig uszítás eredménye. Ne feledd, hogy Hafiz pasa az ügyében tartott dívánban azt akarta tőled, hogy kezeskedj a fiatal hercegekért! A hercegek közül Kászim és Ibrahim nem árthatnak neked, hiszen én vagyok az anyjuk, de Bajazid és Szulejmán nem az én gyerekeim, és már elég nagyok is a hatalomhoz.

– Azonnal kivégeztetem őket.

– Légy egy kis türelemmel. Ehhez az kell, hogy a nép és a katonák nagyon szeressenek. Menj el harcolni, hódíts meg várakat! Teljen el a város a hódításról érkező jó hírekkel. Akkor majd senki nem kéri rajtad számon Bajazidet és Szulejmánt!

Bajrám pasa előtt olyan szilárdan állt Köszem szultána, mint a szikla. És nem is lehetett ez másképp, hiszen a két herceg kivégzése után élete végéig ő lesz a válide, akár Murád szultán üljön az oszmán trónon, akár Kászim, akár Ibrahim.

Miután meghallgatta Bajrám pasát, így szólt:

– Megyek, elvégzem a rituális mosdást. Már felhangzott az ezán, itt az esti ima ideje!

Bajrám pasa becsületes, bátor vezír volt. Egy olyan borzasztó dolog, mint két ártatlan fiatal megölése, törként járta át a szívét.

– A válide mosta kezeit, és elment, ezt a nagy bűnt ránk hagyta – mondta a bosztandzsibasinak, Dodzse Mehmednek.

– Nem szállhatunk szembe Murád szultán parancsával. Lássunk hozzá a dologhoz, aztán majd sírjunk fejünket a falba verve! – válaszolta Dodzse.

Bajazid és Szulejmán herceg a háremben két, egymás melletti szobába volt bezárva. Mindkét szoba apró volt, falait finom csempék borították, és egy-egy kályha volt bennük. A vasrácsos ablakaikon régi függöny lógott, fekhelyük takarói is elnyűttek voltak. Az egy-egy kis kézi gyertyatartóval megvilágított szobákban töltötte a két fiatalember életének tavaszát. Mindkettő mellett volt egy sokat szenvedő rabnő. Minden világi örömük a lányok üde, fiatal testéből fakadt.

Bajazid herceg magas termetű és karcsú alkatú, jóképű fiatalemberré érett. Egy selyemből készült házi ruhát viselt, feje búbját egy selyemsapka fedte. Szőke haja kilógott a sapkája alól. Elhanyagolt és hosszú ideje borbélyt nem látott göndör bajusza és lecsüngő szakála vad szépséget kölcsönzött neki. Mezítláb volt. Az esti imához elvégezte a rituális mosdást, és felsóhajtott: – Ó, Allahom! Fiatalságom e négy fal között telik! Ha Murád elküldené a hóhérait, lelkem madara kiszabadulna végre a testem ketrecéből! – mondta.

– Bajazidem, hercegem – szólt a rabnője. – Miért beszélsz így? Allah nagy. Egy nap majd...

De a lány nem tudta befejezni a mondanivalóját, az ajtó mögül léptek zaja hallatszott. A rettegéstől elnémult lány egy sarokba húzódott, Bajazid viszont meglehetősen bátran az ajtóra szegezte a tekintetét. Nyílt a zár, kinyílt az ajtó, és három, óriás termetű baltadzsi lépett be.

– Hóhérok vagytok? – kérdezte a herceg.

A hóhérok nem néztek a herceg szemébe, tekintetüket Bajazid frissen mosott lábára szegezték. Fejbólintással jelezték, hogy igen.

– Már vártalak titeket. Ne féljeteK, ne vonakodjateK, ne szégyenkezzeteK! Megbocsátok nekteK, hisz parancsot teljesíteteK.

Elvégeztem a rituális mosdást, most imádkoznék, közben ti végezzétek a munkátokat, így Allah velem lesz, miközben meghalok.

Eközben a szomszédos szobából egy kiáltás hallatszott. – Mi jogon fojtotok meg? Nem versenek a trónért. Ne öljetek meg! A padisah megígérte és kezeskedett érte, hogy nem fognak hozzánk érni! – ordította Szulejmán herceg. Bajazid szultán, mintha egyedül lett volna a szobában, így szólt: – Szegény Szulejmán, Murád kegyetlensége téged is elpusztít? Nem gondolok most az életre, de a hangod...

A hóhérok még mindig nem tudtak ránézni. Hoztak egy Koránt, és Bajazid azonnal imádkozni kezdett.

A két herceg testét reggel apjuk, Ahmed szultán türbéjében temették el. Isztambul mély álmát aludta.

A szakértő mulattató története

Aznap, amikor tudomást szereztek a kettős gyilkosságról, Isztambul lakosai nagy szomorúságba burkolóztak. Nem sokkal később azonban megérkezett Murád szultán második hódításának híre; a padisah bevette az iráni fővárost, Tebrizt. Újabb hét nap és hét éjszaka tartott az ünneplés, és megfeledeztek Bajazidról és Szulejmánról.

- Bevette a Kizilbasok fővárosát is!
- A padisah korunk legnagyobb hőse!
- Allah adjon neki hosszú életet!!

A szolgálai adomákat meséltek róla:

– Amikor az Orontész folyón keltek át, a víz a lovak nyergének vonaláig ért, a padisah lova mellett járó janicsár testőrök nyakig merültek a vízbe. Amikor egyiküket elragadta a víz, és vitte

magával, a mi erős padisahunk elkapta az illetőt a gallérjánál fogva, és a saját kezével húzta át a folyó túlsópartjára.

– Az egyik várban állítólag volt egy nagykapu, egy fakapu, de a vasnál is keményebb ébenből. Ütötték karddal, kis baltával, de nemhogy betörni nem tudták, még csak egy kis vágást sem ejtettek rajta. Murád szultán megparancsolta, hogy hozzanak neki egy emberderék vastagságú és hárommesternyi hosszúságú fát. A fát megragadta, és megrohmozta vele a kaput, mire az beomlott. És az egész sereg azt kiabálta, hogy „Allah segít neked!”, és a padisah mögött vonulva bevették a várat.

– A sereg egyáltalán nem szenvedett hiányt semmiben. Murád szultán tejben-vajban fürösztötte őket.

– Állítólag fájt a padisah lába. A térd is és a combja is. Leszállt a lóról, és felszállt egy hintóra, amit négy öszvér húzott, de folytatta a hadjáratot. Állítólag azt mondta, hogy egészen Horaszánig megy.

Murád szultán négy napig maradt Tebrizben, majd kiadta a parancsot a seregnek, a visszatérésre. A haragos fiatal ember a legkisebb hibát sem bocsátotta meg. A visszaúton tíz kormányzót és tíz szandzsákbéget végeztetett ki.

Van hegyei között borzalmas hóviharba került.

Bitliszben, Bitlisz urának, Abdái kánnak volt a vendége. Az öreg az oszmán padisahok alattvalója, tehetséges uralkodó volt. Beszért törökül, arabul, perzsául és latinul. A palotájában volt egy nagy könyvtára és egy csillagvizsgálója. Szeretett szórakozni, élvezte az életet. Olyan lakomákat rendezett Murád szultánnak, hogy a szultán nem tudta volna így megvendégetni, ha Isztambulba jött volna. A padisahnak három, csodaszép hastáncos fiút ajándékozott, akik olyan gyönyörűek voltak, mintha egyenesen a Paradicsomból szöktek volna el, és akiknek Isztambulban sem akadt párja. A fiúk az indiai táncok mesterei voltak, úgy tekeregték, mint a kígyók, és úgy gomolyogtak, mint a füst. Karjuk és lábuk ügyessége a hattyúk nyakára és a darvak szárnycsapására emlékeztetett.

A padisah a comb- és lábfájása miatt tíz napig maradt Dijarbakirban. Amikor kicsit jobban lett, lóra szállt, és vágóban haladt Isztambul felé. 1635. december 25-én vasárnap érkezett Izmitbe. Az erős északi szél vizes havat fújt. A nagyvezír helyettesének, Bajrám pasának küldött parancsára a flotta és a szultáni hajó Izmitbe jött, ott várt a padisahra. Izmit lakossága Jereván meghódítóját a pihenőhelyén köszöntötte, köztük volt az iráni Juszuf pasa is. Elnyerte a padisah túlzott jóindulatát. A szultán megsimogatta a lábait átölelő Juszuf pasa hátát, és felsegítette a karjánál fogva: – Mostantól kezdve az összejöveteleimen te leszel a szultáni mulattatóm – mondta, majd bemutatta őt a többieknek:

– Mindenki vegye tudomásul, hogy Juszuf pasát igen nagyra becsülöm. Ő az én szakértő szultáni mulattatóm, a társalkodóm.

Ez a titulus addig ismeretlen volt a szerájban. A mulattató ismert fogalom volt, az uralkodói mulattató is, de sokan nem tudták, hogy mit takar a szakértő kifejezés. Minek a szakértője volt az az iráni herceg? Akik megértették, azok talán még mosolyogtak is a bajszuk alatt. Murád szultán ezt a cifra címet ott, abban a pillanatban alkotta.

Aznap éjjel a szultáni hajón felállított italos asztalnál Murád szultán és Juszuf pasa ivócimborák lettek. Juszuf pasa a kifinomult szórakoztatáson túl olyan adomákat, olyan jeleneteket mesélt Murád szultánnak, hogy az isztambuli padisah elámult széles ismeretein. Murád szultán sajnálta, hogy korábban az idejét ilyen szórakoztató társ hiányában kellett töltenie, de ezután nem így lesz.

A szultáni hajó szerdán reggel az üszküdári palota kikötőjéhez közeledett. Ott aztán Bajrám pasa és az Isztambulban maradt államférfiak, valamint Isztambul előkelőségei a hónapok óta nem látott padisah színe elé járultak, és gratuláltak neki a hódításaihoz. Murád szultán ezt a ceremóniát unalmasnak és túl hosszúnak találta.

Másnap, csütörtökön fényes győzelmi menetben vonult be Isztambul városába. A menet élén Bajrám pasa nagyvezír és a szakértő szultáni mulattató haladt. Murád szultán ismét a Hajnali

Szellő nevű lován ült. Felvette aranypáncélját, harci öltözékét viselte. Addig a napig egyetlen elődje sem tartott ilyen pompás győzelmi menetet.

Az orvosok nem találták meg az okát a szultán lábán lévő sebnek, nem tudtak nevet adni a betegségének. A birkózó felépítésű padisah arca sápadt volt, sokat szenvedett. Senki sem merte mondani, hogy a sok ártatlan és üldözött vére, amit Murád szultán kiontott, visszaszáll rá.

A szultán az iráni udvaroncot Isztambulban kupola vezírré, vagyis állami miniszterré tette. A Boszporusz partján, egy Isztinjéhez közeli helyen neki ajándékozta a „Feridun pasa kertje” nevű kiserdőt, Ahirkapuban egy nyaralót, Kjáithánében pedig egy gazdaságot.

1636 áprilisának közepén jött a hír, hogy a perzsák visszafoglalták Jerevánt. Nehéz ügy volt közölni ezt a padisahhal. Bajrám pasa nem is merte szóba hozni. Végül, amikor a szultán iszogatotott, a megfelelő módon tudatták vele. Azt hitték, hogy Murád szultán menten felrobban majd, de ő ellenkezőleg, nevetni kezdett:

– Jereván odavan, de a jereváni kán itt van mellettem. Nem a vár kell nekem, hanem egy ilyen mulattató! – mondta.

A rossz szellem

1636 júliusában Köszem szultána anélkül, hogy a fiát, Murád szultánt értesítette volna, szép csendben elhagyta a szerájt, és a városfalnál lévő, Ágyú Kapun kívül elterülő kertjébe, az ott található kis palotájába húzódott. Murád szultán pedig nem kereste, és nem érdeklődött „szeretett anyja” után.

A nagyvezír helyettese, Bajrám pasa olyan értelmetlen parancsokat kapott, hogy a becsületes vezír nem hajtotta végre

ezeket a szakértő mulattató tanácsára írt parancsokat, hanem egy fiókba zárta. Elkészítette a végrendeletét is, amit ugyanabban a fiókban tartott. Bosnyák Musztafa pasa nagy nehezen meg tudta előzni, hogy a padisah és a vezír között kitörjön egy borzalmas vihar, és megfelelő szavakkal el tudta magyarázni a szultánnak, hogy Bajrám pasa nem „szakértő” vezír, hanem olyan férfi, aki az uralkodó becsületét védi, és Murád szultánnak szüksége van egy ilyen vezírré.

Egy nap Bajrám pasa meglátogatta Köszem szultánát az Ágyú Kapun túli kertjében. Azt akarta, hogy a válíde mutasson neki utat arra vonatkozóan, hogy hogyan szabadulhatna meg a hivatalától anélkül, hogy Murád szultánt megharagítaná. Nyíltan, vonakodás nélkül elmesélte Köszemnek azokat a csúf eseményeket, melyek arra késztették, hogy visszavonuljon. Ezen a titkos találkozón így beszélt Köszem:

– Pasa, mindenről tudok, amit elmondtál, de te nem tudod, hogy én miért vonultam el ide. Az az aljas Juszuf mindennap együtt van a fiammal, és különös meséket mond neki. Mintha csak a történelemtől mesélne, előadta a szultánnak az Abbászida Mahdi kalifa feleségének, Melike Hajzuránnak a történetét, aki a férje és két fia, Hadi és Hárún ar-Rasíd idején sok évig uralkodott. Akárcsak én... Melike a férjét megmérgezte, a nagyobbik fiát pedig megfojtatta, hogy Hárúnt ültesse a trónra. De Hárún nem uralkodhatott szabadon, amíg élt az anyja, nem ízlelhette meg az uralkodás ízét, ezt csak az anyja, Hajzurán szultána halála után ismerte meg. Amikor Juszuf ezt elmesélte, a fiam állítólag azt mondta, hogy „Épp, mint az anyám”. Erre Juszuf állítólag azt kérte: „Padisahom, adj rá engedélyt, hogy az anyádat megetessem halotti imára hívó rizzsel és ámbrás piláffal!”

Köszem ezzel folytatta:

– Aztán épp tegnap történt, hogy az Oszmán Birodalom egyik nyugalmazott pasája, Toszjai Haszán pasa, aki jó ideje éhezik, eljött hozzám, és sírva kért tőlem valami hivatalt. Jobban ismered nálam Haszán pasát, becsületes, nyugodt vezír. Erre tegnap elküldtem a padisahhoz egy bizalmasomat, Szümbül agát, csakhogy Murád szultán a Feridun pasa kertben volt, amelyet Juszuf pasának ajándékozott. Az a fickó állítólag kristályfürdőt építtetett abban a kertben, és a padisah ott fetrengett ebben a hamamban részegen és meztelenül. Harminc-negyven, fülbevalót viselő fiatalember zenélt, akiknek a hosszú haja virágokkal volt díszítve, és csak egy vastag selyemtörülközöt viseltek a derekukra csavarva. Volt, aki hegedült, volt, aki udon játszott, vagy csengettyűt rázott, és akadt, aki tamburint. Az izzasztókövön két, teljesen meztelen indiai hastáncos fiú, kezében karddal táncolt. Szümbült betuszkolták erre az orgiára, ő pedig óvatlanul bement. Amint Murád szultán meglátta, dühbe gurult, és megkérdezte: – Hogy került ide ez az átkozott szerecsén? Majd amikor felismerte Szümbült, megkérdezte tőle: – Mit keresel a titkos szultáni összejövetelemen?

Juszuf pasa közbevágott: – Padisah, ez az arab nem tudja, hogy mi az a titkos szultáni összejövétel, ez az anyád arabja.

Szümbül ekkor rettegve előadta arra vonatkozó kérésemet, hogy Haszán pasának adjanak valami hivatalt. A padisah erre azt mondta: – Menj, és mondd meg anyámnak, hogy maradjon csak a kertjében, imádkozzon az országért, és adjon hálát az életéért! –, és elkergette Szümbült. Bátor asszony vagyok, erős a hitem. Ha ez a sorsom, ez van a homlokomra írva, hát legyen. Nem becsülöm le az ellenségemet, hiszen nincs kis ellenség. Juszuf pasa olyan, mintha a fiam rossz szelleme lenne. Azt mondják, a részegektől még az örültek is félnek.

Köszem hozzátette:

– Néhány napra visszatérek a szerájba, hiszen két fiam van még ott, Kászim és Ibrahim. Csak miattuk megyek vissza. A részegektől mindenki fél, de én nem magamat féltem, hanem a két fiamat.

– Szultánám, ha te, mint az ország tartóoszlopa így beszélsz, akkor én mit tehetnék?! – kérdezte Bajrám pasa.

Köszem rengeteg mindent mondhatott volna a pasának. „Ha akarod, megegyezhetünk, és ha mi megállapodtunk, már nem nagy ügy Murád szultánt bezárni egy szobába, a híveit megölni egy órán belül, és a másik fiamat, Kászimit a trónra ültetni. Ne tartsd nagyra Murád szultánt, csak azért, mert egy hódító hős. A nép nem emlékszik, nem áll bosszút, és nem hűséges, ezek csak az egyének tulajdonságai, és ezért nem szabad, hogy az embernek, mint egyének ellensége legyen. A nép olyan, mint a tenger, egy teljesen váratlan pillanatban is fel tudja a szél korbácsolni. Azt, akinek ma koronát tesz a fejére, holnap már eltapossa. A dolog azon múlik, hogy mi ketten megállapodunk-e.” Köszem mégsem mondta ezt, hallgatott.

– Várjunk még egy kicsit, aztán meglátjuk, mi lesz! – csak ennyit mondott.

Köszem szultána már gyűlölte a fiát, Murád szultánt. A padisah is annyira eltávolodott az anyjától, hogy hirtelen haragjának Köszem szultána is bármikor a célpontja lehetett, és Köszem ezt nagyon világosan látta.

A férj nélküli asszony olyan, mint a kígyó, amelyik megismeri a telet...

Az Isztinje környéki Feridun pasa kert, melyet a szultán más kincstári ingatlannal együtt Juszuf kánnak ajándékozott, az egyik

legszebb hely volt a Boszporusz mentén. A zöld különböző, szemet pihentető árnyalataival büszkélkedő gyönyörű kis erdő volt, a fülemülék fészke. A több ezer, több tízezer kakukk hangja vízesésként elárasztotta az erdőt.

Juszuf pasa leromboltatta azt a kis villát, amely száz éve épült ide, és egy parton elhelyezkedő palotát építtetett, melyben az új patrónusa kedvére szórakozhatott. Ez a vörösre festett fából épült nyaraló a függőerkélyeivel, a faredőnyös széles ablakaival és a díszített ereszeivel kívülről egy egyszerű, szép isztambuli épületnek tűnt. Belseje azonban külön világ volt, minden tanácsterme, szalonja ámulatba ejtette az embert. Az egyik szalon indiai, a másik kínai, a harmadik francia stílusú volt. Elvezettel és szakértelemmel rendezték be az egész palotát. Miközben készült az épület, a bútorokat, berendezési tárgyakat is gyártották hozzá. A bútorok képeit maga Juszuf kán rajzolta. Minden szalonban az adott ország legbujább és legérzékibb ruháiba öltöztetett fiúk vártak arra, hogy Murád szultán kedvére tegyenek.

A kert egyik eldugott helyén Juszuf pasa egy kristályfalú fürdőt építtetett. A hamamot kívülről jázmin futotta be. Az öltöző egy aranyozott kalitka volt, amelyet jázmin és rózsák vettek körül. Egy, csak a padisahnak fenntartott arany mosdótáliból rózsavizet öntöttek.

Juszuf kán, aki IV. Murád szultánnal e díszletek között megízleltette az édes örömet, és a fiatal, iszákos uralkodó fáradt testét a kristályfürdőben aranycsapból folyó rózsavízzel lemosva pihentette, nyolc-tíz hónap alatt hatalmas politikai befolyásra tett szert. A szakértő szultáni mulattató ajtaja megkerülhetetlen lett. Akinek csak valami gondja volt, hozzá szaladt jó sok pénzzel. Jóval később az egyik szolgálja elmesélt egy jelenetet:

Egy nyári reggelen, a palota tengerre néző, perzsa stílusú hálószobájában Juszuf kán egy kereveten elnyújtózva pipázott. Murád szultán kivételt tett bagós tréfamesterével, rá nem vonatkozott a dohányzást megtiltó rendelete, melynek megszegőit

halállal büntették. – Neked megengedem, hogy dohányozz és pipázz, csak az elméd fényesítsd, hogy engem kellőképp szórakoztatni tudj! – mondta állítólag. Igen, Juszuf kán elnyújtózott a kereveten, és pipázott. Egy selyeminget viselt, mezítláb volt, fején egy viseltes fehér vászonkendő, fesztelenül viselkedett. Egy Firuz Ah nevű sirazi ifjú, bizalmas apródja, akit Jerevánból hozott magával, épp egy *Bahnamé*-t^{67} olvasott. Juszuf a kézzel írott „szexkönyv”-et a padisahnak akarta ajándékozni, miután meztelen miniatúrákkal illusztrálták, most csak a piszkozatot olvasták fel neki. A fiú olvasott, Juszuf kán pedig javításokat, kiegészítéseket fűzött hozzá:

– Ez itt hiányos... Annak a három hajósnek az alakját részletesen le kell írni. Jegyezd fel!

– Nem, ez a leírás túl közönséges. Így jobb lesz. Javítsd ki!

– Ez túl ormótlan. A hajós és a hordár alakja öreg. Változtasd meg!

Belépett a szobába a kahjája.

– Uram, Toszjai Haszán pasa jött, hogy megköszönje azt a kinevezést, melyet a segítségeddel kapott, lent vár, hogy tisztelete jeléül megcsókolhassa a ruhád szegélyét – mondta.

Juszuf kán a kerevet, melyen feküdt, párnája alól elővett egy rováspálcát, és a fapipájára két rovátkát húzott:

– A pénzeszacskókat rakd a kincstárba. Más nem járt itt? – kérdezte.

– Ahmed pasa és Grúz pasa, valamint a Türkmen aga és Feketekecskés aga jöttek. Feketekecskésnek valami legelő ügye volt, a többi hivatalt akart tőled – mondta a kahja.

– Hozzanak fejenként százötven forintot – rendelkezett Juszuf, és sátáni kacajt hallatva hozzátette:

– A felséges válide tegnap elszenvedte az első ostorcsapást, de amíg a nőstény oroszlán karmai teljesen le nem törnek, és be nem zárják őt a ketrecbe, addig nincs az életem itt biztonságban – mondta, és így folytatta pimaszul:

– Őfelsége a válide fiatalon özvegyült meg. A férj nélküli asszony olyan, mint a kígyó, amelyik megismeri a telet... A szeretetét, amit egy férfinak adhatna, a pénzre, az ékszerekre fordítja, dirhemre és a dénárra. Allah segíts, ezekre nekem is nagy szükségem van, hogy a földre, amelyre a padisah áldott lába lép, aranyat önthessenek. Csupa gyönyörű szeretőt biztosítok neki, akiknek a griedlije tör, és a tekintete szike. Mind hennás bárányok, és szerelmes fülemülék, de ezt mind forintért találom.

Annak ellenére, hogy Juszuf kán olyan ravasz volt, mint egy dzsinn, fel sem merült benne, hogy bizalmasát, Firuz Alit lefizette Köszem szultána.

Egy nap Juszuf pasa így szólt a szultánhoz:

– Nagylelkű jóságos padisahom. Bajrám pasa nem szolgál híven, hiszen nem hallgat a parancsaidra, így lázad ellened – mondta.

Murád szultán nevetett:

– Jaj, Juszuf pasa, ő nem olyan vezír, mint te. Másképp szolgál engem, és másképpen hűséges. Bajrám pasa nem hajtja végre azokat a dolgokat, amelyeket te erőltetsz, és az ilyen parancsokat azzal a tudattal küldtem el neki, hogy úgysem fogja végrehajtani őket. Találok majd neki egy másik kinevezést, és helyette majd egy olyan vezírt keresek, aki szolgálni tud téged – mondta.

És tíz hónappal azután, hogy Jerevánt visszavették a perzsák, a szultán leváltotta a nagyvezírt, Lapostalpú Mehmed pasát, és az uralkodói pecsétet Bajrám pasának adta. Az új nagyvezír pedig hálásan hagyta el Isztambult, és indult a dijarbakiri laktanyába, ahol a sereg állomásozott.

Köszem szultána egy év alatt vagy tízszer, ha látta a fiát, és minden alkalommal csak egymás hogyléte felől érdeklődtek sietve. Az ünnepeken és a mécses ünnepek alkalmával a padisah hűvösen kezet csókolt az anyjának, és a Köszem ajkáról záporozó imák sem szívből jöttek. Anya és fiú is látták a köztük tátongó szakadékot.

1638 februárjában azt pletykálták a szerájban, hogy a válíde szultána megbetegedett. A hír Köszem lakosztályából szivárgott ki, és az egész palotában elterjedt, persze mindenki úgy adta tovább, hogy „Nem tőlem hallottad!” ...

A szultán legfőbb orvosának mérgei

Murád szultán nem látogatta meg az anyját, amikor hallotta, hogy megbetegedett. – Megyek, ha anyácskám hív majd – mondta.

Köszem sem hívatta a fiát. De a padisahtól kapott paranccsal, a fő szultáni orvos, Emir cselebi felkereste a válidét.

A képzelt beteg a palota legfőbb orvosát a nappali szalonjában fogadta, fejére egy kendőt dobott. A betegségről egy szót sem ejtettek. Valójában csak azért tévesztették el Köszem betegségének hírét a palotában, hogy beszélni tudjanak egymással, anélkül hogy utat nyitnának a pletykáknak. így beszélgettek:

– Szultánám, az életemet adnám érted, az ország oszlopáért! Az átkozott Juszuf kán számára háromféle halálos mérget készítettem. Az egyik egyetlen falat étellel, a másik egyetlen korty sörbettel, a harmadig egyetlen virág megszagolásával kioltja a gonosz életét, csak hogy mindig együtt eszik és iszik a padisahhal, még egy virágot sem szagol meg nélküle.

– Juszuf írnokát, azt a sirázi fiút nem használhatnád?

– Szultánám, hogy bízhatnék meg egy olyan fattyúban, aki ilyen sok év után elárulja a jótevőjét? Ha elárul, a padisah nem hagy engem életben.

A legfőbb orvosnak igaza volt. Köszem témát váltott.

– Azt hallottam, hogy a padisah Bagdad ellen indul hadjáratra, te mit tudsz erről?

– Azt mondják, hogy maholnap a zászlókat átviszik Üszküdarba. A szultán biztos magával fogja vinni Juszuf kánt is. Én is megyek majd. Remélem, hogy a hadjárat során lesz alkalmam megmérgezni azt a gazembert.

– Én is remélem, hogy Murád szultán a bagdadi hadjárat helyett nem engem küld a túlvilágra! – sóhajtott Köszem szultána.

A legfőbb orvos, aki tisztában volt az anya és a fiú közötti feszült viszonyal, vigasztalva, de szomorúan így szólt:

– Ugyan, felséges szultánám! – mondta. – Ilyen súlyos parancsot senki sem mer kiadni, légy erős, te vagy az országunk tartóoszlopa, a válide!

Köszem ismét témát váltott.

– Murád szultán hol van most?

– A Segg herceg kertjében.

A válide arca pipacsvörös lett szégyenében, az orvos pedig, aki szégyellte, hogy a válide jelenlétében túl bizalmas lett a Juszuf pasa iránt érzett gyűlölete miatt, engedélyt kérve távozott.

Isztambul csavargói és banditái a padisah szakértő mulattatójára a Segg herceg, vagyis az „Emir-i Kun” gúnynevet ragasztották. Isztambul kifinomultabb lakói is így hívták, csak ők a két szót összevonva „Mirgün”-nek ejtették. Idővel teljesen megváltozott a kifejezés jelentése, és azt a gyönyörű helyet kezdték Emirgannak hívni a Boszporusz pariján, ahol Juszuf pasa nyaralója volt. A krónikások, történészek a hírhedt gúnynevet is megörökítették, csak hogy az ő tollúkon ez teljesen átalakult, ők úgy használták, mintha az Emirgüneoglu Juszuf pasa vezetékneve lett volna.

Miután az orvos, Emir cselebi távozott tőle, Köszem egy ideig csak bámult utána, majd a fogait csikorgatva motyogta:

– A kezében ott van három borzalmas mérég! Minek gondolkodsz annyit? Rakd bele valamibe, dögöljön meg mind a kettő, Juszuf is és Murád is!

Aztán ismét idegrohamot kapott. Egy pillanatra visszatért Dejirmenlik szigetére.

Bolond Mária tenyér- és kavicsjóslásai után Köszem félt a jövőmondástól. Az álmfejtéstől is rettegett. A jövő a jó dolgokkal együtt rosszat és katasztrófákat is tartogatott. Miért kellene megtudni ezeket idő előtt, ha úgysem tehetünk ellene semmit?

Egy ideig riadtan sírt, majd megjelent a lelki szemei előtt a férfias Janicsár Ali, ereje teljében, akit ragyogó széppé tett szerelme, és akiről azt hitte, hogy már évekkel ezelőtt elfelejtette. Köszem szultána nem tudta magát tartani:

– Hol vagy, Janicsár Ali? – kiabálta. – Ha még mindig szeretsz, gyere hozzám, szükségem van rád!

Szüksége volt rá Köszem szultánának. — Olyan kéz kell nekem, amely üt, ha azt mondom neki, hogy üssön. Minden az én hibám. Hogy a háremben ne essen valamelyik nő karmai közé, én löktem Murádot néhány fiatalember karjába, és végül a perzsa fattyú karjába. Ó, Juszuf kán! Az a véremre szomjazó ördög! Miután ő felbukkant, a fiam teljesen elfordult tőlem! A férj nélküli asszony olyan, mint a kígyó, aki találkozik a télrel – mondta.

Murád szultán már szinte soha nem ugrott be a hárembe. 1638 telén beköltözött a palotába, a Hódító Mehmed szultán Pavilonba, de éjszakáit állandóan a pavilon tőszomszédságában található csodálatos Szultánszelim fürdőben töltötte.

Február 17-én, szerdán az erős északkeleti szél havazást hozott. A tenger kékeszöld színűvé vált. A fehérrel borított Isztambul vad szépséget árasztott. Napközben, bár a munka ideje volt, a nagyváros legsúfoltabb piacai és bazárjai is elnémultak

Köszem szultána az éjszakai álma hatása alatt volt; álmában a melléből fakadó rózsabokor két bimbója közül az egyiket leszakította egy kéz. Nem tudott szabadulni a szorongástól.

A Belső Palota egyik kéme, Cserkesz Szijávus futva érkezett, sűgött valamit a szerencsen Szűmbül aga fűlébe, majd elrohant. Szijávus, ez a pelyhedzű állű gyerek, a padisah napi tivornyáinak résztvevűje volt, akinek az volt a fű feladata, hogy amikor a szultán lába fájt, ő dűrsűlte, mosta. Az értesűlései megbízhatók voltak

Szűmbül aga azonnal a vűlidéhez rohant, aki éppen az ebédjét fogyasztotta. A szerencsen reszketett fűlelmében:

– Szultánám, a padisah hűhérokkaal jűn a szultáni hárembe! – mondta.

Kűszem szultána arca falfehér lett.

Kűszim herceg tragédiája

Kűszem szultána arca falfehérű vűltözött, de nem gondolt magára. Az aznap esti álmában a keblébűl fakadt rűzsabokor egyik bimbűjét letépték Murád szultán már gyűlűlte, ezért a két rűzsabimbű egyike Kűszim herceg volt, a másik pedig Ibrahim herceg. Kendűt tekert a fejére, és mint egy őrűlt, kiviharzott a lakosztályából. Szűmbül aga utána ment, de a szultána ráparancsolt:

– Maradj, senki se jűjűn! – mondta.

Az Arany Út nevű folyosűn futni kezdett a hercegek lakosztályá felé. Ahogy kijűtt a meleg szobájából, nem terített semmit a hátára. Fázott, mindene olyan volt, mint a jég.

A hercegek lakosztályának kulcsait a fű fekete eunuch őrizte. Ahogy Kűszem meghallotta a kűvezeten a gyors és kemény, szinte futű léptek hangját, lecűvekelt a hercegek lakosztályának kűlsű ajtaja elűtt. Olyan volt, mint a fűl évszázados uralkodás szobra.

Az idűs szépasszony meglátta a fiát, a padisahot, amint egy négyfűs csoport élén kűzeledett. Murád szultánt a lányok agája,

vagyis a fő fekete eunuch, a bosztandzsibasi, valamint Kara Ali, a főhóhér és a segédje Hordár Ali követte.

Murád szultán részeg volt, szeme vérben forgott. Nyakig süppedt a vér és a szenny mocsarában, és Köszem szíve majd megszakadt. Hiába gyűlölte Murádot, mégis az anyja volt.

Az anyjának dicső múltja, és ebből fakadóan nagy befolyása volt, és ezzel a padisah még részegen is tisztában volt. Ha Köszem azt mondaná a fő fekete eunuchnak és a bosztandzsibasinak, hogy „Öljétek meg ezt! Elegem van a kegyetlenségéből, a botrányaiból, a gonoszságából!”, és a négy ember engedelmessé neked neki ott menten megfojtaná Murád szultánt, ugyan, mit tehetne a nép és a hadsereg az anyjával?!

Murád szultán tekintete rideg volt, de hangja lágy:

– Anyácskám, mi dolgod van itt? – kérdezte.

Ha Köszemtől akkor egy halálra is kész ember bátor és kemény válaszát kapta volna a szultán, akkor talán aznap, abban az órában visszakozott volna. Ám ez a bátor nő, abban a pillanatban nem akart meghalni, és nem viselkedett bátran:

– Padisahom, ne öld meg a gyermekeimet! – csak ennyit tudott mondani.

Csakhogy ez a kis gyengeség, ez a könyörgés helyrebillentette a véres despota egy pillanatra megingott erejét, és vérszomját felkorbácsolta. Murád megkeményítette a hangját, és még annak sem látta szükségét, hogy az „anya” szót használja:

– Takarodj az utamból! – mondta.

Megragadta Köszem szultánát a csuklójánál fogva, és olyan durván rángatta el az ajtó elől, hogy a válíde megtántorodott, és a földre kuporodott.

A fő fekete eunuch remegő kézzel nyitotta ki a hercegek lakosztályának ajtaját. Köszem olyan ügyesen ugrott be a többiek előtt a kinyitott ajtón, amit a jelenlévők nem vártak volna tőle. Ismét

lecövekelt a padisah előtt. Murád szultán megint mérgesen ráüvöltött:

– Kotródj az utamból!

Az asszony megint könnyögőre fogta. Ahelyett, hogy rákiabált volna a fiára, hogy tűnjön el, ezt mondta:

– Padisahom, ne öld meg a gyermekeimet! Két szerencsétlen ifjú, akik az életedért imádkoznak.

Murád szultán most már se látott, se hallott.

– Hol van Kászim? – kérdezte a fő fekete eunuchot, aki rámutatott egy ajtóra. Az ajtó mögül Kászim herceg hangja hallatszott:

– Anyukám, Anyácskám, ne hagyd, anyácskám!

Köszem kebléből feltört a zokogás.

Kászim, ez az egész életét a négy fal között töltő szerencsétlen fiatalember, amikor meghallotta a kinti lármát, az ajtóhoz rohant, és hallgatózott, mit beszélnek kint. Rájött, hogy Murád szultán és Köszem szultána is kint vannak, és majd' beleőrült a halálfélelembe.

Murád szultán ismét megragadta Köszem csuklóját, de ezúttal nem rángatta ki.

– Vidd innét! – üvöltötte a hóhérnak, Kara Alinak.

A hóhér habozott, mire a padisah méregbe gurult.

– Neked mondom, te átkozott! Vidd innét!

A főhóhér, Kara Ali emberarcú sárkány volt, bizonyos nézetek szerint horvát, mások szerint cigány. Hatalmas, fekete karmait a válide csuklójára fonta, de nem volt rá szükség, hogy elvonszolja a padisah elől, mert Köszem elájult és összeesett. Mielőtt összecsuklott, azt kiáltotta, hogy „Gazember!”, amit minden jelenlévő hallott.

A hóhérok dolga a szobában egy percig sem tartott. A főhóhér, Kara Ali, Hordár Ali segítségével a megfojtott Kászim herceg holttestét a hátára kapta, és kijött.

– Szedd a lábad, te átkozott! – szólt Murád szultán, és csatlakozott a főhóhérhoz, a segédjéhez és a bosztandzsibasihoz. A fő fekete eunuchnak pedig a földön ájultan heverő anyjára mutatva ezt mondta:

– Te maradj itt! Foglalkozz vele, aztán, ha magához tér, vidd a helyére, és vigyázz a másokra is!

A „másik”, akiről a padisah beszélt, a legkisebb testvére, Ibrahim volt, aki hallotta a testvére, Kászim utolsó kiáltásait, miközben megfojtották, és rémületében egy sarokba kuporodott.

Nincs szükség arra, hogy elmondjuk, Köszem milyen állapotban volt. Kászimról semmit sem kérdezett, csak Ibrahim felől érdeklődött, ugyanazt a kifejezést használva, mint a szultán.

– Mi történt a másikkal?

– A szobájában van, épségben és egészségben – válaszolta a fő fekete eunuch.

Négy nappal Kászim herceg tragédiája után Köszem szultána a havas időben az Ágyú Kapun kívül elhelyezkedő nyári villájába ment, és április végéig nem tért vissza a palotába.

1638 áprilisában, miközben IV. Murád szultán Isztambulból átkelt Üszküdarba, hogy elinduljon a bagdadi hadjáratra, Köszem a városon kívüli kertjében, villájában tartózkodott. A szultán sürgősen látni akarta, hogy elbúcsúzzon az anyjától.

A bagdadi út története

Aznap, amikor Murád szultán elindult a bagdadi hadjáratra, harci öltözékében mutatkozott Isztambul lakossága előtt. Ismét vele tartott a sejhülszlám, Jahja efendi, aki ismerte már az utat.

A szultán harminckilenc napot töltött az üszküdári mezőn felvert sátrában. Azt mondják, a padisahnak súlyosbodott a

lábájása.

A legfőbb orvos, Emir cselebi azzal az ürüggyel, hogy sakkoznak, naponta legalább kétszer bement a szultáni sátorba. Közismert volt, hogy a játék mestere.

Üszküdártól Bagdadig száztizenöt pihenőhely volt az úton. Egy-egy pihenőhelyen két vagy három éjszakát töltöttek, így Bagdadig legalább hét hónapig tartott az út. Murád szultán ezen a száztizenöt pihenőhelyes úton is véres nyomot hagyott maga után.

Az első áldozata az út során Mihalics bírója volt, akit bepanaszoltak, hogy mindenért kenőpénzt kér. A padisah a táborba hozatta a kádit, és anélkül hogy kihallgatta volna, felakasztatta Bolvadin városában.

Aksehirben két napig maradt a sereg. Murád egy Bastekke nevű sétányon, ahol a kőből épült vízzáró gát tetejéről kristályként ömlött le a víz, egy aksehiri, Csizmadia Veli nevű jómadárral iszogatót. Ez a Csizmadia Veli megmentett négy ártatlan vitézt, akikre ráfogták, hogy ellenségek. Csakhogy a szultán onnan sem távozott vérontás nélkül. A Belső Palota Kincstári Hálóterméből egyik éjjel megszökött két, tizenöt éves bosnyák fiú. A két gyereket, akik sem az utat nem tudták, sem a nyelvet, elfogták egy hegy lábánál épült tejgazdaságban, és nemcsak az ő fejüket ütötték le, hanem a három pásztorét is, akiknél menedékre lettek.

Murád szultán Ilginban is két napig maradt. Az ottani gyógyfürdőben Juszuf pasa által szervezett tivornyáról hosszú ideig beszéltek a kisvárosban.

A konjai állomáshelyen a Szakarja sejhjének nevezett Ahmed sejhet végeztette ki, miután alaposan megkínoztatta.

A férfi viselt dolgairól Eszkisehir bírója számolt be a padisahnak, amikor a szultán Ilginban volt, és állítólag azt mondta, hogy ha nem foglalkoznak vele, nagy baj lesz belőle.

A Szakarja folyó mentén található egyik derviskolostor sejhje meghalt, utódja Alaeddin sejh lett, ő követte a tisztségében.

Csakhogy az egyik tanítvány, egy Ahmed nevű, szomorú arcú ifjú az összes dervist meggyőzte a szavaival arról, hogy ő Jézus, aki visszatért az égből. Azt mondta, hogy új vallást alapít. Egy éjjel aztán megölte Alaeddin sejh, a holttestére követ kötözött, és bedobta a Szakarja folyóba. Azt mondta, hogy a sejh a szentek közé került, és ő maga ült a sejh posztjára. A kolostorbeli dervisekkel egy új vallást és az élet új rendjét kezdte tejesztetni a környékbeli falvak tudatlan lakosai között:

– A világ az élvezetek háza – mondta –, az embert azért teremtették, hogy megízlelje mindezeket az élvezeteket.

– Az alkohol, a házasságon kívüli testi kapcsolat és az anális szeretkezés megengedett! – állította.

– A rituális mosdás, az imádkozás, a böjt szabadon választható tevékenység, nem kötelező, aki nem akarja, annak nem kell elvégeznie őket — mondta.

Több ezer ember gyűlt köré, aki így megszabadult a bűntől, a tiltásoktól és a szégyentől. A kolostor kocsmává, kuplerájja és botrányok színhelyévé változott.

Murád szultán egy ezer főből álló erőt küldött, hogy elkapják Szakarja sejhjét. Véres csata bontakozott ki Ahmed sejh perverz követőivel. Ő maga a hegyekbe menekült, de egy éjjel rajtaütöttek és elfogták, miközben az erdőben italozott, és anyaszült meztelen hastáncos fiúk szórakoztatták. A sejh a meztelen hastáncos fiúkat is beleértve tizenkét tanítványával együtt Konjába hozták. A sejh alsónemű volt, fején pedig egy hatalmas fekete turbán. Harmincharmincöt éves, fekete szakállas, vállig érő, fekete hajú, magas termetű, nagyon jóképű férfi volt. Murád szultán kihallgatta:

– Állítólag azt terjeszted magadról, hogy te vagy Jézus, igaz ez? – kérdezte.

– Dehogyan! Én muszlim vagyok! De azok közé tartozom, akik Jézus eljövételét várják – válaszolta Ahmed.

A padisah megparancsolta, hogy Ahmed sejhet kínozzák meg, és végezzék ki. A melléről és a hátáról lenyúzták a bőrt. Eltörték a csuklóját, a könyökét, a térdét és a bokáját, majd a kezét, a lábszárát, a karját, és a combját apránként levágták. Miközben így kínozták, nem kiabált, egyetlen jajszó sem hagyta el a száját, és nem ájult el. Ellenkezőleg. Gúnyosan így szólt a főhóhérhoz, Kara Alihoz:

– Ne siesd el a dolgod, hóhér aga! Kimondottan élvezem. Lassan csináld, hadd élvezzem tovább! – mondta.

Ebben a rémes állapotában felültették egy számárra, és végighurcolva a táboron is a városban mutogatták. Végül szó nélkül meghalt. A tizenkét tanítványának is a fejét vették.

Murád szultán elcsodálkozott Ahmed sejh tűrőképességén. Biztos, hogy nem mindennapi ember volt. Megkérdezte Juszuf pasát:

– Mi volt ennek az embernek a bűne? Mi ugyanazt tesszük a palotában, amit ő a kolostorban és a hegyen! Amit ő a nép szeme előtt csinált, mi azt titokban csináljuk! Ő mindent abban a tudatban tett, hogy szabad megtennie, mi pedig akkor is megteesszük, ha tudjuk, hogy tilos, aztán pedig isten bocsánatáért könyörgünk!

Ezután elnevette magát:

– Jaj Juszuf pasa, ha velem maradsz, hogy fogod végezni? Anyám markába jutsz.

– Én rosszabb vagyok, mint ez az Ahmed sejh – mondta Juszuf pasa.

Murád szultán a költő sejhülszlámhoz, Jahja efendihez fordult.

– Ahmed sejhet anélkül ötlettem meg, hogy tőled fetvát, állásfoglalást kértem volna. Mit gondolsz erről az emberről és a dolgairól? – kérdezte.

Jahja efendi felolvasta Omar Khajjam, a nisápurai nagy költő egyik rubáij át:

Hej, te üde, fiatalember, kelj fel

*és kristály poharadat töltsd tele rubinszínű borral,
mert egyetlen lélegzetnyi egészséget sokáig keresel
ezen a világnak nevezett kocsmában, de többet nem találsz
rá.*

– Miután meghódítottam Bagdadot, ha a sors úgy akarja, elmegyek Nisápurig. Ha Omar Khajjam síremléke romba dőlt már, egy nagy, kupolás türbét építtetek, hogy jelet hagyjak ott – jelentette ki Murád szultán.

A kegyetlen Murád szultán gyógyíthatatlan betegsége

Murád szultán csodálatra méltó arc- és névmemóriával rendelkezett.

Évekkel korábban az akkori nagyvezír, Sánta Redzseb pasa mellett látott egy tizenhét-tizennyolc év körüli ifjút, a pasa kulacshordozóját, és megjegyezte, hogy a neve Hüszev. Amikor elmesélték neki, hogy a nagy lázadásban, a Redzseb pasára bízott szeretett kegyence, Musza Melek cselebi milyen tragikusan vesztette életét, azt is elmondták neki, hogy Muszát a kulacshordozó Hüszev taszította le a lépcsőn, majd miután legurult, lent a szpáhik minden oldalról rárontottak, és felaprították a handzsárjaikkal. Ahányszor csak Muszára gondolt, mindig megelevenedett ez a jelenet a szeme előtt.

Amikor a padisah a Konja melletti mezőn tábornok seregében sétálgatott álruhában, belebotlott egy janicsár csorbadsiba. A kulacshordozó Hüszevet, akit évekkel korábban látott csupasz arcú üde ifjúként, azonnal felismerte sűrű bajsza és a sebhelyek ellenére, melyeket a nehéz katonaélet hagyott az arcán.

– Ennek a fickónak Hüszev a neve? – kérdezte.

– Igen – válaszolták neki.

Amint a padisah visszatért a sátrába, egy titkos parancsot küldött a janicsár kethüdának, Bektas agának. Megparancsolta, hogy Hüszev csorbadzsit azonnal végezzék ki. Csakhogy Hüszev csorbadzsi olyan volt, mint a róka. Aznap, amikor találkozott az álruhás padisahhal, ő is felismerte, és tudta, hogy a padisah az, aki még mindig siratja Musza cselebit, akit ő taszított a halálba. Amikor szóltak neki, hogy Bektas kahja hívhatja, mivel már estére járt az idő, és besötétedett, szólt, hogy mindjárt jön, azzal a sátor hátsó oldalán kiszökött, és felvette a nyúlcipőt. Az éjszakát Meram szőlőshegyein, egy nehezen járható, sziklás helyen töltötte. Aznap éjjel, és másnap a környék minden útjára embereket küldtek, de nem találták Hüszev csorbadzsit. Murád szultán nem lett dühös. – Én hibáztam. Át kellett volna adnom a fickót a hóhérnak, amint megpillantottam — mondta.

Miután elhagyták Konját, a szultán minden pihenőhelyen leültetett pár fejet.

Aleppó a Bagdad felé vezető úton az ötvenötödik állomáshely volt. Az első kiadott parancs értelmében három napig maradtak volna itt, de Murád szultán megbetegedett, mielőtt kiadhatta volna a parancsot a továbbmenetelre. Fájni kezdett a lába, és felpuffedt a hasa.

A legfőbb orvos, Emir cselebi felállította a diagnózist, de nem árulta el. Murád szultán egy szörnyű betegségben szenvedett. Emir cselebi a máj ellágyulásának hívta, kétszáz évvel később az európai orvosok a betegséget májzsugornak nevezték. Az okai nem ismertek világosan, de az alkoholizmus az egyik fő oka. Nem volt rá gyógyszer, vagy ha volt is, nem ismerték.

Az orvos egy régi indiai könyvben olvasott egy elixírről, amit első ízben az aleppói pihenőhelyen próbált ki, és a padisahot három napon belül talpra áhította.

Az elixírt ő maga készítette el egy, a négyezer méteres hegyekben a jég között élő moha levéből. A moha főleg Indiában, a Himalája hegyeiben található, de nagyon ritkán rá lehet bukkanni máshol is. Ezt a gyógyító mohát nagy áldozatok árán hozták onnan Murád szultánnak. Az orvos nem közölte a padisahhal a szörnyű betegségét, csak annyit mondott: – A bor élvezetében tanúsíts egy kis mértékletességet, padisahom!

A padisah betegségét eltitkolták a hadsereg és az aleppóiak elől. Aleppóban a tervezett három nap helyett tizenhat napig maradtak. – A padisah lábára rátekeredtek Aleppo fiatalembereinek fürtjei, azok tartották vissza – pletykálták, és ez nem is volt teljesen hazugság.

A szultán itt nem akasztatott fel senkit, és nem vágatott le egyetlen fejet sem. A niziپی állomáshelyen azonban annak az Emir cselebinek, a legfőbb orvosnak nyújtotta át a halál sörbetjét, aki Aleppóban három nap alatt talpra állította.

Az orvos a sakk igazi mestere volt. Murád szultán nagyon szeretett sakkozni, de az orvos nagyon kifárasztotta Murád szultánt. Bár udvarias ember volt, egyszer óvatlanul mattot adott a padisahnak. Ráadásul ópiumfüggő is volt.

Nem ereszkedett le odáig, hogy a padisah szigorú tiltása alól a függősége miatt külön engedélyt kérjen. Valójában e káros szenvedélyéről a bizalmas apródján kívül senki sem tudott, környezete csak annyit érzékelt az egészségből, hogy időnként túl vidámnak tűnt.

A másodvezír, Bosnyák Musztafa pasa palotájában élt egy Zejnelabidin cselebi nevű orvos. Folyton nyaggatta a befolyásos pasát, hogy juttassa be a szeráj orvosai közé. A bagdadi hadjáraton útközben meghalt a palota egyik orvosa, és Zejnelabidin újra Musztafa pasa lába elé vetette magát, aki végül megkérte a legfőbb orvost, hogy a megüresedett helyre nevezze ki az ő emberét. Emir cselebi állítólag azt válaszolta neki: – Uram, jól ismerem azt a Zejnelabidint. A gyógynövényboltos Hadzsi Ahmed inasa volt, aki

három éven át képtelen volt megkülönböztetni a gyömbért a fahéjtól. Mindenkinek azt adott, amit akart, nem igazi orvos, az ilyen emberek nem méltók a jóindulatodra, uram.

Bosnyák Musztafa pasa tapasztalatlan, de okos fiatal vezír volt. Nem erősködött. Zejnelabidin ekkor kérésével Juszuf kán lába elé vetette magát. A „Rossz szellem” lehet, hogy értesült arról a három borzalmas méregről, amit a fő szultáni orvos készített számára. Juszuf pasa a fiatal Bosnyák Musztafa pasa – aki még a huszonötöt sem töltötte be – hiúságára apellált.

– Pasa testvér, te az Oszmán Birodalom másodvezíre vagy, a korszak hősének, padisahunknak a nagyra becsült fegyvernöke. Miféle ember a főorvos, hogy visszautasítsa a kérésedet, és megszégyenít téged egy ilyen Zejnelabidin-féle előtt. Azért utasított vissza, mert fél versenyezni veled. Tudtad, hogy Emir cselebi kábítószerfüggő és a padisah tiltását megszegve ópiumot fogyaszt? Azért nem teljesítette a kérésedet, mert Zejnelabidin elrontaná a mámorát – mondta.

– Nem tudtam, hogy ópiumfüggő – felelte Musztafa pasa.

Juszuf pasa sátáni kacajt hallatott.

– Én olvasok az emberek szeméből. A legfőbb szultáni orvos ópiumozik, ráadásul egy kígyó, akinek a fejére kell taposni, mert a tenyeréből akarja inni a vérünket, a tiédet és az enyémet! – mondta.

Így a fellázított fiatal vezír lefizette Emir cselebi apródját, és megtudta tőle, hogy az orvos hol rejtegeti az ópiumot, amit használ.

– Én gondoskodom az ópiumáról. Van egy arany szelencéje, abban tartja a hosszú inge titkos zsebében. Az ingét be szokta tűrni a bugyogójába – közölte az apród.

A nagy orvos halála

A gazdáját eladó áruló fiú a részletekbe is beavatta Musztafa pasát: – Ha túl sokáig van a szultán társaságában, mindig azzal az ürüggyel távozik, hogy megy elvégezni a rituális mosdást, de ilyenkor az élvezetének él – mondta.

A bosnyák, amint arra alkalmat talált, elmondta a padisahnak, amit megtudott az orvosról. Murád szultán egy nap megkérdezte Emir cselebit:

– Igaz, hogy ópiumfüggő vagy?

Emir cselebi hazudott a padisahnak:

– Nem igaz, padisahom.

Amikor a sereg Nizip mellett megállt pihenni, a szultán hívatta Emir cselebit, hogy sakkozzanak. A játszma sokáig tartott. A fő szultáni orvos mesteri nyitásait Murád szultán felettébb élvezte. Amikor Emir cselebi azzal az ürüggyel, hogy elvégzi a rituális mosdást, engedélyt kért a távozásra, és elment, Musztafa pasa így szólt:

– Ópiumot fogyasztani ment!

Murád szultán megharagudott:

– Miért rágalmazod ezt a szerencsétlent? Mit akarsz ezzel? – kérdezte.

– Padisahom – kezdte Musztafa pasa magabiztosan –, nem rágalmazom, mutassa meg az inge zsebeit, és nyugodtan nevezd hazugnak, ha nem kerül elő az ópium!

Amikor az orvos visszatért, a padisah ráparancsolt:

– Cselebi, mutass meg mindent, ami az inged zsebeiben van!

Emir cselebi felfogta, hogy nem menekülhet a padisah fürkésző tekintete elől, és elővette az aranyszelencét.

– Mi van abban a szelencében?

Már nem tagadhatta.

– Nemesített ópiumkivonat, amely már nem ártalmas, padisahom.

A szelencében fél dirhem-es^{68} pirulák formájában körülbelül tíz dirhem ópium volt.

– Ha nem ártalmas, edd meg, hadd lássam! – mondta Murád.

Az orvos kettesével-hármasával nyelni kezdte a pirulákat. Emir cselebi egyszer csak könyörögni kezdett:

– Elég padisahom. Még ha ellenméreg is lenne, ennyi még abból is megölne!

Murád szultán, aki nagyon mérges volt amiatt, hogy a legfőbb orvosa először letagadta a dolgot, nem tágított. Arra kényszerítette az orvost, hogy mind a tíz dirhem ópiumot megegye. Ezután játszani kezdtek. Emir cselebi hamar mattot kapott, és távozni akart.

– Nem mehetsz – mondta Murád szultán. – Orvos vagy, ha most elmész, elmulasztod az ópium hatását, amit megettél, én pedig látni akarom, hogy milyen hatással van rád!

Még két partit lejátszottak. Végül, amikor Emir cselebi az ájulás határán volt, engedélyt kapott a távozásra. A történekről értesülő segédei azonnal gyógyszert készítettek. Csakhogy a sátrába kimerülten visszatérő főorvos így szólt:

– Nincs szükségem gyógyszerre. Inkább meghalok, mint hogy olyan orvos legyek, aki egy ilyen kegyetlen ember egészségére vigyáz!

Megivott egy pohár jeges sörbetet, így a halálos méreg hatott, s a földre rogyott. Rámutatott egy ládára, és intett a segédeknek, hogy vigyék oda. A láda mellett váratlanul összeszedte magát. Utolsó erejével kivett egy palackot a ládából, arcán a szenvedés mély vonásai jelentek meg. Elhomályosuló szemét a szorosán lezárt tetejű palackra szegezte:

– Ami ebben van, az Murád szultán életét húsz évvel meg tudta volna hosszabbítani. Dögöljön meg az a vadállat! – mondta, és a palackot hozzávágta a sátorrúdhoz. Az üveg összetört, a sátor földje azonnal beszívta az üvegben lévő mohaelixírt. A szultán legfőbb orvosa, Emir cselebi elterült, és meghalt.

Murád szultán halálra volt ítélve a gyógyíthatatlan májzsugora miatt. Az évszázad legjobb orvosa helyett a gyógynövényboltos inaskodásra is képtelen Zejnelabidin cselebi lett az udvari főorvos.

Emir cselebi halála felkorbácsolta Murád szultán haragját a dohány- és az ópiumfüggőkkel szemben. Aznap négy janicsár fejét leüttette, akik dohányoztak. Egy állomáshellyel később két janicsárt és két szpáhit kaptak rajta, hogy titokban dohányoznak. Miután levágták a kezüket és a lábukat, a testüket kettészakították. A második pihenőhelyen egy függő tevehajcsárt húztak karóba, a harmadikon tizennégy dohányost akasztottak fel. A negyedik állomáshelyen láttak egy egyedül kószáló lovat. Kikiáltókkal kerestették a gazdáját, de nem találták. A nyereg alól előkerült egy tajtékpipa és egy dohányzacskó.

Augusztus 26-án, csütörtökön, amikor a sereg Dzsülap pihenőhelyen volt, meghalt a nagyvezír, Bajrám pasa. A szultáni pecsétet a Moszulban tartózkodó Tajjar pasának küldték el. Az új nagyvezír sikeres vezír volt, és bátor katona.

Október 7-én a padisah megérkezett Moszulba. Pontosan nyolc hónap telt el azóta, hogy elhagyta Isztambult. Ekkor érkezett Moszulba az indiai padisah, Hürrem sah követe, Mir Zarif, aki a sah levelét és ajándékait hozta. Az ajándékok között volt egy elefántfülből és rinocéroszbőrből készített pajzs is.

– Ez Hürrem sah ajándéka neked, a világhódító padisahnak. Ezt a pajzsot nem fogja sem kard, sem golyó, sem dárda – jelentette ki Mir Zarif.

– Lássuk! – mondta Murád szultán.

A pajzsot a szultáni sátor közepére rakatta, majd fogott egy dárdát, és minden erejével belevágta a pajzsba. A dárda felszakította a pajzsot, amelynek a másik oldalán is arasznyi lyuk tátongott. Mir Zarif okos ember volt:

– Padisahom, azt mondtam, hogy nem fog rajta a dárda, de azt nem, hogy a világ legnagyobb hőse, Murád szultán dárdája sem üti

át – mondta.

Murád szultán a pajzsot megtöltötte arannyal, és a követnek ajándékozta:

– Emlékezz majd rám, követ! — mondta.

Az ajándékok között akadt egy drágaköves aranyöv is. A követ azt mondta, hogy az övét a padisah fenséges anyjának szánták. Az öv egy gyöngyökkel, drágakövekkel díszített ötvösművészeti remekmű volt. Murád szultán összevonta a szemöldökét. A követ nem tudott törökül, arabul beszélt a padisahhal. Murád szultán törökül odaszólt Bosnyák Musztafa pasának:

– Anyám hírneve egész Indiáig eljutott?

Az öv története

Az övet, amelyet Mir Zarif hozott Köszem szultánának, a drágaköves aranyövet így írták le: „Az aranyrózsák közepén egy-egy hatalmas rubin, a levelek smaragdból. A rózsák közé türkizből és hormuzi gyöngyből jácintokat és gyémántos liliumokat hintettek.”

Murád szultán kérdésére, hogy „Anyám hírneve egész Indiáig eljutott?” Bosnyák Musztafa pasa ezt válaszolta:

– Hiszen egy olyan hatalmas padisah anyja, mint te! Természetes, hogy a neve a világ hét éghajlatának mind a négy sarkába eljut!

Juszuf kán viszont gonoszul beszélt:

– Padisahom, elmeséltem neked Harun ar-Rasíd anyja, Hajzurán szultána történetét. A te válidéd, Köszem Mahpejker szultána nála is erősebb, és ha úgy akarja, az oszmán trónra ülve női padisah lehet, és folytathatja az uralkodást – mondta.

Musztafa pasa csodálkozott ezen a vakmerőségen.

– Pasa testvér! Hogy beszélhetsz így a hön szeretett Validéről a padisah jelenlétében?

De Murád szultán a fiatal vezír szavába vágott.

– Nem, nem, Juszuf jól mondja. A validéknek nem kell hírnév, dicsőség. A validék egy sarokba visszahúzódva imádkoznak a fiuk életéért. De az én anyám meg akarja velem osztani az uralkodást. Gyerekkoromban még tudatlan voltam, de most már nem hagyom ezt – jelentette ki.

Az övét, melyet a követ hozott ajándékba, átnyújtotta az iráni mulattatójának.

– Neked adom ezt az övét, amit anyámnak küldtek – mondta.

Juszuf pasa pedig átölelte a padisah lábát.

– Padisah, nagylelkűségednek nincs párja! – mondta, és a női övet a derekára csatolta.

– Ha fiatalságot ajándékoztál volna nekem, akkor most hastáncos fiúként állnék itt előtted, és szerelmesen táncolnék neked – mondta.

Miután az indiai követ, Mir Zarif távozott, a szultán a legfőbb orvosát, Emir cselebit kérte. Amikor megmondták neki, hogy meghalt, nagyon elszomorodott.

– Híres orvos volt, korunk nagy gyógyítója. Rám bízott valamit – jelentette ki a padisah.

Amikor megkérdezték tőle, hogy mit bízott rá, ezt felelte:

– Egy Himalájában szedett mohafélét.

A padisah megparancsolta, hogy ezt a mohát adják át az új orvosának. Nagyon kevés, csak egy kis csokor jeges moha volt. A korábbi gyógynövénybolti inas vetett egy pillantást a mohára.

– Ismerem – mondta. – Ehhez hozzá sem szabad érní, varázsláshoz, bűbájhoz használják füstölőként, de én orvos vagyok, nem olyan vajákos kuruzsló, mint Emir cselebi. Az az ember rosszabb volt, mint egy gyaur, mert ő egy gyaur bolond volt –

közölte, és azt az egyetlen kis csokor mohát a diófából készült dobozával együtt a tűzbe vetette és elégette.

Moszulban minden katonának ezer akcse bahsist osztottak. A katonák arcán, akik hónapok óta rengeteg nehézséggel küzdöttek meg, mosoly ragyogott.

Október 15-én a Nagy Imám, Abu Ilanifa nyughelyéhez értek, amely a Bagdadhoz közeli Azamijében volt. A padisah, aki elrendelte, hogy a síiták által lerombolt síremléket állítsák helyre, nem kereste fel a helyet:

– Nem megyek el innen addig, amíg felekezetünk imámja, Szent Abu Hanifa nevében vissza nem veszem Bagdadot a Kizilbasoktól. Előbb beveszem Bagdadot, aztán homlokkal érintem majd a nyughelye földjét – jelentette ki.

IV. Murád szultán október 15-16-án kezdte Bagdadot ostromolni. A harminckilenc napos ostromot sok véres jelenet kísérte. Az egyik roham során, kezében kivont karddal az első vonalban harcoló Tajjar pasa nagyvezír hősi halált halt. Végül Bagdad védője, Bektas kán kegyelmet kérve kapitulált. Csakhogy az alatta szolgáló parancsnokok egy része tovább harcolt a várost átvenni érkező török csapatok ellen. Murád szultán nem tudta fegyelmezni a katonáit, a városba karddal bevonuló harcosok nem engedelmeskedtek a parancsának. Bektas kán harmincezer katonájából tízezer elesett a harminckilenc napos ostrom alatt, húszezret pedig az utolsó napon kardélre hánytak.

A krónikás így meséli:

„Egy tizenöt éves fiatal szpáhi, akinek még nem serkent a bajsza, kivont karddal a padisah elé állt:

– Padisah, te megkegyelmeztél a Kizilbasoknak, de én nem fogok! – kiabálta.

– Miket beszél ez a fiú!? – mondta a szultán, mire az ifjú:

– Az apám, a nagybátyám és két bátyám itt esett el Bagdadért. Amíg egy olyan hős padisah, mint amilyen te vagy, kardja

megpihen, rajtam a sor, hogy bosszút álljak értük! – mondta.

Murád szultán megölelte a fiatal szpáhit, és megcsókolta a homlokát.”

Murád szultán a Hajnali Szellő nevű fehér lován vonult be Bagdadba. Nem volt annyi ereje, hogy páncélt viseljen, vörös posztómellény és sálvár volt rajta, fején pedig tengerész módra megkötött muszlinkendő.

Bagdad egész lakossága a padisah elé özönlött, szinte meztelenek voltak. – Szánj meg minket! Könyörülj rajtunk! Kifosztottak mindenünkből! – siránkoztak. Murád szultán megsajnálta a bagdadiakat. így szólt az új nagyvezírhez, Kemankes Musztafa pasához:

– Azonnal adjanak vissza mindent ezeknek a nyomorultaknak, amit elvettek tőlük! Felakasztom, akinél bármi is marad! És a bagdadiak közül is felakasztatom azt, aki a máséhoz nyúl! – parancsolta.

Másnapról Bagdad utcái bazárrá változtak. A városba karddal bevonuló sereg által zsákmányolt holmit kiszórták az utcákra, és visszaadták a lakosoknak, a tulajdonosaiknak. Ez így igazságos volt.

A szultán ezután több mint száz kapzsi embert lefejeztetett, aki elvette más értékeit, vagy rejtegette az elrabolt holmit.

Egy lezáruló korszak utolsó eseményei

Murád szultán első dolga Bagdadban a vár javíttatása és megerősítése volt. A nagyvezírt, Kemankes Musztafa pasát bízta meg ezzel, ő maga pedig csak húsz napig maradt Bagdadban. 1639. január 14-én, pénteken a sereg nagy részét Bagdadban hagyva útra kelt Isztambul felé.

Dijárbakirban kivégeztette a nakisbendi^{69} rend egyik előljáróját, a tebrizi származású Mahmud sejh, aki Kelet-Anatóliában nagy befolyással rendelkezett, és több mint negyvenezer tanítványa, valamint több mint százezer szimpatizánsa volt. Annak idején, a jereváni hadjárat alatt Murád szultánnak nagyon jól jött a sejh segítsége.

Miután az egyik sivatagi bég, Maanoglu Fahreddin fellázadt az állam ellen, két fiával Isztambulba küldték, ahol őt magát és a nagyobbik fiát, Meszut emírt kivégezték. A kisebbik fia, Hüszejn emír a Belső Palotába került. A legnagyobbik fiát, Ali emírt korábban ölték meg a sivatagban. Egy nap egy arab ifjú érkezett lovon Dijárbakirba, egy tizenöt év körüli, különösen szép fiatalember. Felkereste Mahmud sejh, a nakisbendik előljáróját, és bizalmasan közölte vele, hogy kicsoda: – Fahreddin emír legkisebb fia vagyok, Talha emír – mondta. – A családomat az oszmánok megsemmisítették, hozzád fordulok menedékért sejh apácskám.

A befolyásos sejh a dijárbakiriak Kocs Babának, vagyis „Kos apó”-nak hívták, és nyája nagyon kedvelte őt. Kocs Baba a védelmébe vette az ifjú, szép arab béget. Egy nap Talha emír elmondta pártfogójának, a sejhnek, hogy apjától megtanulta az alkímia tudományát, és képes rézből aranyat csinálni. Amit az ifjú megtanult, az csupán hamisítás, szemfényvesztés volt, de a sejh járatlan volt ebben a tudományban, és azt hitte, hogy az arannyal futatott réz valódi arany lett. Amikor a padisah Bagdad felé tartott, beugrott Dijárbakirba, ahol a sejh látta vendégül. A sejh beszélt a szultánnak az arab fiúról, aki aranyat gyártott neki, mire Murád szultán a fiatal arabnak ezer aranyat küldött látatlanba befektetésként, és elrendelte, hogy a fiú neki is csináljon rézből aranyat. Miközben a padisah Bagdad ostromával volt elfoglalva, kiderült a csalás. A szélhámos megbüntetését a szultán a visszaútra hagyta, és eldöntötte, hogy Kocs Babát is megöleti. A szultán így

gondolkodott: Egy sejhnek mi szüksége van aranyra? Biztos, hogy a sejh, akinek több mint százezer híve van, nagy felkelésre készül!

Messze onnan Talha emír több napig tartó ivászatokat rendezett a dijarbakiri fiatalokkal. Köztük volt Sörbetes Musztafa és Dobos Ahmed, két jóképű fiatalember, akik olyan közel álltak Talhához, hogy egyikük mindig vele maradt éjszaka is. Az egyik nemes, a másik csavargó.

Amikor a padisah Bagdadból elindult vissza, Isztambulba, a csavargó, Dobos Ahmed elszökött Dijarbakirból, és az épp arrafelé állomásozó szultáni seregbe ment. A padisah két kedvenc udvaroncától, a másodvezír és fegyvernök Bosnyák Musztafa pasától és Birkózó Deli Hüszejin pasától kért menedéket. Olyasmiket állított, ami mindkét pasát mélységesen megdöbbenett:

– A Kocs Baba oltalma alatt lévő Talha emír nem fiú, hanem lány – mondta.

– Kurva – tette hozzá.

– Nem tudom, hogy Sörbetestől vagy tőlem, de teherbe esett, és szült egy kislányt – állította.

– Fiatal vagyok és szegény, vágytam a pénzére, ezért lefeküdtem vele – tette hozzá.

A két vezír szíve megesett Dobos Ahmeden a fiatalsága, szépsége és a szegénysége miatt. Levetköztették a fiút, nyakába kötelet tettek, és Murád szultán elé vitték. Dobos Ahmed mindent részletesen elmesélt a padisahnak Fahreddin emir lányáról, akinek a valódi neve „Sitti Zühre”, vagyis Esthajnalcsillag asszony volt. Murád szultán megbocsátott a korhelynek, aki méltó volt a padisah tivornyáira, Dijarbakirba pedig hóhérokat küldött. Sitti Zühret Musztafa karjában fogták el. A párt és Kocs Babát megfojtották, holttestüket levetköztették, köveket kötöttek rájuk, és a város szélén folyó folyóba vetették. Aki csak hallott a dologról, annak tátva maradt a szája a döbbenettől. A sejh követői és szimpatizánsai hallgattak.

A padisah lába újra fájni kezdett, és a hasa is ismét felpuffedt. Minél előbb a szultáni szerájba akart érn.

Csak öt hónappal azután ért Izmitbe, hogy Diyarbakirból elindult. Ott aztán átszállt a rá várakozó szultáni hajóra, és így megszabadult a lovaglás terhétől.

Az Izmittől Isztambulig tartó hajóúton Dobos Ahmed lett a szultán állandó ivócimborája. A korhely fiú jól végezte a feladatát a padisah tivornyáin, mindenki azt mondta, hogy remekül érti a dolgot ez a szakadt cipőjű dobos.

Az isztambuliak arra készültek, hogy hatalmas ünnepléssel fogadják Bagdad meghódítóját, de Murád szultán olyan nyomorult állapotban volt, hogy nem akarta, hogy így lássa a nép. A gálya a palotában a Gyöngyös Pavilon előtt kötött ki, és így csak az állami előkelőségek és a palota magas rangú beosztottai láthatták Bagdad meghódítóját.

Köszem szultána nem jött, hogy gratuláljon a fiának. Murád szultán sem kereste. Csak egy napig maradt a Gyöngyös Pavilonban.

Folytatta az ivást. Úgy döntött, hogy vadászik egy kicsit, mert nem illik hozzá a tétlenkedés. Elment a Tokát kertbe, de nem tudott vadászni. A hasa egyre jobban felpuffedt, és egyre nagyobb fájdalmat okozott. Mivel a legfőbb orvosa ragaszkodott hozzá, átköltözött az üszküdari palotába, ahol válságos napokon ment keresztül. Ezekben a kritikus napokban történt, hogy az anyjáról érdeklődött Bosnyák Musztafa pasától:

– Hol van az anyám? Tudsz valamit róla?

– Az Ágyú Kapun túl található kertjében van. Imádkozik az országodért és az egészségedért – válaszolta a fegyvernök pasa, aki mindig nagyon tisztelte Köszemet.

Miután visszatért Bagdadból, Murád szultán egy Velencével szembeni tengeri hadjárat előkészületeibe fogott. Bosnyák Musztafa pasát kinevezte kaptanpasává, a flotta főparancsnokává. A célja Kréta meghódítása volt. Amíg betegen feküdt, majdnem minden nap

érdeklődött a hajóépítő műhelyben épülő hajókkal kapcsolatos hírekről. Azonnal kifizette a pénzt, amit Bosnyák Musztafa pasa igényelt. Egy nap így szólt Musztafa pasához:

– Ahányszor csak beszámolsz a hajókról, utána mindig pénzt kérsz! Anyámnak annyi pénze van, mint Krőzusnak, néhány hajót építtessen ő is! Menj anyámhoz, és kérj tőle pénzt!

– Padisah, kértem tőle is, öt gályát az ő pénzén építtetek! – válaszolta Musztafa pasa.

Az utolsó mulatságok

Murád szultán az üszküdari palotában tíz napig nem nyúlt borhoz.

A perzsa Juszuf kán, bár mocsokban és szennyben élt, művészember volt. Megtalálta annak a módját, hogy a padisahot az alkohol mámora nélkül is szórakoztassa. Színre vitte a Kelet leghíresebb szerelmi történeteit, és ezzel szórakoztatta Murád szultánt a betegágyán. Medzsnún a sivatagba vonult Lejla miatt, Ferhat a hegyeket forgatta fel, hogy rátaláljon Sirinre, Kerem pedig Aszliért lánholt. Csakhogy Juszuf kán némiképp változtatott ezeken a híres szerelmi történeteken. A női szerepeket férfira cserélve Lejlából „Lejla cselebit” csinált, Sirinből „Sirin sahot”, Aszliból pedig „Aszli béget”. Miközben a fekete hajú Keremet alakító zülüflü baltadzsi, Szübhanhegyi Hüszev, hajadonfővel, és nyomorultul, mezítláb, megtört szívvel könyörgött, hogy „Érted égek, fuss Aszlim, gyere hozzám!”, egy bűvésztrükkal lángokat kezdett szórni a szájából. Nemcsak a beteg, hanem mindenki, aki ott volt Murád szultán mellett, egyetértett abban, hogy így kell egy patrónust szolgálni.

A muszlim időszámítás szerinti 1049-es év ramadánja, a keresztény időszámítás szerint 1640 januárjára esett. A padisah

betegsége tovább súlyosbodott a böjti hónap alatt. Időnként mintha nem lett volna magánál, nagyon megijesztette az őt körülvevő hű szolgáit.

A szent hónapban Isztambul minden mecsetében és dzsámijában Murád szultán egészségért imádkoztak. A nép szívből jövő imájának és az isteni kegynek köszönhetően a ramadán vége felé Murád szultán egészségi állapota javulni kezdett, és ez a javulás megdöbbentően gyorsan ment végbe. Így, az ünnepre a padisah lábra tudott állni. Köszem szultána azonban állítólag megbetegedett, és nem tudott a palotába jönni, hogy a fiával ünnepelhesse.

Bosnyák Musztafa pasa gyakran felkereste a válidét a gályák miatt, amit a szultána építtetett. Az egyik ilyen látogatás alkalmával a szultána egy gyönyörű, Szebecsirak nevű megril rabnőt ajándékozott a flottaparancsnoknak. Egy másik alkalommal pedig egy felbecsülhetetlen értékű kék gyémántot adott neki azzal, hogy: – Pasa fiam, ebből a gyémántból csak két darab van a világon. Az egyik nálam van, és én most neked ajándékozom. A másik az angol király tulajdona.

A ramadán ünnep harmadik napján a szultán a tengerre néző Gyöngyös Pavilonba ment, amit nagyon szeretett. Megparancsolta, hogy a Belső Palota apródjai vetkőzzenek le azon a téli napon, és menjenek bele a tengerbe. Az ifjak lóháton, úszva ügyesen a tengerbe vetették magukat, és a padisah, aki a partról figyelte, milyen fiatalok, szépek és bátrak, erőt, frissességet merített belőlük. Odahozatott egy lovat, felszállt rá, és egy ideig lovagolt a Szultáni Kertben. Majd:

– A bíborvörös bort kívánom, adjatok nekem egy teli pohárral, és tökéletesen boldog lesz ez a nap! – mondta.

A szolgálai, élükön Juszuf kánnal a lába elé vetették magukat: – Padisah, könyörgöm, még egy kicsit bírd ki nélküle! – kérlelték. A szultán nem erősködött, de szeme megtelt könnyel, mint egy gyereknek, akinek összetört a játéka.

Egy nappal később a hadiflotta főparancsnoka ismét felkereste Köszem szultánát. Az öt gálya felszerelésére ötezer zacskó akcsét kért a szultánától.

– Holnap elküldöm – ígérte Köszem. – Ötezer zacskót kértél, de tízezer zacskót fogok küldeni – mondta.

A flottaparancsnok beszámolt a padisah állapotáról az anyjának. Valójában Köszem mindennap kapott híreket a fiáról, de úgy tett, mintha nem így lenne, és figyelmesen hallgatta a pasát. Miután a vezír megemlítette, hogy Murád szultán alkoholt akart inni, hozzátette:

– Azt kértük tőle, hogy még egy kis ideig tartózkodjon az italtól. A padisah, aki addig nagyon vidám volt, összetört, mint egy ártatlan kisgyerek. Vértett a szívünk, szultánám – mondta a pasa.

Köszem megdörzsölte száraz szemét.

– Pasa fiam — mondta. – Istennek hála, hogy ezt is megértük. Ha a padisah ilyen egészséges, mi értelme van, hogy megakadályozzuk, hogy hódoljon a vörös színű pohárnak?!

Két nappal később az Atmejdánin lévő palotájában a flotta főparancsnoka estélyt adott Murád szultán tiszteletére. A parancsnoksága alatt álló ezer Belső Palotában szolgáló fiatallal egy kalózcsontról szóló darabot játszott el, hogy a patrónusát szórakoztassa. A darab szerint egy kerekekre szerelt kalózhajó megtámadott két, szintén kerekeken guruló kereskedelmi galleont. A félmeztelen és csak egy övét viselő teljesen meztelen ifjak átugrottak a kereskedelmi hajókra, és a női ruhába öltözött fiúkat a vállukra dobva elmenekültek. A kivont kardok pengése közepette nagyon látványos jelenetek voltak ezek. Mindenki, még a teret megtöltő nép is a körmét rágta izgalmában.

A kalózos darab után a flottaparancsnok apródjai lovas dzsiritet játszottak a téren. Murád szultán örömeiben újra kivirágzott, mint egy rózsa.

– Széttéptem a szemfödelet – jelentette ki. – Adjatok egy pohár itókát, hogy a betegség miatt rám telepedő letargiát és tespedtséget is legyűljem!

Juszuf kán azonnal átölelte Murád szultán lábát:

– Padisahom, bocsásd meg a szemtelenségemet! Ne nyúlj a borhoz! – kérlelte a szultánt.

A padisah testőre és kora híres birkózója, Deli Hüszejin pasa is Murád szultán lába elé vetette magát:

– Padisahom, itt a fejem, itt a kardom! Ölj meg a saját kezeddal inkább, hadd áldozzam fel magam érted, de ne nyúlj az italhoz! – könyörgött.

– Miket beszélnek ezek az emberek! – mondta Murád szultán, majd megparancsolt a flotta főparancsnokának:

– Fegyvernök, adj egy teli kupát!

Musztafa pasa az egyetlen darab achátból kivájt és gyémánttal kirakott kupába töltött egy kis bort.

– Töltsd tele! – parancsolta Murád szultán, és szemét a borral teli serlegre szegezte. Aztán egy hirtelen rohammal a kupát a szájához emelte, és a benne lévő bort kortyolva az utolsó cseppig megitta.

– Töltsd tele! – rendelkezett ismét.

Meztelen Oszmán története

Február első napján az időjárás hirtelen elromlott, havas eső esett. Murád szultán viszont épp ellenkezőleg, nagyon jól, egészségesnek érezte magát, és másnap a városban sétált álruhában. Deli Hüszejin pasát és Bosnyák Musztafa pasát magával vitte. A padisah egy galleon kapitányának öltözött, a két vezír pedig a galleon legénységének. A Díván úton Bejazitba mentek, majd

Veznedzsileren és Szaracshánén áthaladva a Horhor úton leereszkedtek Akszarájba.

Akszarájban a Jenibahcse patak feletti nagy fahíd lábánál, egy janicsár őr előtt hatalmas platánfa állt. A fa talán már négyszáz éves is megvolt, már Isztambul bevételekor is öreg fának számított. Élt még, zöldellt, de a belseje kiszáradt, egy jókora odú képződött benne. Ebben az odúban már negyven éve egy szent örült húzta meg magát, Meztelen Oszmán Apó, aki télen-nyáron anyaszült meztelen volt. Senki sem tudta, hogy hová valósi, és miért vetkőzött le, miféle kegyetlen szívfájdalom készítette arra, hogy egy hatalmas fa üregét irhaként magára húzta. A helyiek etették, a janicsárok védték meg. Akár télen, a sűrűn hulló hóesésben, vagy nyáron, a fojtogató hőségben, évente legfeljebb három-négy alkalommal elhagyta az odúját, és fel-alá sétált az akszaraji piacon egyetlen csókért. Nem szégyellte a meztelenséget, és másokat sem zavart a pucérsága. A szeme ilyenkor megakadt egy-egy ifjún, és a nevükön szólítva őket, magához hívta a fiúkat. – Gyere Ahmed, Mehmed, Ali, Veli, Musztafa, hadd csókoljalak meg! – mondta, és egy érzékeny, pillangó finomságú csókot lehelt rájuk. Ezután megkérdezte a nevüket, és a fiúk döbbenetesen válaszoltak, hiszen Meztelen Oszmán mindegyikük nevét eltalálta, anélkül hogy ismerte volna őket. Akit Meztelen Oszmán Musztafának szólított, annak Musztafa volt a neve, akit Ahmednek, azt Ahmednek hívták, akit Mehmednek, azt Mehmednek. Érthető, hogy a lakosság etette ezt a nem mindennapi bolondot.

Aznap a padisah és a vezírek elhaladtak lovaikkal Meztelen Oszmán platánfája előtt. Az örült kidugta a fejét az odújából, és megszólította a padisahot:

– Murád! Murád! Allah parancsára, a Próféta óhajára add nekem az özvegy édesanyádat!

Murád szultán összerezett. Összevonta a szemöldökét, és lovát a híd felé fordítva visszavágtatott a szerájba. A vezírei követték.

Bosnyák Musztafa pasa odasúgta Deli Hüszejin pasának: – Oszmán Apónak vége!

Bosnyák Musztafa tisztában volt vele, hogy a férfi, akinek ennyi éve volt a leghűségesebb szolgája, mit fog tenni: meg fogja parancsolni a bosztandzsibasinak, hogy még aznap éjjel két hóhérrel menjenek el Meztelen Oszmánhoz, és fojtsák meg abban az odúban, ahol negyven éve él.

A szultán a Birodalmi Kapu előtt megállította a lovát, és különös, szomorú hangon felkiáltott:

– Musztafa! Hüszejin!

A két vezír leugrott a lováról, és odarohantak a padisahhoz, de Murád szultán arcát meglátva nagyon megrémültek.

– Padisahom, mi bajod van? Mi történt hirtelen? – kérdezte Bosnyák Musztafa.

Murád szultán derékmagasságban a hasát fogta:

– Itt erős nyomást érzek. Jártányi erőm sincs. Szedjete le a lóról!

Deli Hüszejin pasa hátat fordított a szultán lovának.

– Padisah, ülj a hátamra! – mondta.

Murád szultán átkarolta Deli Hüszejin nyakát, aki olyan erős volt, mint egy óriás, és a hátára ült. A Birodalmi Kapunál hordszékre rakták a padisahot, aki megparancsolta, hogy vigyék a Gyöngyös Pávilonba.

A padisah aznap éjjel elvesztette az eszméletét, kómába esett. Február 8-án, szerdán az állapota tovább súlyosbodott. Musztafa pasa, aki egy személyben volt fegyvernök és a flotta főparancsnoka, felkereste az Ágyú Kapun kívüli kertjében tartózkodó Köszem szultánát, és tájékoztatta a helyzetről, majd a validével együtt visszatért a palotába.

Aznap éjjel, a késő esti imát követően meghalt Murád szultán. Még csak harmincéves volt; tizenhat évig, négy hónapig és huszonkilenc napig uralkodott. Isten kegyéből szép termetű, jóképű

és okos fiatalember volt, csakhogy ezeket az adottságokat nem tetézte bölcsességgel, hanem könnyelmű perverz élvezetekkel, valamint kegyetlen véres önkényével, amennyire csak tőle tellett, bemocskolta ezeket az értékeket.

Február 9-én, csütörtök reggel Meztelen Oszmán az akszaraji piacon kezdett sétálni. Bement egy hentesüzletbe, és így szólt egy fiatalemberhez, áld egy nagy húsvágó kést tartott a kezében:

– Murád, gyere, hadd csókoljalak meg!

Aztán egy kötélverő üzletbe ment be, és egy ottani ifjút is megszólított:

– Murád, gyere, hadd csókoljalak meg!

Ezután Akszarájban bevonult a Murátpasa fürdőbe, és egy harminc körüli masszórt szólított meg:

– Murád, gyere, hadd csókoljalak meg!

A hentesinast, a kötéلكészítő inast és a hamamban dolgozó masszórt is Murádnak hívták.

A hóésésben anyaszült meztelen sétáló örültet rémülten figyelték az emberek. – Ma valahogy más ez az ember. Három Murádot is megcsókolt, még a Murátpasa fürdőbe is bement – mondták. Délután Isztambul minden kerületében hallani lehetett a kikiáltók hangját:

– Ibrahim szultáné az ország és a hatalom!

Európa Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó M. Nagy Miklós igazgató
Nyomta a Szekszárdi Nyomda
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató
Készült Szekszárdon, 2016-ban
Felelős szerkesztő Szabó Olimpia

Borítótervező Tabák Miklós
Készült 28,2 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 405 517 4

www.europakiado.hu
www.facebook.com/europakiado

- {1}. Molnárság (török) (A megjegyzéseket a fordítók írták.)
- {2}. Ánizspálinka.
- {3}. Fiúgyerek. (görög)
- {4}. Janicsártiszt.
- {5}. Lantszerű húros hangszer.
- {6}. Királynő. (görög)
- {7}. Halfajta.
- {8}. Apa, apó; tiszteletbeli megszólítás.
- {9}. Tímár birtokkal rendelkező lovas katonák.
- {10}. Általában alacsonyabb rangú janicsártiszt.
- {11}. Üszküdar ma Isztambul egyik ázsiai városrésze, az egykori Szkutari.
- {12}. Paradicsomi szűz.
- {13}. „Hajtincses baltás”, az oszmán palotában szolgáló testőrök, palotaőrök és palotaszolgák neve. Fő feladatuk a hárem védelme volt. Nevüket különleges sapkájukról kapták, melyre, hogy ne láthassák a háremhölgyeket, posztóból vagy aranyzsinórból font ellenzőket varrtak, és arcuk két oldalán úgy lógtak, mintha hajtincsek lettek volna.
- {14}. Olyan háremhölgy, aki a szultánnak fiúgyermeket szült, és ezért magas rangúnak számított a háremben.
- {15}. Az éppen uralkodó padisah anyja, anyaszultána.
- {16}. Kahja vagy kethüda: „helyettes, képviselő”, több tisztség elnevezése is volt, például gazdatiszt, házvezető, gondnok, a janicsárok másodparancsnoka.
- {17}. Az iszlám vallástudósainak együttes megnevezése.
- {18}. Főmufti, az Oszmán Birodalom legfőbb vallási vezetője.
- {19}. Kaukázusi népcsoport.
- {20}. Török versforma.
- {21}. Szultáni tanács.
- {22}. Hosszú nyakú, pengetős húros hangszer.
- {23}. Tömlöc, börtön.
- {24}. A Mevlána alapította szúfi rend tagja.
- {25}. Fahéjas, fűszeres forró ital.
- {26}. Erjesztett gyökerekből készített italféleség.
- {27}. Tanító.
- {28}. A müezzín imára hívó éneke.
- {29}. Szultáni parancs, rendelet
- {30}. „Tanító, nevelő”, a szultán nagyvezírének megszólítása.
- {31}. Derviskolostor.
- {32}. Medresze: iszlám teológiai felső iskola.

- {33}. Kádi: bíró.
- {34}. Nej: fúvós hangszer.
- {35}. Ajrán: sós joghurtos ital.
- {36}. Sötétszöke, világosbarna
- {37}. Aki fejből tudja a Koránt, Korán-recitátor.
- {38}. Recitátor, szertartási énekes és ezek vezetője.
- {39}. Istenre.
- {40}. A Szultanahmet-dzsámi, vagyis a Kék-mecset.
- {41}. Mekka közeli szent forrás vize.
- {42}. Mohamed próféta köntöséről elnevezett lakosztály.
- {43}. Törökül Káfesz, a hárem azon része, ahová elzárták azokat a szultáni hercegeket, akik trónkövetelőként léphettek volna fel az aktuális uralkodóval szemben.
- {44}. „Mohamed futása”, a muszlim időszámításnak ez az év (622) a kezdete.
- {45}. Tanult, tiszteletre méltó úriember, továbbá a mevlevi és a bektasi dervisek vezetőjének címe.
- {46}. Arábia egy része, ahol Mekka és Medina is található.
- {47}. Lóverseny tér, az egykori Hippodrom.
- {48}. Jogi vélemény, állásfoglalás, melyeket a vallási rendelkezések alapján a muftik és a főmufti, a sejhüliszlám adott ki.
- {49}. A szultáni palotában szolgálók egy csoportja. Kertészek, evezősök és hóhérok is akadtak közöttük.
- {50}. Határon szolgáló katonai egység.
- {51}. A Szultáni Kerteket gondozó, egyben a szultáni hajók személyzetét alkotó, valamint a palota őrzésében is szerepet játszó bosztandzsik elöljárója. Ő a szultán hóhérainak a vezetője is.
- {52}. Imafülke.
- {53}. A fegyverkészítők és –szállítók főtisztje.
- {54}. Előimádkozó.
- {55}. Íjász.
- {56}. A remény/hit története.
- {57}. Szubasi: rendfenntartó erő tagja vagy katonai rang a tímárbirtokosok között.
- {58}. IV. Murádnak tulajdonított verses levél Háfiz Ahmed pasához, aki Bagdadot ostromolta sikertelenül.
- {59}. „Vörös fej”, a síita perzsák gúnyneve volt, az elnevezés vörös fejfedőjükre utalt.
- {60}. Kapi kulu: keresztény származású zsoldos szpáhik.
- {61}. Turnadzsibasi: a padisahot a vadászatokra kísérő, a vadászkutyák felügyeletét ellátó janicsárok vezetője.
- {62}. Kalfa: házvezetőnő, segéd.
- {63}. Kaside: versforma.
- {64}. Dzsebedzsi: fegyverkészítők, fegyverszállítók.

- [{65}](#). Molla: a vallásjogban járatos, többnyire magas rangú emberek címe.
- [{66}](#). Dzsirit: régi török lovas játék.
- [{67}](#). Bahname: szexuális témájú írásokat és képeket tartalmazó mű.
- [{68}](#). Dirhem: súlymérték, 3,148 gramm.
- [{69}](#). Nakisbendi rend: a 14. században alakult dervisrend.